MAGYAR REMEKIRÓK

MAGYAR REMEKIRÓK

A MAGYAR IRODALOM FŐMŰVEI

Sajtó alá rendezik

Alexander Bernát
Angyal Dávid
Badics Ferencz
Bánóczi József
Bayer József
Beöthy Zsolt
Berzeviczy Albert
Endrődi Sándor
Erdélyi Pál
Erődi Béla
Ferenczi Zoltán
Fraknói Vilmos
Gyulai Pál
Heinrich Gusztáv
Koroda Pál
Kossuth Ferencz
Kozma Andor
Lévay József
Négyesy László
Rákosi Jenő
Riedl Frigyes
Széchy Károly
Széll Kálmán
Váczy János
Vadnay Károly
Voinovich Géza
Zoltvány Irén

23. KÖTET

VÖRÖSMARTY MIHÁLY MUNKÁI

II.

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

VÖRÖSMARTY MIHÁLY

MUNKÁI

Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta

GYULAI PÁL

II. kötet

Epikai költemények

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1902

Franklin-Társulat nyomdája.

EPIKAI KÖLTEMÉNYEK

1825—1831

ZALÁN FUTÁSA.

TÍZ ÉNEKBEN.

1825.

ELSŐ ÉNEK.

Régi dicsőségünk, hol késel az éji homályban?
Századok ültenek el, s te alattok mélyen enyésző
Fénynyel jársz egyedűl. Rajtad sürü fellegek és a
Bús feledékenység koszorútlan alakja lebegnek.
Hol vagyon, a ki merész ajakát hadi dalnak eresztvén,
A riadó vak mélységet fölverje szavával,
S késő százak után, méltán láttassa vezérlő
Párduczos Árpádot s hadrontó népe hatalmát?
Hol vagyon? Ah ezeren némán fordulnak el: álom
Öldösi szíveiket, s velök alszik az ősi dicsőség.
A tehetetlen kor jött el, puhaságra serényebb
Gyermekek álltak elő az erősebb jámbor apáktól.
Engem is, a nyugalom napján, illy év hoza fényre
Már késő unokát, ki előbb a lányka mulandó
Szépségén függtem gondatlan gyermeki szemmel,
S rajta veszett örömem dalait panaszosra cserélvén,
Hasztalanúl eget és földet kérlelve betölték.
Még is az ifjúság háborgó napjai múlván,
Biztos erőt érzek: kebelemben nagyra kelendő
Képzeletek villannak meg, diadalmas Ügekről,
S a deli Álmosról s Álmosnak büszke fiáról,
Párduczos Árpádról... Óh hon! meghallasz-e engem,
S nagyra törő tehetősb fiaid hallgatnak-e szómra?
Megjön az éj, szomorún feketednek az ormok, az élet
Elnyugszik, s a fél föld lesz nyoszolyája; de engem
Fölver az elmúlt szép tetteknek gondja. Derengő

Lelkem előtt lobogós kopiák és kardok aczéli
Szegdelik a levegőt: villog, dörög a hadi környék.
Látom, elől kaczagányos apák, s heves ifju leventék
Száguldó lovakon mint törnek halni, vagy ölni,
Zászlódat látom, Bulcsú, s szemem árja megindúl.
Óh hát halljátok, ti hazának gyermeki! szómat;
Későn hangzik már, de magában hordja halálos
Harczok fergetegét, s hű a haladékony időhöz.
Alpár messze terűlt síkján búsongva körűlnéz
A fejedelmi Zalán. Valamint a sárga halálnak
Birtoka, oly szomorú csendes most vára, s előbbi
Pompáját alacson gyászszal fölváltva hanyatlik.
Büszkén állt ezelőtt: ellenségére hatalmas,
Jámbor szívvel jött szomszédnak kedvet ajánló:
Szüntelen a szabados vigságnak zenge zajától.
Mostan mély csendét panasz és jaj hangja szakasztja,
És az ürült teremen bágyadt lépéssel inognak
Elréműlt hölgyek, szívetlen férfiak és a
Harcz veszedelméből sebbel jött csonka vitézek;
Vagy zörgő buzogányokkal diadalmi örömben
A rohanó magyarok jőnek hírt hozni uroktól,
Párduczos Árpádtól: mint küzdött gyáva Gelóval
A szörnyű Tuhutum, Nyirségen mint vala harcza;
Méni Marót mily sorsra jutott; a büszke Zobornak
Mint vete dárdával rohanó nagy Kádosa véget;
Elmondják, mit tett Nyitránál karja Szabolcsnak,
Tátra magas bérczén Bors mint száguldа hadával;
Hogy' telepedtek meg szabados kéjökre Sajónál,
Zagyva futó vize mellékén, a szőke Tiszának
Partjain, és felhőbe kelő nagy Mátra tövénél.
S merre Szamos s az aranyfövenyet hordó Körös omlik,
S a kis partu Maros dagadó hullámait önti,
Mint jártak tábort, diadalt mint nyertek időnként;
Ő pedig űl komoran, s a mint néz messze Sajónak
Tája felé, s néz Zagyva felé, a szerte virágzó
Téreken elbúsúl s szeme fényei könybe merülnek:
Szólani kezd, s a mint szavait folytatja, rezegve
Meg-megzördűl a fegyver düh-emelte kezében:
«A hálátlan! ezért engedtem birni Sajónál,

S Zagyva lementében a gazdag földet, ezért volt
Mindenem oly készen hadi szükségére, hogy ő most
Büszke követséget küldvén mindegyre boszontson?
Hírt ád harczairól azt mondva, hogy én is örüljek
Boldog előmentén, mikoron már szinte körűl vesz
Népeivel, s minden részről vad fegyvere csattog.
A hitvány jövevény!... mi egyéb is ez a ravasz Árpád?
Hányja magát, s hazugúl Etelével mondja rokonnak.
Mondja, holott tán a latrok barlangja nevelte,
S mérges oroszlán vagy tigris szoptatta szilajjá:
Hah! de miért epedek?... Menj Ungnak gőgös urához,
Nemtelen Árpádhoz, s fenyegesd meg, Kladni, nevemben,
Mondd: fejedelmi Zalán Árpádnak küldi parancsát.
Mondd: takarodjék el földemről még ma, ne merje
A csendes folyamok hullámit nyomni hadával,
Mert ön népemmel, görög és bolgári sereggel
Rajta ütök s leverem végkép, hogy nem marad, a ki
Társai romlását hírül vigye Volga vizéhez.»
Kladni, Zalán öreg apjának, nagy hírü Reánnak
Harczaiból maradott bajnok, hogy karja legyengűlt,
Késő vénségén bölcs s biztos békekövet lett.
Most ura szózatján fölkél és tisztesen őszült
Hajfürtét lesimítva komoly figyelemmel előáll.
Hallja kevély üzenetre fakadt fejedelme parancsát,
S dorgáló szemeket vetvén, így válaszol egyben:
«A győző seregek fejedelme, dicséretes Árpád,
Ily szókat halljon tőlünk, unokája Reánnak!
S én a békekövet fenyegetve beszéljek-e nála?»
Igy szólott; de Zalán komoly intésével elűzé.
Mint a csillapodó tenger, hogy látta megindúlt
Hű követét, enyhűle Zalán; de haragja helyett most
Félelem és bajos aggodalom szállt gyenge szivébe,
S már kezdé sajnálni, hogy oly fenyegetve beszélett;
A rohanó magyarok harczát juttatva eszébe,
Már iszonyú leve lelkében bús képzeletének
A győző seregek fejedelme, dicséretes Árpád.
  Sors üldözte Zalán! Lássuk már a te csatáid
Szűkült téreiden, kezeid megküzdeni gyengék
A nagy erőnek karjaival. Majd zúgva, süvöltve

Fölkél a zivatar, s te remegve tekintesz elébe,
Ha szép telkeiden végig pusztítva terűl el.
De ki siet hozzád szaporán lépdelve, heves dél
Tájairól? örömet jósol víg arcza, jövése,
Lágy selymét ékes fegyver czifrázza ragyogva,
És pihegő mellén czímét hordozza Leónak,
A ki viszontságok közepett nagy tengereket bir,
S földeket, és félénk népeinek félve parancsol.
Vára Zalán sereget, kedves hírt vára keletről,
Constantin dús várából s nagy tengere mellől.
A követet látván megörűlt; Sthenelos pedig illőn
Meghajtotta fejét, kipihent s így szóla Zalánhoz:
«Küldi köszöntését császárom, küldi vezérem,
Ossa vidéki Philó, Alpár fejedelme, tenéked.
Hæmos bérczeiről, Oetától, a nagy Olümpos,
A zajogó tenger, Peneos s Strimon vize mellől
Gyűltek bajnokaink: görögök s Bolgária népe.
Hol Tisza habjai a mély árku Dunába merűlnek,
Még naphunyta előtt tábort nyugtatnak, az este
Árnyaiban pedig eljőnek földedre serényen,
S nyugtalan éjed után meghozzák hajnalod álmát.»
Szóla. Zalán pedig örvendett s lelkében eloszlék
A bajos aggodalom. Kezdett büszkülni magában,
És báná, hogy Kladni szavát nem tette vadabbá.
Kérdezgette tovább, mily hősök jőnek ez úttal,
Mennyire megy seregök számmal, mily sokra erővel,
S kikkel már régen diadalmat igére magának,
Mert még nem látá, égett hírt venni felőlök.
De Sthenelos ravaszúl látván, hogy elérni beszéddel
Bajnoki értékét mindegynek ritka szerencse,
S mert az erős bolgárt nyájánál jobbnak itélé,
Szégyenből röviden szólott, s a spártai Hermest,
Bölcs kormányu Philót, Schediost, az olümpi Philémont
Emlegeté, s fattyú Csornát s a hæmosi Viddint.
Monda bizottan utóbb: «Mind bátor, válogatott nép,
És noha latrokat elnyomnunk nem volna dicsőség,
A lator Árpáddal megvívunk érted örömmel.»
A fejedelmi Zalán pedig andalgásnak eredvén
Messze kinézegetett, s a váltságára jövendő

Hősöket és nagy harczaikat számlálta eszében.
Kladni ezen közben s több kisérői menének
A Tisza mellékén búsan s mély gondba merülve.
És már Zagyva vizét érék, a mint ez omolva
A kis partu Tiszába szakad. Még egy napi útat
Tettenek a síkon, s már hallák messze zajogni
A rohanó hadakat, s mentek hallgatva feléjök.
Messze terül kiesen s pusztán a zagyvai síkság
Napkelet és dél tája felé; éjszakra, nyugatra
Domborodó halmok, s távolb a mátrai bérczek
Hamvas felhőkként az egekhez látszanak érni.
Erre levágtatván, sebesen, villogva kitüntek
Árpád s bajnokai, s vízárként széllel elönték
A dobogó nagy tért. Árpád pedig álla magasban
Egy kis domb tetején. Vala ékes párducza vállán,
Rendítő buzogány jobbjában, s oldala mellett
Ősei harczaiból maradott nagy kardja világolt;
És könnyű süveg álla fején s toll reszkete ormán.
Mint Ügeké, szépapjáé, nagy termete; könnyen
Mozdúl a súlyos fegyverrel; karjai, válla,
Mint a Mátratető és bérczei, izmos erősek.
Így állt meg komolyan, s végig pillanta hatalmas
Szemmel szép hadain, s intett, és nyomban elálltak
A rohanó csapatok. Valamint a csillapodó vész,
Lassú zúgással megszünt a tábori vas-zaj.
A fegyver csillámla, de már nem csattoga többé,
S dárda, gerely, lobogó büszkén emelődtek az égre.
A fejedelmi magyar még gondosan óva körülnéz,
Megtelepíti hadát és sátort üttet az ormon.
Kél pirosan, mint a hajnal, szép sátora, fénylő
Gazdag arany rojttal, tíz rézdárdára feszítve.
Ő pedig egy terepély bükk árnyékába kitérvén
Nézi kemény hadait, s iszonyú lelkében öröm kél,
A mint a szálló seregek csattognak előtte;
Mert ekkor száguldva hozák a harczi vezérek
Bátor népeiket. Legelől egy előhadi dandárt
Dárdával rohanó Kadosának karja vezérel.
Nyest kaczagány ing vállaikon; kard, dárda halállal
Járó fegyvereik; rohanások mint az erős szél,

S a szélvészek előtt szaladó vad tengerek árja.
Mindennél rohanóbb pedig a hadnagy, valamintha
Lába sebes szélvész, keze villám volna, ropogva
Járja meg a hadakat, s pusztít mindennek előtte.
Nincs sok fegyverrel terhelve, de rakva sebekkel.
Farkas bőrt hordoz s strucztollas kalpagot és nagy
Dárdát s görbe vasat. Most gyorsan szállva lováról
Sátorokat veret, Arpádnak halmára sietvén.
Hozza hadát deli tündérként a nyalka Zoárd is.
Nyugtalan ez mind harczaiban, mind tettiben; egyre
Változik, és majd űz, majd megszalad a csatatéren.
A hadat űzőnek kártévő, mert iszonyú gyors
Megfordultában s a győzőt porba teríti.
Gyermeke ez Kadosával ama szép arczu Hüleknek,
Kit tündérektől gondolt származni hazája,
Most pedig a habozó Tanaisnak partjain alszik,
Ott temeték őt el maradékai. Kardja fejénél,
Lábainál réz pajzsa hever s dárdái körűle.
Hasztalan! Ő azokat meg nem zördíti kezével,
És nem örűl szeme fényeiken; pusztítva kerengnek
Hamvain a viharok: nem hall ő, alszik örökké;
De fiait szép hír hordozza dicséretes úton,
Árpád harczaiban, Kadosát és nyalka Zoárdot.
Most sátort veret ez s Árpád halmára megindúl.
Kund nyargalt ezután csapatit térítve fiával,
A haragos Csörszszel. Mint két kríváni fenyőszál
A bérczek tetején, akképen tetszenek ők ki.
Termeteik fejjel magasabbak népeikénél.
Köntöseik barnák, paripáik színre hasonlók,
Gőgösen ugrálnak szörnyű terhöknek alatta.
Ők lobogós kelevézekkel legelőre rohannak
S czombjaikon csattog nagy kardjok czifra hüvelyben.
Húszszor ezer volt ez, s még négyet Bojta vezérlett,
Bojta, ki hadnak örűl s a nélkül nem tud örűlni,
Vígan alá szállítja hadát, valamintha csatára
Volna menendő, kezd sajdítva örűlni magában.
Kalpaga medvéből, farkasból van kaczagánya,
Puzdra zörög hátán, kard villog hősi kezében;
Balra pedig kézíja fityeg derekára övezve.

Most telepedni megyen, s hadi sátort rendesen üttet.
Végre fehér paripán lassan futtatva előjött
Őszbe borúlt Und is, hajdan katonája Ügeknek,
S a jeles Almosnak, most kísérője fiának.
Tiszteletes képén méltóság, harczi komolyság
Hosszas idők tudományával vala szépen egyítve.
Rettenetes tigris tarkállik vállain, izmos
Markában vas balta pörög, s nagy pajzsa setéten
Függ balról. Hoz négy ezeret, sík térre vezetve.
Hogy hordozza vasát, most immár ötvened éve,
S még jól birja, erét még ifjú szikra feszíti.
Ezt hogy szemlélé Árpád telepedni, szelíden
Monda: «Vitéz öreg! a te karod még rettenetes lesz
Harczaimon. Vénség meg nem szaggatta erődet.
Bajnoka ősömnek, most bajnok társam! örömmel
Látlak erősim közt: jőj föl halmomra pihenni.»
A komoly Und kividámulván, így szóla viszontag:
«Fejedelem! még nem gyengék a bárdot emelni
E karok, ám már ollyan erőm nincs, mint vala hajdan.
De kedves még a kardcsörgés agg füleimnek,
S bár fene ütközetek megszegjék életemet, csak
Vérem után földet hagyhassak gyermekeimnek,
Elmegyek, és nem rémülök a csatatéri haláltól.»
Igy szólván tüstént sietett Árpádnak elébe.
  Ekkor már közelebb járult hű Kladni szomorgó
Társaival, s a tábornál szeme könybe borúla.
«Óh mi igen más ez, mint pusztai népe Zalánnak,
Oh mi hasonlatlan lesz majdan az ütközet!» így szólt.
Még is, hogy helyesen véghez hajthassa parancsát,
Hűséggel neki bátorodott, bíztatta barátit.
S ment egyenest a kis dombnak, hol párduczos Árpád,
A győztös seregek fejedelme, vezérivel állott.
Följutván, mély tiszteletét kimutatva imígy szólt:
«Fejedelem! ki vitézséggel, mint hírre, nagyobb vagy,
Kit földünk nagy része ural, kit tisztelek én is,
Nincs-e szabad szólás végkép megtiltva előtted,
S a követ új hírrel hozzád küldetve Zalántól,
Ment-e, ha híven szól fejedelme szavának utána?»
«Szólj bizvást, felel a győző seregek fejedelme,

Tőlem s hősimtől követ és hű szolga ne féljen.
Féljen az, a ki kevély üzenettel sérteni bátor.»
Erre magas hangon hűséges Kladni imígy szólt:
«A fejedelmi Zalán, neked Árpád! küldi parancsát,
Hogy takarodjál el földéről még ma, s ne merjed
A csendes folyamok hullámit nyomni hadaddal;
Mert ön népével, görög és bolgári sereggel
Rajtad üt és leverend végkép, hogy nem marad, a ki
Társai romlását hírül vigye Volga vizéhez.»
Mint fene kölykes oroszlánok barlangja, dühödten
Zúg a hős tábor s kelnek csillogva, zörögve
A rohanó csapatok; száz lángszem méri halálra
Alpár embereit: szörnyet halnának azonnal;
De nincs bántások, s hogy ezen félelmök elálljon,
Árpád hadkötöző fejedelmi tekintete őrt áll.
Csendre verődik mind lelkébe temetve haragját,
S a hadat intéző szép méltósággal imígy szól:
«A fejedelmi Zalánt Árpád nem kérdezi többé,
Merre mehet s menjen földet foglalni hadával.
A hajdanta dicső Etelének hős unokája
Merre utat nyithat kardjával, menni fog, és az
Ősi hazát, ha különben nem, megszerzi erővel.
Hogy pedig a görögöt s bolgárt nem rettegi népem,
És hogy vesztünknek Volgánál híre ne lenne,
Bátran előállunk; te azonban menj el uradhoz,
Mondd meg, mint leltél bennünket Zagyva vizénél,
S még tán szólani fogsz, mikoron meghallod eminnen
A zúgó tábort s pusztító fegyvere hangját.»
Megriadott a hős tábor, nagy örömre fakadván
E szavakon; búsúlt Alpárnak régi követje,
És a rémítő hírrel reszketve megindúlt.
Árpád, a rohanó seregek fejedelme, legottan
Lóra kapat gyors férfiakat, hogy híjanak össze
Hősöket a megbírt földekről: gyors nyilu Tarczalt,
A zászlós Bulcsút s apját, jó kedvü Bogácsot,
S hadzavaró kaczagányos Etét, ki erőre hatalmas
A hadban, lelkére nagyobb, szépségre legelső.
Borsot is és Edömért meg kellett híniok és Tast
S rettenetes fiait: Hábort s a kürtösen ékes

Úti Lehelt, kit utaztában szűlt anyja Meótis
Habjainál, hol egy ősz tündér lágy hangu dalokkal
Zengedező sípot nyujtott a gyenge szülöttnek.
Hogy nőtt a gyermek, gondatlan jára virágos
Völgyeken és hegyeken, s bájos sípjába lehelvén,
Anyját lágy dallal tisztelte, s az ősz tavi tündért.
Énekeket mondott a késő napnak, az ékes
Hajnal arany hajszálainak, a csillagi fénynek,
És a felleg alól kijövő szép hold sugarának.
Későbben megváltoztak játékai, látván
Versenyes apjánál s száguldó bátyja kezében
A ragyogó fegyvert, fényét meg kezdte kivánni,
S már délczeg paripán kardot villogtata, kopját
Szórt s nyilakat, s örvös buzogánynyal készüle harczra,
S kéré a tündért, hogy változtassa keménynyé
Sípja szelíd hangját. Búsúlt, de nem állhata ellent
A tündér, s hadi kürtté lett a gyenge dalú síp.
Harsány most, és rettenetes hangjával az égi
Dörgésként zeng táborokon s vérharczi mezőkön:
Szívet emel, majd szívet aláz a bajnok ajakról.
Mindezek a harcznak szeretői s tudói valának:
Jaj neked, Alpár, jaj harczban nem bátor uradnak!
Látni fogod komoly arczainak viadalmi haragját
S fegyveröket, mellyet megrontásodra emelnek.
　Bodrogköz szigetén hegy emelkedik a hideg éjnek
Tája felé, egyedűl, erdővel övezve derékon,
Zölden alúl, pusztán s szirteknek hagyva fölűlről.
Kis Ticze, a Tisza habjaiból lesietve aláfoly
Balja felől, jobbján Bodrog fut csendes özönnel;
Összekerülnek utóbb keskeny szegletre, s zuhogva
Hagyják el gyönyörű táját a délre mosolygó
Szép hegynek, zengő ligetit s vízlepte lapályát.
Itten az ősz daliák s tehetetlen bajnokok, a kik
Álmos harczaiban győztek vala, csendesen élnek,
Itten Elem, Csákány s hadrontó Tűzima nyugszik.
Itt a hegy végén látszik hajléka Hubának.
Ez, hajdan tehetős, Susadalnak rettegetője,
Büszke Kiónál a kúnoknak vítta csoportit,
És a mély fenekű Ungnál leütötte Laborczot.

Nyugton van most fegyveri közt, s majd nézi enyelgő
Gyermekeit, majd visszasohajt a boldog időkre.
Kis Bodor, a hősnek legutolsó gyermeke, nyájas
Kedvü fi; most tized évében, enyelegve lehúzza
Néha az ősi vasat, s atyjának döngeti pajzsát,
Vagy fáradságos kézzel hurczolja temérdek
Buzgányát s jó nénéit mosolyogva fenyíti.
Megy, meg visszakereng s így szól nénjére tekintvén:
«Gyenge Szömér! te nagyobb vagy már, még sem birod a
Kardot, még ideget sem tudsz pengetni madárra. [szép
Oh mikor én oly nagyra növök, majd pengetek íjat,
S tőletek a gonosz embereket még karddal is űzöm;
Mert vannak gonosz emberek is, lásd édes apánknak
Jobbját egy mérges bajnok meglőtte nyilával.»
Igy szólott, csókkal fogadá őt nénje, elaggott
Atyja pedig kiderűle s vidám köny csilloga képén.
A gyermek még szóla tovább: «Óh néni! nekem volt
Egy helyes íjacskám. Aranyos volt két hegye, s húrja
Oly szépen hangzott, mint a liget-esti madárszó.
Volt nyilam is, sebes és ragyogó a déli sugárként.
Hajnának vittem, vadakat hogy lőne, de Hajna
Még nem lőtt vadakat, pedig elmegy messze az erdőn,
A kis ivet mindig viszi és meghozza magával
A nyilat is; de vadat nem hoz, s még oly keveset szól...
Hajna te, mért búsúlsz? Szemeid mért vannak elöntve,
Mint a bodrogi láp, mellyet Ticze árja megöntöz?
Óh ha azért búsúlsz, hogy nem tudsz lőni nyilammal,
Vagy tán a ligeten jártodban csúszva megérte
Lábadat a mérges kígyó,... deli Hajna! ne búsúlj:
Én a kurta kigyót bottal kergetve lesujtom,
És ha kivánod ez íjammal még sok vadat ejtek.
Add ide bár, hozok őz borjat, vagy gyenge nyulacskát
A vadon erdőből, hattyút a vízi lapályról,
S tollaiból gyönyörű pártát puha szőke hajadra.»
Andalodó szemeket vete rá deli Hajna s föleszmélt
Gondjaiból, öcscsét forró kebelébe szorítván.
Majdan vékony orosz fátyolt burkolva fejére
Fölkelt, s a ligeten tegezét zörrentve megindúlt.

Oh, kiket a hadi zaj, kiket a bús tárogatóhang
S rettenetes kürtszó ébreszt, nagy lelkü vezérek,
Hagyjatok egy kissé távoznom harczi mezőről,
S míg nagy táborokon szenderg a szörnyü halálnak
És veszedelmeknek szikrája vitézi kebelben,
Hadd kössek gyengéd koszorút a hű szerelemnek.
Dalra talán nem méltatlan, ki ölébe fogadja
A fene harczokból fáradtan visszakerűlt hőst,
Karjai közt hervad, s honjának bajnokokat szűl
Nagy kín közt s még több kínnal leszakasztja szivéről
A serdűlt ifjat, ha hazája kikéri veszélyét.
Illy anya, áldott hölgy, méltó a sorba kerűlni,
Hol nagy hősöknek diadalma s halála dicsőűl.
Ment a szép haju lány kebelében víve szerelmét,
Mint viszi nyögve vadász dárdáját a sebes őzfi.
Hajló fényében ragyogott már a lefutó nap,
Minden fűszálon gyönyör és báj lenge, de Hajna
Mind csak Etét keresé, földet s eget űzve szemével,
S ég, föld szívének Ete nélkűl nem vala kellő.
Meg ne sebezzétek könnyű kis lábait, átkos
Tüskék s rút kórók; ti hajoljatok ifju virágok,
S gyenge füvek deli Hajna piros talpának alája.
Folyj lassan, Bodrog, föveny ágyad csendes ölében,
Halkva suhanj el az erdőkön, langy nyúgati szellő,
Meg ne zavard a lányt, mikor a deli hősfira gondol,
És minden mást messze felejt. S óh tiszta sugár te,
Mely csillogva leszállsz az egeknek fénykebeléből,
A hév nap tüzes arczáról, te is el ne sötétítsd
Hajna szelíd kebelét, mely szebb a reggeli hónál,
Szebb a hattyúnál, s mint hajnal csillaga, oly szép;
Hagyd gyengén hajadon képét, piros ajkai díszét,
Hogy mikor őt a hős meglátja, elandalodólag
Lásson együtt minden gyönyörűt szeretője alakján,
Hogy minden bajait kedves láttára felejtse,
S érte akármely bajt ne remegjen venni magára.
Csendesen és folyvást megyen a hab, Hajna közelget,
Majd a parton eláll, s így szól a vízbe lenézvén:
«Csendes özön, képem mellett csillogva kerengő,
Jő meg megy maradás nélkűl szép habzatod: óh bár

A Tisza mélyéhez vinné el képemet, ottan
Látná Und ékes fia és megörülne; talán ha
Látná, mint epedek, meg kezdene szánni magában,
S jőne serényebben, mint jő; de gonosz vagy özönvíz,
Képemet egy helyben hagyod elbágyadva, remegve,
S kissel alább lengő fűszált és parti virágot,
Bokrokat és fákat mutogatsz a kékes egeknek.
Csak menj hát, majd elközelít a hadzavaró hős,
Szép gyönyörűségem, s megnyugtat erős kebelében.»
E közben leveté lágyan szőtt lepleit, íját,
S messze kitűnt delin és pusztán a déli sugárként.
Hogy csendes Bodrogba leszállt, még gömbölyü térde
Látszék a habból, melly azt fodorodva kerité,
S hajnalként futa gyors pirulás deli teste fehérén;
Szálla tovább, s már a hullám tele czombjait éré,
Pajkosan ellebegett hajló ágyéka körűl is,
S mosta sugár derekát. Ekkor meghajla kezével
A deli lány, s szép kis tenyerét lemerítve szelíden,
A siető habokat képére, nyakára locsolta.
Megbomlott haja, és szabados fürtökben oszolt el
Tündöklő vállán, karján és a kerek emlőn,
Mely mint egy fakadó bimbó kipirúla középett.
Alkonyodásra jutott már a nap, s tiszta határát
És a nyugvó tájt bágyadt lángszínbe borítván,
Altaladott vizet és földet hüvös esti homálynak.
Ekkor barna deres paripán, hűs csillagi fénynél
A Hajnal szép gyermeke jött, egy délszaki tündér,
Mint röpülő felleg, szállván a híg levegőben.
Tündöklött pedig ékes arany haja, s a kaczagánynyal
Lenge szelek szárnyán maradozva utána huzódék,
Balja felől aranyos hüvelyében csattoga kardja;
És vala gyöngyökkel ragyogó szép sípja kezében,
Melly a természet hangját elzárva magában,
A nagy föld közepén mélyen fekszik vala hajdan.
Onnan az Éj-anya fölragadá, és adta fiának,
A mikor ezt Hajnal mérgében elüzte magától.
Zenge pedig csalogány s tarkás pintyőke szavával,
Elsiető dörgés morajával, s a fene tigris
S kölykeiért sívó vad oroszlán durva zajával.

Mellybe ha fútt, rettentő volt, vagy gyenge varázsló,
Mely futtában eláIlitá a gyorsan iramlót,
S állót mozdított, a mint szándéka vezérlé.
Hajna hová lesz most? Rémülve, pirulva kiszökvén
Bodrog habjaiból, veszi könnyű lepleit, íját;
És szalad a ligeten, s futtában törli fejéről
A vizet, és igazítja magán huzogatva ruháját,
Melle födetlen még, csak félig van szövevényben
Szép emlői körűl, azt is lebbenve kibontja
A suhogó szellő, s le-lehuzza, ha érheti, róla.
Már elmenne, tömött erdőben rejtve maradna;
De zendűl a síp, csábító hangja betölti
Minden erét, tagját. Áll most s bámulva tekinti
A fiatal tündért. Az alá száll, s gyenge szivárvány
Íve terűl, valamerre megyen, paripája elébe.
Egy kisded csillag ragyogott vezetőleg előtte,
Mely mikor ő vágyódva halandók földire lépett,
Fényesen és magasan tündökle fölötte az égen.
Már közel ért, szeme csillámló vala, képe mosolygó,
Fél víg, fél szomorú, mint a hold éjjeli képe;
De piros és kellő, s már nem birhatva szerelmét,
Nyájasan áltölelé az előtte szemérmesen állót,
S rózsás szűz ajakán megcsattant isteni ajka.
Szíve gyönyörködvén a rég keresettben, örömmel
És boldogsággal tele volt, de remegve kifejlék
Karjaiból deli Hajna, s futott. A délszaki tündér
Gyengén visszavoná, s édes-bús hangon imígy szólt:
«Hajna te futsz, oh Hajna, kiért elhagytam az ékes
Hajlékot dél fényes egén, ki miatt keseredve
Fölkeresém Kaukáz üregében az agg szelek atyját,
Hogy hollétedről hírt vennék, s édes atyámat
A gyönyörű Hajnalt tudakoztam napkeleten túl.
Oh ki után annyit bujdostam, Hajna, te futsz-e?
Míg más honnodban Volgán túl gyermeki kedvvel
Szédelgél a tarka mezőn, és én is atyámmal
Tartózván mint gyenge fiú szállottam elődbe,
Nem futtál, ha jövék, sőt mondtad gyakran enyelgve:
««Szép tündérfi, mikor jősz ismét vissza mezőnkre,
Oh ha megént eljősz, hozz csillagot énnekem»» és én

Lassan elindultam, csendes nyugtában atyámnak
Csillaga fényéből egy szikrát vettem orozva;
Míg lejuték, megnappalodott, s a szikra kipattant,
S elvesze pártalanúl a világok végtelenében.
Sírva jövék hozzád; te pedig deli Hajna szelíden
Törléd könnyeimet s mondád sajnálva, ne sírjak.
De nemzőm látván a szikrát szerte bolyogni,
Elbúsúla s boszús szemmel megtilta magától.
Most hát, mert haragos szántából délre szakadtam,
Elfeledél-e, hogy így irtózol, Hajna, ölemtől?»
Erre, mivel gyermekkora nem rémlett el eszében,
Még jól emlekezett a lány és monda: «Hogy értem
Ily tova bujdostál, szép tündér, szánlak; azon kor
Mellyet imént mondál, játékunk, s könnyü siralmad
Hátra maradt őseim honnában, Volga vizén túl.
Itt fölserdűltem, hidegek már énnekem a te
Karjaid és ölelésedet is megtiltja szerelmem;
Mert tudd: hadzavaró Ete hős van Hajna szivében.
Olly ékes nem, mint te, vadabb, mint gyenge szerelmed,
De szép s jólelkű, s a harczban erőre hatalmas,
A ki hazát szerzend e boldog földön atyámnak,
És minekünk, s hős karjával megnyomja serényen
A dúlásra jövő harczoknak enyészetes árját.»
A fiatal tündér pedig ekkép szóla viszontag:
«Így rontál haragoddal, atyám, így tetted örökké
Számkivetéseddel bússá fiad élete folytát!
Bár soha csillagodat ne ragadtam volna kezemmel,
Oh bár e földet soha lábam meg ne tapodná.
Vagy mért lett örök életem is? Haj mért nem enyész el
Földi halandóként, mint árnyék s lengedező szél?
Mért tart, míg az egek s tündöklő csillagi tartnak,
Ha örömem nincs és szomorítnak csalfa remények?
S Hajna, ki enyhíthetsz egyedűl, nem szánsz-e bajomban?
Vagy hiszed azt, hogy mint hősöd, nem védhetem én is
Nemzetedet? Tudd a bús fellegek engem uralnak,
Tiszta verőfényt is beboríthatok éji homálylyal,
És kényemre parancsolok én a tengeri gőznek.
Vagy mit ohajtasz még? Jer, az ég hajlékiba viszlek,
Mely kék szobrokon áll a déli határnak utóján,

S a tele fényre jutó holddal van födve tetőűl.
Benn pedig ékes arany rojttal puha szőnyegek, ágyak
Vannak, s bő teremim, mint a víz habja, fehérek.
Oh szép Hajna jer el, karomon hordozlak odáig,
Ott pedig óhajtó szivemen fogsz csüggni napestig,
S csendes lesz palotánk, mint a vész nélküli tenger.
Ékes tagjaidat reggel harmatba fürösztöm,
Hajnali szép színnel takarom s habi gyenge ruhákkal.
Majd ha lefolynak az esztendők kedvünkre, vidáman,
Díszes arany haju gyermekeink, egymással enyelgő
Szép fiak és lányok fognak mosolyogni körűlünk
S zengeni fog palotánk örömektől és szerelemtől!
Jer, piros ajkaidért kérlek, s szép szőke hajadra!
Szürkűl már az üdő s szomorún feketednek az ormok.
Vagy mind hasztalanúl szólottam, nincs-e kegyelmed?
Én egyedűl menjek, s hova menjek, Hajna, ha nem jősz?»
Igy szólt, esdeklő képét a lányra szegezvén,
És állott epedő szemmel még várva szerelmet.
A deli lány pedig aggódott, sajnálta szivében
A szomorú tündért; egyszersmind menni kivána,
Barnúló ösvénye felé ijedezve tekintvén.
Száz meg ezer rémet mutatott zavarodtan az árnyék
És mint álmodozó haloványan látta Etéjét.
Menne, de két tűz szem kötözötten tartja helyében,
Tartja siralmával s titkos tündéri varázszsal.
Áll, mint a remegő gyermek, nem tudva hová lesz.
A liget e közben zendűl és Hajna nevéről
Férfias és gyerekes hangon szólíttatik egyre:
Hajnát zeng hegy völgy, Hajnát a pusztai térség,
Visszatekint a lány, s a tündér hirtelen elvész,
Hirtelenebb a szellőnél s árnyéki tünetnél.
Ezt hogy ez észre vevé, megörült és gyorsan elindúlt,
És látá legelőbb öcscsét elejébe szökelni,
A ki heven pihegő mellből édesdeden így szólt:
«Nénike, hol voltál? Oh mely rég járok utánad!
Egy fiatal hős jött, az ohajtott látni, utánad
Jár az is és keres itt neveden szólítva; nagy Árpád
Harcza felé menvén sietett beköszönni, de Hajna
Tudhatnád-e, ha nem szólnék, mely bajnok az, a ki

Hozzánk jött? Böngérnek véréből-e vagy a hős
Tasnak nemzetiből? Kulpon magzatja, vagy Undé?
Nem tudod úgy-e? de várj, megmondom: termete súgár;
Képe fehér; hosszú haja sárga; ruhája setétes,
Bojtos oroszlánból van vállain lágy kaczagánya,
Kalpagján kolcsag tollából szép lobogó reng;
Pajzsa pedig kerek és dombos: közepében aczélból
Verve repűlő sas látszik s vad tigrisi kölykek.
Mindene nagy: vasa nagy, dárdája nagy, ő maga is nagy.
Méne futós mint a szarvas, maga mint az evét gyors,
Könnyen jár, fordúl, deli minden mozdulatában,
És rólad tudakoz, téged vár, küldöz utánad.
Véled-e már? Ete az, bajnok fia istenes Undnak.»
Ekközben haza érkeztek, későbben utánok
Megtért gyenge Szömér s a szép Ete, hadzavaró hős:
Ősz Huba künn állott s áldással hítta be őket.
S a szerelem s az öröm beköszöntenek a kicsi házba,
Hol bájos hajadon serdűle fel a deli hősnek.
Csakhamar a szeretők elválnak a többi családtól,
S a látás örömét szemeik ragyogása jelenti.
A régen kínnal rejtett sok gondolat ébred
És az ajak bíbor küszöbét érinteni bátor.
Titkos ohajtásait most a kebel útnak ereszti,
S szintoly kedvesekért becseréli rokonja szivétől.
A nyájas követ, a szó is, végtére kifárad:
Néma gyönyörrel néz Hajnára vitéz Ete, némán
A deli Hajna reá s mondhatlan kéj teli szívét;
Majd kebelére borúl az erősnek, mintha örömben
A hős szív dobogásainál szúnyadni kivánna.
Ily boldogságban felszólal végre az ifjú:
«Oh mi igen jót tett, mikor engemet alkota s látnom
Adta Hadúr a szép földet s magas égi világot,
És mikoron kezeimnek erőt, mellemnek erős szűt,
Lábamnak gyorsságot adott és harczi szerencsét!
De csak ugyan te teszesz boldoggá, lánya Hubának;
Mert te szelíden jősz álmomhoz s képzeletemhez,
Mint a hajnali fény, ha mezőn távol vagyok innen;
Most pedig édesded szerelemmel ölembe borulván

Gyorsítod szívem dobogását, s megszaporítod
Örömemet, mint zápor eső a csermelyek árját.»
Ekkoron a hajlék közepén már álla rakottan
Gyenge gyümölcsökkel, téjjel s hegyi mézzel az asztal,
S egy sűlt őzborjú fele volt kiterítve szegetten
Hosszas ezüst tálon. Mert dús vala ősz Huba: hímzett
Szőnyegeket hoza s bőven aranyt, bővebben ezüstöt,
Még mikoron kardját s kezeit jól bírta, Kióból.
És hoza fegyvert is, leütött Bengalnak ijesztő
Fegyvereit: lobogós gerelyét, nagy domboru pajzsát,
Sastollas sisakát, mely mind függesztve soronként
Önnön fegyveri közt falain vérfoltosan állott.
Fenn pedig ékes edény közepén mécs csilloga. Lelket
Ébresztő bort hoztak most kis bükfa kupákban,
És díszes gyerekek sürgöttek szóra figyelve.
Ígyen laktanak ők. Ete hős pedig ége szivében,
És iszonyú gond nyomta fejét: a Rémnek alakja
Megjelenék neki és örömét kebelében elölte.
Elkomorúlt a hős ifjú, sirodalmas enyészet
Toldúlt gondja közé, s hidegen megrázta szelével.
Néze pedig heven és búsan, mint a ki halálra
Válik társaitól, és sorba tekinte szemével,
Mely mikoron Hajnára jutott, keseredten elálla
Szép arczán, és kezde vitéz szikrája borúlni.
De hamar észre vevé őszűlt Huba s monda: «Vitéz Und
Hős fia, tégedet a szerelemnek ront-e hatalma?
Ha szerelemmel akarsz bizvást mulatozni, hadakra
Gondolj, s hozz békét harcz-zárta lakunkra, fejünkre..
Oh mért gyengült el jobbom, mért hajlani nem tud,
Hogy kardot rántván tudnék meghalni csatában!
Gyáva Laborcz szolgájának nyila megszegezé azt!
Te fiatal vagy még, ép, és diadalmas erővel,
Menj el, hozz örömet pusztító fegyvereimmel,
Ott függnek, hajdan viadalmim fényei: válaszsz!»
Ezt hallván a gyermek megbúsúl vala s így szólt:
«Oh de atyám, ha te mind od'adod, mi marad nekem?
A hüvös erdőben heverészszek-e bujva naponnan, [Én hát
Vagy csak kurta parittyával harczoljak-e? Távol
Én fejöket könnyen beverem hajigálva kövekkel;

De ha közel jőnek, megmetszik torkomat, akkor
Tagjaimon madarak harczolnak puszta mezőben.»
Andalodásából fölütődött hős Ete, hosszas
Elgyengűlését szégyelvén, s fényleni kezde
Bús szeme, fegyvereit látván fenn függni Hubának.
Titkos búját még érzé, de kevély vala lelke,
Büszkébb a búnál, büszkébb a gyáva panasznál.
Néki erősödik, és így szól viszonozva Hubának:
«Harczban elősző́lt hős, ám légyen, mint te ohajtod.
Hogy kedvet hozzak pusztító fegyvereiddel,
Választok; te pedig hősök szikrája ne búsúlj,
Megjövök én ismét kardjával bajnok apádnak,
Rajta az ellenség vérét s a régi dicsőség
Szép sugarát hozom el, mely téged győzni tanítson.»
Így szólott s levevé a kardot, mely vala balról
Egy mély szögletben, s komoran még rajta borongott
A vad enyészetnek szikrája: halálos aczélát
A por régen ülé; de midőn kitörölte porából
Hős Ete, megvillant hegye s éle, fogása fehérlett
(Mely elefánt csont volt), lapján borzasztva kitüntek
A szomorú rajzok: Sas körmei vittek erőtlen
Kisdedet, a ki eső félben anyjának előtte
Látszott fenn vergődni, fejét szép vére borítván.
Más felen egy fejedelmi vitéz rablólag orozván
Hölgyeket és fiakat hajtott a tűzi halálra.
Hosszú volt pedig, és széles vasa, görbe hegyével,
Fegyvere Zámirnak hajdan, ki kegyetlen erőszak
Képeit óhajtá, s ifjú kora gyenge szakában
Már gyilkolt, s idegen földön pusztítani kezdett.
Ezt leveré Huba, s emlékűl úgy vette le kardját
Hajdan, míg az erős ifjúság szárnyai vitték.
Most Ete vette vasát, s csattogva vetette hüvelybe.
 Ekkor az ajtóban, halovány szép csillagi fénynél,
Megjelenék a kis gyermek, dallója Hubának.
Lant vala baljában, hímezve mezői virággal,
Köntöse tiszta fehér, kék övvel kötve derékon,
És rózsás koszorúka fején. Most pengeti lantját,
S hangosan és tisztán kezd el künn dallani: zendűl
A lenyugott erdő, s hegyek, öblök visszamorognak.

«Oh legyetek liget és sík tér szavaimra vigyázók,
S míg dalomat zengem, megszűnjetek esti fuvalmak!
A fiatalságnak szép napjai, a gyönyörű kor
Hirtelen illan, mint felhők sebes árnya tavaszszal.
De az erőseknek nagy tettei a siető kor
Kellemivel nem romlanak el, szép déli sugárral
Hintvén szüntelenűl a jó maradékra világot,
Csendesen űl Huba, gyermeki közt, hegyháti lakában;
De rettentő volt hajdan viadalra mezőkön,
Rettentő a háborodott tengernek ölében.
Óh legyetek liget és sík tér szavaimra vigyázók.»
Hős Ete gyúladozott e szókat hallva, s figyelmes
Lett nagy lelke az éneklő gyermekre s dalára,
Az pedig elkezdé ismét, és dalla tovább így:
«Nyugton vagytok-e még, döntő magyarok? kezetekben
Nem zörög a buzogány, gerely és kard. Bús zivatar kél
A tenger melléke felől, ti meg alva mezőkön
Tábori sátor alatt heverésztek. Haj! kipirúl majd
A hajnal, de sokan nem fogják látni világát.
Keltek-e? Ha későn keltek, haj! hunyjon el inkább
Bús szemetek; mert földeteket pusztítva találja.
A tenger dühödő szélvészit hozva magával,
Mint egy sírbeli rém, jő Baltom erős fia, Zámir,
Már késő éjben, de szerencsés széllel evezve.
Tölgy nászádja nem irtózik szirtekhez ütődni;
Bátran leng a hányt habokon, közelíti Meótis
Partjait, mint éjfél felhője, borongva, setéten.
S hah! már szerte megy a vad nép, elszórja az ékes
Sátorokat, megfojtva szelíd álmában az ifjút,
És öreget, bátor katonát és gyenge leányzót.
Baltom erős fia dúl, tör, ront, mint éjjeli farkas.
Vér van fegyverein, vadság és méreg ijesztő
Lelkében. Senkit nem szán, rabol és öl egyenlőn,
S már embert, barmot büszkén nászádja felé hajt.
Óh csak tégedet is ne ragadt el volna magával,
Barna szemű lány, hős Vihadar szép gyermeke! inkább
Más ezeret vitt volna az éjszak lányaiból el.
De gyors nászádon visz téged is a fene Zámir,
Rettentőn, sebesen, mint ölyv a gyenge galambot.»

«Íme azonban kél Huba, napkelet ifju sugára,
Népe zaján riad álmaiból, megdöngeti pajzsát,
S kardot köt, s röpülő kopját ragad égve szivében.
Nézi; de nem leli már a kedves barna szemű lányt,
Szép Szelemért gyors nászádon viszi a fene Zámir.»
«De hova futsz idegen? nászádodat ál szelek űzik.
S az nem is ollyan erős, hogy szirtek meg ne szakaszszák,
És nem is oly rohanó, hogy gyors Huba karja ne érje.
Nézd! közelít ő már könnyen lebdesve hajóján,
S szörnyű fegyvereket, s haragot hoz büszke fejedre.
Nézd, mi sötéten emelkedik a szirt tölgyfa hajódra!
Fergeteg űz ordítva, vadan; Zámir hova lészesz?
Megroppant nászádod az álnok szikla fokában,
A haragos habokon szórván el népedet. A szirt
Fergeteges közepén magad állsz csak, s élete fogytán
Szép Szelemért vad hullámok hajtják ki elődbe.
Haj! oda tölgyfa hajód, oda néped, veszve hajóstúl
A szélhányta Meótisnak tajtékait iszsza.
De jő rettenetes bújában könnyü hajóján
Gyors Huba, s több daliák lobogós nászádon utána.
Őket az emberölő hadak istene őrzi kezével
S messze sebes rohanások előtt nagy kardja világit.
Szép Szelemér! egyedűl te vagy itt nyomorultan elölve.
Lábadat a zajogó tenger hullámai mossák,
S gyenge fejed támasztva kemény szirtekhez elájúl!» —
«Ekközben szörnyebb zaj támad. Zúg fene Zámir
Mérgében, s tutaját dárdával rontja Hubának.
Az lemerűl; de Hubát kiszorítják a habok, és áll
Vizben övedzőig, s így szól megrázva sisakját:
««Büszke, ne hidd, hogy kárt tettél lemerítve hajómat:
A dühödő habokat megbirják lábaim, és e
Kopja szivedre talál, ha kemény kövek öblibe búsz is.»»
Igy szólt, és gerelyét Zámir paizsára hagyítá,
Elfordúlt Zámir; de sebes vala mentiben a vas,
Szélén érte nehéz paizsát, és meghasogatván,
Éles sziklákról recsegett a vízbe törötten.
Nem késik Zámir, kardját zörrentve berándúl,
És veri a habokat, veri gyors Huba barna sisakját.
Zúg a háborodott vízár, fölkapja fenékről

Mélyen elült köveit, s velök a magas égre lövöldöz.
Rá iszonyodva borúl le az éj, ordítva rohannak
A dühödő szelek, és harsog, reng, bömböl az alszirt,
Mégis hallani harczaikat. Szél- s vízi morajból
Messze kicseng a kard, s villámvasa fénylik az éjben.
Mint a tengernek két szörnyei, vínak erősen.
Hullanak a fegyverrongyok, s az özönbe setéten
Foly vérök, mint mely patakot soha nap szeme nem lát.
Vág Huba, s már közelít Zámirnak vége. Megint vág,
S véresen elhajlik Zámir feje, teste kiterjed,
S ezt a bús habokon ordító fergeteg űzi.
Hajnalodik; de fejét ez már nem nyujtja feléje,
Hosszan aluszsza sötétségét a végtelen éjnek!
«Oh bár honnodban tudnál vesztegleni, Zámir!
Sokszor mondta apád, most mit mond, majd ha feléje
Hajt a szél, s halak étkéűl lát úszni habokban?
Oh mért honnodban nem tudsz vesztegleni Zámir!»
«Napkelet ifju sugára kikél a szirtre azonban,
S megy vívén örömet hölgyének, szép Szelemérnek.
Ébred az is, s bágyadt szemeit hősére nyugasztván
Karjaiból veszi vissza alélt szive s lelke hatalmát.»
«Óh hős! szép fiatal korod eltünt már az idővel,
De hadi tetteidet keleten még zengi dalában
A gyermek, s nyugat énekiben még zengeni fogja,
Míg döntő magyarok népének vére ki nem hűl.
Esti szelek, most már zúghattok csendes erővel
A ligeten; bontsátok meg kis fürteim ékét,
S adjatok enyhűlést keblemben az éneki tűznek.
Eldallottam az ifjúság szép s hirtelen illó
Napjait, a bátor daliáknak hajdani tettét.
Esti szelek most már zúghattok csendes erővel.»
Igy hangzott el az éneklő gyermek szava s kobza;
Benn pedig ültenek a hősök nagy gondolatokban
Némán és komoran. Huba visszatekintve korára
Szép fiatalságán andalgó szívvel imígy szólt:
«Óh bizony eltűntél, örömek s harczok kora, gyorsan.
Szép Szelemér! te is elhamvadsz a föld kebelében,
Hol komoran besötétül az éj, s nem látni sugárát
A napnak, se telő holdnak nem hat le világa.

Messze rideg vénségemtől, most messze hazámnak
Széleitől idegen földön mély álmodat alván,
Nem látod serdülni mosolygó gyermekeinket,
És nem örülsz velem arczaikon. Már nékem is int a
Néma halál, s gödröt mutogat vak honja porában:
Nyissa ki bár; én nem késem. Szép napjaimat most
Élik gyermekeim, hadat űző nemzetem éli.
S bár még élje ezen választott honban örökké,
Már mikor e tetemet mélyen lemeríti az árnyék,
S rajta hideg szellő agg kórót lenget az éjben.»
Hadzavaró Ete hős pedig ekkép szóla utána:
«Harczban előszűlt hős; nagyok a te vitáid az ifjú
Kornak napjaiból, és szerte dicséretes elmúlt
Életed annyi dicső nyereségeivel. Noha most már
Jobbodat a röpülő nyílnak megtörte hatalma,
Jó nevedet csakugyan meg nem ronthatja: örökké
Fenn marad az, mint a szép hold a csillagos égen.
Engem is a dühödő harczok veszedelmei várnak.
Bolgárok fenik a vasakat sereginkre, s ohajtják
A puszták madarát, hogy minket emészteni jőjön!
Oh deli Hajna, ne irtózzál, engem soha nem fogsz
Látni gyalázattal. Megtérek majdan elődbe,
Úgy hogy tetteimet hallhasd a téli napoknak
Vendégségeiben, hol csak nagyok éneke hangzik.
Vagy ha nem, a nap rám soha többé nem süt azontúl.»
Ekkép szóla erős szivvel búcsúzva Hubától,
S Hajna szelíd öleléseitől. Deli Hajna pedig ment
Könnybe borúlt arczczal belső teremébe nyugodni.
Ment; de nyugodni hogyan tudjon, kit szíve fölébreszt
Bús dobogásával? Nem aludt. Oh álmait a szép
Bajnok aludta kemény lélekkel, melyben erősen
Zúgtak az ütközetek rivadásai, s forra szerelme.
Mondom, aludt; mert fáradtan jöve messze vidékről;
De szomorú hangok fárasztják álmait és gyász
Képe veszélyének, mely lesz harczára jövendő.

MÁSODIK ÉNEK.

Már a sátoros éj eljött a földre sötétén.
Édesen elnyugodott most a sokféle halandó,
S a mivel ébren nem birhat vala, álma hozá meg,
Vagy remegett üres ártalmat sejdítve magában;
Mert vak kénye szerint csal, játszik az álom eszünkkel.
A boldog gyakran vesztét álmodja javának,
S sokszor az altában fejedelm és föld ura lészen,
Kit koldusbot vár, ha fölébred, s százszoros inség.
Óh fejedelmi Zalán! te is álmodol a siket éjben,
Bátor bajnokokat s diadalt alpári meződön,
És neved új fényét csillogva közelgeni látod.
Meg ne örűlj; kétes nagyon a harczok birodalma:
Sok munkát, nagy erőt kíván s van kötve halállal.
Lassan az éjfél is leborúl, kiteríti ijesztő
Szárnyait, és susogó rémek röpdösnek alakján.
A kisded patakok lassú csörgéssel erednek,
Harsog az országos Duna, tétova fölszedi őket
S a folyamok vizeit, s iszonyúra nevelkedik árja.
Száz ragyogó szemmel bele néz a mennyei térség.
Nem szünik ő, lemegy a tengerhez veszni, veszendő
Habjaival lemegy a nagy idő, hogy vissza ne térjen.
Kezd távozni azonban az éj s ritkítja homályát.
De kik fénylenek itt a hajnal csendes ölében?
Fegyveresen jőnek titkon, s békével előbbre.
A bolgár had jő legelőbb, mint egy magas erdő,
Tompa morajjal, erős pánczélban, vas sisakokban,
Nagy somdárdákkal, karddal készűlve s paizszsal.
Merre köves Hæmos kékellő bérczeivel hat,
S a tengerbe vesző Duna hétszeres árjai zúgnak,
Onnan gyűltenek ők, s három dandárra szakadtak.
Rettenetes Viddin vezeté szilaj észszel az elsőt,
S nyugtalanúl, mint éh tigris, szágulda előttök:
Termettel nagy ez, ép izmos, rohanásra igen gyors;
Törhetlen bátorságú s erejével ijesztő.
Fegyvere mint a nap kiragyog, de ruhája setétlő,
Mint éjfél. Többször nyiltan hordozza sisakját,
S nagy szeme mint véres csillag tündöklik alatta.

Legfőképen ez a népnek bizodalma hadakban,
Mellyet külde Simon, bolgárok büszke királya,
Hogy legyen a görögök mellett mentője Zalánnak.
Másodikat vezeté Izacs. Ez jó férfi korában
Most van, s Viddinnel legerősb a bajnoki sorban.
Csontos is és izmos; de kisebb termetre amannál,
Bátorságra hason; de merésre nem annyira hajló,
Mint okos és csendes. Villog nagy kardja kezében.
Sastollas sisakot hordoz s vasazottan előre
Toldul mellével, valamint a szikla tolódik
A tengerbe, habok, szelek ellen víni keményen.
Harmadikat fattyú Csornának karja vezérlé.
Serdűlő korban van még; de merése nem ösmer
Semmi határt. Istent, embert ő semmibe sem vesz.
Nincsen előtte szeméremnek, böcsületnek, azésznek
Érdeme; mindeneket karjával méreget, és oszt
Avval igazságot. Nincs oly szentségtelen ösvény,
Melyre, ha vére buzog, ne kivánjon menni hadastúl.
Kit keze megbirhat, mind ellensége. Magáért
Senkit sem kímél, kényére lerontana mindent.
Igy nőtt a tiltott szerelem fia zordonan, és majd
Barmi szilajságban, hogy lenne mit enni az éhes
Férgeknek s gonosz éltéről ne maradna egyéb hír
Régi gyalázatnál s átoknál. Ez vala Csorna!
Teste magas, karcsú, haja hosszú barna: setéten
Verdesi fürteivel vállát és szinte leányi
Lágy szépség mosolyog hóképén. Majd hihetetlen,
Hogy' lakik ennyi erő s vadság ily gyenge tetemben.
Gond, nevelés nélkűl így nőtt a gyermek erősebb
Ifjúvá szabadon, játékúl hagyva az álnok
Könnyü szerencsének, melly őt fölvitte kevélyen
Vak bizodalmakkal töltvén, hogy veszne korábban,
És nyomorúltabbúl. Most jő gyors szürke lovával
Kis dandára előtt. Büszkén égnek veti képét,
Mintha nem is földön lakozóktúl volna születve,
S dúlást és iszonyú öldöklést forral eszében.
Tarnóv jött ezután haragos vad képpel; az ékes
Vértü Kabár és tiszta Rucsuk léptettek utána.
Bogláros paripán hánykódik czifra Lemők is:

Mind bátor katonák s hadi nagy tettekre serények.
S a nép, mely nyomokat kíséri, kevert faju bolgár:
Tőre magyar; de vegyűlt szomszéd idegennel, azért is
Két nyelvűk, az erősb s győző magyarokra kajánok,
Hittelenek, bérért katonák más nemzet urának,
Drága rokon vérben zsoldért gázolni nem átlók
És hadi zsákmányért, mellyért gyúl farkasi szívök.
Bátrak azonban s hadszeretők s értői csatáknak:
Ősi sajátikból ez egyet tarták meg örökben.
A görögök hada jött ezután villogva, robogva,
És illő rendben haladott a téren. Előttök
Tündöklött szép fegyverben, mint déli verőfény,
Ossa-vidéki Philó. Aranyos dárdája előre
Hajlott, s a széllel kolcsagtoll rezge sisakján,
Mely ragyogó vala gyöngyökkel s vert fínom aranynyal,
Pajzsa is és testén a rézruha nagy karikákkal
Csilloga s szinte sugárt vete, a mint népe előtt ment
Könnyü lován, mely szürke fejét meghajtva viselvén,
A ragyogó zabolát lágyan hordozta s ülőjét.
Jó császára hagyásából a harczra vezérlő
Ez lőn, s a sereget bírá most fő hatalommal;
Elmés ez pedig, és ravaszabb nincs napkeleten, mint
Ő, ki hadakban s békében már forga sokáig,
S érti kivált a kétértelmű udvari nyelvet.
Nincs nagy erő már karjaiban, de eszére hatalmas
Sergeket ér maga s válogatott nép ugrat utána.
Hol Rhodopé, hol Pangeos áll eget ütve fejével,
S híres Olümpos emelkedik és Athos ormai állnak,
Onnan szedte vitézeit és oktatta csatákra.
Strímon tájain is, a zúgó tengeri partról
S a közföldekről nagy számmal szedte vitézit.
Mind jól készültek, tündöklők fegyvereikben.
S vannak húszezeren. Köztök mind harczi merésre,
Mind főnemre kitetsző itt az Olümpi Philémon,
És nem sokkal alább Hieró s a szőke Neander,
Csendes Odüsseos és a szép nézésü Lüsippos:
Hősök, tudn'illik mint akkor voltak, eléggé
Jártasok a hadban, de puhák a csendes időben,
És ha nem is bátorságban, megfogytak erőben.

Sokkal gyengébbek, hogysem víhassanak egy nagy
Romlatlan nép vas tetemű seregével egyenlőn.
Mert immár elmúla dicső korod, Epaminonda,
Miltiades, véres Marathonnak hőse, öröklő
Lelkek! Azon kor már elmúlt, mely híreteké volt:
Régi dicsőségtek szikrája aluddogal és vész.
Óh mert a hosszú nyugalom henyesége lerontja
A nagy nemzeteket s a sas fia gyáva galamb lesz;
Megfordúl a hajdan erős természet egészen,
S mely nép villongó vasakat csördíte örömmel,
Éjjeli mécseknél zabolátlan vétkeit űzi,
S éltének gyilkos kézzel szaggatja virágát,
Mig végtére kidől s maga lesz temetője nevének!
Romlatlan vala nemzetem is, szilaj, ép erejében
Fél Európának hajdan megrázta határit;
Szűkre szorúlt most és kevesét sem birva hanyatlik,
S a puhaság fertőjében megemészti hatalmát.
Mely nép gyávultan, noha czifrán s ékesen áll ki
A rohanó magyarok seregére, veszélybe hanyatlik,
És a büszke görög nevet is rabbá teszi egykor.
Majd ismét föllázad erős lelkében az ősi
Hírnek egekbe hivó szikrája: csatákra keményűl,
S hősi fejét ezerek testhalma közűl üti fényre
Véresen és szabadon. — Hova lettünk nemzetem? Ah de
Mely bús útra jövék? komoly elme ne menj tova, hagyd el
A gyászunkra jelent nagy idő haladásait, és a
Régi dicsőségnek bátran térj vissza nyomára.
  A gyönyörű Hellás fiait mosolyogva vezette
A csapodár Theophil, kit hajdan híres Athénae
Szült. Kis termettel bir, könnyen tétova fordúl
Szürke lován. Nagy ezüst csillag foglalja be pajzsát,
Íja pedig s puzdrája zörög, megrakva nyilakkal.
Kényes pávából visz tollat gyenge sisakján;
Kardja kezében van; fegyverviselője pediglen
Visz lobogós gerelyet s réz dárdát nyomban utána.
Népe hasonlóul puzdrát visel és sebes íjat,
És rohanó kopját. Nem lévén fegyvere súlyos,
Minden fordulatot könnyen tesz, gyorsan iramlik;
De buta és álnok: szent Parnass s Helikon alját

Barmaival mászatja, s szelíd tudományra nem indúl.
Hírből tudja dicső tettét szűk Thermopüláknál
Nagy Leonídásnak, s példáját rettegi hallván,
S mely hajdan kivilágított, mint déli verőfény,
S a butaság ködeit megritkította, Athénae
Romjaiból csak alig látszik, s hadi napja lehunyván
Szívetlen vezetőt küld harczra, hiú katonákkal.
Volt ugyan egy, ki dicsőségét érezte, s azonhoz
Minden időn emelé lelkét és tetteit ; annyit
Még sem tett soha, hogy megfordíthassa veszélynek
Indúlt honnosait. Csendben ment köztök, erősebb
Lélekkel, mint van valamennyinek : a veszedelmes
Harczokat és bajait nem rettent venni magára.
Ez Schedios. Feketén van fegyverkezve s kezében
A mint megy, kardját komoran nyugtatja, s halálos
Gondolatit nagy mellében viszi bátran előre.
 Jött a szűk közön át Peloponnes félszigetéből
S a szélvészekkel háborgó Adria mellől
Egy gyakorolt dandár, mely most valamennyi görög közt
Legbátrabb, s a nemzetölő viadalra serényebb.
Fő pedig és köztök legfőbb a spártai Hermes.
Nemzete régi keménységét hordozza szivében ;
Tartja szoros rendben katonáit, tartja magát is ;
Engesztelhetlen s iszonyú sebes ütközetében ;
A szaladó szarvast képes megelőzni futással,
Oly sebesen járó paripát tart, mely szökik, ugrál,
Orrából haragos szeleket fú, szája habot ver,
S barna sörénye lobog, repdes mint saskeselyűszárny.
Mind kik utána megindultak, hadi jó paripákon
Vígadnak, s hosszú dárdákat visznek előre.
Izmosak, és magasak mint szint' a spártai Hermes ;
Mégis legmagasabb Hermes s dárdája kezében
Áll rendűletlen, mint egy kőszáli fenyőfa.
 E sor után gazdag Thessália gyermeki jőnek,
A gyönyörű Tempét, Ossának völgyeit, ékes
Pindus tájékát oda hagyták s híres Olümpot ;
Gyors Peneos tengerre futó hullámait és a
Nagy tenger szép látását most harczra cserélték ;
De nem harczra valók. Munkátlan pásztorok, és a

Kíméletlen urak kényétől nyomorodottak.
Lankadtan jőnek. Vezetőjök Heliodóros,
Potrohos és alacson; nehezen piheg és döczög a nagy
Fegyver alatt, sisakot, pánczélt visel és cseri dárdát.
Kénye szerént élő here hajdan, most unalomból,
Mert érzékei már elkoptak az életörömtől,
Eljött, hogy hadat is lásson, s érezze hatalmát.
Ám csak menj elbiztodban! Vár szörnyű halállal
A zúgó tábor Tisza gazdag partjai mellett.
  Eztán a gazdag szigetek lakozói jövének.
A tenger szeleit, hullámait ösmerik inkább,
Mint hadak ártalmát. Fegyverre, ruhára különbek,
Rend nélkűl mennek szanaszét a többi sereg közt.
Kallimachos s a barna tekintetü Mílo leginkább
Vannak jó hírben, s gyors Krantor, Kréta lakója.
  A ravasz udvarnak kedvenczei jőnek ezentúl.
Dölyfösen és nyalkán, kik torkig elültenek a jó
Élet kéjeiben, most harczokat és veszedelmet
Fényes tettekkel máris dicsekedve keresnek.
Czafrangos paripák szökdösnek könnyen alattok;
Lágy selyem öltözetök dúsan megtűzve aranynyal.
Szépen villognak dárdáik, s a sisak orma
Tündöklő köveket forgat s megrengeti tollát.
Constantinvárból jőnek s noha érdemeikre
A teleket bevető pórnál tizszerte kisebbek,
Büszkék, s bár az arany lánczoknak rabjai, vélik,
Hogy szabadok s méltók szabadokkal harczra kikelni;
Ékesen és magasan viszik a szép várasi zászlót,
Melynek egyik lapján áll teljes díszü ruhában
A koronás császár, s a széllel hajladoz egyre;
Másikon a vérző Krisztusnak képe piroslik.
  Jött még egy különös csapat is, melly Ázsia belsőbb
Részeiből szedetett, hol zölden emelkedik Ída,
S nagy szálfái kemény fuvalommal zúgva czivódnak,
S hol lassú vizeit zaj nélkűl önti Skamander.
E tájról rossz készületű, de kemény csapat állt ki
Antipater vezetése alatt, kit messze hazából
Gyenge szerelmével követett szép hölgye szelíden,
Hogy ha ugyan megtér, vele megtérhessen örömmel:

Ha pedig élete a gyűlölt harczokban elesnék,
Ő is veszne s hideg férjére borúlna halottan.
Járt pedig egy csendes paripán mellette urának,
Hogy neme másoknál ne tudódnék, férfi ruhában,
Fegyverrel s mélyen leeresztett könnyü sisakkal.
Antipater, ki hasonlókép hajló vala hozzá,
Nyájasan és titkon szólott vele néha; vigyázott,
Gondosan ápolgatta szivét s őrzötte szerelmét.
Vitte pedig széles kardját az egekre feszítve,
S balja felől, mint őrangyal, tündökle vasában.
Dárdáit fölvetve siet hű népe utána,
S barnás zászlóján viszi a szűz Mária képét.
  Bölcs kormányu Philó most sátort üttete s népét
Úgy osztá, hogy jobb szárnyán bolgárival állna
Rettenetes Viddin; balról a spártai Hermes;
Közben egyéb hősök s hadak; ő pedig állna derékon
A magasabb téren, s mindent meglátna serényen.
Tett még két csapatot födözőűl: Heliodóros
S Antipater csapatit, s jó rendet hagyva nyomában,
Ment több hadnagyival tüstént fejedelmi Zalánhoz.
  Kétszer kelt s kétszer lefutott a tiszta verőfény,
S Bodrog mentében már akkoron öszvegyülének
A meghítt hősök, s törnek vala szüntelen arra,
Merre nagy Árpád, a győző seregek fejedelme,
Vitte hadát. De nem így akará Rémistenök, Ármány;
Más szándékkal volt. Hogy rútúl veszni vihesse
Őket, ezerképen csalogatta. Előbbi időben,
Volgán túl szigorú hegynek közepette lakozván,
A döntő magyarok seregét sokféle gonoszszal
Rontá; most pedig ott nem lévén nyugta, morogva
És bömbölve hagyá Volgán túl régi lakását,
S Zagyvának forrása fölött megszállta hadával
Erdős Mátra hegyét, fellegdárdája hegyével –
Mely, valahányszor vág, iszonyút villámlik azonnal
Itt nyita barlangot, feneketlent, ködbe borongót,
A télnek bús honja felé. Itt szüntelenűl, mint
A közelítő fergetegek zaja s éjszaki széllel
Játszó tengernek zúgásai, tompa moraj van.
Néha pedig szörnyebb jaj csendűl. A gonosz Ármány

Dúl, fúl és ordít, ördöngit csipkedi, zúzza,
Hogy dühödöttebben száguldjanak a kijelentett
Kárra; ezek pedig éktelenűl ugrálnak előtte,
S bőgve keservesen indulnak veszedelmes utaikra.
Akkoron a viharok tetején csapatozva rohannak,
Kergetik a felhőt, s az eget beborítja haragjok. —
Innen, hol mindig füstfelleg emelkedik és köd,
S a komor éjfélnek nincsen soha szűnete, s néha
Rémesen és hosszan vérláng lobban ki toronyként,
Innen jött Ármány, s a mint üte, vága dühödten,
Villámlott és szikrázott a fellegi dárda.
Hogy pedig a döbögő téren szemlélte haladni
A magyarok seregét, szörnyet hunyoríta szemével,
Hörgött mérgében és már fölfogta ijesztő
Dárdáját; de Hadúr emléke letörte negédét.
Ártani nem mervén nyilván, csalt vetni leszállott,
S ördögeit szaporán úgy öltöztette, miként a
Tót s bolgár katonák, s szűrkankós póri csoportok
Járnak ezen tájon. Tüstént zajt ütve rohantak
A szellemképek; mikoron már éjre sötétűlt
A ragyogó napfény s mélyen lemerűle világa,
Szidva, fenyítve lepék a nyugvók tábora rendét.
Kardot zörgettek, s ideget pengetve nyilakkal,
Rezgő kopjákkal jöttek hadakozni s kaszákkal.
A nyugovó magyarok szilajon lázadva haragra,
Mint ugyanannyi oroszlánok, fölkeltek azonnal,
S már nyilaik szálltak, magok is már zúgtak utánok.
Ármány ekközben népét úgy vitte, hogy a hol
Lassúdott a zaj, dühösen támaszta nagyobbat,
És hadrendítő rivadással zenge közöttök.
Már a tábortól tova voltak ronda mocsárok
Közt, vizenyős lapokon. Itt hős Ete bátorodottan,
Mint lecsapó sólyom, megrándúlt jó lova hátán
S a szellemképet könnyű rohanással elérvén
Sujtva derékon üté vasazott dárdája nyelével.
Megbomlott a kép, s szakadozva terűlt el az úton,
Majd kénkő lángban s füstben fölnyulva magasra
Hirtelen elszállott csúfos röhögéssel előle.
Ekkoron a sereg is megszűnt s rémülten elálla

Néma szorongásban. Ármány pedig, a gonosz isten,
Nagy denevér szárnyon repkedve visíta közöttök,
S váltig vergődék fejeikre lecsapni sietvén.
Innen ugyan bátor Tasnak vezetésire vissza
A táborba jutott s már kezde nyugodni is a nép;
De gonosz ördögivel tüstént föllázada Ármány,
S rút ijedelmekkel rémíté éjjelök álmát.
Erre az ősz táltos, kit szinte Etel vize mellői
Csendes rejtekiből Álmos táborba idézett,
Erre kijött Darvas. Kaczagányát földre teríté,
S csonkás dárdáját forgatván balra kezében,
Hogy dühös Ármánynak röptét elakaszsza, imigy szólt:
«Halljad Rémisten, gonoszoknak kútfeje, Ármány!
Hah Ármány, Ármány! nem hallod-e? Szállj le pokolra,
Szállj le, Hadúr isten nem szenved téged az égben.
Légy tőlünk s minden néptől átkozva örökké,
Szállj le az ég ködein, Rémisten, s veszsz meg előttünk.»
Ezt hallván csikorogva megállt röptében az isten,
És mikoron mint egy szakadó nagy szikla leszállott,
Megdöbbent a föld s rengett terhének alatta.
Ekkor már látszott mérges képében ijesztő
Két szeme, mely mint a katlan, benn pisloga mélyen.
Rőt haja, mint a láng, szanaszét hátára vetődött,
És meg-meglobbant, ha vadan megrázta dühében.
Így áll a tábor közepén, és mintha morajjal
Terjedező szélvész dörmölne, kiálta kegyetlen
Torkából s véráldozatot kívána magának:
«Áldozatot nekem, áldozatot!» Igy zúga haraggal.
«Veszszetek el mind, vagy légyen nekem áldozat és vér!»
Melyre merész hangon zúgott a tábori főbb rész:
«Hagyj el bennünket; mert meg lesz az áldozat és vér,
Hagyj el bennünket Rémisten, s veszsz el örökre.»
Erre lecsillapodott a Rém, és elmene gyorsan,
S megrázá elmentében dárdája hatalmát,
Mely haragos vérsujtással megvillana, s eltünt.
Csend lön ezenközben; de nyugodt még nem vala Ármány,
Háromszorta körűl lebegé látatlan az álló
Táltost, és szavait titkon sugdosta fülébe,
Mellyek után ismét eltünt a tábori helyről.

A táltos pedig eljajdult, s kaczagánya körében
Megképedve maradt, mint a sós asszonyi bálvány;
Nem sok időre megént bajosan, s nagy lassan előkelt,
S így szólott bánat hangján a hős seregekhez:
«Halljátok seregek, halljátok harczi vezérek,
Ifjak főképen, kiket a szép élet örűltet,
Halljátok, gonosz Ármánynak kívánata ez volt:
A ki leginkább vár s vágyódik boldog időre,
A ki ez életet és javait buzgóbban ohajtja,
Vesse ki minden ohajtását egyszerre szivéből,
Szánja magát neki harczában, és veszszen el: akkor
Megszünik ő, s rohanó hadainkat nem viszi kárba!
Hallátok, seregek, hallátok, harczi vezérek,
A gonosz Ármánynak teljes nagy titka imez volt.»
Állanak a hősök, kiki számot vetve szivével,
Mintha halál kötné a földhöz lábokat, állnak
Néma nagy oszlopként. Már hamvad, búsan, alantan
Égdegel a sok tűz, mert senki sem őrzi, előttök,
És még nincs, ki magát Ármánynak szánja halálra.
Legtöbbet forgat bajosan küzködve magával
Hős Ete, s élete szép örömét mérsékli halálhoz,
És iszonyú gondokba merűl. Most mossa veríték,
Majd csupa jég, s változtában nincs szünte bajának.
Nem lát a habozó egyebet, mint a mi veszetten
Zajlik keblében, semmit nem gondol azon túl,
És érzése butulva megáll a néma halálnak
Szörnyű képénél. Im most föllobban előtte
A kisded tűz és elenyész. Iszonyodva fölölti
Erre fejét, s mintegy álmából kelve körűlnéz.
Bámulatos szemeit lassan fordítja s merően
A táltosra tekint. Még minden csendes előtte
És nincsen, ki magát Ármánynak szánja halálra.
Talpra kel ő, s a tér közepén elszánva megindúl.
Döng a föld, a mint szilajon megy rajta nehéz és
Nagy lépésekkel, vas fegyvere összeverődik,
És csörög; ő pedig a táltoshoz lépve merészen
Áll szemközt, s nagy lelkéből így mondja beszédét:
«Vér kell Ármánynak, s hadi áldozat. Áldozat és vér
E karban neki szánva vagyon; legyen ő csak ezentúl

Nyugton ; erősödjék a nép : én elveszek érte.
De kifolyó vérem lelkét úgy zárja el, a mint
Zárva van a komor éj országa setétes özöntől,
Hogy ha megint a nép kárára ohajtana jőni,
Veszszen el, és lelkem diadalmát lássa veszésén.
Átkomtól besötétedjék a déli verőfény
Akkor, s a földből lelkem sírása kizúgjon.
Akkor jőj te is el hadak istene, rontsd el az átkot
És a hittagadó Rémmel sűlyeszd el örökre . . .
Emberevő féreg, mozdúlj meg ronda porodban,
Szállj ide kánya sereg, hős Undnak gyermeke nem fél ;
Bátoran esküszi e fogadást, s ezen eskü hatalmát
Őrözzék az atyák suhogó árnyékai, födje
Karja Hadistennek, s örök ínség nyomja szegését.»
Ezt mondá s megrázkódék a harczi halálnak
Szörnyűségénél, melytől nem rettege máskor,
S gyorsan előhozatá diadalmas szög paripáját
Egy forrás mellé, mely lassan zúgva magányos
Útjában csörgő köveken futtatta kis árját.
Meghorkant a ló a mint ide lépe ; urára
S a táltosra setét szemmel húnyorga ; sörénye
Hánykódott, mint mely fának szél lengeti galyját,
És füle állt hegyesen s félelmesen égre meresztve.
Tombolt és tüszkölt ; végtére megálla közöttök.
A bajnok pedig ott termett, megfogta sörényét,
S rettenetes kardját fogatig mártotta szügyébe.
Megszökkent a ló, s nagyot ágaskodva süvöltött,
De nagy erővel megtartá baljában az ifjú,
S rettenetes kardját még egyszer döfte szügyébe.
Erre ledőlt, és páráját vonagolva kinyögte.
Vére setéten folyt a kútnak tiszta vizénél ;
Hős ura állt szomorú képpel mellette, s imígy szólt :
«Nyeld be setét föld e vért, és kebeledbe takard el
Bolygó páráját diadalmas jó paripámnak,
Mely sok harczon erős lábbal, nyíl, dárda, gerely közt
Mint könnyű szellő, sebesen nagy sergeket eljárt,
S vitte hatalmamat a rohanó csapatoknak elejbe.
Nyeld be setét föld, és te fogadd el, szűtelen Ármány :
Áldozatom jele ez, neked és rémidnek ajálva :

Nem sok időre magam föld árnyékába borúlok,
S nemzetemért szemeim fényét viadalban eloltom.
Légy te nyugodt, szüntesd lelkednek régi haragját!»
Igy szólt és hátrább lépett. A táltos azonnal
Megpörgette kicsiny dárdáját, s teljes erővel
Háromszor tapodott. Már érzé a gonosz Ármányt,
S népe jelenlétét, s így szólt bús csendes ajakkal:
«Éji setét, s ti az éjjelnek bús rémei, immár
Szűnjetek és a vérjeleket békélve vegyétek.
Itt van az áldozat a forrásnak tiszta vizénél,
Itt folyt el nektek buzogó fris vére, s fölötte
Áll egyedűl, ki ez áldozatot teszi, bajnok erővel,
Nagy bátorsággal fölfegyverkezve, s halála
Terhes gondjaival. Ti ne rémítsétek ezentúl
Háborgó lelkét, ne vegyétek tőle hatalmát:
Nem sok időre hideg föld árnyékába borúland!»
Akkor háromszor megvillant helybehagyóul
Ármány jobbjának fellegdárdája, s elomlott.
A táltos pedig elrándúlt kaczagánya köréből,
S hogy megerősödjék, a hős ifjúhoz imígy szólt:
«Oh ne nagyon számláld, deli hős, ifjúi korodnak
Napjait, oh ne igen szomorodj' e létel utóján.
Mert nem kéne-e menned utóbb? nem kell-e nekünk is?
Ott hol Atillának iszonyú árnyéka huzódik,
Hol nagy Ügek, nemes Álmossal vígadva parancsol
A sok ezer népnek, mellyet dárdájok elejte,
Ott még áll üresen végetlen tére az éjnek,
A mi helyünk. Te korán jutsz el jelesedve közökbe.
Jobbodat a kutigúr árnyékok is áldva fogadják,
S a döntő magyarok vérképei néked örűlnek. —
Szép itt a ragyogó nap déli tekintete, kedves
A piruló hajnal s az egek kék színe nap estén;
Édesek a szerelem forró ölelései, és a
Társas öröm víg énekeit mindenki szerette;
De ki lemond itten lelkét elszánva ezekről,
S a ki dicsőséggel megváltja ezernyinek éltét,
Százszorosan vesz részt mind ebben az ősi világon.
Ármány kísértett: fölemel nagy karja Hadúrnak.
Az készíti neved koszorúját csillagi fényből.

Örvendj: a mi ezerben nincs, fölgyúla szivedben
A nemesebb bátorságnak szikrája, s ez éltet
Itt és síron túl bajnok híredben örökké!»
Igy szólt. Mindnyájan nyugalomra siettek azonnal.
Éjfél múlt. Nehezedve nyomúlt szemeikre az álom.
Minden szúnyadozott, csak az ifjak lelke tünődvén
A történeteken. Hábor, kürtös Lehel és Bors
Megbúsúlva terűltenek el, hogy késedelemmel
A hír szép mezejét megjárni egyébre halaszták.
De minden gondot lassan lemeríte az alvás;
Sőt Ete álmait is szörnyű lelkével elölte
Ármány, hogy mélyen szúnyadjon, mint mikor a bús
Néma halál karján szúnyadnak az emberi lelkek.
Téged hágy egyedűl gonddal küzködni magadban
Nagyra törő idegen, Susadal szép ifja, Laborczán.
Halni, vagy élni neked nem öröm már, végtelen inség;
Nincs nyugodalmad ezen, bizodalmad nincsen amabban.
Állsz, mint tengernek partján az egekre növő fa,
Melynek zöld tetejét villám és fergeteg éri;
Életadó gyökerét csapkodva emészti az árviz.
Hogy megdőle Kió, Álmos harczára, midőn ez
Ősi hazájából seregét rá vitte merészen,
És az orosz földön jól terjesztette hatalmát:
A frígyes kunok és oroszok bátrabbjai nyomban
A diadalmas után indultak hirre sietvén.
Ekkor jött könnyű elmével az ifju Laborczán.
Kedvében vala Almosnak s a hős seregeknek,
Mert fő nemből volt, s kedves szépségü személye
És őszinte szelíd; de magában nagyra sovárgó,
Könnyetlen szemmel honn hagyta az érte kesergő
Jámbor atyát, búgondos anyát; ott hagyta eszetlen
Hírre futásában jegyesének tiszta szerelmét.
Ugy maradott a lány, szép arczú Bellira, árván:
Ége s veszett, hervadt bújában; végre lehunyta
Bús szemeit, s gyászos sírjába temette szerelmét.
Ifju Laborczánnak, mikoron már messze vidéken
A szigorú hegyeket bajosan megmászta s ijesztő
Ütközetek közepett állott vérében aléltan,
Sokszor eszébe jutott búsongó Bellira képe.

Később még, mikoron főbb éveit érte, hevesb lett
Kívánsága; szerelmében most gyúlada jobban,
Most érzé tetemes kínnal, mit veszte, szivében.
Már készűle hazájához fordulni; feledve
Lön nagyság és hír: egyedűl még éle szerelme,
S éle szerelmében búsongó Bellira képe.
Ment; de haszontalanúl: a bús lány sírba jutott már,
Utjában hallá, későn szomorodva, halálát,
S megfordúlt ismét s élt itten azóta siralmas
Csendben, örömtelenűl. Seregektől járt seregekhez,
S kedve csatákhoz már nem igen lett annakutána.
A ki vigasztalná, eldődinek istene, azt is
Elfeledé, s bizodalmával nem járula hozzá.
A rohanó magyarok vérengző istene birta
Háborodott keblét: abban hitt, s rettege tőle.
Most Ármány jelenéseiből új ösztöne támadt
És nagy erőszakot érezvén több fényre s halálra,
Még mikor a tábor rendében mélyen aludtak
Társai és kezdett a nap csirkázni, az első
Gyenge sugároknál keserűn így szóla magában:
«Rejtezz gyűlölt nap, mely búmra világodat öntöd,
A zivatar felhői megé rejtezz el előlem!
Hervadj léptem után, szemeim láttára borúlj el
Természet, mely díszeidet csúfomra nevelted.
Hah! vagy mért vagyok én nyomorult a boldog időben?
Illy inségre jutandónak mért kelle születnem?
Vagy mért kéne tovább bajaimhoz kötnöm az élet
Csalfa kivánatját? Nyilj lelkem rejteke, vagy bár
Nyilj te keserves szív s mondd el, mily terhes az élet.
Inte az ifjúság gyönyörűje, de nem fogadám el;
Férfi dicsőség szólt hozzám a mennyek öléből:
Fölhevülék, s buzgóságom könnyekre fakadt ki,
Haj! de hevültöm után nyomorultan hátra maradtam.
Most gyász képzeteim dúlnak s a csalfa setétség
Országát keresik . . . Te fogadj hát szűtelen Ármány.
Hah! Ármány, Ármány! te fogadj, és ronts is el engem!
Bűn legyen a maradás nekem és örök átok az élet:
Én leszek áldozatúl a népért veszni menendő.»
Szóla, s megúnt fekvéséből fölkelve serényen

Öltözetet veve, mely kékes vala, mint az emelt ég,
Lágy szövevényekből s czifrázott rojtos ezüsttel,
Gyenge szekernyéjét, mely félig födte be szárát,
Vékony szíjakkal kötözé. Fölvette továbbá
A fénylő sisakot s paizsát, mely domboru térén
A szaladó vadakat s űzőit metszve mutatta.
Vette tovább ragyogó kardját, s markába szorítván
Megsuhogatta keservesen és hüvelyébe taszítá.
Most dárdái közűl választa, tünődve magában,
Egy súlyost s hegyeset, s állt elszánt fővel az égnek.
Mint a sír mély gödre, üres vala keble s borongó,
És szeme messze tekintve veszett a tiszta határon.
Lassanként már ébredezett a tábor is. Első
Kelt ki Tas, és fiait hevesen fölrázta. Legottan
Keltek azok. Mint vad párducz fölrobbana Hábor,
Öltözetet veve és fegyvert, mely álla fejénél.
Uti Lehel mozdúla vitéz bátyjának utána.
Nálánál alacsonb termetre, de vállban erősebb,
Mint hegyi tölgy mellett a sziklafal, álla merően.
Hábor testén a ruha zöld, kaczagánya setét kék,
Hímes aranyszálak ragyogása keríti be szélét,
Fegyverek és harczok csillognak rajta kivarrva,
Bal sarkán egy kis hű kéz fölnyújtja virágát
A rohanó hősnek; de vad az, nem hajlik utána.
Harczba siet fölvetve fejét és karja hatalmát.
Ezt a kis Dalamér, Huszton fejedelmi leánya,
Varrta ki gondosan, és mellette tudatlan ajakkal
Dall vala Háborról, Hábornak barna szeméről,
Kit, mikoron nyargalna Denep sebes árjai mellett,
Láta magas tereméből és megkedvele forrón.
Gyenge, minő a harmatgyöngy, és tiszta szivű volt
A fejedelmi leány; de reá nem gerjede Hábor,
Bús vala még Tanaisba veszett mátkája halálán:
Még is ajándékát emlékűl hozta magával.
Most fölvette, s dicsőn fénylik vala benne, miként fenn
Hajnali díszében az egek szép csillaga fénylik.
Kardja alant lógott leszorított sárga övéről,
Kalpagján alacson kolcsagtoll renge; de hosszú
Somnyelü dárdáját magasan fölütötte kezével.

Öcscse hasonlóúl jöve fegyverkezve; de vállán
Szarvasbőr vala mente gyanánt kurtára szabottan,
És örvös buzogány jobbjában. Balja felől a
Hős seregek riadója lelóg, a tábori nagy kürt.
Igy készültek ezek, s döngették pajzsokat: erre
Ébredezett a nép s szilajon kapkodta dsidáit.
Tas pedig állt hős gyermeki közt a sziklai sasként,
Mely bátor fiait magasan szép napnak ereszti,
És örvend s lassan csapkod szárnyával utánok.
Úgy állott fiait biztatva Tas, a fene képű,
S láttokon örvendett s velök a nép rendi közé ment.
Távolb fölkele Bors megbízott férfi erőben.
Visszaveté fodros hajait vállára, s keményen
Nyomta reá süvegét. Sok harcz emléke vagyon már
Bátor szívében. Attól ég arcza, holottan
A nem rég vett seb látszik még gyenge huzással,
Nem szégyen; mert nyalka Dobort ő verte le futva
Tátra magas bérczén. Az előbb ott rajta sebet tőn,
Mégis erőt vett Bors, és egy vágással elölte.
Most is kalpagján hordozza Dobor lobogóját,
Mely magasan veri a levegőt és messze fehérlik.
Már minden részről valamint nap nyugta után a
Csillagok egymást érve kitűnnek az égi határon:
Akkép kelnek ezek s szaporán készűlnek az útra.
Itten kél Edömér s csattog pánczéla ruháján.
Délczegen ugrál és nyihog a pej csődör alatta,
S a mint hánykódik, megvillan kardja kezében.
Tornyos testével jő zászlós Bulcsu amarról,
Mint döntő elefánt. Ékes zászlója lebegve
Játszadozik széllel, nagy ezüstös szára ragyogván.
Kék lapján képek vannak bele szőve aranynyal:
A vezető szarvas s dárdás űzője nyomában.
Messze terűl siető lábaiknak alatta Meótis.
Naptól csillámló síkján ősz hófuvatok közt
Csak néhol feketűl a szirtek dísztelen orma,
Hol repeső csókák s hollók marakodva tanyáznak.
Látszik alább nagy erőt mutató állásban az első
Hét magyar: Álmos, Előd, komoly Und, Tuhutum,
[Huba, Tas, Kund,

A mint esküsznek fölemelt kardokkal. Ezek közt
A fejedelmi magyar deli Álmos, díszre kitetszőbb,
Áll magasan, s vérét s gőzölgő véröket iszsza.
Hajdan ezen képet könnyű tündéri kezével
Szőtte szelíd Zala, Álmosnak testvére, ki otthon
Megmaradott az előbbi lakon hű Torzon ölében;
A zászlót pedig Álmos adá hordozni Dobónak;
Elgyengűle Dobó, s a zászlót Bulcsura hagyta:
Ez viszi most gyakran betekerve, ha kis csata zendűl;
Fenn lobogatva, ha nagy seregeknek harcza dörömböl.
Réz buzogányt hordoz s hajijesztő barna fején mély
Vas kalapot; nem mintha halált rettegne, hanem mert
Könnyen birja, s hevet, hideget ki tud állni alatta.
Ezt, hogy az alföldön nyargalt, fölrúgta lovának
Lába, ezóta fején viselé kalpagja helyében.
Apja is, a jó kedvü Bogács, kél nyomban utána;
Párducz kápa fején s van csínos bocskora lábán,
Testi ruhája setét, de ragyog szép csatja övének,
Melyről kardja lelóg s hüvelyével verdesi czombját.
Ez hogy népe között járkál, meglátja továbbad
Mint agg s gyötrődik Susadal szép ifja Laborczán,
Hozzá tér, s így szól pusztúló sátora mellett:
«Félre keserviddel szívem-kedvelte Laborczán,
Síra szülőddel apád, s téged nem tarta siralmok.
Most mikor itt vagy már, te kesergsz-e? Mutasd meg
A bátor seregek közepébe nem illhetik e gond.» [erődet:
Ifju Laborczánnak pedig ez volt válasza: «Tévedsz,
Oh jó lelkü Bogács, félénknek vélve Laborczánt;
Meglátod még őt a harczok fergetegében,
Meg! réműletlen képét sok ezernyi halál közt.
Néztem mint fordúl a jóból rosszra szerencsénk,
S elmerülék, de azért meglátsz a harczokon engem.
Ott hol legsürüebb s szörnyebb rivadása, veszélye,
Nézz, s ha megösméred vasamat villogni, ne vádolj!»
Igy szólottak. Ezen közben már bontva valának
Sátoraik, s a bajnokok is mind talpra kelének.
Jött Ete hős iszonyú gondját lelkébe temetve,
Délczegen és bátran. Bojtos kaczagánya kevélyen
Lebbent a széllel, s valamintha világnak utóján

A szakadó egeket föl akarná tartani, állott
Izmos markában vasazott dárdája merően.
Tarczal is, a nyilazó seregeknek büszke vezére,
Fecske лován, mint könnyü madár, nagy gyorsan előkelt!
Szép arany ív fénylett baljában, s rakva nyilakkal
Csengett és zörgött ékes puzdrája, ha mozdúlt;
Görbés kardja pedig csillámlott oldala mellett.
Fecske lován, a mint sebesen fordúla, ezüstös
Czafrang hányódott, s meglebbent sárga sörénye.
Mint ha megindúl a fuvalom nagy Mátra vidékén,
Rengenek a tölgyek, fejeik meghajlanak ingva:
Úgy mozgott Bodrog táján a reggeli tábor.
A nyihogó paripák s hősök keveregve forogtak,
Itt is, amottan is a vezetők villogva kitünvén.

HARMADIK ÉNEK.

Míg ezek itt késnek s hatalommal vágtat előre
Árpád a győző seregek fejedelme Tiszánál,
És füves Alpárnak haddal közelíti határát:
Fattyú Csorna szivét egy dölfös gondolat éri.
Tudnillik fejedelmi Zalán hű kéme kilesvén,
Hogy Bodrog táján sereg indúl, rendre beszélte
A szilaj ifjúnak, ki legott teli telve merészen
Gondolt tettekkel, föllázada, s nem vala nyugta,
Miglen rettenetes Viddint és bajnok Izácsot,
S a nemes Antipatert el nem csalhatta magával.
Már zengett kürt, tárogató, már kész paripákon
Ültenek a magyarok, mikor itt a völgynek öléből
Ellenök a bolgár seregek lovagolva jövének.
És látszék legelől szörnyű erejében az ádáz
Öldöklő Viddin, látszék dárdája hatalma
És hada, mely bátor nyomain ment bátran. Utána
Bajnok Izács toldúl. Ezt fattyú Csorna hadával
Éri s nyomába rohan. Legutól jő Antipaterrel
Csendesen és komolyan bőtermő Ázsia népe.
Kik mikor a völgyből már mind sík földre kelének,
És a kész sereget látták, hadi zajra fakadván
Megrivadások után sebesen zúdúltak előre.

Ellenben délczeg lovakon száguldva rohantak
A magyarok. Mint két felhő, mely távol az égen
Jár, s meg-megdördűl, a mint egymásra közelget,
Ugy zajog a két had. Cseng-döng paizs és sisak orma,
A mint a suhogó nyilakat föltartja rezével,
S róla kemény gerelyek lekoczognak tompa törötten.
Megy Tarczal, nyilazó seregeknek büszke vezére,
Fecske lován legelől; nyilait pedig a levegőben
Már viszi zúgva feszűlt idegének könnyü hatalma.
Dől sok erős bolgár. Megakad torkában az éles
Vessző, s vérével lelkét hadi térre bocsátja.
Egymást érve megy a magyarok nyila, kit fejen ütvén,
Kit mellben vervén letaszít. Most Tarczal erősebb
Nyilvesszőt veszen, és idegét fölhuzza halálos
Ujjaival. Peng a jó húr, nyila csengve röpűl már,
S mint az egek villáma, hatalmasan éri az ékes
Vértü Kabárt vállban. Megrettenik a deli bajnok,
A mint látja kezét fénylő kardjával elesni,
S érzi sérelmét. Átkozza magában az omló
Gyors nyilat, elbúsúl esetén, s átkozza lövőjét.
Hasztalan! a suhogó nyilakat még hallja röpülni.
Szállnak azok mind szüntelenűl. Ő lankad azonban,
Elhalaványodik, és kardos nagy jobbja lelógván
Visszacsavarja lovát, s keseredve megy a seregektől.
Más részről gerelyek hullnak nagy erővel omolván
A sujtók keziből. Hegyeikkel előre ragyogván
Verdesik a levegőt s rohanó hősökre sietnek.
Most Hábor szívós gerelyét markába szorítja,
És háromszor irányozván veti nagy hatalommal.
Nagy kopjája megy, a levegő megreszket előtte,
És szörnyűképen hallik suhogása, azonban
Rettenetes Viddin látván kikerülni akarja,
S megbukik; ámde sebes mentében eléri sisakját
A gerely, és nagy erőszakkal leszakasztja fejéről.
Megszédűl a hős; de hamar meg' helyre verődik,
S rettentőbbre borúl képén nagy szíve haragja.
Ollyan most ő, mint a széltől hányva boszontott
Tenger. Lelkének minden nyugodalma kifordúl.
A hadakon végig hangzik rivadása szavának,

És dárdája hegyén viszi bántott lelke hatalmát.
Összerobog már a két had, dörmölve nagyobbúl
A moraj, és sürü por kelvén lábaiknak alóla,
Bodrog szép táján szomorún besötétedik a föld.
  Erre tiporva megyen Viddin, s órjási kezével
Földre sodor mindent. Megdőlnek előtte Bobor, Bűs,
Távozik a kis Etúr; csak zászlós Bulcsu tud ellent
Állni csapásának. Megreng a nagy fa kezében,
A mint rettenetes Viddin csapkodja; de áll ő
S egyre viaskodik a zászlót markába szorítván.
Nem szünik a bolgár. Neki szúr nagy dárdavasával
Több ízben. Zászlós Bulcsúnak balja az éles
Dárdától vérzik; mellén is hosszan elárad
A buzogó fris vér, s megrendűl harczi kalapja:
Ő pedig áll egy lépést sem hátrálva helyéből:
A bolgárra keservesen üt, vág vissza vasával,
És hozzá, látván hogy erőlködik újra, imígy szól:
«Bolgár hős! mire vesztegeted nagy erődet irántam?
Hozd bár a szélvész erejét ordítva kezedben,
Nem veszed e zászlót. Míglen markomban az isten
Mennyköve meg nem üti, magasan fog az állni s merően!»
Így szólván szörnyű karját fölnyujtja, s keményen
Hány ellent a rettenetes bolgárnak, azonban
Vére foly; ő el nem csügged, folytatja vitáját,
Míglen utóbb a hős elvész a zajban előle.
De ki fenébb köztök mint fattyú Csorna dühében?
A kiket ér, vad párduczként szaggatja, s az ömlő
Vérben, elesteknek kínjában s a vad enyészet
Képeiben gyönyörére talál. Itt kardja ledönti
Szőke Csabát, kit hogy meglát a síkra terülni,
Néki rivalkodik, és imigyen szól büszke kaczajjal:
«A földet mit méregeted? nem durva fajodnak
Termett az, hitvány; de megállj, majd fölszabadítlak,
Hogy keserű lelked bujdossék vissza hazádba!»
Igy szólt, és testét kezdé tipratni lovával.
A nyilazó Tarczal távol meghallja kegyetlen
Csorna szavát, s elbúsúlván katonája elestén,
Gyorsan ereszti nyilát. Megkocczan Csorna sisakja.
És remeg a mint a gyors nyíl ormához ütődik.

Borzad Csorna, s fején szomorún megrázza sisakját.
Néz csikorogva körűl, s mikor épen balra csavarja
Szürke lovát, Tarczal nyila csendűl második ízben.
Látja ez a nyilazót; de rogy a szép szürke azonban,
Mely megszökve, fejét a nyilnak elébe fölütvén
Mérges ülőjének gonoszúl eltűri halálát.
Nyargal már Tarczal maga is, megvágja derékon
A dárdás Bukorót, s ezután lenyakazza Mezirkét,
Kik menetét gátolni jövének elébe; de Csorna
Ekközben gyorsan paripát vált s délczegen ül már
És megyen a rohanó vívónak elébe rohanva;
Vág Tarczal, s első vágása hatalmasan éri
Csorna fején a réz sisakot, mely csengve lehullván
A földet veri: Csorna megáll, s egyszerre halálos
Színbe borúl haragos szeme bús szikrája; de Tarczal
Kardvasa a nagy ütést nem birván, eltörik és jő
Ellenben Tarnó, s jobbját megszúrja dsidával.
Tiszta Rucsuk pedig a sisakot fölnyujtja urának.
Csorna föleszmél már, Tarczal fut csorba vasával
Elkeseredve; de még szívét nem vesztve, miként a
Megszaladó farkas, mely gyors űzőire gyakran
Visszakap és szikrát ereget csattogva fogával.
Már késziti nyilát; de serényebb Csorna haragja.
Ott terem, és ragyogó kardját úgy vágja fejéhez
Tarczalnak, hogy messze lehull koponyája, s lováról
A megcsonkúlt test sebesen lehanyatlik. Az ékes
Fegyvereket dühös ellensége letépi, örülvén
Szép arany ívének s terhes puzdrája nyilának;
A bajnok pedig ott fetreng vérében aléltan,
Visszasohajt hős társainak harczára, s elalszik.
Tagjain is gázolni kiván a vad diadalma,
Ám a gyors nyilazók, Tarczal hű népe, darázsként
Pezsgenek a téren s urokat nem hagyni halálig
Elszántak zápor nyilaikkal ijesztik az ellent.
S mintha egyébütt harcz nem dúlna, csak erre röpülnek
Vesszőik s leszegezve rogy el, ki közelgeni bátor.
Csorna is elretten, borzadván pajzsa nyilaktól,
S harczi szerencséjét máshol kívánja keresni.
A hű nép pedig a testet vértháton orozza

A csata vészeiből s bíztos menedékbe fogadván
Őrt röpülő nyillal tart ott mellette s temérdek
Nép hull el haragok miatt és nyilaiknak alatta.
Tas, mint harczi vezér, emberkedik, és közepette
Gyermekinek, valamerre megyen, dől, széled előle
A hadi nép, de nagyon megtartóztatja haragját.
Mint egy lesben ülő keselyű, áll hátra gyakortább,
Jegyzi az ütközetek folyamatját és hadat intéz,
A gyengülőket szava, karja előbbre segíti,
Vagy födözőül van, ha ki megfáradna, hadával.
A nép mindinkább kevereg s vívódik azonban,
Győzetlen karját a rajta ütőkre szegezvén.
Itten Izács toldul széles mellével előre.
Hullámként zajog és rohan a nép vágva feléje;
De nagy mellének szirtében megtörik a zaj,
S karja hatalmától a hullám visszaverődik.
Lábi rohan, s egyenest zúdúl dárdája Izácshoz,
És bizik ő, de erős a bolgár barna sisakja:
Róla lefordúl a fegyver; Lábit pedig állban
Vágja keményen Izács, s melléje lefekteti Bátát
S Dúst, rohanó Villám fiait, s Villámot azokkal:
A ki midőn fiait védné, velök elvesze, vérét
Magzati vérével megölőjük vitte keverve
Gőzölgő kardján, mely Villám szíve alatt járt.
Ellenben gyors karvalyként csapkodja vitézit
Kún Edömér. Milasint nyakszirten vágva ledönti;
Kardja alatt ketté szakad agg feje barna Merőnek;
A hosszú Nadorol kopjáját érzi hasában,
S összetekergődzik kinjában gyenge kigyóként.
Így Edömér valamerre kerűl, ront, kerget, öl egyre,
A szomorú Lomhár sebesedve iramlik előtte;
Ő pedig űzi, kereng, vág és ordítoz utána.
A nyomorult bolgár itt már elveszne. Azonban
Közbe vetődik Izács. Edömér jő gyors lova hátán,
Látja rohantában harczának ritka cseréjét,
S a daliás bolgár képén bámulva megáll most.
«Mit vizsgálsz bámulva vitéz? bolgár vagyok én is.
Jőj, lássák feleink, kihez áll a harczi szerencse.»
Mond az erős bolgár, s elejébe szökelteti ménét.

Hős Edömér nem fél, hanem így szól válaszadólag:
«Emberséges vagy szavaidban, harczi mezőn is,
Oh bajnok, s karodon nagy erőnek látni csodáját.
Tisztelem a te tekintetedet, s veled itten örömmel
Vívok, hogy lássák, kihez áll a harczi szerencse.»
Így szól, és sebesen neki rugtat jó paripáján;
Nem gyáván villog sebesítő kardja kezében.
A bolgárnak karvasa cseng és vére megindúl,
Hogy rá vág Edömér s könyökén gyűrűit eloldja.
Visszacsap a bolgár; de kerűli serény lova hátán,
S könnyeden elfordúl Edömér, és vagdal azonban,
Hogy már szinte kifárad Izács. Végtére kitetszik
A nagy erő. Balról úgy vág Edömérre halálos
Karral Izács, hogy mellcsontját beszakasztja, holottan
Elsárgúl a hős, s lemarad félhalva lováról;
A bús ló pedig elrohan és viszi páraszakadva
Megpusztúlt nyergét, ura vérzik s haldokol. Ezt hogy
Látta Izács, így szólt sajnos hunytára tekintvén:
«Igy fizet a véres hadak istene minden időben.
Bátor bajvívó! boldog legyen a te nyugalmad,
Megjő majd napom is, melyben mint szinte hanyatló
Testedet, engem is a förtelmes férgek elesznek.»
Monda, s tovább indúlt seregét uj zajba vezetvén.
A völgy mélye felé küzdött hada Antipaternek.
Ő maga szóval is és példával is úgy megy előttök,
Hogy vezetése után Bors népét visszaszorítják.
Látja, s előugrat buzogányt rengetve kezében
Bors, és a görögök nyilait fölfogja merészen
Czifrás pajzsával, s megyen Antipaterre rohanva.
Bátran küzködik a két kar, s kétségbe huzódik
A viadal; de utóbb már lankadoz Ázsia hőse,
S a rohanó Borsnak rosszúl fordítja hatalmát:
Vág ugyan és széles kardját Bors mellire szegzi,
De paizsát tüstént oda nyujtja ez és üt azonnal
Nagy buzogányával. Beszakad rozzanva sisakja
Ázsia hősének, s megkocczan erős koponyája.
Hölgye pedig remeg és besötétül szép szeme fénye.
Már őrzői között nincsen nyugodalma, kirándúl,
Bajnokit inti s viszen segedelmet gyenge kezével.

Hátrál Antipater, s itt tüstént közbe nyomulnak
A görögök. Bors dúl, gyávának szidja magában
Antipater lelkét, s tör utána, de bátran elállják
Utját: öldököl ő, de azok meghalni se félnek:
Megsebesűlt urokat karddal s testökkel is őrzik.
Antipater pedig a bús nőt biztatja szavával,
S szíve szerelmével mosolyog rá bajnoki képe.
Nagy keseredve megy és vagdalkozik ifju Laborczán
Más részről, és semmi veszély nem tartja futását.
Megy mint könnyű szél, s szabdalva boszantja magára
A hadakat. Mirzát gerelyével mellbe hajítja,
És vérét látván megörűl. Majd czifra Lemőkre
Vagdal. Visszaver az; ki nem állván végre csapásit,
Megszalad; ez pedig űzi vadúl száguldva nyomában,
S hát hosszat ragyogó kardjával vágja keményen;
Czifra Lemők leesik, s földet rág kínos ajakkal.
Inti körűl vívó bajtársit s kéri halálát.
Nem könyörűlnek azok: hagyják gyötrődni bajában:
De az orosz gyermek már vesztét érezi. Nincsen
Nyugta sehol. Mélyen belevág a had derekába,
És oda vágy, hol legszörnyebb veszedelme. Azonban
Végkora még nincs itt; Csornával kezdi vitáját.
Vág s pusztít kegyelem nélkűl a két heves ifju,
Kardjaiknak fennyen hangzik csöngése, s erősen
Ver, dobog a hő szív dagadó mellöknek alatta,
S már fejlik, bomol a pánczél fene Csorna nyakánál,
Erre keményebben lecsap ő is, s homlokon érvén
Vágja Laborczánnak paripáját, összerogy a ló
Szörnyü süvöltéssel; de Laborczán bátran előkél,
És gyalog áll harczot, de rohanva jön égve csatától
Erre Bogács, győző Csornát meg hátra szorítja,
S gyilkos szándékát bajnok karjával elűzvén,
Dárdás társaival szorosan bekeríti Laborczánt,
És lovat ád neki és így szól a harcz örömében:
«Ember vagy fiam. A te karod nem gyáva. Dicsőség
Van veled; én hallám vasadat csattogni vitézűl.
Menj, harczolj magyarán, s méltó lészsz mint magyar élni!»
Monda, s az ifjú ment; de nem élni — keresni halálát,
Antipater csapatit kezdé kísérteni. Bátran

Vága be, s már oda jött, hol csendesen áll vala néhány
Bajnoki közt a szép görög asszony férfi ruhában.
Titkos erő unszolja, s mivel nem lát nemesebbet,
Erre megy. Ármány itt mindent elkerget előle,
Hogy hamarább vesztét érhesse csatája hevében.
Áll maga, s ví egyedül a bús hölgy, fényes aczéllal.
Ellent hány, de erőtelenűl. Megnyitja Laborczán
A könnyű sisakot, s a pánczélt gyenge nyakánál,
És már látni fejér kebelét, a szerte vetődő
Hosszú barna haját s epedő szeme tiszta sugárit.
Bálványként oda vész néztében az ifju: csapása
Fenn akad, a lélekzet eláll, szive verni szünik: majd
Megdöbben nagyon: és hangos kopogása kihallik.
A szép hölgy pedig áll veszteg, s réműlten előtte,
Mintha beszélné, hogy nem volt szándéka csatázni,
Mintha rebegné, hogy hűsége kötötte urának
Harczaihoz szívét, úgy áll itt félig aléltan.
Képe könyörgését, s csendes bánatja hatalmát
A vesztő szerelem bágyadt szikrája segíti,
És csábítóbb lesz szépsége veszélyes ügyében.
Ekközben már jő szörnyű fájdalma hevével,
A feleségféltő görög, és oda szöktet azonnal,
Mint haragos tigris, porrá tördelni Laborczánt.
Nézi ez is, s iszonyú képét meglátva gyanítja:
«Ez tán férje lehet» s lelkét új gondolat űzi.
Még egyszer pillant a hölgyre, s levetve halálos
Képzeletét, örömet forral szín-csalta szivében.
Lelke lebeg kardján, kezeit vágyása vezérli.
Élni kivánna . . . Szegény! mikor élhete, veszni ohajtott,
Most már élni kiván; de bolond fogadása kiveszti.
Bús, komor árnyékban szédítő rémi jelekkel,
Csak neki látszólag, lebeg Ármány képe fölötte,
S élete szép örömét sanyarún elfogja szivétől:
Antipater nagy dárdával szaggatja derékon,
És üti szertelenűl a vágyó nyugtalan ifjat;
Összerogy ez, s kedves képét elfutja setétség,
És melly ollyan igen nagy volt, szive lángja elalszik.
Néz iszonyodva, szemét a tágas egekre szegezve,
És nem lát egyebet, mint Ármány ördögi képét,

Mást, mint vesztének keserű fájdalma, nem érez.
Igy vész el nyomorúlt szép ifjúsága korában.
Látta Bogács bús harczában lankadni az ifjút,
És sietett, de ledőlt az, s már örvendve letépnék
Fegyvereit. Nem hagyja Bogács, ordítva közökbe
Csap, s a holttestet kardjával védi vitézűl.
Hősi haragja elől sokan elréműlve kitérnek,
És sokat a hidegűlt test mellé fektet, azonban
Mindinkább gyűlnek katonái, s közökbe fogadják
A vérrel porral csúfított bajnoki testet.
Nézi Bogács, és gondba merűl így szólva magában:
«Haj! csakugyan meglelted utóbb a harcz mezejében,
A mit ohajtottál gyakran, végvesztedet ifju.
Itt idegen porban temetődöl: messze hazádtól,
Messze szüléidtől, s nem fogják sírodat a bús
Hölgyek szép szemeik nedvével elönteni, róla
A fakadó ibolyát hű kéz nem tűzi kebelbe.
De te nyugodjál békével, bús ifju, porodban:
Itt csapodár örömek nem fognak kelteni többé,
S álmodat a titkos búnak nem ijeszti hatalma,
Melly ifjú napodon komor éjszínt vonva borongott.»
Igy végzé s csapatit biztatva előbbre nyomúla.
Zúg a harczoknak haragos rivadása; keményen
Csattog az összeütött fegyver, s a büszke levente
Még viszi teste sebét, karját még harczra feszíti,
De fáradtan zeng a kései ének utána.
A fene bajvívót s daliás komoly arcza haragját,
A mellébe törött nyillal keseredve vesződőt,
S a diadalmi öröm hangját nem győzi követni.
Gyengék is már e letünő kor lelkei; a nagy
Ősi dicsőséget nem birják tartani többé.
Ti kaczagányos apák, hadat űző szittya vezérek,
Hős eleink, mi csekély nektek keveredni csatába,
Ott új honnotokért küzködni, s elesni vitézűl.
Nem! méltó unokátoknak most mondani én nem
Merném nemzetemet; mert a kard súlya keserves
Már neki, s mellékes gondokra vetődve, mohón a
Béke futó örömét kapdossa — nem őrzi — bolondúl.
Ollyanokat mégis szült századom, a kik örömmel

Visszatekintenek a lehunyó fény régi nyomára,
S hátramaradt sugarát fölfogják tiszta kebellel,
Hogy vele áldozatot lobbantsanak a haza színén.
Oh ha ezek számát érhetném gyenge dalommal,
Föld! gyönyörűséget nem kérnék tőled azontúl.
Szívem örökségét itt hagynám hűbb fiaidnak,
És komolyabb örömem nagy egekkel lenne határos.
  A ki kemény szűvel viszed Ármány rémeit és a
Szörnyü halál útján nem tudsz csüggedni, vitéz Und
Hős fia! hát téged hol nézzelek a csatatéren?
Sűrűn áll, mint a telekek zöld szálai, a nép;
De visz vesztednek sanyarú érzése közökbe.
Meg nem akadsz, és a hadakat rémítve zavarván,
Mint a villámé, tündöklik fénye vasadnak,
Vagy magas árboczként forog a nagy dárda kezedben;
A gyűlt nép pedig elréműl, vész és fut előtted:
Vér fakad útaidon s haldoklás nyögdel utánad.
Áll nem messze kemény harczban csillogva, zajogva
A három bolgár, s ádázan vágtat előre,
A népnek sokasága pedig dől nyomban utánok.
Látja, s vitéz elszántában nekik ugrat az ifjú
Fénylő kardjával legelőször megtöri fattyú
Csorna fején a réz sisakot. Megdőlne legottan
A bolgár; mert elkábúl feje s balra lehajlik,
Válla fölé; de hamar nagy zúgás hangja közelget,
Ármány jő, s a harcz moraját csikorogva hasítja.
Itten Etét, a mint ellenségére halálos
Vágást tenne, setét rémítő képpel ijeszti,
S tornyos szikla gyanánt szakadólag elébe vetődik.
A hős nézi, s nem irtózik; jól tudja veszélyét;
De szive megbúsúl, hogy legjobb harcza korában
Kell hátrálnia s dárdáját fölemelve boszúsan
Verdesi a szellemképet. Mind hasztalan: össze
Bomlik az, és annál iszonyúbban ütődik elébe,
Újabb rémekkel. Most őt vadan űzi halála:
Nincs nyugodalma futásában, sem győzödelemben,
Karja legyen bár a villámnál ütni serényebb,
Pusztítson bár nemzeteket, nincs vége bajának:
Győztös kardja hegyét az enyészet visszataszítja.

Ezt érezve veszettebben kezd dúlni csatáin.
Képe setétebb lesz, valamint mikor a magas égre
Felleg emelkedik, és szép fénye sugárit eloltja,
Úgy beborúl szép hősi tekintete. Szökdös alatta,
S tajtékozva megy a pej mén, sujtásra szegetten
Áll egyenest a rettenetes nagy dárda kezében.
Hasztalanúl dől most Ármány rémképe feléje,
Hasztalanúl veti nagy mellét és kardja hatalmát
Ellene bajnok Izács. Hegyek essenek, a sebes árvíz
Tengere zúgjon bár, ő győz, vagy halni fog: így megy,
S ég, föld nem képes megtartóztatni menését,
Most oda szúr, hol Izács nagy mellvasa összefogódik;
Messze kihallik rémületes csengése vasának,
Megszakad a vastag pánczél, mellében Izácsnak
Mélyen jár a dárda, szivét megnyitja hegyével.
Vész az erős bajnok, szép czímere búsan aláhull
A szédűlt fejjel. S még itt sincs nyugta Eténék,
Megy keseredve tovább, s viszi véres fegyvere súlyát.
Rettenetes Viddint leli nyargaltában ez úttal,
És neki vág, s döngő paizsát megzúzza kezében;
Őtet azonban az ellenséges Rém vadan űzi
Álfénynyel csábítva szemét. Most merre rohanjon
Honnan védje magát s hova vész nem tudja s halotti
Borzadozás hidegen fut végig tagjain. A sok
Bolgár mind rá zúg; megbúsúlt népe Izácsnak
Ellene jő haragos szájból ordítva boszúját.
Eszmél Csorna is, és ide csattog vad dühe szárnyán.
De legrettenetesb a bántott haemosi bajnok:
Mintha veszett sárkányt szemlélnél a magas égen
Éjjeli felhők közt száguldani lángos agyarral:
Úgy rohan ez, s ragyogó kardjával csapkod Etéhez.
A tajtékzó mén már összerogy: ő pedig állva
Véresen, és tépett fegyverrel még keseredten
Visszaver, és harczban készűl elvenni halálát.
Veszne, s erős lelkét a rém vad körmei vinnék
Mátra setét barlangja felé; de fölöttök az égben
Fényhajlékából lát a hadak istene mindent,
És megszánja Etét, s a Rémre haragja kilobban.
Gyorsan előragyog a felső levegői határból.

Villámsujtásként látszik nyoma, s messze világos
A tájék, mellyen földrázó fegyverivel megy.
Nap ragyog arczában, de szemölde haragra húzódik.
Kalpagján magasan szikrázik szép lobogója,
És hamvas kaczagánya körét aranyozza verőfény;
Kardja pedig nyugaton végig csillámlik. Előtte
Elkomorúl a Rém, s besötétül csalfa világa.
Barnás fellegeit bajosan burkolja magára,
Messze kinyujtja setét dárdáját, s zúg, morog és fut.
Hasztalan üt, nem villámlik dárdája kezében,
S a mint csillámló kardjával rá ver az isten,
Megszakad a sűrű felleg-ruha rémes alakján,
Búsan folynak alá barnás felhői, utána
A roncsolt árnyék s hitvány dárdája lebegnek,
S megy pusztán, s egyedűl nyomorúlt rossz lelke pokolra.
Itt pedig a zivatar hangján így szólal az isten:
«A ki vitéz lelkét elszánván honja javáért
Veszni megyen, gonosz Ármánynak nem jut le kezébe,
Én oltalmazom azt, s hírét szép csillagom őrzi.»
Monda s legott bátorság gyúlt lelkében Eténeк.
Visszavevé kifogyott erejét hős karja s hatalmas
Lőn vágása megént. Más részről jőnek azonban
Vesztét sajdítván megbúsúlt társai. Hábor
Első, a ki Etét paizsával födve fejéről
Elveri Viddinnek rettentő dárdacsapását.
Majd a sűrűdő bolgár csapatokra kerűlvén
Hátban sujtja Csetert s oldalt letaszítja lováról;
Megdöfi oldalban Hilkát, hogy azonnal elejti
Kardját s a kantárt, s csörrenve lehajlik utánok.
Így a bolgárok csapatit gyéríti, de őtet
A haragos Viddin dárdával szúrva derékon
Hirtelen általüté. A hős nem is érzi sebét jól,
Már vész és csengő fegyverrel földre hanyatlik.

Fennyen emelkedik a fiatal cser törzsöke Fátrán,
Égnek eresztgeti zöld sudarát, és zúgva czivódik
A viharos bérczek lecsapó mérgével; azonban
Fejszés jő, s alacson bokrokhoz fekteti lombját:
Igy fetrengesz most, Hábor, te is a hideg úton.
A gyávák mellé leborúl nagy bajnoki tested,

S nincsen erőd, mely karjaidat viadalra emelje.
Most Ete hős, ki beszélje busúlt nagy szíve haragját?
Megfordúl, noha vérbe borúlt deli termete, arcza,
Mint az eső kőszál fordúl meg az erdei fákra.
«Haj Hábor, hol vagy, bajaim hű társa? ki bántott
Tégedet oh Hábor? Hol vagy, hova veszszek el érted?»
Igy ordít, s vas dárdáját két kézre szorítván,
Mintha egész sereget le akarna sodorni dühében,
Nem szúr és nem döf, hanem ordítozva körűl vág,
S a hova ér, tör, zúz; vele jár és dúl az enyészet.
Igy letöré derekát egy gyors nyilazónak, Azirnak,
Arczon üté Mekirát, ki legott jajdulva hanyatt dőlt.
Mellben vágta Simont, s szörnyen leütötte lovastúl.
Már Viddinre rohant, gyalog a lovag ellen, azonban
A ló Viddin alatt iszonyú jövetére nem állt meg,
Meghorkanva szökött, hátrált kikerülni csapását.
Rája nyilak jöttek, kopják szállottak azonban
Távolról; de Hadúr inté, hogy térne ki gyorsan.
Itt pedig a nép mind inkább gyűl, s mintha egyébütt
Béke uralkodnék, nyargalva csak erre rohannak
A legerősbek is. Elkeseredve fiának elestén
Villámszikra gyanánt jő Tas, s nagy kürtü Lehellel
Bors kíséri nyomát. Már hős Ete mentve van; újra
Fegyvereket, paripát szándékszik venni; de hozzá
Járúl a táltos s komolyan nyugtatja szavával.
A heves ifjú a bölcs szót keseredve fogadja,
És hogy hév sebeit kötözik, most érzi leginkább
Fájdalmát, mégis Hábort jajgatja szivében,
Háborról tudakoz, s kardját kiragadva megindúl
Harmadszor; de szelíd Hajnát szemléli lebegni
Kardja előtt, s útját véres siralommal elállni.
Ezt küldötte Hadúr, hogy hősét visszaidézze;
Árnyék volt, de valójához termetre hasonló.
Szinte fehér kebelén látszott pihegése, s kinyujtott
Szép keze tiszta haván ragyogott harmatja szemének.
A mint szólt, bájos zengés lön alakja körében,
Átka vad Ármánynak elenyészett hangzatos ajkán,
S elvesze hirtelenűl a bajnokot intve magához.
Ekkor az ifjúnak lelkét más gondolat éri,

Bágyadtan leborúl széles szekerére Bogácsnak.
Csendes ajakkal hálát mond kardodra, Hadisten,
S ismét kezd a szép életnek örülni magában.
Távozik a véres hadak istene innen azonban,
S visszaragyog sebesen szép hajlékába egének.
Rettenetes Viddint pedig a sok fegyver eléri,
A bolgár sokaság csattog mellette, s keményen
Harczol Csorna közel; de vitézei futnak, utánok
A görögök hada is megfordúl, őt is erősebb
Karjával tüzesen hajtván Bors visszaszoritja.
Viddin népe marad, s maga a hős, harcza helyében,
S a bús mérges atyát, a mint rohan ellene és nem
Vígyáz harczában, gyakran megsérti; de nyomban
Éri Lehel, s örvös buzogányát rázva keményen
Verdesi melléhez. Most már ki nem állja; dühében
Megcsikorítja fogát. De fut a nép, hátra megy ő is.
Gyötri kevélységét a szégyen, s gyakran elállja
A rohanók utját: öldöklő fegyvere, mint a
Vérbe borongó nap, megvillan néha; de tüstént
Megcsendűl fülinél súlyos buzogánya Lehelnek;
Ekkor hátra vonúl ismét, és lassan iramló
Népeihez keveredve boszús lélekkel elindúl.
Jó darabig megyen így a két had, s szörnyü nyomában
Holtak, haldoklók vérrel fertőzve maradnak.
Elválik végtére külön pályára szakadván
Mindenik, és csendesb leszen a szép bodrogi táják.
De zeng a rohanó magyarok mentében az ének.
Fujja Lehel czifrás kürtét diadalmas ajakkal,
És az egész táják reszketve felelgeti hangját.
Bús, de hatalmas hang; valamint, ha setétes öléből
Csattog az ég, a kába világ meghallja haragját,
És retteg, mikoron hegy völgy megharsan utána:
Úgy zeng tárogató és kürt szava, rettenet és bú
Terjed az ellenség földén hangjoknak utána;
Mert tudják, hogy azok puszító fegyverü hősök,
Kiknél büszkén zeng a bús dal harczos ajakról;
Jól tudják, hogy azok Tanaist elhagyva kijöttek
Barna szemű deli hölgyekkel, sok gyenge fiakkal,
Hogy honnot keresők, s diadalmasak a csatatéren.

Oh de te nem zengesz többé, hadi kürte Lehelnek!
Csendes vagy, s az erős ajak is, mely csontodat érte,
Némán hamvad el a földnek lemerülve porába.
Nem viszi hangodat a szellő vérharczi mezőkön,
S a maradék, noha kívánná, nem hallja meg azt már.
Híred azonban, s a bajnok nagy híre le nem száll,
Mig csillag ragyogand magas éjjeli fénynyel az égen.
A mit vérengző had meg nem emészte, gyakorta
Álnokság töri meg s veti jégkarjába halálnak.
Igy készűl neked Antipater, neked ídai szép hölgy,
Hű két élettárs, így készűl szörnyü haláltok.
Kardja Laborczánnak mikoron megtörte az asszony
Gyönge vasát, s rémült halovány kegyes arcza kilátszott
És hava keblének s hosszú haja fürte homálya;
Látta, közel vívén a fattyú, s lángba borúla
Kellemein, s azokat szilajon kezdette kivánni,
Vére gonoszságát gonoszabb szándéka nagyítá,
S a mit ohajta, legottan el is végezte magában.
Vétke fogantatván rengett bele mindenik íze.
Hányta, vetette fejét. Sokfélét gondola, többet
Érze, s akart mindent. Végtére kifőzve csalását,
Minthogy visszamenő seregében nem vala nyugta,
Antipaterhez tér, s így szól tüzet adva szavának:
«Így hát, így fog-e a nemes Antipaterrel egész nép
Néma gyalázatban megtérni Philónak elébe,
S a fejedelmi Zalán bennünk így tartsa reményét?
Viddin, ama rettentő is, hátrálni tanúl már,
És mellette boszúlatlan vész bajnok Izács el,
Zsákmány sincs, melly enyhűlést hozhatna szivünknek.
Jer, rajtunk soha ily szégyent nap fénye ne lásson.
Jersze, tegyünk zsákmányt, s hozzunk hirt vissza hadunkkal.»
Erre felelt nemes Antipater, s beborúl vala képe:
«Csorna! serény vagy az ütközeten; de nagyon heves és vad
Nincs nyugtod, veszedelmet ohajtsz, mely téged el is veszt.
Bízva megindúltunk most is szavaidnak utána,
És a többi sereg csufjára megyünk haza; mert sok
Bajnok esett, s önnön vérünk fertőzi ruhánkat.»
Még sem szünt, hanem indulatit titkolva, s haragját,
Visszafelelt szaporán, a szép, de gonosz szivü gyermek:

«Oh bizony ollyan igen nincs mit csüggedni az első
Gyenge csapásoknál, inkább jobb hírre sietni
Most van okunk, hogy ez egy harczunk el lenne felejtve;
Mert noha ők sem örülhetnek, hogy győztek, elesvén
Sok buzogánynyal erős fiaik s nyilazóik előttünk.
Mégis vesztségünk s az erős Izacs este siralmasb.
Tartsd itt hát hadadat, megtartom népemet én is,
És menjünk ketten, vagy hárman amarra, hol a fák
Reggeli árnyékkal hozzánk fordúlva virítnak.
Túl azokon gazdag zsákmánynyal elülve lakoznak
A magyarok. Másik csapat, és tízszerte csekélyebb,
Mint ez volt. Te pedig jőj el, s vizsgáld meg először,
Mint leszen ott dolgunk, hogy kész légy bízni azontúl.
Jőj el, s kísérőidet is hozd arra magaddal.»
Monda, s megállította hadát a puszta vidéken.
Hitt neki, és népét amaz is szüntette haladni.
Ámbár a bús hölgy szomorún vonogatta sisakját,
S inte szerelmével; csábított férje megindúlt
Csorna után, minthogy nem tartott semmi gonosztól.
Ment maga a hölgy is, mint Csorna kivánta leginkább,
Ment vele Bellerophon, ki jeles bajnok vala és hű,
A ki Skamandernek jött zúgó partjai mellől,
És az egész nemzetségben egyedűl vala élő.
Kis fia s atyja szelíd hölgyével egy éktelen éjjel
Tengereken járván a barna habokban elűltek;
Anyja pedig s kedves testvérei rég kihalának,
Ő vala még egyedűl, s nem zúgott napjai ellen.
Vitte kemény szűvel, mi reá volt mérve, s csatában
Sem lehetett réműlt képét soha látni s futását.
Ily bátor vala ő, s most így kísérte vezérét
Néma komolysággal. Csornának húsz katonája
Rejtve maradt sűrű fák közt, s igy Csorna, midőn itt
Meglátá a nagy görögöt lépdelni nyomában,
Elkomorúla; de nem rettent jól bízva kezében,
Bízva vitézeiben, s ment gyors vezetéssel előre.
Már is az erdőnek hüvös árnyékába merültek
És a tábortól tova jártak titkos utakban,
S szólt nemes Antipater, nem akarván menni továbbá:
«Merre vezetnél még háborgó Csorna? Talán csak

A gonosz ellenség markába nem ejtesz egészen?
Állj meg, s a zsákmány hova van halmozva, mutasd ki.»
Melyre felelt szaporán a gyors deli termetü Csorna:
«Jersze tovább; a mély völgyön tova fekszik az; onnan
Hol lombos tetejét az idős cser az égnek ereszti,
S áll egyedűl magasan több apró zsenge cserek közt.
Onnan mink látunk, de azok nem látnak, előttünk
Sűrű fák lévén iszolaggal elülve setéten.»
Monda, s előmene a sűrűn törtetve serényen,
A csábított is ment gyorsan utána, veszélye
Huzván őt, mint huzza vizár a könnyü hajókat.
Hölgye pedig hátrább akadékos utakban elállván
Borzadoz, agg, remeg és ment férjét visszaohajtja,
S a mellette jövő hű Bellerophonnak imígy szól:
«Bellerophon, ki jövésemnek vagy hű követője,
Jámbor Bellerophon, nem látod-e, hogy megutálván
A magas istenség bennünket veszni hagy itten?
Úgy hiszem én: vagy az ellenség ott férjemet érvén
Meggyilkolja, vagy a rossz fattyu Csorna kezétől
Dől le siralmamnak, s akkor, ha ohajtani tudnám,
Hogy haza térhessek, nyiljék a föld meg alattam,
S rám nagy terhével honnom hegye Ída szakadjon,
Vagy fene tengernek zivatarjai tépjenek össze,
És ne legyen temetőm a tágas földi világon.»
Tiszteletes szóval felel a hős erre viszontag:
«Oh bizony a gonosz ifjú már rossz harczra vezérlett,
Most pedig e helyben még több veszedelmet okozhat.
Loppal amott látom katonáit jőni nyomunkba;
Jót nem akarnak azok, téged s vesztünket ohajtván:
Ámde ne hidd, hogy bennünket megutál vala s elhágy
A magas istenség. A jókkal megmarad ő mind
Holtiglan; te pedig jobb vagy más ídai nőknél
Tiszta szerelmedben s jámbor szép ifju korodban.
Fogjad azért ragyogó nyiladat, s jól húzd az ideggel,
S a magas istenben bízván nagy gyorsan ereszd el.
Hidd, sokan elvesznek; mert angyalok őrzik irányát
Gyenge lövésednek, s adnak neki gyilkos erőt is.
Én pedig ellökvén hegyezett kopjáimat, éles
Kardomat is rájok fordítom, tégedet óván,

S zajt ütök itt, hogy hallja urad, hogy hallja hadunk is.»
Monda, s legott teli torkából ordítva kiáltott.
Antipater hallá; de nem a had, mely tova zajgott.
Már ekkor közel állottak fene Csorna vitézi.
Bellerophon hegyezett kopjáit rájok ereszté,
És megüté legelőbb a döngő pajzsu Szilárkot,
A ki, midőn beleit szaggatná a hegyezett vas,
Nagy zuhanással alá fordúlt jajgatva lováról.
Másodszor meglökte nyakon hős Kaldorit, a ki
Haemos alól szép öcscsével, Dalainnal, elindúlt,
És aranyos gazdag fegyvert hoza drága ruháin.
Ennek erét nyaka jobb részén megszegte az érczhegy.
Vérbe borult ragyogó dús fegyvere, s teste hanyatlott,
Kit mikor öcscse, szelíd Dalain, fölfogna kezével,
A magas istenben bízván neje Antipaternek,
Megrántá idegét, s nyila róla rezegve lecsendűlt.
Hogy Dalain dőlt bátyjáért meghajla, födetlen
Vékonya, a pánczél lehuzódván róla, kilátszott,
Itt éré a nyíl, s szabadon megjárta hegyével,
S élte tüzét kedves fiatalságában eloltá.
Szép Dalain eldőlt bátyjával, s összeütődött
Fegyvereik megcsöndültek testvéri panaszszal.
Látta, mi történik, s elbúsúlt Ázsia hőse,
És széles kardját tartván vágásra kezében
Visszarohant, de amaz vadan ellene álla vasával,
S szóla, hogy a völgy is zengett bele, durva haraggal:
«Hölgyed enyém, ég föld sírjon bár, hölgyed enyém lesz:
Te pedig átkozz meg, s fekügyél keseredve porodba.»
Evvel elébe rohant, s szörnyen megütötte sisakját.
Ingott az, s nagy messze hatott csengése rezének.
Visszaütött tüstént fattyú Csornára boszúsan
A nemes Antipater, s kardját elcsapva magáról,
Mellben s hóna alatt hosszú vágást teve rajta.
Itt ugyan a dühödött bolgár szeme fénye lehúnyna,
És csúfos munkái közűl ez lenne utósó;
Mert iszonyú rohanásában nem győzi kiállni
A feleségféltő görögöt, s nem bírja csapásit.
Már hátrál; de segéd közelít pártjára; sietve
Kalpi s vitéz Turibán jőnek melléje csatázni,

S a görögöt hosszú tőrrel szurdalva fogyasztják.
Mérges oroszlánként ordít a bús görög és küzd.
Mély sebeit nem is érzi, előbbre tör, égve közűlök.
Kalpi s vitéz Turibán sebesedve lehullnak előtte.
Végre lefektetik őt két részről csapva reája
Csorna s az álnok Emőr, ki utána kerűlve orozva
Szúr derekába dsidát, melynek hegye köldökit éri.
Így esik el, s szörnyen megcsördűl fegyvere testén;
Teste pedig még rázkódik s remeg a nagy erőtől,
Melylyel megbúsúlt hős lelke kiszálla belőle.
A nő, haj! nem is az, búsongó férjtelen asszony,
Elfásúl, leereszti kezét dermedve nyiláról.
Élni nem óhajt már, egyedűl még retteg az ádáz
Csorna kaczér szándékától. Ez erőre segíti
Újolag, és boszuló nyilat indít a lator ellen.
Megy nyila, s Csorna kezét paizsán áttörve megéri:
Vérzik az és paizsát döbbenve leejti; de annál
Mérgesb és rohanóbb vágyásit elérni remélvén.
Kit mikor a bús hölgy látott közelíteni, képe
Elsárgúlt, s ragyogó íjáról jobbja lefordult,
S még csak alig nyitván ajakát, így szóla rebegve:
«Bellerophon, haj! Bellerophon, nem tudsz-e megölni?
Ölj meg, az ég jósága megáld valahára helyettem.»
Szánta, de meg nem ölé a hős; hanem egyre csatázván
A dárdás Bugarót agyonütve leverte lováról.
Megtöri most Kallót és büszke Lemerki hatalmát,
S mond a bús hölgynek, lelkét hogy erőre vihesse:
«Oh ne remegj, kisegít minket még a kegyes isten.
Bízzál, és nyiladat fordítsd a gyilkosok ellen.»
Szóla, s vasát villogtatván folytatta vitáját.
De fene Csorna előtt megereszté jó paripáját
A bús hölgy s futa, merre nyilást lele a vadon erdőn,
S már oda Bellerophon. Molkob szájába ütötte
Dárdáját, mikor ez Csornához vága vitézűl;
Csorna reá hajtott, s testét tipratta lovával.
Most, mert vélte, hogy a sereg e zajgásra megindult,
S látta, hogy a hölgyet nem nyerheti vissza kezére,
Futni hagyá, s hév vágyait elfojtotta szivében.
Véresen és szomorún ment a görögökhöz, azoknak

Mintha vad ellenség kardjától folyna ki vére,
S Antipatert is azok rontották volna le s hölgyét,
Úgy szólott, s a kábákat megcsalta szavával:
Balgatag azt várá, hogy majd ha vasával elejti
Antipatert, hölgyét a mély völgyekbe vitetvén,
Többi vitézivel a görögöktől elszökik ő is,
S kéjét Antipater vesztével dölyfösen éli.
Igy gondolta; de a gyönyörűség elfuta tőle:
Bűne maradt csak meg s méltó félelme szivében.
A görögök nemes Antipatert meghalva találván,
Véres fegyvereit s testét paizsokra emelték,
S hölgyét nem lelvén, szomorún indultak el a vad
Csorna nyomán, kiki fennhangon esküdve boszúját.
A hölgyet pedig útnak eredt lova szerte ragadván
Vitte hegyen, völgyön tajtékzó szájjal az erdőn,
Végre kifáradván egy csendes völgyben elállott;
Hol mikor a bús hölgy siralommal epedve bolyogna,
Elvesze félelem és bánat-szerzette bajában.
Erre vadász ifjú térvén így lelte meg őtet
Elbomlott hajjal, leterülten egy almafatőnél:
Íja, sisakja közel heverének bal fele mellett.
Szépséges tetemét kis sírba letette az ifjú.
Nézte soká, s szomorú látásán könnye lecsordúlt.
Czifra palástjával betakarván port vete rája,
És puha zöld hantot, s fiatal szép völgyi virágot,
És ragyogó íját emlékül vitte magával,
Melyre midőn egyedül ligeten sétálna, gyakorta,
Szíve megindulván, csendes köny hulla szeméből.

NEGYEDIK ÉNEK.

Mint mikor a juhokat zúgó habok ellen ereszti
A siető pásztor, vagy előttök az esti homályban
Róka fut el: fele megfordúl, fele törtet előbbre;
A szilajabb kosok állnak elől szarvakkal erősbek
S bátrabbak lévén, a többit félelem űzi,
És az egész falkát buta zűrzavar éri miattok:
Bodrogi harcza után meglévén törve dagálya,
A görög és bolgár tábor most így vala: soknak

Visszadobog szive honna felé, más menni kivánna
A gyámoltalanúl maradott jólelkü szülékhez.
Némely társairól gondol; sok ohajtja mosolygó
Gyermeke játékát s fiatal deli nője szerelmét.
Másokat a rohanó magyarok nyila meg nem ijesztett,
Ütközetet várnak, köszörűlik az érczeket, és nagy
Fennyen igér szájok diadalt fejedelmi Zalánnak.
Mind e közt fene gyűlölség s szivbéli boszú forr,
S félelem és szégyen. Viddint, noha sokra halált szórt,
Szégyene marja nagyon. Valamint kebelébe huzódván
Kurta kigyók marják a parton csendesen alvót,
A ki hogy álmából vesztő kinjára fölébred,
Nyög, forog és ordít; de baját nem tudja kerűlni...
Ázsia népe vezértelen áll, s mély búba merűlve
Rejti gyanúját még; de boszú tüze gyúlad erében,
S kész az egész tábort vassal földúlni haragja.
Csorna setét bünben sanyarú gondokkal evődik.
Hát fejedelmi Zalánt mi nehéz bú fellege nyomja?
«Vissza tehát? hah! visszaverék, így szóla magában,
A bolgár sereget, melynek legjobban örültem!
S most mire várjak még? Te kevély nap, hunyj el előttem,
A fejedelmi Zalánt földig megalázva ne lássad.»
Monda, s kerülte szemét mindennek, rejtve maradván
Belső termeiben, hol nagy dárdája Reánnak
Függ vala régi szegen s tarajos hadi sárga sisakja,
S a szörnyű kardvas s bikabőrös pajzsa fölöttök.
Most ezeket henye békében por, rozsda emészti;
Mert soha nem jutnak, noha birja, kezébe Zalánnak.
Mind e közt féltette Philó, hogy tábora belső
Zendűlés által megbomlik, s vagy nyomorultan
Vész el hír nélkűl, vagy harcztalan a hazaföldre
Visszaszökik, s őt mindenkép nyomon éri gyalázat.
Sok forog elméjén. Végez, meg visszakerülget
Első gondolatin. Hogy Viddin társa tanácsán
Tőle külön hadat indított a bodrogi síkon,
Nem vala szíve szerént, sőt megtiltotta először.
Engede végre; de most azok ellen gyúla haragja,
Kik vad erőszakkal meg merték törni tilalmát.
Ez vala rettenetes Viddin s a nyugtalan ifjú

Csorna, ki lázított sokat a rossz harczra leginkább.
Szólna; de Viddinnek lelkét jól ösmeri: feddő
Szóval azért nem mer közelíteni a nagy erőhöz,
Rejti tehát mérgét, s ravaszul elszánja dicsérni,
Kit legyalázni akart. Főgyűlést rendel: azonnal
Megtelik a nagy tér. Daliák és harczi vezérek,
Hátrább számos nép jőnek tolakodva. Zsibongás,
S tompa moraj terjed tüstént, mint éj szele fúttán
Lenni szokott a nagy tavakon, hol barna özönnel
Felzúdúl a víz, s partját közelíti morogva.
Űl legelől aranyos székén a fejdelem; aztán
Ossa-vidéki Philó, távolb más harczi vezérek:
Szemközt s hátúl a népség áll nyugtalan észszel.
Kis váratra Philó fölkél, s int messze: kezében
Fenn ragyog a szép kard. Látják, s hallgatnak azonnal,
Ő pedig elrejtvén kardját nagy hangosan így szól:
«Bőtermő Alpár fejedelme, s ti harczi vezérek,
Bolgárok s görögök, legyetek szavaimra vigyázók.
ugy hiszem én, mikor ellenség közelíti hadunkat,
Nagy s rohanó, valamint a szerte dicséretes Árpád,
Nem kell szaggatnunk seregünket gyenge csapatra;
Mert az erő kapcsolva nagyobb, ha megoszlik, alább száll.
Tiltom azért, valamennyi vagyon, mindennek ezentúl,
Hogy hírem nélkűl seregét vigye bármi dologra,
Vagy rablásra, vagy ál hirből csatatérre vezetvén...
De, fejedelmi Zalán, te is a bús gondokat űzd el.
Majd ha egész hatalommal ütünk a büszke magyarra
Nem fog örülni, tudom, napjának, mellyen az ősi
Szűk honból nyugat orma felé vesztére megindúlt.
Most ugyan azt hinnéd: hogy veszve van a mi szerencsénk,
Hogy hős Antipater oda lett viadalmas Izácscsal;
Mégis hallhattad, Viddin hadi tette kipótol
Mindeneket. Ne is aggódjál. Ő, a ki legelső
Bajnoki nagysággal, s egyebek közelítve hasonló
Hősim, ama gőgös hatalomnak végire járnak.»
Szóla, de ősz Notaras nem tudta javalni beszédét.
Fölkel azért, és mond feddődő szókra fakadván:
«Máskor ugyan te, vezéri Philó, bölcs szózatot ejtél,
Most pedig eltévedt elméd, mikor ennyi görög közt

Első helyre tevéd Viddinnek harczi hatalmát.
Nézzed bár Schediost s a bátor spártai Hermest,
Karddal erősebb az, győzőbb ez dárdacsapással;
Észre pedig sokkal főbbek Viddinnek eszénél,
Annyira, mint hogy az ég magasabb az olümpi tetőnél.
Mert ki nem érti? Gonosz harczot kezdett ez imént is
S fattyú Csornának kész volt befogadni tanácsát.
Látta pedig minden jó szem, hogy visszahuzódott,
Ég, és a vérrel beborúlt föld látta futását.
Bajnok Izács oda vész torlatlan dőlve porába,
S a nemes Antipater, s mind ez láttára esik meg.
Én ugyan inkább a tenger fenekére borúlnék,
S jobbom előbb lobogó tűztől megemésztve lehullna,
Mintsem megtérnék bajtársam eleste után is.
S vajha csak annyi erő rejteznék agg kezeimben,
Mint mikor elvertem házamról Lerkü hatalmát,
S a gyilkos Temerét, ki orozva ütötte le kedves
Ősömet, agg Peleüst. Azt én ifjúi koromnak
Láng szakaszán dobogó lábbal kergetve lehajtván,
Kopjával megütém Strímon hullámai mellett.
Hol mikor egy karját a szívós kopja letörné,
Megrendűle, s hanyatt a könnyü habba lefordúlt.
Átkoza még ott is, de betömték szája szidalmát
A zúgó Strímon hullámai. Ott vesze, testét
Vad halak étkéűl becsavarta feneketlen örvény.
Oh de minek szólok multakról? Antipaternek
E remegő vén kar már gyenge boszúlni halálát;
Gyenge? szivem bús csak; mert kedves volt neki a hős.
Őt még mint csecsemőt láttam kegyes anyja ölében,
S emberré nevelém, hogy most itt veszne szegényül...
Úgy de te, bölcs kormányu Philó, mint kezdted, ezentúl
Tiltsd meg mindennek, hogy tétova menjen erőtlen
Harczaival megrontani a diadalmi szerencsét.
Inkább, mint illik, ha vezér, népére ügyeljen,
Azt biztassa, lovat, fegyvert forgatni tanítván;
Lóra, ha köz bajnok, s rontó fegyverre vigyázzon,
És köszörülje vasát s hallgassa vezére parancsát.
Igy lesz mit tennünk, míg a rohanó had előjő,
És nem kell külön a veszedelmek elébe szaladni;

Eljön az úgy is utóbb, s a bajnok lel hadi munkát.»
Szóla s leült, de boszús szívvel rég álla helyében
Rettenetes Viddin, s csak alig zabolázta haragját.
Ége setét arczán szikrázó két szeme, mint ég
Két haragos csillag barnás felhői homályban.
Szóla vadúl, és a gyávák reszkettek előtte:
«Ostoba vén Notaras, te dicsekszel eszeddel, azonban
Meg sem gondolod azt, hogy majd ha porodba ledöntlek,
S hangos gégédet megmetszem, megszakad a te
Bölcs eszed is, s nyelved nem fog dicsekedni fölöttem.
Sőt némán dőlsz el, mint szinte ha pásztora vágja
A ligeten bőgő barmot vas fejsze fokával,
Némán fetreng az, s többé nem bőghet az erdőn.
Hát ha ugyan tizszer, vagy százszor lenne is elméd
Bölcsebb másénál, senkit te boszontva ne mocskolj.
S még ha talán valahára gonosz szó jőne belőled,
(Mert csak szólni serény; de egyéb jót tenni csekély vagy)
Tudd meg, utósó az, s a díszes Tempe határin
Nem hallják szavadat fiaid, s unokáid azontúl.»
Jól el sem végzé, már ellene zúg vala minden
Főgörög, és hangos moraj indúlt a seregek közt;
Szólni pedig nem akart még ellene senki is. Ekkor
Egy dühödő csapat Antipater hű népe közűl jő
Nagy hevesen, s fattyú Csornának kéri halálát.
És Lamias szomorú képpel, mint éjjeli bús rém,
Lép ki közűlök s szól, keze kardján reszket azonban:
«Bölcs kormányu Philó, s ti dicső nagy harczi vezérek,
Ha nemes Antipatert valamely tisztelte közűlünk,
Most, mikoron meghalt, adjunk neki jobb nevet és hirt.
Engemet ő kegyesen mint gyermeket elveve, s táplált
Ön hajlékában, s vala jó vezetője hadának.
Most pedig őt soraink mellől fene Csorna kicsalta,
És megölé gonoszúl katonáival a vadon erdőn.
Ott vesze szép neje is daliás nagy Bellerophonnal,
S mind ezt Csorna tevé, most hát érette lakoljon,
És temetési torúl legyen étke az éhes ebeknek.
Antipater sírján kell néki elesni kezünk közt.
Adjátok ki legott; búnk, s a hős vére kivánja.»
Monda s haraggal emelte kezét, és kardja, kezével

A mint fölrándúlt, nagy zajjal csörrene vissza.
Mindnyájan bámultak ezen; de gonosz szive forrván
Erre felelt heven a mérges deli termetü Csorna:
«Jőjön bár, ki halálra siet, kísérteni, jőjön!
És te mivel bús vagy, búdat megszerzem azonnal,
Árúló Lamias, ha szavadnak végire nem mégy.»
És akkor valamennyi görög neki zúga dühödten;
Ő pedig a ragyogó kardot tartotta kezében,
S megréműlt, de felé indúlt pártjára szegődvén
Rettenetes Viddin, s rivadó szava zenge közöttök:
«Senki kezét bajnok Csornára kitenni se merje,
Vagy tüstént ellenségink örömére csatázunk
Egymás közt, s iszonyú öldöklés végzi pörünket.
Én ugyanazt leütöm, ki közel mer jőni haraggal,
És szeme víg fényét kezeimmel örökre eloltom.»
Monda, s boszús karját a rajta ütőkre kitartá.
Spártai Hermes volt balról mellette. Ez is most
Ellene szólt hevesen, s hosszú dárdája kezében
Állt rendűletlen, mint egy magas ídai szálfa.
A feketés Schedios lépett vele közre s merészen
Állt fegyvertelenűl vont fegyverek ellen, azonban
Hátrált mindenik, ő pedig így szólt hangos ajakkal:
«Elbüszkűlt gyermek, s te ki szép hírben vagy erőddel,
Haemosi nagy Viddin, ne reméld, hogy mindenikünket
Elrémít fennyen villongó fegyvered éle;
Ám de heves társak, ti se üldözzétek az ifjú
Bajnokot oktalanúl, vétkét bizonyítani kell még,
Aztán szenvedjen; de ha mostan ezekre idő nincs,
Álljon elő, s kettős viadallal mentse hibáját,
Vagy veszszen, mint a sors istene rendeli dolgát:
Ím én mindenitek láttára vivok vele, jőjön:
A nemes Antipater méltó, hogy ez áldozat essék.»
Szóla, s reá zúgott javalólag az ostoba népség.
Csorna pedig megfélemlett, de kiszálla sietve
A fejedelmi Zalán székéből, s szóla szomorgón:
«A nagy igéret után így tesztek-e búmra, vitézlő
Bolgárok s görögök? Bár inkább hagyjatok el mind,
Hogy vég vesztemnek ne lehessen senki tanúja!
Oh de mit is mondék? Ellenségimnek alatta

A dobogó paripák port vernek földemen: íme
Itt van vég napom, és nincs a ki segítene rajtam.
Ám legyen, elveszek én, ha boszúsak rám az öröklő
Istenek, elveszek én, s majd földem puszta határin
Megtipor a rohanó bajnok, ki letépi dühödve
Véres fegyverimet, de ti bár haza térjetek innen,
Visszavonó katonák, meg fogtok adózni Zalánért.»
Szóla, s kiment tüstént haragos, bús képpel elölök,
Elbámult a nép, mikor ezt szemlélte s ijedten
Nézett a sebesen rohanó magyaroknak elébe.
Szégyenlette Philó, hogy meg tuda rende bomolni,
Forrott mérge, setét lőn homloka, s ránczba huzódott
Két szemfénye fölött. Valamintha fölűl az egekben
Gyenge homály lebeg a nap előtt s még látni világát
A nagy tengerben, de körűle setétedik a víz,
És haragos habokat fodorít rá mély fenekéből:
Ekkép szálla Philó képére haragja szivéből.
«Erre jutottunk hát?» igy szólott «csorda ez inkább
Mint hadi nép s én ily népet viadalra vezessek?
Jól vagyon, elvezetem; mert meg kell térni nevünknek,
Mely már csuffá lett; de vezéri szavamra kimondom,
S a magas istennek fölségire esküszöm, egyben
Meghal az, a ki parancsomnál mer tenni különben.
Menjen azért kiki, s tartsa helyét a tábori rendben,
Hogy mikor arra megyek, jól fegyverkezve találjam.»
Szóla, s nem is mertek most ellenkezni szavával.
Ment kiki, és fegyvert, paripát készíte serényen.
Ekkép csillapodott, nem szünt a párt dühe: titkon
Forrott még, s a fegyver alatt lappangva nagyobbúlt.
E zajogás közben megtért hű Kladni, szomorgó
Társaival; mint a sír éje, borult vala képe,
S monda rebegve: «Zalán, végső unokája Reánnak,
Oh fejedelmi Zalán, fuss innen az ősi telekről:
Mert temetőddé lesz; fuss, vagy nem hallod amonnan
A zúgó tábort, s pusztító fegyvere hangját?
Monda, s boszús lőn rá Alpár fejedelme felelvén:
«Hát te is ősz ember keseríteni jősz-e bajomban?
Most mikor összefogott minden gonosz ellenem, és az
Istenek elhagytak, keseríteni jősz-e te is még?

Veszni fogok, de te sírni ne merj szemeimnek előtte.
Sírni fog a bús hölgy elesett jegyesének utána,
Sírni fog a gyermek haldokló atyja halálán
Gyászba borúlt küszöbén, de mig élek szánni ne merjen
Senki is, agg siralom ne gyalázza Zalánnak elestét.»
Végzi, s parancsokat ád, hogy gyűljenek össze vitézi
S a heverő fegyvert gőggel leragadja faláról.
Fenn vala még a nap, s híg felleget űzve világolt
Díszes egén, mikoron, mint egy deli sas sereg, Alpár
Elleniben telepedve megállt a puszta mezőben
A rohanó tábor. Nem sokkal utána jövének
Meghítt társaik is. Valamint mikor a vizek árja
Két külön ágra szakad, s egyikét mentében eláll ja
A besodort kőszirt; az gyűl, haboz, és zajog egyre,
Majd kicsap árkából, s megfogyva lefutja töretlen
Ösvényét; s melytől elvált, azon útba csap ismét,
S abba fejér tajtéku vizét mormolva vegyíti:
Bús hadi dalt zengvén lassú diadalmas ajakkal
Igy jöve Tassal elő a véres bodrogi tábor.
Sok búsúla vitéz társát nem lelve közöttök,
Némellyik nagy Hábornak tudakozta csatáit,
Kún Edömért keresék mások, sokan ifju Laborczánt,
Legtöbb a nyilazó Tarczalt keseregte szivében.
És mikor a daliák, s kaczagányos harczi vezérek
Nagy lelkű Árpáddal együtt tanakodni valának,
Istenes Und kezdvén legelőbb így szóla közöttök:
«Fejedelem, s ti derék buzogányos szittya leventék,
Vajjon hős rokonink, kik győztös harczban elestek,
Bodrog szép táján temetetlen fognak-e veszni?
A deli Hábort, és Edömérnek bajnoki testét,
A nyilazó Tarczalt, és kellemes ifju Laborczánt,
Férgek emésztik-e hogy honnért tusakodva kivesztek?
Oh bizony így komor éjjeleken fejeinkre lebegnek
A nyomorult lelkek, s álmunkat sírva szakasztják.
Nemde Kiónál is temetésünk félbe szakadván
A zivatar dühödése miatt, Hadur isten ijesztett,
S éji lidérczképen szakadott seregünkre haragja.
Küldjetek inkább egy csapatot, mely fölszedegesse
Elszórt tagjaikat, és csillagi gyenge sugárnál

A habozó Bodrog mellett szűk sírba temesse.
Én ugyan igy vágynék meghalni, ha végnapom eljő,
Hogy csendes mély sírba tegyék a harczi mezőről
Testemet, és főmnél buzogányom gombja heverjen.
Vagy pedig azt fiam és unokám hordozza csatáin,
S véresen és győztös kézzel függeszsze falára.»
Igy szólt, és javalák szavait zajt ütve baráti.
S várták mit mond a seregek fő táltosa Kárel;
Az komolyan fölemelte fejét, s ráinte; de tüstént
A lobogó tollú haragos Csörsz apja merész Kund
Álla elő, s vadan és akadozva beszéle imígyen:
«Jókor gondoltok temetést. Bátor hadi munkát
Várnak az elhunytak, s ellenség vére patakját
Ontott véreikért; de nem ily temetői siralmat.
Őket majd az erős viharok temetik be fövénynyel,
Vagy zuhogó zápor csendes Bodrogba lemossa,
Mink pedig itt addig harczoljunk bátran, erősen.
Igy kívánja Hadúr, s egyedűl így kedveli népét.
Engem ugyan bár éh farkasnak gyomra temessen,
Vagy heverő poromat vad szél ragadozza magával,
Nem bánom, ha dicső viadalban eleshetem egykor.»
Végzi, s kemény kardját magasan fölnyujtja az égnek,
Ellenségei romlását vadan eskve magában.
A lobogó tollú Csörsz áll mellette, s leszegvén
Tornyos dárdáját komoran figyel apja szavára,
S zúgva körűlállják javalólag az ütközetértők.
Mond pedig a seregek fejedelme, dicséretes Árpád:
«Nem szükség vetekedni tovább, ti vezéri leventék.
Mindketten bölcsen szólottatok. Úgyde tanácsosb
Adni halottaknak végtisztességet ezennel,
Mint Hadur istennek botorúl elvárni haragját.
Egy csapat, úgy tartom, hát elmehet esti homályban,
Hogy ne gyanítsák meg, s mikoron hideg éjjeli fénynyel
Fölragyog a tele hold, az elesteket egybe takarja
Halmot emelvén ott, s áldozván barna tulokkal.
Onnan Bodrogköz szigetébe siessen azonnal,
S födje az elgyengűlt daliákat, hölgyeket, apró
Gyermekeket, kik azon tájon gyülekezve maradtak.
Menni pedig fog ez uttal az istenes Und fia: úgy is

Bajnoki híre betelt az utósó szörnyü csatával.»
Szóla, s parancsolatit javalák valamennyi vezérek.
Űlt Ete hős egyedűl zöld sátorboltnak alatta.
Mély vágás nem volt testén; de körűl vala sebbel.
Dárdacsapás sajgott fájdalmasan égve bokáin;
Czombja szurást vett, és keze, melle, bal oldala vérzett;
Vére lefolyt testén, és a por alatta megázék.
Ezt mind elkötözék füvet értő férfiak. Így ült
S Ármány rémképét, s az ijesztő éjjeli bolygást
S harcza nehéz napját hányá türödelmes eszében.
És ámult szörnyű veszedelmén, mint ki setétes
Éjjeleken komor álmaiból serkenve csodálja
A tüzesűlt tarajú sárkányt, vagy bojtos oroszlánt,
Mellyeket álmában látott ordítva rohanni,
És még irtózik, s félig hiszi álma csodáit:
Így Ete még borzadva tekint harczára; de hála
Ébred hű kebelén, hálát zeng ajka Hadúrnak:
«Isten! erősebb, mint földön valamennyi halandó,
A ragyogó napnál, s tengernél karral erősebb,
Hála, dicsőség és áldás neked a magas égben.
A szeleken rohanó Ármányt megalázta hatalmad,
S a fogadott iszonyú veszedelmet elűzte fejemről.
Hála, dicsőség és áldás neked a magas égben!»
«Oh ha felőlem hall szép szőke leánya Hubának,
Mint fog örülni s köszönni neked; mert általad élek,
Mint fogok én is örülni, ha őt ép karral ölelvén
Rám, dobogó kebelén boldog szerelemre hevűlök.
Égi Hadúr Isten, te ne hagyj ezután is el engem!
Légy velem a hadakon, s csendes békében azonkép,
Áldalak én holtig, s valahányszor ez év szaka megjő,
Áldozatúl dobogó lovaim legszebbike veszszen.»
Ekkép zenge Hadúr istennek hős Ete hálát
Sátora belseiben, mikor ifjú társai jöttek:
Csörsz, Lehel, és barnás Csongor, magzatja Veleknek,
Kikre midőn nézett, megörűlt lelkében az ifjú.
És azok elmondák, Árpád mit végze szavával;
Erre pedig nagyon elbúsúlt, s bánatra hajolván
Földre sütötte fejét, és monda keserves ajakkal:
«Haj! bizony itt gonoszúl vezet ismét csalfa szerencsém.

Újra ki kell Árpád harczából messze maradnom.
És ti Lehel, Csongor, s te merész Csörsz, szüntelen a nagy
Harcznak híre után vigadozva siettek előlem?...
Menjetek. Ép karral nem volnék most is utósó,
Megsebesedve pedig, mint van jobb része karomnak,
Nagy hadi munkákat nem tudnék tenni; de a hűlt
Testeket eltemetem szép csillagi gyenge sugárnál.
Majd nekem is, ha talán leterűlök puszta mezőben,
Tisztességet adand legutószor egy ifju levente,
S dombot emel tetemimre futó kis völgyi pataknál...
Menjetek! Ojon meg villongó kardja Hadurnak.
Adjon erőt nektek, veszedelmet az ellen ütőknek.»
Monda, s barátságos jobbját nyujtotta Lehelnek,
És nyujtotta merész Csörsznek, búcsút veve tőlök.
Csongornak nyujtá végtére; de nem veve búcsút
Tőle, hanem kérvén mondá: «Magzatja Veleknek
Jőj ma velem, ha te jősz, örömestebb elmegyek én is.
Jőj velem, és kísérj bajtársi karoddal utamban.»
A viadalt báná Csongor; de barátja szavának
Engede, s ment fegyvert, paripát késziteni tüstént.
Igy végzének ezek, s Ete hős egyedűl vala ismét.
Fáradozása után érzéki leszenderedének,
És aluvék mélyen; látott pedig álma utóljár
Egy ragyogó képet, valamint volt képe Hadurnak,
Melly is előlebegett a híg levegői határból,
S messze világos lett a táják, merre leszállván
Szörnyü sebességgel földrázó fegyverivel jött.
Inte; de nem szólott alvó kaczagányos Etének,
S kardja midőn vágott, a zúgó Bodrogot érte.
Háromszor vágott s mindannyiszor arra jelentett.
Ébred az ifju, csalárd álmának kergeti képét.
Istene nem jelenik: de megújúlt bajnok erővel
Ver szive, s teste vidám épségben kel ki sebeiből.
Melyre midőn könnyen érezné tagjait, indúl,
Sürgeti társait, és készűl utjára serényen.
Árpád, a rohanó seregek nagylelkü vezére,
Ütközetét bajtársaival más napra halasztja.
Megy kiki, s rábízott dolgát végezni törekszik.
Őröket állít Kund, s a tábort óva kerűli.

A leleményes Csomb élelmet rendel az éjre:
Tulkokat és juhokat, s szüretét a régi hegyeknek.
Fát hoznak mások. Reng, zúg, ropog a vadon erdő
Nagy fejszéik alatt, s fahalom kél sorra helyenként,
Mely kivilágítand a barna homálynak öléből.
Bors ott, hogy tova járt, egy szarvas ünőre találván
Űzte heven, hogy majd megvendégelje vezérét,
Vérzett a vad már; de nyilát még vitte nyakában.
Űzte tovább is Bors, s már társai messze maradtak,
Ő futa egyre ohajtván a kis ünőnek erőtlen
Tagjait, és bőrét, mely szép vala, s gyenge növésű;
A vad ünő pedig oly könnyen, mint a hegyi szellő,
Ment, kis lába alatt még a fű szála sem ingván,
S mentében nyomait szép ifjú vére borítá.
Túl a rengetegen szemközt nagy bátran elálla,
S már a hős dárdát készűle hajítani, melyre
Még közelebb járult az ünő, s oda nyujtva nyakával
Gyenge fejét, így szólt csábító asszonyi hangon:
«Oh bajnok, szünjél kergetni, magam jövök immár,
Vedd nyiladat, mellyet lőttél, vedd vissza nyakamból.»
Visszavevé, s elbámúlt Bors: könnyülve megugrott
A kis ünő akkor, s födözetlen gyenge leány lett.
Éjszaki hóhegyként, mellyet nem bánthata lábnyom,
Sem ragyogó napfény, itt állott ékes alakja.
Mint a parti virág, kékellett szép szeme fénye,
S kis kerek ajkán a szerelem rózsája mosolygott.
Balról által volt szögszín haja vetve előre,
Mellyet baljával pihegő mellének alatta
Tart vala, s térdiglen befödé ágyéka szemérmét.
Jobbjával mutogatta sebét, mely tiszta nyakának
Hattyu fehérségét vékony pirulattal elönté.
Ekkor Borsot az ámúlás izgatta s imígy szólt:
«Lányka, ki vagy te, hogy a természet alakja megolvad
Kényed alatt, s könnyen mutogatsz tündéres enyelgést?
Mért csaltál ide, társimtól mért tartasz el engem?
Nem tudod a viadalt, mellyet fog párduczos Árpád
Büszke Zalán ellen görögök vesztére viselni?
«Jól tudom én» felel a csábító lányka «de téged
A boldog szerelem nyugodalmas karja fog el ma.

Jőj el azért te is, engedvén szerelemnek, ölelj meg.
A hegyeket birom én. Jég és hó enged erőmnek,
És csikorogva leszáll, ha kivánom, az éltes oromról.
Ott lakozom; de szivem forrón ver az édes örömhöz,
S kölcsönös érzéshez. Jőj el hát, csendes az este,
Csillagi szép fénynyel bujdosva forognak az égen,
És szerelem hangján suttognak gyenge fuvalmak.
Jőj el, az ércz fegyver ne legyen gátlója szivednek:
Százszor erősebb lészsz, karaimból visszamenendő.»
Így szólván nyujtotta kezét, mely szebb vala minden
Földi leánykéznél. Csendes lett ekkor az este,
Csillagi szép fénynyel bujdosva forogtak az égen,
És szerelem hangján suttogtak gyenge fuvalmak.
Minden bájos lett az enyelgő lányka körében.
Állíthatlan erő vonzá Bors karjait: egyben
Áltölelé a lányt, s kiveté a harczot eszéből.
Szinte megérzé már kebelének erős dobogását,
S ajka hevét, mikor a lány megrázkodva kifejlett,
S lassan odább lebbent, mint egy kísértetes árnyék.
Onnan is ámító hangon csalogatta vitézét;
Az pedig a szégyen s harag indúlatja hevében
Vette nyilát, s gyorsan csábítójára kilőtte.
Véresen elment a siető nyíl, és nyaka bőrét,
Melly egyedűl sértést szenvedhete, újra megéré,
Melyre sikoltva szökött a lány, és szíve vadulván
Hév fájdalma miatt hangos sírással elindúlt.
Nagyra, minő a legfőbb bércz, oly nagyra dagadván
Ment agg Fátra hegyén, s sziklái zörögtek alatta.
Végre megállt, s Kríván tetején keseredve leűlvén
Jajgata szüntelenűl: szörnyűkép harsoga hangja
Végig az ősz Kárpát sorain, s zivatarba szedődvén
Záporként lecsapá a nagy tengerbe siralmát.
Igy büntette Hadúr, ki vitézét csalta hadaktól.
Bors pedig a síkon kedvét elvesztve bolyongott
Hasztalanúl, s a táborhoz nem juthata többé.
Társai várják őt künn és a tábori helyben,
S hívén, hogy megtér, dolgokhoz látnak erősen,
S a farakást ide is, tova is jó renddel elosztják.
Állnak egyéb katonák csapatonként, és veszik, adják

Harczi parancsaikat. Paripáik fékesen állnak,
És meg-megcsördűl a fegyver erős kezeikben.
A nap alá száll már, haloványodik arcza világa
A zajgó nyomorúlt földnek közel érve határit.
Áll egyedűl Árpád egy csendes kis halom ormán.
Nézi körűl a sík tájékot, az elleni tábort,
Mely sokaságával mozog a nagy téren előtte.
Lelke magas képzelmekkel forog a nagy időben,
Annak előbbi, s jövő tüneményit látja lebegni,
S titkos imádságot mond hála-buzogva Hadúrnak.
Barna haját, s vállán tarkáló párducza szélét
A siető szellő kapkodja, s aranynyal elöntött
Fegyvere szép fényén haloványan reszket az alkony.
Néz iszonyodva reá a pezsgő elleni tábor.
Egymást kérdi heven, s a kérdés közben elámúl,
A mint látja felén rettentő kardja világát,
És daliás tetemét magasan fölnyúlni toronyként.
Nézi Zalán bús várából, és Kladnihoz így szól:
«Kladni, te megjártad seregét a büszke magyarnak,
Szólj, ki az, a ki amott egyedűl áll a halom ormán?
Párducz inog vállán, s ide látszik fegyvere fénye.
Oly daliás képet mutat ez, mint hírnek utána
Gondolom Arpádot, kit nemze Ügek fia, Álmos,
És kire mindenek azt mondják buta vélekedéssel,
Hogy daliás iszonyú képét ki nem állja halandó;
Én pedig útálom, mint a lator éjjeli farkast.»
Erre felelt tüstént szomorún hű Kladni urának:
«Jaj! bizony a hírből igazán ösmerted el őtet.
Árpád, a győző seregek fejedelme az ottan.
Láttam rettenetes karját kardjával emelve,
Melylyel népének mikor int vala könnyü lováról,
Azt véltem, hogy csattanik a levegőben utána,
És beszakad földünk, valamerre dobogva lenyargalt.
Csendes egyébkor, s a kegyes égre hasonlatos arcza.
Népe vadabb, s egyedűl ő tartóztatja haragját.
Oh de reánk vad lesz; mert meg van sértve szavunkkal.»
Melyre boszús fejedelmi Zalán így szóla viszontag:
«Hah! remegő öreg, és vadsága ijeszthet-e téged?
A delelő napot az többé nem fogja megérni,

S népe szelídebb lesz, mint a füves éjjeli sírdomb.»
Igy szólt, és büszkén végigpillanta gyülöngő
Bajnokain, s tenger bolgár, s görög ezredek árján,
S állhatlan lelkén félelmit elölte haragja.
Még is imádta Hadúrt Árpád a kis halom ormán,
És ragyogó arczán forró könycsepje lecsordúlt.
Hír égett hevülő kebelén, s új honja szerelme.
Értetek, oh új hon keresői, fohászkodik ő most,
Már született hősök, s születendők, értetek ég ő,
S harczi vitézséget kér a hadak istenurától.
Meghallgatja Hadúr és ád hadi szörnyü szerencsét,
Mely sok bajba kerűl, s a nemzetet untalan űzi,
Mely véres hadakon forog, és nem lelheti nyugtát,
Nem boldogságát; de remegnek előtte, utána,
S fél Európának megrendűl tőle hatalma.
Harczi szerencsét így kért és nyere párduczos Árpád,
S a mint szikrázó karddal rá inte Hadisten,
Reszkete ég és föld, s a földnek büszke lakói,
Csak maga Árpád nem, nagy erőt érezve szivében.
S a ki szilaj nemzetségét ösmerted, az ádáz
Harczok fergetegét láthattad rajta; de csendes
Békenapot keveset számlálhatsz gyászos egében.
Már ekkor nyugaton lemerűlt a sárga verőfény,
A fejedelmi magyar most összehivatta vezérit,
S táltosait, s így monda nekik fölszólva közöttök:
«Férfiak! alkonyodik. Tüzetek most keljen az éjnek
Űzni setétségét, s melly áldozatunkat emészsze,
Egy farakás álljon közepettünk rakva Hadurnak.
Vendégséget ütünk azután, s kiki zengje csatáit:
Dallal hadd muljék a nyugtalan éjnek unalma.
Mert szemeinket előbb nem zárja be kellemes álom,
Mint a büszke Zalánt megalázzuk vára falánál.»
Hangosan így szólt ő, és mindenik engede szónak.

ÖTÖDIK ÉNEK.

Távol azonban az éj szörnyű veszedelmei dúlnak,
Elkomorúl rajtok szép csillagos arcza az égnek,
S vad zajgásaikat szomorúan visszamorogja.

Oh ha tovább mennem szabad a nagy tábor öléből,
Elmegyek a földet pusztító néma halállal,
Felfödözöm véres mezejét hideg éji homályból,
S rajta kitüntetem a holdnál ordítva czivódók
Harczait és a holtaikért tusakodva veszőket.
Hallván a földnép, hogy az alsó tájra huzódott
A főtábor, erőt s szívet veve, s forrva dühében,
Merre magyart telepedve tudott, oda zúga hegyéről,
S öldöklő kezeit gyarló öregekre, fiúkra,
És gyámoltalanúl maradott hölgyekre vetette.
Bodrogközbe rohant legelőbb; de zajos vala jötte,
Mint a fergetegé, mely még a bérczeken űl, és
Már iszonyú moraját hallják a puszta lakói.
A bodrogköziek hallák, hogy zúga vidékök,
És kiki, mint tuda, ment, bujdosva kerülte halálát.
A hegyüregbe vonúlt némely; sok bolyga az erdőn;
Sok Bodrognak eredt, s hidján átomla zsibongva;
Volt, ki setét vizeit lappangva meguszta az éjben.
Másokat a dühödő pórnépnek elére haragja,
Kik lehajolt fejjel szomorún egymásra halának.
Jókor ment Huba, s fogta Bodort, és fogta kezénél
Gyenge Szömért; deli Hajna pedig mene nyomban utána,
S már bús ösvényén a zúgó Bodrogot érte.
Szólítván Hajnát, szólítván rendre cselédit,
A szűk gyenge bürün félelmes lábbal elindúlt.
Igy át vitte Bodort, és kezdé vinni Szömért is.
Ekkor erős hangon megdobban utánok az ösvény,
S szó- és fegyverzajt harsognak vissza az öblök.
Megfélemlik ezen, s viszi gyorsan gyenge leányát.
Elsiet, és sajnos vesztségét sejtve csak akkor
Jajdúl el, mikor űzőit nagy messze kerülvén
Mérgök elől eltért, és nem leli a deli Hajnát.
«Haj! mi kemény vég ez, mi gonosz kéz hajt ide engem?
Agg fejemet sietek megmenteni; s veszni felejtem
Lányomat, a szeretett Hajnát, fene latrok ölében.»
Így szólván, keseredve ledől egy szikla tövénél,
Mert agg lábai már nem birják vinni; körűle
Nyögve siránkoznak kedves fia, lánya, cselédi.
Kérdi Bodor, vele kérdi Szömér: apa, Hajna hová lett?

Nem felel az, hanem a sziklához nyomja keservtől
Kába fejét, fölnéz a csillagos égre merően.
Háromszor fölkél elszánva keresni leányát,
S háromszor rogy vissza szegény a szikla tövéhez:
«Nem mehetek, vad szikla te légy, légy erre tanúm ég!
Nem mehetek; de te, hű Szakadár, menj gyorsan utána,
És ha lator kézben lelvén nem mentheted, öld meg.»
Monda, s reá nyögtek síró fia, lánya, cselédi.
Hű Szakadár pedig elmenvén sírt éjjeli útján,
S hasztalanúl bolygott a csillagi gyenge világnál.
Látta Hadúr e fájdalmat, megszánta vitézét,
S szóla legottan az Álomnak, hogy menne le hozzá,
Enyhítné fájdalma hevét, biztatva reménynyel.
Éjszakról tüstént a kellemes Álom alászállt.
Szép aranyos szegetű szárny inga suhogva nyakánál.
Hosszu setét hajait hamuszín koszorúja keríté,
S könnyen gombolyodó híg barna köd úsza nyomában.
Tart vala lágy iratos szövevényt betekerve kezében,
Melynek egyik lapján víg hajnali színben elöntve
A boldogságnak vidor ábrázatjai tűntek;
Másikon állt a bús sanyarúság képe sötéten.
Ott a búsan ülőt meglepte szelíden ölelvén
A koszorúzott hölgy, tarkás rét csermelye partján;
Ott a távol eső meglátta barátait ismét,
Véreit a rokon, a bujdokló honja határit.
Megholt társával mulatott vigadozva az élő,
Hitte jelenlétét, s örömétől lángola képe.
A hős győzve kitünt ragyogó nagy kardja vasával.
Éhesek, és szomjúk boldog bőségben ülének,
És fejedelmi arany ragyogott a durva paraszton.
Itt lesütött fejjel rabok állnak régi bilincsen,
S jár éhen szomjan fonnyadt bőrképpel az ínség.
Itt a gyilkostól remegő elfutna: de nem tud;
Veszti dicsőségét a hős, vas fegyvere bomlik;
Népe fut, ő leesik, s dobogó paripája tipor rá.
A csecsemőt dühödő farkasnak körmei tépik,
Anyja sikolt, s iszonyodva fut a fene vadnak elébe.
Itt a hajnallal sokszorta szerelmesen eskvőt

Alkonyodás tájban mással szemléli mulatni
A bús lányka, s virágpártáját tépi fejéről.
  Illyenféle, s ezer más képet tüntet az Álom
Lágy szövetén, mikor a nyugvókat elönti ködével,
Azt pedig a jó, vagy rossz szinnel nyomja fejökre.
Most jöve, s csendes dalt mormolt még távol az égben,
És hallék zúgása, miként a szirteken omló
Kis pataké, vagy az erdőé, mikor esti szelektől
Lassan meghajlik leveles feje, s benne moraj kél.
Már közel ért, s legelőbb a két kis gyermeket éré,
S lágy, iratos szövevénye hegyét nyujtotta szemökre,
Mellyen rakva gerezdekkel szőlőtövek, ifjú
Kis csemeték piros almákkal fejeikre lelógtak.
A két gyermek aludt atyjának ölébe hajolva;
Ősz Huba is fáradt szemeit nehezedve lehúnyá.
A boldog szövevényt rá nyomta mosolygva az Álom.
Látta Etét ragyogó képpel diadalmi örömben,
A győző sereget látá vágtatni merészen,
S párduczos Árpádot hadat űző karral előttök.
Jött végtére leánya elő és sirt örömében,
És csókolta kezét, és kedveze, szóla, mosolyga,
Mint ezelőtt ébren vala szólni, mosolygani kedve.
Igy mikor álképeit a kellemes Álom elosztá,
Visszaröpűlt betekert szövetével az éjszaki tájra.
Itt ugyan ők rövid álmaikat nyugalomban alutták
A baj után; de kik a véres hadi téren alusznak,
Álmaikat valahára megint fogják-e elűzni?
Vagy ki lesz, a ki szelíd kézzel kelthesse fel őket,
Hogy még gyenge tavaszt, s napfényt láthassanak egy-
Senki sem! éktelenűl a véres porban enyésznek. [szer?
Im! hogy emelkedik a csendes hold képe ragyogva.
Szürke világánál, mint a kríváni fenyőszál,
Látszanak éktelenűl a termetes éji leventék.
Bús lábok, valamerre tapod, holt testeken áll meg,
Mellyek alutt vérrel feketedve, kihűlve hevernek.
Lassu hideg szellő játszik huzakodva hajokkal,
Némúlt ajkaikon besivít, és (hallani szörnyű!)
Tompa sohajtásként jő vissza halálos özönnel.
Igy járnak köztök Csongor, s Ete bajnokaikkal.

Néma, halálos gondolatok kísérgetik őket,
Nyelvök eláll, zajló mellöknek hangja dobog csak,
Vagy mikor indulnak, megdöbben alattok az ösvény,
És a holtak után hajlónak fegyvere csördűl.
Itt fekszik Hábor hosszan sík földre terűlve,
Arczczal alá, valamintha porát keseredve harapná.
A ragyogó szegetű kaczagány, s kelevéze törötten,
Haj! máskép, mint míg viselőjök birta, hevernek.
Hős Ete rá botlik, meg is ösmeri, s képibe pillant
Élete vég sugarát vélvén még rajta találni.
Oh de setét az már, s bús éjre van űzve világa,
És hideg, és merevűlt, mint a fagyos éjszaki tenger.
Mind bámulva körülállják, paizsokra bocsátja
Őt Ete, s elnehezűlt szívből így ejti beszédét:
«Bajtársam, hajdan víg gyermek társa koromnak,
Vérbe borúlt földön nyomorúlt így lellek-e téged?
Rám dühödött a vad bolgár, te helyettem elestél.
S haj! most hol van erőd, szemeid szép fénye hová lett?
És legelől rengő lobogód hova szálla fejeddel?
Mind letiporva hever, s te enyészet karjain alszol.
Ifjúság koszorúja! korán kiszakadsz te közűlünk,
S a sápadt holdnál temetésed nem lehet ékes.
Kis domb aljánál fogsz dísztelen éjben alunni,
S fegyvereid fényét a föld árnyéka berejti;
De feledékenység nem rejt el örökre előlünk.
Kardodat elviszem én, villogjon holtod után is,
És legyen öldöklő, valamint ha te vitted előre,
Ezt pedig árnyékok seregében bírd te sajátúl.
Majd egykor hozzád nyugovó helyeinkre leszállunk,
És kereső jobbunk ránk nyujtott jobbodat éri.»
Igy szólván kardját gerelyével váltani készül,
S könnye reá csordúl, mikor oldani hajlik utána.
Már viszik őt szomorún széles paizsokra terítve,
S borzasztó látás! mikor a holtakra tapodnak,
Elnehezűlt fejjel lassan felütődik előttök
Egy haldokló hős. Sanyarú képére tolódván
Kínja halálának, szemeit komor éjbe borítja,
Ősz haja véresedett fürtökben lóg le fejéről,
S szívrázó hörgése között ily szózata hallik:

«Föltámadtok-e hát ti halott bús társak az éjben?
Vagy kik járnak emitt zörgő fegyverben előttem?
Haj! Nagy az én kínom: lelkemnek nyissatok útat.»
Igy hörgött, s feje ismét a holtakra hanyatlék,
S a mellébe törött kopját markolta kezével.
Itt iszonyodva megállt, mind a ki körül vala s Csongor
Ment legelőbb hozzá, s minden haja szála fölállla,
S keble dobogni szünék, mikor a hős rája mereszté
Haldokló szemeit, s ő a tört kopja után nyúlt.
Hogy kivoná, megrázkódék, a vér pedig omlott
Annak kebléből, és lelke sohajtva kiszálla.
Kínjától feketült arczát a csendes enyészet
Most elsárgítá, s szemeit betakarta ködével:
«Nagy volt, oh bajnok, s tartós fájdalma szivednek;
Szúnyadj most, valahára megáld szélhányta porodban
A maradék, ki ezen földnek bírandja határit,
S szörnyü haláloddal fiait nagy tettre hevíti.»
Így szóltak, s betemették őt a kis halom alján
Társaival, s a tört kopját melléje letűzték.
Erre hozák Edömért lehajolt bús fejjel, utána
Tarczalt, a nyilazó seregeknek büszke vezérét.
«Haj! mi nem így nyugodott csak reggel is a csatatéren,
Mondák mindnyájan, szeleket megelőze futása,
És nyila messze röpűlt ragyogón, és gyorsan előtte.
Most pedig éktelenűl itt fetreng véres ajakkal,
S szép arany íjából gonosz ellensége lövöldöz!»
Végre Laborczánt is hozták, s a kis halom aljan
Négyöknek tágas sírt ástak az éji leventék.
A többit halmokba rakák, és dombot emeltek
Testeiken. Tüzet is gerjesztete Csongor azonnal,
Áldozatot hogy tenne nekik kis barna tulokból,
És szomorú torral végkép megválna közűlök.
Hős Ete járt egyedűl holt ellenségei halmán,
És az erős bolgárt, kit nagy viadalban elejte,
Nézé, hogy neki is vég tisztességet adasson.
Távol azonközben megvillan az éjjeli fegyver,
Melyre midőn pillant Ete hős, nagy gyorsan elindúl
Társaihoz, nekik a jelenést kimutatja, holottan
Sok megrettenik, és javasolja kerülni futással

A sokaság erejét; de nem így Ete, s Csongor: erősen
Állnak ezek bátor sziveikkel akármi baj ellen,
S a közelítőket készek fegyverre bevárni.
Mégis, hogy netalán némely hadi társok elessék,
Hős Ete cselt gondol, s szaporán így ejti beszédét:
«Társak, az éj kedvez. Fekügyék kiki szerte nyugodtan
A tetemek mellé, magam itt a holtakon ülvén
A lobogó lángban piszkálok dárdavasammal,
Vagy sárkány tarajú sisakát föltűzöm Izácsnak
Egy hosszú, vérrel fénylő kelevézre, hogy ettől
Visszaijedjenek és rend nélkűl fussanak, akkor
Keljetek, és őket fent kardotok éle fogyaszsza.»
Végezi. Szétvezeté Csongor kis számu vitézit,
S a holtak mellé fektette le őket ötönként,
Hogy mikor a jövevény sereget szétbolygani látják,
Ők egyesült karral bízvást ölhessenek abból.
Rejtve maradt maga is, s borzadva ölelte az elhült
Bajnokokat, s véres képökre remegve tekintett,
S ége halálos fekvését harczokra cserélni.
Szép Ete hős pedig a tűznél kelevézre szegezvén,
A sárkány tarajú sisakot fölütötte magasra,
S bajnok Izács tetemét, fej nélkűl, vértesen, és bús
Helyzetben föltámasztá holt testi halomra,
És maga ült lobogós sisakot kapcsolva fejére.
Már az alatt közelebb járult amaz éji csoport is,
S erre tüzet látván sebesebben kezde rohanni.
Csorna hozá őket. Lelkét szilaj érzetek ölvén
Vétke tudásában többé nem lelte nyugalmát.
A tábort oda hagyta, futott kikerülni halálát,
Mellyet az elbúsúlt Lamias dühe forrala titkon.
Futsz gonosz öldöklő, de utól ér szörnyü hatalma
Véres bűnödnek, s fejedet bekeríti halállal,
Balgatag! a hölgyet megnyerni hiába reményled,
S holtakról zsákmányt szedvén haza térni veretlen.
A hölgy férjével, kit elöltél, nyugszik örökké,
S itt legutósó lesz neked e réműletes éjjel.
Jő sebesen hadi népeivel deli termetü Csorna,
S rézhegyü kopját tart könnyen forgatva kezében.
Ekkor kél a hős. Valamint Bakony erdeje halmán

A sudaras nagy tölgy, mely zölden messze kinyujtja
Ágait, és magasan jár büszke fejével az égben,
Ott szép fürteivel lágy szellők játszanak, és a
Tiszta verőfénynél feketés nagy sasfiak ülnek:
Igy kél hős Ete, és lobog ékes tolla sisakján.
Integet a fölemelt dárdával, s visszariasztó
Mozdúlattal Izács csonkúlt tetemére mutatgat.
Ily szörnyű lehet a déltengeri sárga halál is,
Melly a szárazhoz kis sajkán csendesen indúl,
S lassu szelek hordják veszedelmes szája leheltét;
Végre rohanva megyen s a népes partok utána
Holtak testeivel hosszan beterítve maradnak.
Szemmeredezve tekint a bolgár, látja fejetlen
Bajnok Izács tetemét, s kelevézen függve sisakját,
Elréműl. Iszonyodva megáll maga Csorna is, és néz.
Mit véljen, nem tudja s mihez tarthassa irányát.
Végre pogány lelkét ekkép szólítja magában:
«Most van-e hát szaladásra idő? Hah! vagy hova fussak?
Hol vehetek békét, mellyet nem fegyverem adna?
Ál ördög, vagy akárki vagy ott tetemével Izácsnak,
Míg fegyvert birhat, nem látod Csorna futását.»
Illyent gondolván, kopját vete rája boszúsan,
Mely nagy erőszakkal sebesen zúgott ki kezéből,
S ment egyenest, de kifáradván a földre lehullott.
Ekközben pengő idegéből kétszer ereszte
Gyors nyilat Und fia is, megüté egyikével Ikámort,
A fegyverhordót, ki legott Csornának elébe
Általütött nyakkal leesett, sok kopja zörögvén
Markában, nyomorult! többé nem nyujthat urának;
A másik nyíl zúgva röpűl fene Csorna nyakánál,
S a sisakos Hirkunt sebesítvén jobb szeme táján
Csap be, s hideg vas hegygyel örökre eloltja világát.
Hős Ete gyors nyilakat lővén így kezdte csatáját;
Most pedig a kopját fölkapta, s hatalmas erővel
Visszaveté. Reszketve futott ki előle az alszél,
Ez pedig a levegőn sebesen tolakodva sivított,
S most nem esett le, hanem nagy erővel ütötte középen
Csorna kemény paizsát, s ketté osztotta hegyével.
Gombos övét éré azután, s ott félre hajolván

Gyenge fehér csipejét szurván vérével elönté.
Fattyú Csorna midőn evvel keseredve vesződnék,
Már közel állt Ete rettentő dárdával előtte.
Népe keverve futott, s közben valamintha halálok
Kelne, serény haddal némán föltámada Csongor.
Oh mig az öldöklést rebegéssel zengi el ajkam,
Bújatok el ragyogó szép csillagok a magas égen,
Hogy besötétedjék boruló lelkemnek az éjfél.
Csongor előbb karddal leveré a termetes Illit,
És az öreg Bekirót ketté szaggatta derékon,
A kik szinte együtt estek le halottan előtte.
Hátban üté Bogomilt, azután a sanda Kolombárt,
Kit, mi időn arczczal fordult, s szégyelve futását,
Bőr paizsát védűl tartá, és vagdala karddal,
Szája fölött megvága nagyon, kiütötte kezéből
Kardját is, mely csengve legott a földre lehullott.
A bolgárt Csongor még egyszer ütötte meg arczúl,
Melyre hanyatt fordúlt dombos paizsával elesvén.
Sok futa, mint nap előtt fut az éj köde völgyek ölében,
Ő, mint könnyü sugár, hozzájok elére vasával,
És kegyelem nélkül járt ölve, riasztva közöttök.
A gyalogokból már ötöt ejte le, most kelevézt vön,
Egy földön heverőt, s Irkunt leütötte lováról,
(Mert csak némellyek szálltak le keresni barátjok
Elhidegült tetemét, s a többi lovon vala) Irkun
Vérző oldallal leesett, és esve nyakát is
Szegte szegény, kit jó lova futván messze lehurczolt,
Hogy kengyelben akadt lábát nem tudta kivetni.
Csongor után mind föltámadt a fürge magyarság,
S a szaladó csapatot könnyű harczokban emészté,
Kisszemü Báta, ki mint a bús csillagtalan éjjel,
Rút vala képében, nagy fejjel, s ferde ajakkal
Száz ezerek közt is kitünő, komor éjszaki rémként
Kelt s iszonyú ordítással kezdette csatáját.
Négy bolgárt űzött egyedűl maga. Karjait egynek
Elvágá, a másiknak megtörte sisakját,
És megtörte fejét, melylyel szédülve ledőlt az.
Futtában megbotlott itt a kisszemü Báta,
S vastag törzsökként leesett a földre zuhanva.

A bolgár Hircsut megfordult rája dsidával,
S szidva fejének szúrt; de tömött kápája megótta.
Talpra szökött szaporán, s elvágá ellene karját,
Majd torkába veré az aczélos kardot; azonnal
Eldőlt a bolgár és társa ijedve odább állt.
Vitte szekerczéjét a markos Tárkony is, és ölt,
Pusztított, valamerre futott ló, ember előtte.
Öt rétű paizsát a vívó testes Oláptnak
Elrontá egy vágással, s ugyanannak alatta
Oldala két csontját betöré másodszor. Oláp sem
Várá balgatagúl. Kardjával jól csapa hozzá,
S bal vállát mélyen megvágta; de őtet azonnal
Főben üté Tárkony, hogy aléltan földre hanyatlott,
S rajta futó bolgár bajtársi remegve tapodtak.
Már a két népség űzése, futása vegyes lőn,
A rejtett magyarok mind gyors viadalra kelének,
És rosszúl forgott váratlan harczban előttök
A buta bolgárság. Már a réműletes éjben
Holtakat is gondolt vesztére rohanni, s csatával
Nem mere, mint máskor, kétséges harczi szerencsét
Várni, hanem bizonyos veszedelmét futva kerűlte.
S most az ölők dühödött ajakán, s az ijedve futóknak
Torkaiból kisüvöltő hang egy zajba verődik,
S a fegyverropogás, paripák nyihogása eget ver,
Ott, hol előbb holtak borzasztó csendben aluttak,
S a letiport földön még féreg sem vala élő!
Csorna, midőn látá népén gonosz éje csodáit,
S a rettentő hőst, s fölemelt dárdája hatalmát,
Megrendűlt, s vadsága kifogy vala minden erőből.
Fölhágott szaporán, s megereszté jó lova fékét,
És futa, mint a rém, mellyet megkergete isten,
S mely hosszan nyujtózik el a nagy felleges égen,
S hogy leszakad, bús árnyék megy tépetten utána.
Igy futa Csorna, futó népét szaladással előzvén,
És holtakra vetett árnyéka követte futását.
Még sebesebb árnyékánál, és rettenetesb volt
A szaladó Ete hős, ki vivén dárdája hatalmát,
Mint a mennydörgés, ment zúgva, zörögve nyomában,
S csakhamar általüté paripáját hátra feszített

Lába előtt, hol vékonyodik hasa, szőre kopottabb.
Lassúdott a pára s halálgond érte ülőjét.
Félre szökött hát és a melynek előle iramlott,
El nem futhatván, fegyverrel várta halálát.
Főben üté legelőbb is Etét; de törötten esett el
A vékony kelevéz hegyezett vasa csonka nyeléről,
És Ete még állott, mint a nagy tátrai kőszál.
Annak kormos agyát sok villám szállja ropogva,
S kár nélkűl elenyész, mikor eljut régi tövéhez,
Mely mélyen gyökerezve megállt a föld közepében,
S ott az idők végét ingatlan fogja bevárni.
Így Ete még állott, s dárdáját hosszan előre
Nyujtván, míg kardot rántott az, erőt veve ismét.
Monda pedig, mikoron rá készűlt Csorna rohanni:
«Hitted-e hát te kölyök bolgár, hogy gyenge csapásod
Engem is a holtak seregébe fog űzni? de téged
Most megemészt tüstént e hosszu kezembeli dárda,
És ragyogó kardom szivedet megjárja hegyével.
Majd panaszolni fogod népednek ferde ajakkal,
Hogy mikoron szaladál, magyar ifju levente ütött meg.
Az pedig ottan rád nem fog hallgatni; hanem fut
Fegyverem élétől, s egyedűl hágy téged az éhes
Férgeknek, kik majd dögödön marakodva lakoznak.»
Erre felelt, noha félt, bátran deli termetü Csorna:
«Téged ugyan nagy erőd büszkévé tenne; de láttam
Én már elréműlt fejedet, mely szinte lehullott
A nagy Viddin előtt. Hej! máskép állsz vala ottan:
Most engem büszkén éhes férgeknek ajánlasz.
Várj csak, azok téged sem fognak messze kerülni,
A ki reánk lappangva csapál, mint éjjeli farkas.
Most vedd e választ, holtak rablója, s dögölj meg.»
Igy szólván ragyogó kardját neki vitte, s keményen
Csapkoda balja felé, s most mint két tigrisi kölykek
Víttanak elhangzó iszonyú csengéssel az éjben.
A szaladók megfordulnak bámulva, s közöttök
Látván egy harczolni urát egyenetlen erővel:
«Vajmi buták voltunk, hogy féltünk eddig is e csúf
Latroktól, kiknél majd tizszer több vala számunk.
Jertek most, üssünk rájok, s mentsük meg urunkat.»

Hangosan így szólott; s mind zajra fakadtak utána,
S mint sívó lelkek keseredve rohantak urokhoz.
Csorna, kerek paizsát verdeste keményen Eténck;
Ez meg visszaszökött, s dárdáját messze kinyújtván,
Mellben üté Csornát, hogy azonnal vére kibugygyant
Torkából, s elalélt karjával kardja lehullott.
Kardra kapott Ete is, s nagy erővel vága nyakához.
Melly a pánczél kapcsa fölött gyengén vala födve.
Itt éré: a bolgárnak feje porba vetődött,
Teste pedig nagy zörgéssel hullott el utána.
Szörnyű kínjától vonagoltak tagjai, ékes
Arczát szájából kiszivárgó vére csufítá.
Rá hágott Ete, s mellyeket ő kérkedve letépett,
Tarczal ivét, teli puzdráját most visszaszerezte,
S pajzsa helyett baljába vevé, s vállára akasztá.
Egy csapatot Csongor, s öldöklő társai űztek,
Sok most erre rohant, ha lehetne megóni vezérét.
Vagy legalább testét megmenteni víva remélte,
S csenge boszúálló markokban kardjok aczéla.
Kikre midőn nézett Ete hős, elejökbe vetette
A véres fejet: az nagyot esvén földre lekoczczant;
Ő pedig így szólott rettentő szóval: «Ihol van
A magasan kelt fej feketítő porba keverve:
Bánatos anyjának nyujtsátok vissza, hogy őtet
A zajogó tenger habjában mossa fehérre;
Mert nagyon elcsúfúlt... de ti sem juttok haza többé,
Sorra vasat nyeltek, dühödők, s vért isztok előttem.»
Elkeseredtek ezen, s szilajabban zúgtak előre
A bolgár katonák, de amaz sem szóla sokáig
Mint fecsegő szajkó; hanem a vont húrralereszté
Tarczal erős nyilait, sok az által szörnyü halált halt.
Báluz Imérrel alá fordult: azt mellben ütötte
A hegyezett vessző, száján besivíta emennek,
A mint ordított: egyszerre elállt szava, s a nyíl
Altaljárva fejét jó messze kiálla hegyével.
Így ezek a csörgő fegyverrel porba zuhantak.
Harmadszor csendűlt Tarczal szép íja kezében,
S ekkor sem suhogott nyila hasztalan, a gyalog Eddint
Fülhegyen érte, s tovább kelvén megakadt az idősebb

Eddin czombjában, ki amazt lovagolva követte.
Eljajdultak ezek; de velök nem gondola senki.
Könnyű dárdával Szemiringa leszálla lováról,
Megragadá izmos baljával Csorna fejetlen
Testét, és szaporán elvonta Etének előle.
Mint őzborjat evő tigris, vagy bojtos oroszlán,
Melyre hiéna rohan, s konczát vonszolni merészli,
Rá viszi rettenetes körmét ordítva, dühödve:
Úgy mene hős Ete most hosszú dárdája vasával,
És letöré derekát a hű bolgárnak: az ottan
Összerogyott ura testével, s nyöszörögve reá halt;
Bajnok Etét ezalatt láncsával mellben ütötte
A gyors Kelde, s egyéb társit biztatva reá tört.
Még is Etét mikoron szemlélte rohanni feléje,
Szembe nem állt vele, jó deresén szaladásnak eredvén.
Őt az ölő ifjú leveré döngetve lováról,
S lóra kapott maga, s most mint a sas jára közöttök,
És magasan forgott véres lobogója az égben.
Balra szegett fejjel viszi a mén szörnyü hatalmát,
Tombol, tajtékzik, remeg, izzad, borzad alatta.
Most Ete hős nyilazó Rollónak szúrja hasába
Dárdáját: lerogy az, s kínjában marja ruháit.
Megtöri Boncsik agyát, s melléje lefekteti Zákát,
És jámbor Rutufot, ki gerelyt vete rája; de gyengén
Koczczant az paizsán, s leesett a földre rezegve.
Igy ment, mint a nyíl sebesen, s veszedelmes erővel
Csorna körűl már harmadszor, s kikerülte futással
A rá hányt kopját, vagy meg-megrázta aczélos
Pajzsát, s a bele tört fegyvert hullatta: körűle
Ember, ló hullott azalatt, s nyöge véresen a föld.
  Senki ezentúl a testet nem merte ragadni,
Csongor is erre került ismét, s a kisszemü Báta.
Most a bolgárság másodszor eredve futásnak,
Visszafutott, árnyékát is rettegve tekintvén.
A csend, mellyet az éj viadalma szegett meg, ezentúl
Még iszonyúbb, mélyebb lőn, mint mikor a nagy idő még
El nem kezdődött, s a főhatalomnak ölében
Életerő nélkűl nyugodott a néma teremtés.

A két tábornak nem volt nyugodalma azonban.
Zúga szünet nélkűl a csillagos égnek alatta,
És tüzeik versent csillogtak az égi tüzekkel.
Áll fenn várában Alpár ura, néz le, s ezerszer
Változik el gordos szive indúlatja: tünődik.
Majd hűl, majd izzad, félelmét váltja haragja;
Majd megalázódik, majd gőgösen érzi hatalmát.
Ébren van, de az álommal vetekedve röpűlő
Bágyadt gondolatok támadnak erőtlen eszében,
S járva, pihenve fején leli szörnyű gondjai terhét.
Fegyvert ölt most, és a nagy táborba lekészűl.
Egyben elébe siet zokogó neje, fátyolos Íno,
S szőke Melitta, kiket, mikor egy kikeletkori nappal
Ossa hegyaljában szedtek koszorúba virágot,
Szép Görögországból tiltott szerelemmel elorzott,
S titkon ölelt, az anyák átkait gyönyörébe keverve.
Most ezek eljöttek, s legelőbb szólt fátyolos Íno:
«Merre Zalán, haj! merre sietsz, bús árva fejünket
Mely szörnyű inségre hagyod hites esküid ellen?
Vártalak, ah mert nélkűled nem is édes az álom,
S most nem jősz te, miként ezelőtt vala jőni szokásod,
Hogy keblemben elaltatnád nagy bűneim átkát
S képzelt boldoggá karodon ringatna szerelmed.
Oh mi igen más szív voltál, mikor Ossa tövében
Szűz lány társammal leltél koszorúzva, s virágát
Ifjúságunknak, te hitetlen, örökre kicsaltad.
Akkor csábító szemeden szép szikra világolt,
S ifjú ajkadon oly kedves vala hangja nem ösmert
Honnodnak. Hitető, most mely csúfságra hagyandasz?
Éjtszaka rejtve vagyunk, egyedűl elzárva naponnan.
Csak te valál örömünk komor éjjeli csendes időben,
Most fegyverbe sietsz, s ránk nincsen gondja szivednek.
Ah hát, mig harczolsz, idegen kéz birjon-e minket?
Vagy szabadulván is, hova a nagy földi világba
Tisztesség nélkűl, nyomorúlt, hova menjek ezentúl?
Jőj ki Zalán, oh jőj ki velünk e harczi vidékről:
Szolgád és szeretőd, valamerre menendesz, utánad
Lépdelek én, s el nem fárad kísérni szerelmem.
Kedvez az éj, jer vissza Zalán jer, veszni ne hagyj itt.

Vagy várod, hogy bús fényét szemeimnek eloltsa
Ön kezem, és ki setét éjben szívemnek alatta
Fekszik, az is veszszen, nyomorúlt, a gyilkos anyával,
És valamerre hajolsz, legyen átka, keserve fejednek?»
Melyre Zalán szomorodva felelt, és közbe sohajta:
«Most jősz hát te is, oh most jősz keseríteni, bús hölgy,
Kit más szíveknél tüzesebben kedvele szívem?
Most keserítesz-e? haj mért kellett arra vetődnöm,
Mért kellett idegen földön szemeimbe ötölnöd,
Hogy most könnyeidet lássam kebeledbe lehullni?
De ne remegj, megmentelek én: ti előre lementek
A Duna partjaihoz. Ha szaladnom kellene, ottan
Fölfoglak titeket, s a nagy hullámos özönnel
Kis sajkánk szaporán leröpűl Nándornak alája.»
Ő ugyan így szólott, s megörűl vala fátyolos Íno.
Szőke Melitta megállt, mint ékes völgyi virágszál,
Mely gyönyörű kebelét a csalfa melegre kitárta,
S csak hamar a fagyos éj dere hullott gyenge fejére.
Leng azután a langy szellő, fris harmat esik rá,
S fürte fölött melegen tündöklik az ifju verőfény,
De kebelét az már többé nem nyitja; hanem vész,
S hervadt gyenge fejét vékony szárára lehajtja.
Szőke Melitta imígy állott fejcsüggve Zalánnál,
És halovány ajakát szomorún ily szókra nyitotta:
«Bár inkább vennéd el tőlem az élet unalmát,
És vérző szivemet nyitná meg kardod aczéla.
Haj! nincs már örömem, nincs semmi reményem azóta,
Hogy veled itt egyedűl elzárva gyalázatot élek.
Majd mire kell jutnom, nem tudtam balgatag, akkor.
Fennyen igérgetted, hogy drága szüléim ölébe
Visszavezetsz, s aranyos szavaid vesztemre hitettek:
Most buja véreddel megrontád lelkemet; eltűnt
Szép ifjú napomat komor éji homályba vetetted,
És megvetsz, inségemnek hia hogy ne lehessen.
Menj hát, bizvást menj, örvendtesd fátyolos Inót,
S hagyj engem csúfságra; de majd megbüntet idővel,
Melytől elragadál, honnom szent istene téged,
S a sírból kikiált örömidre leányi szemérmem.»
Igy szólván szomorún belső teremébe vonúla.

Menne Zalán örömest, hogy vígasztalja; de Íno
Lágy ölelésével megtartja, s kezére borulván,
Féltékeny szavait sugdossa remegve fülébe.
S már lágyulna Zalán; de felejteti gyenge szerelmét
A népes tábor, mely zúg várának alatta,
És melly ellenben csillámlik az éji tüzeknél.
Most lezörög, mint egy kísértet, utána Preheszka,
S a szálas Kornyik, fegyverhordója, sietnek,
S csak kevesen bolgári közűl, kik elaljasodottan
Véröket elhagyták idegenbe merűlni s fogyottúl
Éltenek, úgy látszék, hogy kínos végöket érjék
S végét a népnek, melly elpártolva magától
Ősi szokásait és nyelvét indúla feledni.
Ő pedig a fejedelmi Zalán, aggódva szivében
Hű kísérőket rendel, kik gyorsan utazván,
Éjtszaka hölgyeivel futnának el a hadi térről,
S a Duna partjánál hírét várnák be, vagy őtet.
Íno pedig keserű könnyekkel tölti meg arczát,
S szőke Melittával nem egyenlő búban elindúl.
Ekközben jeles áldozatot készíte Hadurnak
A győztös tábor. Sík tér vala hagyva középett,
Hol magasan lobogott a tűz halmos farakásból,
És ropogós haragos szikrái az égbe röpültek.
Jó távolságban, mint a délesti szivárvány,
Melly, az eget csoda színezetű boltjával elosztván,
A fagyos éjszaktól délig nyujtózva legörbűl,
S szemtévesztve megáll zúgó nagy tengerek árján:
Úgy állt félkereken, képpel fordulva tüzének,
Alpár tája felől Árpád hadi népe nyugodtan.
Szemközt, és közelebb a tűzhöz elődi vezérek,
És bátor daliák álltak viadalmas erőben,
Mind tisztelve Hadurt, mind hálát mondva Hadurnak.
S most a főtáltos Kárel, magzatja Izárnak,
Mellén gombokkal ragyogó köntösben előjött.
Keskeny övét derekán aranyos csatjával akasztván,
Hosszan alá lógott zöld rojtos barna ruhája,
Tarta pedig baltát, s nagy selleget ötvös ezüstből,
És közelíte, miként közelít a nyúgati felhő
Nap lesiettéhez, melytől a barna setétség

Ritkúl bús közepén, s kiragyog szép széle körösleg:
Úgy leszen itt kitünőbb a táltos termete, képe.
Hosszu szakállával havas üstöke, bajsza fehérlik,
És magasan kiderűl nagy homloka tiszta szemével.
Csendes buzgóság izgatván lelke nyugalmát,
Tiszta tekintettel dalt kezde magában; utána
Titkos dal repesett a zengő táltosok ajkán.
Most hátrább lépett, s szolgáltak társai, zúgó
Csermelyi habzattal megtöltvén sellege öblét.
Bükfa kupáikat is megtölték gyorsan utána.
Zengve körűlállják azután a nagy tüzet, és azt
Mind egyszerre, kupájokat is bele hányva, megönték.
S im valamint mikor a sok századok óta kevergő
Forróság kitör öbleiből, és szikla-tetőjét
Fölrugván magasan szikrázik el a levegőben:
Rettenetesb lánggal lobogott föl az éjjeli nagy tűz
És vereses ropogó szikrái magasbra kelének:
Szerte világos az éj, de az álló néma hadaknak
Tornyosodott árnyéka setét órjási hegyekként
Messze lenyujtózik réműlt várára Zalánnak.
De mi moraj támad, mi riad meg az éjszaki sarkon?
Áldozatúl barmok voltak czövekekre kötözve,
Gyenge juhok s ökrök, s harczok paripái. Előttök
Két őrző állott kezeit botjára nyugasztva:
S im vastag kötelét dühösen rángatva letépvén
Egy nagy igátlan ökör vészes rohanással elindúl.
Mint naptól a hó, fénylettek szőrei testén,
S vitte magas szarvát ádázan előre szegezve.
Ez legelőbb a két őrzőt kergette, s ki rája
Bottal ütött bátrabb lévén, azt messze kivetve
Megtapodá, dühösen földet hányt szarva hegyével,
S bőge veszett torkát iszonyú hangokra feszítvén.
És futa messze; de a seregek mindenhol előtte
Álltanak, és ha közel szaladott, fegyverrel ijeszték.
Visszakerűle tehát, és nagy fáradtan elálla
A lobogó tűznél. Bámulva tekintgete itten.
Véres nagy szemeit vadan a nézőkre mereszté,
S álla magas fejjel, mint a havas éjszaki jégdomb.
Megragadá szarvát tüstént a fő hadi táltos,

S homloka nagy csontját megüté baltája fokával.
Földre rogyott az erős állat messzére kinyujtván
Lábait, és hosszú szarvát a földbe szegezvén.
Ekkor imádságát így kezdte Izár fia Kárel:
«Nézz le Hadúr, csillag szemeiddel az ég közepéből,
És ha mikor kedves vala néked az illyen ajándék,
Vedd kegyesen most ezt; adj honnt idegenbe futóknak.
A barmok neked esnek el itt kezeinknek alatta,
És neked ég lobogó lángunk. Hagyd, veszszenek úgy el
Elleneink, valamint a víznek csepjei vesznek
A lángban, s valamint vasainkkal az áldozat elhull.
Veszszenek el, s tűzzel vassal ronthassuk el őket.»
Égre tekintgetvén így szóla Izár fia Kárel,
S a figyelő daliák mind megzendűltek utána.
Rettenetes lett most az imádság hangja szavokkal.
Szörnyű láng szemeik, mint egy bús üstökös, égtek,
És hademésztő tűz csillog vala mindenik arczán.
Igy könyörög komor anyjának, mikor érzi jövését,
Barna fejét rázván a vad kölyök éhes oroszlán,
Vagy sziklás fészekben ülő nagy sasfi, ha hallja
Barnás felhőkből apját csattogva leszállni;
Így könyörög nagy erőszakkal, s éhsége hevében
Éles erős szemeit, s száját megnyitja visítva.
Párduczos Árpádnak csendes vala képe, s szemében
Köny ragyogott, mint kék levelen szép reggeli harmat,
Hangja pedig rettentőbb volt valamennyi szavánál,
Oly nagy erővel jött érző fejedelmi szivéből.
Még magasan lobogott a tűz nagy lángja Hadúrnak;
Kardjaikat kivonák mostan valamennyi vezérek,
S égre szegék, haragos hangon egyszerre kiáltván:
«Veszszenek el! tűzzel, vassal ronthassuk el őket.»
Ezt mikor a seregek hallák, buzdulva emelték
Fegyveröket, földrendítő rivadással üvöltvén:
«Veszszenek el! tűzzel, vassal ronthassuk el őket.»
Nem ropog így a hegy, mikor éltes sziklatetőin
Összeveszett viharok harczolnak durva szelekkel,
S roskadozó szirtét feketés üregekbe lehányják.
Vagy mikor a nyugvó tengerre zuhogva lecsapván
A magas árboczokat kitörik csikorogva derékon,

S tarka vitorláú nászádokat összekevernek:
Nincs ily szörnyü moraj s rémítő hangos üvöltés.
Hősei Alpárnak, meg nem rémültök-e, vagy kik
Messze hazából ily tova jöttök halni, görög nép,
S harczos bolgárság, szivetek nem hűl-e meg erre?
Mért dobog oly zajosan, hajatok mért borzad az égre?
Oh bizony itt méltán támad félelmetek. A mely
Éjszakról iszonyún harsog, nem gyáva kiáltás:
Férfiak állanak ott, nagy romlást eskve reátok.

HATODIK ÉNEK.

Barmaikat most sorra ölék a táltosok, és hogy
A nagy igátlan ökört meg akarnák metszeni, gyorsan
Lábra kel az, s a tűzláng szélén általugorván,
Éktelenűl kormos bőrrel hamar elfut előlök.
Űzik, ölő nyilat és kopját lődöznek utána,
Meg nem tarthatják; fut az egyre, kemény hasa bőrén,
S hátában viszi a nyilakat, s tört kopja darabját.
Most szabadon megyen, és vaktában előre bolyongván,
A jövevény bolgár seregek közepébe vetődik.
Sok vala már, ki nyilat, kardot készíte, gyanítván
A nagy zajgásból, hogy baj támadhat, azonban
Látván a szaladó barmot, nagy örömmel örűltek,
És leverék tüstént víg tort készítve belőle.
Haj! mi keserves lesz reggelre az étel ezeknek,
Hány vagyon itt, ki ma tobzódik jó kedvvel utószor,
Kit többé se velős csontok bele meg nem erősít
A sírnak fenekén, se vidáman rája köszöntött
Életadó bornak ragyogó szép nedve nem ébreszt.
De térjünk ismét lobogó lángjához az Úrnak,
Kit forró szívvel hadat űző sergek imádnak.
A tüneményt látván sokan ott gyanakodva jövendő
Rosszakat értének, s tévesztő csalfa szerencsét.
Hozzájok szaporán így szóla Izár fia Kárel:
«Mit rémültök ezen, hadat értő férfiak? Íme
Mind leesének az áldozatok, csupa egy futa tőlünk,
Éktelenűl az is, és sürüen vérezve nyilakkal.
Meglássátok, az öldöklő viadalnak utána

Csak kevesen fognak csúful menekedni futással;
És azok is véres fejjel bágyadtan omolnak
Rémült hölgyeikhez, hogy azoknak nyögve mutassák,
Melly iszonyú sebet ejt a fényes szittyai fegyver.»
Így szólt, s a néphez szavait több társai vitték,
S a zajgó seregek némulva lecsillapodának.
Ekkoron a lakozást kezdék; de nem inga helyéből
A tábor, se csoportba, se szét nem bomla; hanem gyors
Férfiak öntöttek habozó bort bükfa kupákba,
Sorra vivén étkekkel együtt a kész seregek közt.
Körben erős daliák, s kaczagányos harczi vezérek
Ültenek, és vígan lakozának az áldozatokból.
Jól megelégedvén, buzdító harczi beszéddel
Váltogaták egymást, s dal verte az éjnek unalmát.
Közre pedig legelőbb viadalmas Izár fia Kárel —
Unszolván őt a daliák és harczi vezérek —
Jött rézzel ragyogó kobozát pendítve szavához.
Hangos enyelgéssel játszott könnyű keze húrján,
S messze kizengett ajkairól a kellemes ének.
«Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek.
«Pusztító képpel leng rajtad az átkos enyészet,
«S vissza, letűntöd után, fájdalmak hangja süvöltöz.
«Haj! valahányszor az énekben zendűlve közelgetsz,
«Köny lepi a szemet, a későkori énekes arczát.
«Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek.»
Igy kezdé: szavain szemfényei könybe telének,
Mindenik erre veté szemeit, s ő dalla tovább így:
«Mért örvendsz magadon ragyogó szépsége Csatárnak,
«Szűz Habilán? mért pártázod fiatalka fejednek
«Ékes arany szálát koszorúzott völgyi virággal,
«Fürteidet pedig a havazó vállakra bocsátván,
«Mintha sokáig örülhetnél, szellőnek ereszted?
«Ah viharok zúdulnak elő, s egymásra csatázván
«Elszórják örömed pártáit gyenge hajadról,
«Eltemetik napodat, s szemeidnek tiszta világát.
«Fogsz te örülni, de víg örömed tartása rövid lesz,
«Ah rövid, és elenyész, valamint a hajnali szép fény.
«Vagy mi moraj támad? Nem Bendegucz, a ki közelget,
«A haragos kutigúr? Nem az ő, szép ifja Csabának,

«Bajnok Apor lovagol sebesen vágtatva keletről.
«A dobogó gyors mén büszkén hánykódik alatta:
«Fényes boglárok csillognak sárga fejéről;
«Kurta sörény veri tiszta nyakát, szél hordja sörényét.
«Ő pedig űl aranyos dárdát ingatva kezében,
«Mint zöld ág tetején reggel szép égi madár űl,
«Melly ott szárnyat emel ragyogó tollának örülvén.
«Igy közelít a hős: öröm és szerelem van alakján,
«S messze előre ragyog vágyódó lelke szemével.»
«Jár ősz apjával Habilán sík puszta mezőben.
«Ott leli őket bajnok Apor, s leszökelve lováról,
«A lányhoz tüzesen pillantván, mond az atyának:
«Ősz atya, régi vitéz, ha jeles volt híre Csabának,
«S ösmeretes nálad, fia jő most, vedd kegyelembe.
«Lányodat, a hajadon Habilánt, add, hölgye lehessen.»
«Erre Csatár, az előszűlt hős, így szóla viszontag:
«Tőled is oh Habilán, szép gyermekem, elmaradok hát?
«Elmaradok, s veled itt elhágy vég dísze koromnak,
«El végső örömem!... De te vidd nagy hírü Csabának
«Hős fia, vidd haza őt nyugovó váradba; szeressed,
«Légy gondos mellette, s vitéz, mint híres apád volt,
«Hogy boldog legyen úgy a bajnokok anyja öledben.»
«Így az öreg, s első szerelemmel Apornak ölébe
«Hajlott szűz Habilán. Levevé pártája virágit,
«S bajnok Apornak adá; de közel vala szörnyü haraggal
«Bendegucz, a kutigúr, s most mint nagy üregbeli sárkány,
«Mely véres taraját magasan viszi barna fejével,
«Elfödi a napfényt, s rémítőn röpdös az égben,
«Körmei, s emberevő foga mérgesen összekoczogván:
«Úgy mene Bendegucz, a zengő csarnokba haraggal.
«Most oda már örömed, szép fürtü leánya Csatárnak.
«Megszakad a vigaság, ijedelmek fellege száll le,
«S a zengő hajlék némúl a benne lakókkal.
«Merted-e hát, — így szól, s a csarnok reszket alatta —
«Merted-e, gyáva fiú, megelőzni szerelmemet? Élted,
«S honni csekély híred, ha hatalmam akarja, kivesznek:
«Nem Csaba magzatját illetheti lánya Csatárnak,
«Hagyd nekem őt, s haragomtól félj, mely téged elejthet.»
«Igy szólván fenyegette Aport. S harcz lenne közöttök,

«Rettenetes, mellyen Habilánnak szíve szakadna.
«Nem tűrhette Csatár, bátran mene Bendegucz ellen;
«Megtartá haragos karját ily szókra fakadván:
«Bendegucz, így vagy-e hős eleidhez tettre hasonló?
«Nem rémülsz az atyát végső örömében elölni,
«Hogy kisüvöltsön bús sírjából átka fejedre?
«Menj, kérd dús Emezát, vagy az ékes Bimba szerelmét,
«A ki Meótisnál nagy földnek bírja határit.
«Menj, te hatalmas vagy: kérj és nyersz hölgyet egyébütt.
«Hagyd itten Habilánt, én őt, kire vágya szerelme,
«Nagy Csaba magzatjának adom, szép bajnok Apornak.»
«Tisztelvén az öreg daliát elhallgata ekkor
«A kutigúr; de szivében még elvitte haragját.
«Jó szelek a morajos felhőt éjszakra csavarják,
«Zúgva, borongva megy az; de megáll végtére, s ijesztő
«Barna halálos kebléből elszórja sokáig
«Rejtett mennyköveit, s hegyek, erdők égnek alatta:
«Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek!
«Elmene már Habilán fiatal deli nője Apornak,
«S ül vala hősével Tanaisnak habjai mellett,
«Csínos fürtü fejét a hős vállára lehajtván.
«Csendes volt a víz, sok fény fürdik vala benne
«Gyenge sugárzattal, s szél nem fodrozta be színét.
«Elnémúlt mind a zajos élet hangja körűlök;
«Ünnepet ült a természet, nyugalomra bocsátván
«A viharok seregét, s az ölő villámi hatalmat,
«Kísértő denevér félt a tündökletes éjtől,
«S megmaradott üregén az irígylő sanda bagolylyal.
«Ily díszes nyugalom közepett csak félig örülvén,
«Megszólal Habilán, és zeng szava kellemes ajkán:
«Bajnoki szép férjem, kedves nekem a te vidéked,
«Ah de nagyon retteg Habilánnak szíve miattad.
«Vagy nem fegyvereket hallok csördűlni? mi barnúl
«Déli fenyérünkön? nem Bendegucz, a ki közelget?
«Jőj, vígy el, szaporán, vígy el váradba s nyugaszsz meg.»
«Igy szólván mene férjével; de utánok eredvén
«A haragos kutigúr, mérgedve kiáltoz Apornak,
«Hogy hölgyestűl őt, ha nem áll meg, elejti nyilakkal'
«S mellyet rejte, kivillámlik réz fegyvere szörnyen.

«Ekkor Apor, hova lenne? megáll, s hölgyére borultan:
«Hölgyem, szép Habilán, mondá neki, veszni maradsz-e
«Itt velem, ah fuss el, küldj fegyvert csarnokaimból,
«Vidd haza csókomat, így, vidd el, majd elmegyek én is.»
«Menne; de a kutigúr kopját vete rája kegyetlen
«Markából, s mene, mint villám, a kopja hatalma.
«Kárt még sem tehetett, a földben elálla rezegve.
«Onnan Apor kiragadta, s az öldöklőnek imígy szólt:
«Hős vagy-e, vagy latrok vezetője, hogy így közelítesz,
«Mint rabló fene vad? De ne bizzál, vissza megy e vas,
«És iszonyú dühödő fejedet megfúrja velődig.»
«Igy szólott, és visszaveté a somnyelü kopját.
«Bendegucz elkerülé, de serény katonája Kelendi
«Általa meghasadott fejjel láttára lefordúlt.
«Zúg, morog a kutigúr, karddal rohan ellenök... Indúlj,
«Indúlj szép Habilán, oda lesz hős férjed, elejti
«Őt a vad kutigúr önnön várának előtte.
«Újra viaskodnak. Nincs fegyver bajnok Apornál,
«Még sem rettenik ő. Egy zordon szikla darabbal
«Rá megyen, és dombos mellét üti teljes erővel.
«Bendegucz itt megdöbbenik, és lélekzete fúlad,
«Nagy feje is lehajol; de körűl van népe, segíti.
«Eszmél újra, s az ellene jött, s katonáit ijesztő
«Hőst döfi, nagy kardját puha ágyékába merítvén.
«Indúlj szép Habilán, oda már hős férjed, elejté
«Őt a vad kutigúr önnön várának előtte.
«Indúl, haj! későn, a vadnak körme közé jut,
«Szörnyet hal gyötrött lelkét fájdalma elölvén.
«Ott vész, s gyenge fejét vérző férjére lehajtja.
«Még ekkor nem húnyt le borongó napja Csatárnak.
«A viadal hírét hallá, s átkozta vivóját:
«Mért rázzátok irígy szelek a fát, mely egyedűl áll?
«Gyenge virágai elhullnak fonnyadni tövéhez.
«Mért jőtök viharok, zöld ágat törni fejéről?
«Áll a bús törzsök. Keserűség nedvei mossák
«Vén gyökerét, hogy dísztelenűl fölkeljen az égbe.
«Óh Apor, óh Habilán, ti virágai voltatok a vén
«Törzsöknek. Hova hagytalak el, hova hagytatok engem?
«Igy szólott csikorogva, s szavát elfogta keserve;

«De hallá fenn a hadak istene lelke siralmát,
«Csúfos harczáért megutálván Bendegucz éltét,
«Rajta ütött, s leveré haragos villáma tüzével.
«Gyászos vagy, s szomorú, emléke az ősi időnek!»
Végezi; bús fejöket mindnyájan földre sütötték,
Árpád a győztös seregek fejedelme pedig szólt:
«Éneked, óh Kárel, szomorú, gyötrelme szivünknek.
Mert harag és szerelem, ha határ nincs benne, keserves
Romlással megyen a rövid élet napjain által.
Mégis az elmultról mindenkor kedves az ének,
És örömest halljuk dalszóban az ősi hatalmat.
Csak rokon, a rokonok keblébe ne mártana gyilkot,
Haj! csak véréhez soha senki ne lenne kegyetlen.
Nemzetem! és késő unokák, a mit mi szereztünk,
S szerzendünk ezután, nem dönti-e porba, homályba,
Egymás ellen ütött villongó kardotok éle?»
Így szólt; s mindenik elnémúla vezéri szavára;
Aggodalom tölté lelköknek harczi haragját.
Végre kiáltának némely hadi büszke vezérek:
«Mondj te nekünk más dalt, kürtös Lehel, ősi hadakról,
Győzödelem legyen éneked, és zengése örömzaj.»
Ekkor előveszi szép kürtét Lehel, és bele fúván
Vékony hangot ereszt torkából, melly az üreglő
Csontot megjárván harsány hatalommal ömöl ki,
S változatos gyönyörű zengzettel játszik az éjben.
Megszünik, és az erős ajakakról elveszi kürtét,
S dalra fakadván, most így mondja csatáit Ügeknek:
«Halljátok szavamat, daliák és harczi vezérek!
«Bár azok is, kikkel földrázó harczokat űztünk,
«Hallhatnák azok is dalomat diadalmas Ügekről.
«Hol vagytok rohanó Hábor, deli termetü bátyám,
«Hol van hős Edömér, hol kellemes ifju Laborczán,
«S a nyilazó Tarczal kezeit melly álom emészti?
«Ah, mint máskor, ezek többé nem hallanak engem:
«Némán a szomorú holdnál leterűlve feküsznek,
«S vérök az öldöklő harczok mezejében özönlik.
«Nem hallhatnak már, de dicsőség, s fény lepi őket,
«S száguldó paripák telepítik elébe Hadúrnak,
«Hol diadalmasan űl nagy fellegen a magas árnyék.

«Mégis erős megválni nagyon; de csatáit Ügeknek
«Halljátok figyelő daliák és harczi vezérek!
«Honn! besötétedik a te eged, porfelleg omol rá;
«Ellenséges erő közelít, fene népe Huronnak,
«Barna Huron legelől, mint örmény bojtos oroszlán,
«És rengő sisakú fia, délczeg Uláma rohannak.
«Mért rendűlsz veszedelmeiden nagy honja Ügeknek?
«Még neked állnod kell, oh mért rendűlsz meg alattok,
«Bajnokaid nem gyáva fiúk, nem gyenge galambok!
«Kél Ügek, a véres kardot hordozza Kevergő.
«Csattog az összehivó paizsok hangos reze, buzgány
«Dárda, tegez, kardok csördülnek, s összeverődik
«Száguldó lovakon a döntő szittya magyarság.
«Kél Ügek, és zajogó seregek villognak előtte.
«Rajta kiált, s az egész tábor földrázva megindúl,
«És csattogva süvöltve csap a két nagy sereg össze.
«Igy vínak hegyi fergetegek magas erdei fával,
«Vissza imígy harczol nagy szálfa szeleknek urára,
«Hogy moraj indúl, és döbbentő szörnyü csikorgás.
«Itt is az összeütött fegyver, fene harczi süvöltés,
«A nyihogó paripák rettentő zajba verődnek.
«Vas karral bátor daliák egymásra rohanván,
«Kopja röpűl, s gyors nyíl, a vívók szörnyü halála.
«Döng, recseg a paizs, és kelevézek törnek el élén.
«Vértek, s a tarajos sisakok rongyokra bomolnak,
«S véres kalpagokat tipor a ló ronda fövényben.
«Bátor Ügek viszi öldöklő nagy kardja hatalmát,
«Nincs, ki megállja szemét, hademésztő karja csapásit.
«Csak te vitéz ifjú, gőgös magzatja Huronnak,
«Csak te rohansz neki biztodban; de halálos ütéssel
«Téged Ügek lever a lóról nemződnek elébe,
«S porba kevert ajakad panaszos hangokra csukódik.
«Ott nem késik Ügek, viszi harczos lelke haragját.
«A láncsás Hubarát ketté vagdossa derékon,
«És testes Remilint, ki reá nagy bottal irányzott,
«Gyorsan agyon vágván, velejét kardjával elosztá.
«Őt azalatt döhödött hangon szólítja Huron, s jő
«Két élű dárdával elő, mint éjszaki csillag,
«Mely haragos szikrákat hány, s fut az égen ijesztve.

«Úgy jöve, s a sereget szörnyű rohanása megosztván.
«Bátor Ügekre csapott, s derekát megütötte keményen,
«És behatott az ütés a hősnek harczi vas üngén,
«Réz öve tartá meg, behajolván a nagy erőtől.
«Őt Ügek, a dobogó paripán meg helyre verődvén,
«Visszanyomá, dárdája nyelét elvágva vasával.
«Hátra tekint azalatt, s mint látja, körül vala véve,
«Népe kemény harczczal harczától messze szakadván.
«Hagyja Huront, és visszakiált, és visszaügyekszik.
«Utját állnák itt; de zörögve lehullnak előtte,
«Mint a sárga levél szélnek futtára mozog, s hull.
«Bajnoki közt van már, s rettentőbb harczokat indít,
«Hajtja Huront fene népével, s öldökli, zavarja.
«Barna Huron megfordúlt most, mint hirtelen árviz,
«Megragadá nagy Ügek lova fékét, s mellire tartván
«Széles erős paizsát, igy szóla, «megállj Ügek, a nép
«Veszve ne szenvedjen, harczoljunk ketten ügyünkben.»
«Igy szólott; horkanva megállt nagy Ügek lova s a két
«Hős megverte rezes paizsát, és inte hadának.
«Mint mikor a tündér lecsap a tengerbe kezével
«Ott az eget vívó hulljám két részre kitérvén,
«Tiszta verőfénytől ragyogó vízoszlopok állnak,
«Ő pedig a száraz tenger fenekére lerándúl,
«S a kibukó szörnyet buzogánynyal verdesi, rontja:
«A két had fénylő fegyverben imígyen elállott,
«És iszonyú képpel közepett egymásra rohant a
«Két fejedelmi vitéz. Legelőbb Huron ére Ügekhez,
«S vállon üté, s paripája nyakát megvágta keményen.
«Bátor Ügek vállán a párducz nyomban eloszlik,
«Vérzik válla, süvöltéssel paripája megugrik,
«De nagy erővel visszacsap ő, megdönti Huronnak
«Sárga lovát, vele barna Huront megsujtja, hogy eldől;
«Hagyja lovát ő is, mely már meghajla nyakával.
«Addig erős lábbal fölkél Huron, újra csatát kezd
«A megrendített sisakot leszorítva fejére.
«Most gyalog ütköznek, szikrázó kardjaik élén
«Harczi veszély reszket, s az enyészet szörnyü hatalma.
«Vág Ügek, ellent hány dühödő Huron és valahányszor
«Űzi az, annyiszor ő nagy erővel visszaszorítja.

«Vérzenek, és a vér tapadó lábaikra lecsordúl.
«Most Ügek elszántan, hogy győz, vagy halva terül el,
«Gyorsan odább ugrik, s jobbját megkapja Huronnak,
«S markából kitekert kardját a földre hajítván
«Mondja: «Huron hátrálj, megalázott téged Ügek ma.»
«Engem-e? halj meg előbb, mint ezt mondhassad! imígy
«A bőszűlt, s véres kezeit nagy Ügekre kinyújtja. [zúg
«Harmadszor rohan a két hős egymásra haraggal.
«Porzik lábok alatt a föld, csikorogva forognak
«Karjaik, és széles mellök dobbanva üt össze,
«Gyengűl végre Huron, nagy Ügek töri nyomja kezével.
«Folyt a sík közepén Álom kis csermelye délről,
«S teljesen eltölté szűk medrét szőke vizével,
«Abba merűlt fél lábával Huron, és veszedelmét
«Lelte, erőt vesztvén gonosz állásával; azonban
«Jőne segítő nép; de Ügek hada visszaijeszti.
«Barna Huron leesett Álom patakába, szorongó
«Oldala, s hátrafeszűlt derekának csontja ropogván.
«A két hős Álom medrét roppanva betölté.
«Tajtékozva kitért nagy földet elöntve vizével
«A dagadó csermely; de kikelt Ügek onnan azonnal,
«S barna Huront fúladva hagyá bús népe kezére.»
Igy dallá az apák harczát Lehel: őt komoly arczczal
Hallák a daliák, és buzgó lelki gyönyörrel;
Szíveiket pedig a seregek rivadása betölté,
S megmozdúlt iszonyú kezeikben az emberölő vas.
Párduczos Árpádot fellengző képzet emelte,
S dallá lett ajakán a szittyai szózatok árja;
Szólt pedig így, s közelebb tolakodtak az ütközet-értők:
«Rendűletlen atyák! mely szó lehet a ki fölérje
«Bajnoki lelketeket, s karotok diadalmi hatalmát?
«Döntő vállaitok megnyomnák a vasak és a
«Megszakadó sziklák rohanását, könnyü nyilakkal
«A szélvészt megelőznétek, s a záporok árját.
«Mégis hol vagytok? szemetek hadi fénye hová húnyt?
«Ősz fejetek haj! porba merűlt, s csüggedve lehajlott
«Bajvívó karotok. Pedig így kell veszni nekünk is;
«Ott, hol Ugek, deli Álmos atyám, hol ezernyi leventék,
«S nemzetölő Etelének erős vas karja nyugosznak,

«Nyitva van ott a visszahivó föld gyomra nekünk is.
«Mert Isten keze van rajtunk. Ez akarja s ropogva
«Megrendűl a sziklafenék a föld közepében,
«És vele megrendűl az egész nagy földi kerekség.
«Ez pillant s a tengereket kifogyasztja szemével,
«Új forrást indít, s abból harsogva lezúgnak
«Országos folyamok, tengerré gyűl az özönvíz,
«És hulláma eget verdes: nincs földi határa.
«Ő int, s a rohanó daliának karja hanyatlik.
«Jő szele, s százezerek lelkét viszi, hozza magával.
«Mégis az ordító zivatart ha ereszti, s utána
«A feketűlt sziklát csikorogva kirázza tövéből,
«A daliák neve ott nem vész: azt hordja magával
«A zivatar, s hegyek és völgyek zendűlnek utána.
«Sőt ha hegy és völgy elsűlyed mélységes üregbe,
«Akkor is ékes egén a hős szép csillaga fénylik.
«Oh hát kísérj el hadi bátorsága szivemnek,
«Kísérj el, valamerre megyek, valamerre csatázok,
«Hogy mikoron fejem a megemésztő porba lehajlik,
«Mondhassák: fia Álmosnak, unokája Ügeknek,
«Itt nyugszik sok harcza után a párduczos Árpád,
«A honnért küzdő seregek fejedelmi vezére.»
Végezi. Elszántan, s némán állottak előtte
A daliák, minden csep vérök harczra hevűle,
S bátor emelt fejeik iszonyún Alpárra hajoltak.
  Bujdosik e közben megtévedt lánya Hubának.
Őt mikor a hidat átkelvén, megcsúszna, levitték
A csendes Bodrog hullámai, partra vetődvén
Ott nyugodott egyedűl. Közelíte dühödten azonban
A vad póri csoport; de sürün nőtt zsenge füzekkel
A remegő lánykát Bodrognak partja befödte.
Mentve maradt, s mikor észrevevé távozni veszélyét,
Merre hivé apját bujdosni, serényen iramlék.
Nem tett zajt sehol is, félvén az előbbi veszélytől,
Nem zengette nevét; hanem eltelt szíve sohajtván,
Sírva kereste nyomát, és könnye az útra lehullott.
Végre közel jut az erdőhöz, hol szálas iharfák,
S illatozó hársak sűrűn állottak előtte.
Itt borzadva megáll, betekint a barna homályba,

S visszaijed; de csaló lágy zengzet tartja figyelmét,
S lassu moraj terjed, valamint ha beszédes ajaknak
Hangjai volnának. Néz, és ösvényt lel az erdőn,
S megy, remegő kis lábaival puha földre tapodván,
Messze haladt; de az álösvény elhagyta, s azontúl
Úgy bolygott, mint a csábító hang nesze csalta.
Mentében tövisek szaggatták könnyü ruháját,
S szőke haját, mely fodraival vállára leomlott,
A lehajolt ágak bekeríték vad koszorúval.
Rettentőbb lett a hang is, közeledve fülének,
Saskeselyűk víjjogtak alá vén sziklatetőre,
És csattogva levergődvén, a fészkes üregben
Nagy zajgások után haragos szerelemmel elültek.
Megmordúlt a mély barlangok gyomra, s az erdőn
Lengő gyenge szelek zúgó szárnyakra kelének.
Itt a rengeteg, ott vad szikla vetődik elébe,
S fenn, hogy lássa baját, száz csillag fénye világít;
Ő pedig a futamó rémek közt védtelen állván,
Ily panaszos szózatra fakad s fagyos ajki remegnek:
«Ah hova csaltál el, mely most rémítesz, ölő hang?
Hol van atyám, hol testvérim, játéki szivemnek,
S hol vagyok én nyomorúlt? Itt a bús rengeteg, ott a
Kormos agyú sziklák, rettentőn kelnek előmbe,
S a futamó rémek, s fene körmű állati csordák.
Istene hősömnek! hova hagysz illy ótalan engem?»
Igy szólván, a földre rogyott, s szeme ködbe borúla.
  Veszni jövél-e, szerencsétlen, körmébe az éhes
Medvéknek, s étkűl a bolygó rókafiaknak?
Tiszta kökény szemedet hollók vájják-e, fehérlő
Ékes tagjaidon férgek lakozása leend-e?
Nem, téged soha sem hágy el, ha nyomorgat is egyszer,
Istene hősödnek... Ím száll a mennyei nemtő,
Egy tündér gyermek, védnek küldetve Hadurtól.
Ezt hős Zongortól nemzette világtalan Olna,
És bajjal nevelé. Tündérek jártak előtte,
Gyenge szülötte körűl, s körülötte susogva röpösvén,
Végre baját látván, forrásos Orozda hegyénél
Mélyen elaltatták, s a gyermeket égig emelték,
Ott hogy erősödjék, adták a Szellem anyának.

Azt mihelyest látá, nagy erőt ada gyenge szivébe,
Mely, mint embereké, testéből el ne röpüljön,
És az időkön uralkodjék. Szép gyermeke így nőtt,
S titkos kedvéből legelőbb is az isteni helyről
Földre tekintgetvén gyakran lemosolyga s leszálla,
Égi szelíd arczán csábító földi vonások
Változtak s érzés látszott gerjedni szemében.
Most is az ájúló lánykát sajnálva, megindult.
A hadak istene őt bátorrá tette nyilával
S könnyü galambszárnyat vete két karjára segédűl.
Itt hogy az ékes lányt látá elhagyva heverni,
A morgó vadakat csendessé tette nyilával,
S hangos ezüst íját suhogó hársgalyra akasztván,
Hogy lassan zúgjon, meghagyta az éjjeli szélnek;
Tüstént lassúdott a szélzajos éjjeli zúgás.
Ő pedig a bágyadt lánykát álomba meritvén,
Gyermeki karjaival lágyan ringatva kivitte,
S egy patakér mellé letevé puha völgyi füvekre.
Ott lemosá deli tagjairól sebe szennye homályát.
Eltüneté sebeit, s könnyített szíve szorultán.
Szép haja fodrait is könnyű tündéri kezével
Összeszedé, s lassan dobogó mellére bocsátá.
Megtépett leplét gyengén szőtt égi ruhával
Váltva, sugár derekát lekötötte tulajdon övével,
Mellyen gyenge szivárványként sok színü huzások
Látszottak, s szélről hajnal szép színe piroslott.
S még nem kelté föl; hanem a hűs csillagi fénynél
Csendesen a nyugovó lánynak melléje borulván,
Szép haja fodraival, s ragyogó karjával enyelgett,
S ártatlan csókkal meghinté ajkait, arczát.
  Már ekkor keleten kiderűlt a hajnali szépség.
Atyja helyett most a vágyódó délszaki tündér
Jött új fényben elő. Nem volt illy ékes az első
Leggyönyörűbb hajnal. Mint a sós tengeri tajték,
Válla, s emelt nyaka, s lábának teli szára fehérlett;
Bájlólag lesimult egyebütt deli teste ruhája,
S tiszta szivárvány kelt karcsú derekának övére.
Lába setét dombon nyugodott, feje égen ötölt fel.
Tündöklőbb lévén, mint máskor, fodra hajának,

S bánatos orczáján fiatal szépsége ragyogván,
Igy kele, s rá az egész természet képe mosolygott.
Felleg nem látszott, szélvész nem zúga az égen.
Ő kinyitotta piros kebelét, s vágyódva sohajtott,
S szellőként mene szét tüstént a gyenge sohajtás.
Megnyílt szép szeme, és szerelemmel néze le, nyomban
A nyugovó földön minden fű szála megindúlt,
S hozzá hajladozott falevél és gyenge virágszál.
Ez, mikor itt epedő szemmel letekinte, Hubának
Lányát, a gyönyörű Hajnát meglátta, s szivében
Fölgyúladt hevesebb lángokkal előbbi szerelme;
Nyugtalanúl így szólt, s a föld hallotta beszédét:
«Veszszen-e hát a kedves alak, kit szívem ohajtoz?
Veszszen-e, s e bús szem békével lássa halálát?
Ah nem, előbb örök életemet átokba merítem,
Mint szép tagjain a vadakat marczonglani lássam.
Meg kell mentenem őt, vagy már ha lehúnya örökre,
Eltemetem, s gyászos sírjánál ülve kesergek,
És besötétítem vesztén a földi világot.»
Igy szólván, szép orczáját felhőbe borítá,
S veszni lejött szomorú felhőkön az égnek öléből.
Tüstént a nagy eget befogá sürü barna setétség,
Éj lön másodszor, s a rémek visszatünének;
Ő pedig a földön vala már, s meglátva Hadúrnak
Hangos ezüst íját a zúgó hajlatos ágon,
Elrettent, de utóbb levevé, s lelkében azonnal
Biztos erőt érzett. Igy ment tova, s völgyi mezőben
Lelte az alvó lányt, s az enyelgő gyermeket. Itten
Elrejté az ezüst íjat, s így monda szelíden:
«Jaj hol jársz egyedűl kedves kis mennyei nemtő?
Itt neked a földön veszedelmes késni sokáig,
Menj el szép gyermek, menj most haza Szellem anyádhoz.»
A játszó gyermek rémülten visszatekintett,
S rajta szemeit megnyúgatván, így monda viszontag:
«Ah ki van itt? tündér ifjú, mi hozott ide téged?
Nemde te a Hajnal fia vagy? Hogy az égen utaztál,
Egykor anyám mutatott, s mondá, hogy déli hazádban
Roppant hajlékban lakozol, s szomorú vagy örökké.
Most már ösmerlek; de te tündér kellemes ifjú

Hasztalanúl bíztatsz haza mennem Szellem anyámhoz.
Ő neki rám többé nincs gondja. Hadur maga küldött
E szüzet őröznöm, s nagy erőt ada hangos ivével.»
Erre felelt szaporán a vágyó délszaki tündér:
«Mégis igen kérlek, szép gyermek, menj el anyádhoz.
A szűznek majd én gondját viselem ma helyetted;
Menj szaporán, míg kérlek, utóbb is erőmmel elűzlek.»
Melyre viszontag imígy szólott a mennyei nemtő:
«Jól tudom én, hogy erősebb vagy; de te engem elűzni
Még sem fogsz, ha Hadúr íját kezeimbe szorítom.
Hagyj el azért, szép álmából ne ijeszd föl az alvót.»
Igy szólván ölelé még inkább a deli lánykát.
Nem szenvedte ezen látást a délszaki tündér,
Megragadá gyengén, s a híg levegőbe röpíté.
Itt a kis tündér fenyegetve megálla, s legottan
Lombjaihoz sietett leragadni az isteni kézíjt;
Nem lelvén pedig ott, szomorúan visszakerűle,
S szóla siránkozván, s kérvén a délszaki tündért:
«Ah ne neheztelj rám, többé nem bántalak én már;
Add ide íjamat, és megtérek azonnal anyámhoz.»
Igy könyörög vala, melyre amaz könyörűle, felelvén:
«Látd-e szegény gyermek, most mily siralomra jutottál.
Visszaadom nyiladat; de te tüstént menj el anyádhoz,
S eskve fogadd, hogy fegyveresen nem bántasz ezentúl.»
Erre nagyon szomorodva felelt a mennyei nemtő:
«Ah oly csalfának gondolsz-e kegyetlen eszeddel?
Nem tudok én eskünni; hanem hidd: innen azonnal
Távozom, és tőled megtérek Szellem anyámhoz.»
Ekkor visszaadá íját a délszaki tündér.
A nemtő megörült, köszöné, s megölelte barátját,
S csattogván kézíja s fehér kis szárnya suhogván,
Visszaröpült szép anyjához magas égi lakába.
A Hajnal deli gyermeke most egyedűl vala. Gyengén
Áltölelé Hajnát, és a gonosz álmot elűzvén,
Csókjai közt fölemelte fejét. Fölserkene Hajna,
Hosszu sohajtással kinyitá szép bíboros ajkát
És szemeit. Halovány arczán a gyenge pirosság
Ismét elterjedt, s szabadabban vert szive, keblén.
Kétes csillagi fény rezgett a barna homályban,

Ő bámulva körülnézett, és csendesen így szólt:
«Hol vagyok? Ah mely csalfa világ árad le szemembe?
A gonosz álomból ki segített? Mely kar ölelget,
Ah mely tűzajak ez? nyomorú melly ügyre jutottam?»
Monda s kifejlett a tündéristennek öléből.
Az tisztább fénynyel ragyogott most, s nyájasan ülvén
A remegő lánynyal szemközt, szerelemmel utósó
Ékeit összeszedé, s így szólt kegyes édes ajakkal:
«Lányka! hogy életedet láttam sűlyedni veszélybe,
Hajnali fényemet a magas égen ködbe borítván,
Mentségedre jövék; de ne rettegj, ajkamon e tűz
Végső lesz s többé álmodhoz nem jövök én már;
Csak most légy kegyesebb, légy hajlóbb, lányka, szivem-
A szép föld színén add boldog végemet érnem, [hez;
Haj! mert nem sok időre kiveszt törvénye Hadurnak.»
Monda, szelíd balját a szűz vállára bocsátván.
Csókja elől amaz akkoron is meghajla fejével,
S visszafelelt érző, s fájdalmas szíve hevéből:
«Vedd tüzes ajkaidat, vedd, ah vedd vissza: nagyon forr
Arczomon a szerelem csábító csókja, s kezedben
Szép fiatalságom gyengéd koszorúja lehervad.
Hagyj el szép tündér, hagyj engem veszni vadak közt,
Ah vagy az éj rémét hozd ismét vissza szememre,
S mélyen az ingó föld sziklás gyomrába temess el,
Hogy mikor a napnak kiderülend fénye, ne lásson,
S hősöm, atyám és jobb nemzési ne lássanak engem;
Mert besötétednek szemeim láttokra s ha hősöm
Rám veti tiszta szemét, hamuvá ég bennem az élet.»
Igy szólván beborúlt szemeit siralomnak ereszté,
S szép feje a ragyogó tündér vállára hanyatlott.
A Hajnal deli gyermeke most érezve mulását,
Csüggő karjaival Hajnát még egyszer ölelte,
Romlandó ajakán ily végső szózat ömölvén:
«Lányka ne sírj, létem végét ne zavarja siralmad,
Lányka ne sírj, többé nem készt bánatra szerelmem.
Látom az embernek kedvesb a földi halandó,
Mintsem öröklétű; de ma engem az isteni végzés
Megront végképen s elveszt vas karja Hadúrnak.
Halljad, az ég és föld mint harsog vissza szavától.

Engem hí, hogy még nem oszolt el az éjjel egéről.
Engem ijeszt és már gyengűlök minden inamban.
Mégis előbb, mintsem megemésztene szörnyü haragja,
Mentve leszesz, meglátod atyád, meg bajnokod arczát.
Hogy mikoron boldog szerelemmel nyugszol ölében,
Mondjad: az álmodozó tündér így kére szerelmet
S elvesze, nem nyervén s megválta kegyelmesen engem.»
Ezt mondván sípjába lehelt az erőtlen ajakkal
És egy aranyszálat nyujtott a lánynak öröklő
Emlékűl haja fodraiból, nyujtotta lehulló
Gyenge kezét s eloszolt a híg levegőbe vegyülvén,
Tagjait a ragyogó napnak szikrái föloldák
S a menny békes ölén hinték el, mint tavi párát.
Mert meglátva Hadúr, hogy késik az éji sötétség,
A Hajnalt haragos szájjal rivadozva kiáltá.
Jött a bús Hajnal; de tekintete nem vala fénylő.
Csillagi fényt nézett; de fián vala dísze, hatalma.
Az pedig a földön végső vesztére mulatván,
Nem jöve s atyjának nem adá meg csillagi fényét.
Most már harmadszor dörrent meg az isteni szózat
S tündöklő képpel föltünt a tiszta verőfény.
Így vesze lángjainál a vétkes délszaki tündér.
Mint a reggeli hold, még látszott gyenge világa
Bánatos arczának s dél táján üstöki fényként
Ékes arany haja terjedezett; deli tagjai szerte,
Mint vékony köd, emelkedtek fel az égi szelekkel.
Anyja, az Álommal testvér, a fátyolos Éjjel,
Hogy megtudta szerencsétlen fia kínos elestét,
Bús komor orczáját mélyebben födte homálylyal.
Sírva leszállt, hajait tépvén, a föld közepébe,
Ott nyöge: rajta nehéz bérczek sziklái feküdtek
S zúga fölötte szelek fúttán a tengerek árja,
Ő pedig egyre nyögött s keseregve szülöttét,
Könnyeivel fölforrt a zúgó tengerek árja,
Megrendűlt iszonyú fájdalmán a hegyek orma
S a mereven sziklák vas szálai megrepedeztek.
Későbben, hogy erőt vesztő fájdalma megenyhűlt,
Gönczöl szép szekerén elment bujdosni fiáért
S a ragyogó egeket megjárta, gyakorta sohajtván.

Volt, hol az ősz vizes országát bús fellegek őrzik;
A forró nyárnak heveit kikereste; megállt az
Ifju tavasz mezején s koszorúba kötötte virágát:
S ah fia, szép fia már nem volt, kinek adja virágát.
A szelek atyját is kérdé s a tiszta szivárványt,
Holdat, csillagokat, még tán ha reája találna,
És nyöge szüntelenűl s keseregve nevezte szülöttét.
Most végsőt teve: meglátván a fényes egekben
Elszórt szép tetemit bús szíve szerette fiának,
Összeraká ismét, életre vihetni remélvén.
Fodros arany haja már s feje szerkeztetve valának:
S ah alig illeti a hideg ajkat is össze, sohajt az,
S szétomol a füstként, vagy mint a gyenge ködárnyék.
Visszavonult ekkor honjába az Éj anya búsan,
Csillagait betakarta szegény, gyászára fiának,
Síra s világvesztig keserűn fog sírni miatta.
Még gyakran, mikor a földnek zaja megszünik, érző
Szíve sohajtását meghallani s a vizek árja
Hév szeme könnyeitől hullámot emelve melegszik.
 Hajna, hogy a tündért látá levegőbe vegyűlni
S hirtelen a napnak magasabban kelni világát,
Állt, mint álmadozó s bámultan az égbe tekintett.
Mégis ez álom után szeme fényei könybe telének,
És valahányszor fenn az egeknek látta lebegni
Nap keltén a tündérnek szórt kedves alakját,
Andalodott szívén titkos bú s hála tenyészett.
A síphangra lejött tündér ló, Tomboli, búsan
Álla közel deli Hajnához, lesütötte fejével
Büszke nyakát s ura veszte után keseredve sohajtott.
Most a bámúlót szólítá emberi hangon:
«Asszonyom, asszonyom, a multat ne kivánja siralmad.
Jőj inkább testvéridhez s ősz tisztes apádhoz,
Vagy deli hősödhöz, ki nehéz harczára lenyugván,
Kellemes árnyékban Bodrognak partjain alszik.
Tomboli a nevem, és kit láttál veszni, uram volt,
A tündér ifjú s nekem ez meghagyta irántad, [meg,
Hogy vigyelek, valamerre akarsz; de te mondjad előbb
Menjek-e mint villám, vagy mint a gondolat, úgy-e?
Vagy pedig a rohanó szélvész, mely este megindúl

S reggelig a roppant földet pusztítva bejárja?»
Erre nagyot bámult s így szólott a deli Hajna:
«Téged is a tündér hagya hát, oh Tomboli, nékem?
Ah mi igen jó és boldogtalan isten urad volt.
Veszte nekem nagyon érdeklő, sajnos lesz örökké.
Vígy hát Tomboli, vígy a hősfihoz, a ki lenyugván
Harcza veszélyi után Bodrognak partjain alszik.
Ő majd érettem bátran fegyvert köt, elűzi
A gonosz ellenség harczát ősz édes apámról
S gyenge Szömért s a fürge Bodort megtartja szivemnek.
Vígy sebesen; de ne mint villám, mint gondolat, úgy se,
Vagy mint a rohanó szélvész, melly este megindúl
S reggelig a földet pusztítva bejárja, hanem vígy
Gondosan és szaporán, hogy hősöm is épen öleljen,
Én is erős, harczos kebelét ép karral öleljem,
S míg oda elsietünk, a nap magasabbra ne szálljon.»
Ekkor elébe borult gyors Tomboli. Szép sima hátán
Balra lelógatván kis lábait, űle nyugodtan
A deli lány s gyengén tartá lova tiszta sörényét.
Tomboli ment, ékességét örvendve tekinté,
S vitte kövér hátán, hogy még haja szála sem ingott
S arczait a csendes szelek is suttogva kerülték.
Már a holtaknak végső bús tort üte Csongor
S áldozatot mutatott Istennek barna tulokból.
A fáradt daliák temetéstől félre vonulván,
Szélt a tiszta mezőn heverének vérbe borultan.
Hős Ete is Bodrog partjára kitére nyugonni.
Ott teli lombokkal remegő nyárfának alatta
Mély álomba merűlt. Mellette lerakva hevertek
Fegyveri: a véres nagy dárdák, kardjai, tegze;
Pajzsa pedig feje alja gyanánt fekvék vala s mellén
Köntöseit kinyitá, szabadon hogy szíve pihegjen
És aluvék deli testével nagy messze kinyúlva.
Mint aluszik, ha nagyon fáradt, a bátor oroszlán,
Mely leterűl barlangjában s jó nagy helyet elfog,
Lábait és izmos derekát hosszúra kinyujtván,
Sárga sörénye pedig fetreng borzadva fejénél,
És nagy rettenetes feje a sziklára lehajlik:
Így aluvék, haja nagy paizsán szóródva terűlt el

S kellemesen ragyogott arczán a tiszta verőfény,
S vére nyakán, mint a bíbor sujtása, piroslott.
Ekkoron érkeztél egyedűl, deli lánya Hubának,
S alvó hősöd előtt mondhatlan örömben elálltál;
Nem merted pedig őt csókolni, hogy abba ne veszszen
Álma, hanem repeső szívvel melléje borulván,
Merre szelek lassú szárnynyal suttogva röpültek,
Szép piros ajkaidon, gyönyörű! ily szózatot ejtél:
«Enyhítő nyugalom! mi szelíden emelkedel a szép
Hős dobogó kebelén. Szemeit komor éjszaka nyomja,
Arcza pedig s ragyogó nagy homloka tiszta derültek.
Itt nyugszik s nem tudja, hogy a kit ohajta, közel van,
S látásának örűl s szeme vígan röpdös alakján...
Lassan fuss pihegő kebelén, hűs hajnali szellő,
Lassan emeld fürtét: álmát zajod el ne riaszsza.
Messze, ölő harczban fáradt ő, lelke veszélyes
Gondokkal forrott, karját nagy dárda nehezlé
S élte körűl iszonyú hatalommal járt az enyészet.
Hadd alugyék, őt a szellő hadd hűtse, szelíden
Nyuljon fürteihez s tüzes arczán játszva mulasson.
De mi ez? ah sebesedve vagyon. Föld iszsza vitézi
Vére szivárgását. Bekötöm leves úti füvekkel
S fölverem álmából; ártó sebeseknek az álom.»
Így szóltál s bekötéd sebeit leves úti füvekkel
S félve nyiló ajakad megcsattant bajnokod ajkán,
A bajnok pedig ébrede és bámulva imígy szólt:
«Millyen gyenge karok, mely kéz ápolgata engem?
Szép szemedet szemlélem-e, oh deli Hajna s piroslό
Ajkaidat? Vagy az álomnak játéka ez? Ah nem,
Nem játék, te vagy ez, te ölelsz deli lánya Hubának.
De mondd, honnan jősz álmomhoz, kedvesem, illyen
Ékesen, és ragyogón, honnan jősz? még, noha szép vagy
Mindenkor, ragyogásodat így s e gyenge ruhákat
Nem látták szemeim, se kezedben ez ékes aranyszált.»
Monda s te erre szelíd hangon, deli Hajna, feleltél:
«Tündér öltözet ez, mellyet látsz s hímes övének
Égi virágzását egy tündér gyermek adá meg;
Egy más tündértől van nálam az ékes aranyszál,
Mert üldözve valék s ők engem váltva megóttak.

Ah de ne kérdezz most, jőj hajlékába Hubának,
Nem leled őt többé s játszó magzatjait abban:
A vad pórok elől idegenbe szaladtak imént el.
Engem is a csendes Bodrog vive s éji dühöktől
Bokros partja homályával betakarva megőrzött.»
Így szólál s azt a történet búba meríté,
Lágy ölelésedből kiemelte serény hadi karját,
Társait ébreszté s fegyvert vőn, torlani vágyván
A pór csorda dühét s az atyát is visszaszerezni.
És te örömmel pillantád nagy termete báját
S rettentő vas fegyvereit s a kalpagi tollat,
Mely magasan lobogott bokrával az égi szelek közt.
És mikor az hadi társaival paripára szökelne,
Tomboli jó lovadon te közel mellette röpülvén,
Szép szemedet szemein szerelembe merülve mulattad.

HETEDIK ÉNEK.

Néma setétségből hogy fölkele napja Hadurnak,
Zúgva megindult a két táboron a veszedelmek
Szelleme s szörnyü halál rezegett vas fegyverök élén.
Állt készen görög és bolgár s kis népe Zalánnak.
Ő maga őse vasát forgatván jára közöttök
Talpig fegyverben. Tarajos hadi sárga sisakja
Födte fejét s balján bikabőrös pajzsa lelógott.
Így mene, mint valamely kifajult kedvetlen oroszlán,
Mely barlangjában sok időt heverészve leélvén,
Nagy mormolva kijő, ha kivűl zaj hallik az erdőn,
S életlen körmét köszörűli az erdei fákon.
Jöttek utána vitézei: a lángfürtü Preheszka,
Jött dárdás Omilyák s Krallin veszedelmes ivével,
Jöttek utána Preheszkának hat gyermeki nyomban.
Hogy komor apja után a morgó medve kölyök megy,
Ugy ezek apjok után ballagtak görbe vasakkal,
Mint ugyanannyi halál, lévén készülve csatára.
Apró láng szemökön, s kinyomúló homlokok élén
Nem látszott kegyelem szikrája. Sötét vala, és bús
Nézésök, mozdúlatjok fene, hangjok ijesztő.
Igy ezek, és az egész tótság sokféle ruhában

S fegyverrel különözve kijött alpári mezőre,
S a jövevényseregek jobb szárnyán terjede sorba.
  Ellenben látszóbb mozgás lőn. A kitörő fényt
A rohanó csapatok szilajúl ordítva köszönték.
Fegyverkezve lován ült mindenik és hevesedve
Várta csatája jelét, Árpádnak várta parancsát.
S tarta rezes paizsot, mellyen fölvára Kiónak
Tornyosodott fejjel szomorún meghajlani látszott;
Kissel alább az orosz vívók és Álmos ijesztő
Tábora tüntek elő veszedelmes harczba keverve;
És Huba, és Edömér egymást rongálva csatáztak.
Benn pedig ősi hadak látszottak sorra kiverve.
Látszott, rejtve miként feküdött a puszta mezőben
Kardja Hadistennek, mellyet bámulva emelt föl
Egy baromőr s nem tudva mit ér, Etelének ajánlott.
Ezt iszonyú karral hunnok fejedelme kinyujtván,
Ült magasan tündér paripáján s vitte hatalmát.
Sírva szaladtak elől a rémült nemzetek és a
Gőgös vár leomolt, romjába temetve lakóit.
Így látszott közepén Etelének régi hatalma.
Lábainál remegő császárok gyermeki ültek
És fösvény kebelök neki a föld kincseit önté.
Fenn pedig álla Hadúr, a föld harczára lenézvén.
A nagy eget befogá iszonyító termete; a nap
Mélyen alatta feküdt, lángját mind visszaszorítva,
S békesugár nem jött sok időig az emberi nemre.
Ekkép álla Hadúr, ki előtt harsogva letüntek
A komor esztendők, mellyek nyoma vér vala s romlás:
Ez vala hadvezető Árpádnak pajzsa Szobortól,
A ki müvészi kezét remekűl e műre bocsátván,
Összetevé, hogy lenne kemény s ne fölötte nehezlő.
Bőr vala belseje, vaslappal leszorítva keményen
S a fénylő képes rézzel betakarva kivűlről.
Tartóját szíjból készíté hímesen. És hogy
Tündöklése legyen, széltében aranynyal elönté.
Ez vala pajzsa, s fején könnyű süveg áll vala nyusztból,
Hol magasan díszlett kolcsag lobogója s alatta
Reszketeges fénynyel kelet ékes gyöngye világolt.
Karja pedig kivoná a győző isteni kardot,

Mely soha még idegen kézben nem csilloga, ámbár
Nem vala nyugta sötét hüvelyében semmi csatánál:
Mindig elől csengett öldöklő szittyai kézben.
Gothusok! a ti vitéz vezetőtök vére s özönlő
Véretek a kardon nem gőzölög a magas égre,
Nem pirosúl többé; de hegyén ül lelketek és a
Szörnyü halál nagy Rómának csufjára borong ott.
Ezt rántá ki, midőn föltámadt napja Hadurnak
És villogva röpült váró seregének előtte,
Melynek megjárván sorait, fejedelmi szemével
A zászlót emelő Bulcsnak jelt inte s Lehelnek.
Es mikoron Bulcsú a hímes nemzeti zászlót
Nagy magasan tartván lengő fuvalomnak ereszté,
És Lehel a harsány kürtöt megfútta, hatalmas
Zengte után az egész tábor robbanva megindúlt.
A nyilasok pedig és kopjások előbbre rohanván
Ütközetet kezdtek, s valamintha utánok az álló
Föld indulna, setét por s rengés támada tüstént.
Egymáshoz nyillal már, s ércz kopjákkal elértek,
Mellyek rettentő sebesen csillogva röpülvén
Kárhozatos súlylyal rohanó hősökre nyomultak.
És legelőbb Krallin nyilazott veszedelmes idegről,
Hol mikor a vessző kirohant, a tábori szélen
Megcsattanva vivé az erős Bojtára hatalmát.
Ottan eláilt a hős búsúltan, balja sajogván
A suhogó nyiltól, melly azt átfúrta könyökben.
A féket, s paizsát tüstént bágyadtan elejté,
S őt hadi társa, Csupor, kivivé ápolni hadától.
A had azért bátran vágtat vala, s még sokan a gyors
Krallinnak nyilait testökben halva viselték.
Nyalka Zoárd is azonban erős kopjákat eresztett,
S mellben üté legelőbb a barna tekintetü Mílót,
A ki szorúlt lélekzettel nyökkenve lefordult,
S őt rohanó hadi társainak paripái tiporták.
Másodszor megütötte Leót, vad Léda szülöttét,
A ki temérdek erős testét nem födve vasakkal,
Biztosan és pusztán jött kardot tartva kezében.
Ezt oldalt meglökte kemény kopjája Zoárdnak.
Összecsikorgatván fogait kiragadta kegyetlen

Kézzel az a kopját, s nagy dühhel visszahajítá.
És ura képe felé sietett a kopja, de pajzszsal
Föltartá az s meghajlott képével előle.
Így ő ment maradott, de Leót sebe lassan elölte,
S veszni veté bajtársi közé, kik előre rohantak.
A két had köze már zavaros lőn, mint mikor a föld
S ég köze záporral megtelve sötétedik, és a
Tarka mező színén minden fű szála özönt nyel:
Úgy itt a sűrűn rohanó hősökre sötéten
Száll nyíl- s kopja-csoport, s egymáshoz ütődve gyakorta
Utja közép táján iszonyú csengéssel esik le;
Vagy pedig a levegőn végig gonosz éle sivítván
Fegyvernek romlást, hősöknek szörnyü halált visz.
Spártai Hermes ugyan sokat ejte le dárdavetéssel,
Nyalka Zoárd mellől Búvárt, s Kaba szülte Kadártát,
A ki kemény nézésü, zömök, s nagyhírü vitéz volt.
Ott mind a kettő leesett nagy sebben alélván.
Harmadszor Hermes meglökte Zoárd hadi pajzsát,
Mellyet meg nem tört, de magát a bajnokot ékes
Nyergében megrendíté lövedéke sulyával.
Így ez igen gyors kopjavető nagy kárt tön, eloltván
Sok bajvívónak szeme fényét; mert bizonyos volt,
S mindig kárhozatos kopjája, ha szálla kezéből.
Ott vele sok nyilazott, kopját sok ereszte utána;
De csak vétve talált, mert ritkán szálla előttök
Árpádnak bölcs gondja szerént az elődi magyarság.
A nagy lelkü vezér pedig ellassúdva nyomúla
Négy hegyü dandárral, hol balról álla merész Kund,
A lobogó tollú Csörszszel vas szegletet ütvén;
Jobb sarkon vala istenes Und, sok hősfi körüle.
A dandár közepén kürtös Lehel álla Bogácscsal,
És zászlót emelő Bulcsú, de ragyogva közöttök
A seregek fejedelme nyomúlt, a párduczos Árpád.
A hadat értő Tas komoran száguldа utánok,
Független lévén, hogy előtörhessen azonnal,
Vagy pedig a fáradt hadakat kebelébe fogadja.
Őket az ellenség nyila, s kopjavetése nem érte.
Ellenben bizonyos romlással omoltak előre
Mérges szittya vasak; mert majd az egész hadi néppel

Jő vala Ossa-vidéki Philó, diadalra sietvén.
Kárával sietett. Sűrű népére tömötten
Életölő lövetek zúdúltak; kártalan egy nyíl
Sem szállott, nem esett egy kopja is emberöletlen.
Így vesze jó Lamias, ki minap heven eskve boszúját,
Fattyú Csornának sietett vesztére, azonban
Őt is agyon fúrván megölé vasa szittya vitéznek.
Így vesze köldökben sebesedvén a magas Áres,
Így Püramos, s az okos Peleüsnek gyermeke, Pindár,
S a lantos Pürrhös, s az erős szigetormi Leander,
És bolgár Runov arczúl a rút földre borulván.
Így az előharczban sok százan sebbe jutának,
S még a kopjáknak most sem lett szünte, s nyilaknak.
Ezt mikor Ossa-vidéki Philó meglátta középről,
Hol sok bajnokkal vala környűlvéve, serényen
Rendele a hadból két szélről menni vivókat.
S tüstént, mint a szél, kirohant nagy spártai Hermes,
S bajnok Izács helyiben, ki vezér lőn, borzas Ilerke,
És ezek itt az előcsapatot bekerülni siettek.
Ezt látván a nyalka Zoárd és Bojta csapatja,
Megfordult, mint a forgószél, visszasuhanván,
S jóval előbb, hogysem valamellyiket a heves űzők,
S villámként rohanó Hermes dárdája elérné,
Már az erős dandár mellé két részre kitértek.
Ott ugyan a rohanók az erős dandárhoz ütődtek,
Melly őket nagy erőszakkal csattogva fogyasztá.
És legelőbb hosszú karddal megvágta merész Kund
Borzas Ilerkének könyökét, hol karvasa ketté
Válva kezének szárával dúlt földre lehullott.
Ott vas dárdáját az még markolta keményen
A fölütött porban; de magát nagy fájdalom érte.
Mégis erős lelkét szép bátorságra hevítvén
Visszalovagla, s imígy szólott népéhez utószor:
«Rossz csillag vezetett a bús Alpárra, barátim,
Távol Izács, az erős hadnagy, végére jutott, most
Engem is éjem elér, s készül betakarni homálylyal.
Mégis azért bátran harczoljatok, és te helyettem,
Kármel öcsém, légy a népnek vezetője. Boszúld meg
Vesztemet a vadakon, vagy halj, s vérembe borulj le.»

Hangosan így szólott és tán még szólana többet,
Ötet azonban Kund leveré gyors lábu lováról,
S társi között, valamint őzek seregében az ékes
Szarvas jár magasan, járt száguldozva fiával,
A lobogó tollú Csörszszel. Kemer, Iffim előtte,
És vállas Tuba szörnyü halállal elestek, ezekhez
Dárdával leveré Csörsz a teli fürtös Ehebránt,
És megszúrta nyakon Korhónt, s levetette nyeregből.
Hasztalanúl sietett Kármel, s intette vitézit,
A remegők szavait nem hallák: ő meg azonban
Főben üté Csörszöt, s megvérzé homloka bőrét
Kardhegygyel balról; de midőn komorodva szemével
Rája tekintett Csörsz, s dárdát fordíta, veszendő
Kármel elirtózott, s elhűlt, szive, karja remegvén.
Ott nem várta tovább Csörszöt, hanem a viadaltól
Hirtelen árnyékként szaladott a visszafutókkal,
És paizsát védűl tartá hátára terítvén.
Kit mikoron látott lobogós Csörsz, monda boszúsan:
«Hah! széllábu kölyök, minek is szűlt tégedet asszony
Embernek? mért nem nemzettenek a nyulak inkább,
Hogy megtépetvén ebeket hizlalna halálod?
Vagy hova futsz nézésem elől? kopjámnak előle
Olly ügyesen nem fogsz, tudom, eltávozni, hanem most
Rád megyen e fegyver, s lemerűl kebeledbe hegyével.»
Így szólván nagy erőszakkal hátára vetette
A súlyos dárdát. Paizsát szétzuzta az ottan,
S vérző hátában fájdalmasan álla hegyével.
Kármel nyergében már nem tuda ülni: lefordult,
S porba merült arczát betakarta halotti sötétség.
Csörsz pedig a dárdát hátából visszaszakasztá,
S fegyvereit levevén, nyújtá Hali-szülte Rovónak.
Más részről iszonyúbb harczot támaszta hadával
Hermes, elől víván. Csalatását látta; de futni
Szégyenlett, s meg is állta helyét, hol előtte fenyítő
Rettenetes képpel nagy erőű hősfiak álltak.
Ott katonái közűl az erős Kotróni lefordúlt
Bulcsu csapásától. Szemközt vágatva Neander
Elveti fegyvereit, s keseredve kiáltja halálát.
Ott vész Bellerophon, kit küldött hadba Corynthos.

Ő is elől küzdő Várkont leütötte lováról
És mellcsontja fölött Talabort dárdája vasával
Megszúrá, hogy torkából vér omla legottan.
A bajnok csikorogva ledőlt s elenyésze sebében.
Erre Bogács kirohant, s karddal csapa Hermes agyához,
Hol nagyokat csendűle sisakja, de homloka tére
Sértetlen maradott. Ugy csapkoda melle felé is.
Tarkás pánczélát szétrontá éle vasának,
S vért ontott mellén, s valahányszor hátra vonúla
Hermes, hogy dárdát nyujthasson, ez annyiszor üztön
Űzte, s közelről emberölő vad képpel ijeszté.
Akkoron elbúsúlva rohant neki spártai Hermes,
Nyakszirton ragadá, s közepett markolva temérdek
Dárdáját süvegébe veré. A szittya levente
Bús feje törtével kábúl, és karja lehajlik,
S őt dühödő Hermes készűl rút porba keverni.
Ellene már azalatt sok bajnok gyűle tömötten.
Népe futott, őt is sűrű lövet érte; boszúsan
Megfordúla imígy, és engede a nagy erőnek,
Elhagyván bágyadt éltében az összetörött hőst.
Mint hátrál lassú szárnyakkal az erdei nagy sas,
Mely már szinte lekonczolván a termetes ökröt,
Ifju vadászoktól elhajtatik, és nyilak, éles
Dárdavasak sürüen kilöketve röpűlnek utána, [van:
Melyre odább, meg odább röppen s szeme még az ökrön
Igy mene vissza serény Hermes, s a rajta ütőkre
Véres dárdáját magasan tartotta haraggal.
Erre vezéri Philó más harczot gondola, látván
Hogy gonoszúl forog a csata mérge hadában, azonnal
Fényes Orontest és Sthenelost ily szókkal idézé:
«Halljatok engem most Sthenelos, s hadi fényes Orontes.
A magyarok seregét, mely tömve nyomulgat előre,
Népemnek sokaságával bekerülni reménylem. [desz
Menj el azért Sthenelos, s mondd meg valamerre menen-
Itt a bal szárnyon, hogy minden harczi vezérek
Népeiket terjeszszék el, s Theophilhoz elérvén
Mondd, hogy eresztett kantárral vágtasson előbbre,
És a többi sereg nyomban kanyarúljon utána.
Menj te is Antipater seregéhez, fényes Orontes,

És a jobb szárnyon kanyarítsd a népet előre,
S légy vezetője kemény, s diadalmas harczot emelvén.
Ti pedig állapodott honnombeli régi vitézek,
Most velem itt lassan hátráljatok a seregektől.
Majd ha leszen szükség támadva rohanni csatára,
El ne felejtsétek neveteknek hajdani fényét:
Kardotokon legyen az, hogy megláttára vakuljon
A lator, és alugyék díszetlen porban örökké.»
Így azok elmentek szaporán, a többi vitézek
Bátran emelt karddal villogtak messze körűle.
Árpád ekközben mindegyre nyomúla előbbre
A szakadó hegyként, mellyet, ha robogva megindúl,
Meg nem tart sem az alsó szirt, sem százados erdő,
Míg jégülte fejét mélyen völgyébe nem ejti;
Állíthatlan imígy robbant fejedelmi hadával.
Csattoga, zúga haláljátéka az ütközeteknek;
De hova kardja csapott, megszünt hamar a csata ottan,
S fogcsikorító fájdalom, és gyász omla helyébe.
Már a két osztály, mely jött elfogni Zoárdot,
Szétszóródva fut és vész dandárának előtte.
Mint mely ködre kemény éjszak szele fú hatalommal,
Ritkúl, s a levegőn szétoszlik erőtlen alakja:
Úgy ezek oszlottak s vesztek nyomorultan elesvén.
De azalatt kiterült görögök nagy tábora messze.
Könnyü futásával Theophil, s hadi fényes Orontes
Harczra hevítve vivék a népet, s gyorsan utánok
Ment a többi sereg kanyarodva. Betelt hamar a tér,
És a végetlen sereg azt villogva keríté.
Így mikor a hegyről sebes áradat omlik, alatta
Hirtelen a nagy tér betelik csillámos özönnel;
Vagy mikor éh madarak sürüen csapatozva röpülnek
A gazdag szőlők hegyein telepedni akarván,
Hirtelen így szélednek el egy fás délszaki halmon.
S már kanyarodva vivén Theophil, s hadi fényes Orontes
Népeiket, s fő gondu Philó horpadva hadával
Hátrálván, Árpád dandárát szinte befogták.
A fejedelmi vezér ekkor villogva kikelvén
Megjárá seregét, s hamar a bal szegletet érve,
Dárdával rohanó Kadosához szóla: «Hüleknek

Gyermeke, édes öcsém, harcznak szeretője s veszélynek,
Jól tudom én, a visszafutás nem kedves előtted,
Mégis igen szükség lesz most futamodnod; azért menj,
Fuss sebesen, mint a szélvész, népeddel az ellen
Terjedező néptől, úgy fuss, hogy elérjed utósó
Rendeiket, sőt jobb, megelőzzed s majd ha befogják
E dandárt, te kivűl, én itt ronthassuk el őket.»
Igy szólott, s amaz a harcznak szeretője, s veszélynek,
Gyors szélvész rohanása gyanánt futa vissza hadával,
A seregek fejedelme pedig most ére Zoárdhoz,
S ezt is, mint bátyját, inté, hogy visszarohanjon
És vigye Bojta vezér népét szaladásra magával.
Ezt hogy elindítá, így monda Izárfi Lebőnek:
«Gyors paripáju Lebő, menj Tashoz vissza sietve,
S mondd neki, hogy hátát hátunknak vesse hadával,
S kész legyen a kerülő ellenség rendire csapni. [nal.»
Menj el Izárfi hamar, mondd ezt neki, s térj meg azon-
Egykoron ezt Etel árján túl a Dárdaberekben
Nagy fejü vén farkas készült agyarába ragadni.
Sítt a kis gyermek, s apját iszonyodva kiáltá.
Apja futott, viadalmas Izár, ordítva, fenyítve,
Hogy megijeszsze vadát, s kis gyermeke mentve marad-
A vad csattogatá agyarát, s a gyermeket űzte, [jon.
Ekkor Izár kézíjt ragadott, és kezde nyilazni.
Első lőttekor a vas nyíl fia válla fölött ment,
És mélyen bele furta magát a cserfa derékba,
Melyre nagyon megfélemlett a bús atyja szíve.
Még egyszer reszketve nyilat vete hangos idegről,
Jobb Isten vezeté mostan nyila boldog irányát,
Vas hegye a vadnak berohant koponyája alatt, és
Bal szeme fénye között kirohant csúf véres özönnel.
Apja örült a szép gyermeknek, jobban őrült még,
Mint mikor anyja ölén legelőbb piczin ajka mosolygott.
Gondosan is nevelé azután, s a gyermek erős gyors
Emberré serdűlt, s jámbor vala minden időben.
Kárelnek vala öcscse, s nagyon kedveltje vezérlő
Árpádnak. Most hogy hallá intéseit, egyben
Vágtata vissza felé, s fölüté a kis hadi zászlót,
Mely hogy elől lobogott, megnyíltanak a sorok, és ő,

Mint az eső villám, szaporán eljára közöttök.
Hogy pedig ért Tashoz, mondá: «A párduczos Árpád
Hagyja, hogy e haddal vess hátat elődi hadának
S légy kész a kerülő ellenség rendire csapni.»
Ugy tön az, ez pedig a zászlót lassúdan eresztvén
Visszarohant, és a sorok elzáródtak utána.
Így mikor elrendelt mindent a párduczos Árpád,
Még maga dandárát intézé új hadi csellel.
Egy részről Kundot lobogós Csörsz büszke fiával
Oldalt állítá szemközt a csalfa görögnek,
Más részről Undot fordítá ellenök oldalt.
Állt maga is szemközt nagy haddal várva reájok.
Bulcs állott mellette, s Lehel buzogányos erővel.
Így valamerre kerűlt száguldó népe Philónak,
Szemben akadt ellenségével. Mint mikor a szél
Fútta után rohanó, ha az alszél ellene fordúl,
S porral elegy kövecset csapkod szájába, szemébe,
Visszahajol, s rohanó utját elakasztja boszúsan:
Így sokan a görögök közt visszaijedve megálltak.
De sok erős Kadosát, más részről nyalka Zoárdot
Nagy számú néppel vélvén rettegve szaladni,
Rajtok ütött, és űzte tovább, mint kelle, azonban
Messze szakadt a hadrendtől, s így a mit okos gond
Jól rendelt, gonoszúl történt kárára Philónak.
  Fényes Orontes elől vágtatva szalasztja Zoárdot,
Általa Bokros, Emő, kik lassú lóval eredtek,
Porba merűlnek; amazt oldalt megsérti dsidája,
És bordái között mélyen bemegy éle vasának,
Ezt, a mint rá visszacsapott, fülön érte s keményen
Agyvelejébe szurá hosszú kelevéze halálát.
Ő ugyan így harczolt, s tüzesen száguldа tovább is,
De az alatt sebesen megrántá jó lova fékét,
S mint a könnyü madár, kikerülte Zoárd is az űzőt
S őt rohanásában követé jobb része hadának.
Most űzöttekből űzőkké lettek. Erősen
Kezdé nyalka Zoárd őket csapdosni, s szünetlen
A hadtörzsökhöz téríté, gyorsan azonban
Közbe vetődött, és elvágá harczokat. Ottan
Megfordúltában leveré Beri szülte Hoterront,

És Laposát, kik együtt járván kopjáztak utána.
Ő buzogánynyal amazt leüté egyszerre; de ennek
Kétszer üté mellét, s úgy rendítette helyéből.
Ott zörrenve lehulltak ezek, s szemeikre halál ült.
Tas, mint a rejtett keselyű, neki vitte veszélyes
Fegyvereit, s a közbe szorúlt bús népet emészté.
Nagy homlok-csontját Fókásnak karddal elosztá,
A ki keservesen elhajlott, s leborúla sebében.
Vágva derékon üté Argost, ki sovány vala, s hosszu,
Mint valamely vékony cserszál magas Ída tetőin,
És tarajos sisakot, s vas vértet hordoza testén,
S karja haszonvétlen fegyvert, nagy nyársot emelt volt.
Ezt mikoron Tasnak megdúlta kegyetlen ütése,
Már csak alig birván derekát, keseredve sohajta,
S nagy zuhanással esett a harcz mezejére aléltan.
Most hogy végvesztét látá hadi fényes Orontes,
És bekerűlt népét rossz harczban elesni miatta,
Elbőszűlt s iszonyú méreggel fogta dsidáját.
Élni nem indúlt ő; de halálát tenni dicsővé.
Mint mikor eltévedt nyíl sérti az erdei vadkant,
Csattog az, és haragos szikrázó szájjal agyart ver,
S megy villámsebesen valamerre van ember előtte:
Úgy megyen ez, száján forr, habzik szörnyü haragja,
S messze tömött csapatok közepett ví karja merészen.
Ott arczúl megüté Baliát; megszúrta könyökben
Gyors Elit és Terelő paizsát leütötte dsidával,
És valamerre körűl nép volt, sebet ejte közöttök.
Rája tömötten ment a nép, s ki lovára irányzott
Kopjával, ki magát sérté buzogánya fejével;
Jött rojtos paizsát tartván a nyalka Zoárd is,
S látva vitézségét meg kívánt küzdeni; tüstént
A rohanó népet kardjával visszariasztá,
És egyedűl az erőssel erősb állott vala szemközt.
Most a két bajnok karddal csapa össze vitézűl.
Megtámadva Zoárd, heven ellent hányva Orontes.
A fénylő hegyes ércz sisakot leütötte Zoárd már,
S őtet bal vállban megvágá fényes Orontes,
S képe felé sietett kártévőn vinni csapását.
Észre vevé amaz és ellent vete kardja vasával,

Most iszonyúbb hangon kezdett csattogni vitájok;
Összevetett paizsok döngött, szikráztak aczélos
Kardjaik, és közel álla halál a büszke fejekhez.
Gyorsan előre csapott most a magyar, érte födetlen
Társa halántékát, ki hogy elszédűle, lefordúlt.
Majd, mikor eszmélett, szép kardját adta Zoárdnak,
S vérbe borúlt képpel, kérőn ily szózatot ejte:
«Meggyőztél, s nagy erőd neked, és a harczi szerencse
Hírt ada és örömet; nekem átkot, bút, veszedelmet.
Már elalélt jobbom nem bír bajt víni: de légy te
Irgalmas, vedd e kardot, s hagyj élni. Ha élnem
Még lehet, és e bús csata elvégződik, örömmel
Nagy kincset hozván, rokonim megváltanak engem.
S oh ha vitéz hadadat valahára lehozni kivánnád,
Szép Görögországban, neked én telepedni virágos
Strimon partjainál termékeny földeket adnék.»
Így ki előbb állíthatlan jöve gőgös erővel,
Most megalázódott végső fájdalma hevétől.
Esdeklett, s kardját önként oda hagyta kezéből.
Őt kegyesebb szemmel látá most nyalka Zoárd is,
S szíve megindulván éltét kímélni fogadta.
Hogy szavait hallá, már akkor ohajt vala lakni
Szép Görögországban, hol utóbb hadi népe felével,
Honni dicsőségét, rokonit megvetve, s hazáját,
Megszállott, s rútúl elfajzott szittya nemétől;
Kit görög asszony ölelt, s görögöt szült gyáva fiának,
Hogy soha vissza ne nézhessen vérére Ügeknek,
S apja magyar hírét czudarúl betemesse nevével.
  Így ekkor sajnálta nagyon hadi fényes Orontest,
És biztatta; de Tas komoran oda zúga, Zoárdhoz
Feddőleg szólván: «Valjon meggyőzted-e már a
Ránk rohanó sereget, hogy imitt nekik életet osztasz?
Oh bizony az, kin most könyörűlsz, kicsufolhat utóbb még
Majd ha kemény nyakadat gonoszúl megméri vasával,
Vagy tán a rokonok lelkét hogy elűzte, jutalmat
Szánsz neki? sőt ha nem ölt is, elég hogy ránk jöve: hal-
Így szólván gombos buzogánynyal főben ütötte. [jon.»
Fényes Orontesnek bemerűlt a gombvas agyába,
Teste lehulltában csörgött réz fegyvere, s lelkét

A leütött bajnok, méltó jobb harczra, kihörgé.
Fegyvereit szép testéről megölője leszedte,
S hogy nyugtassa szivét, tüstént átadta Zoárdnak,
S monda szelídebben: «Baliát ez vágta meg arczúl,
Nézd ott kínlódik, napfényt nem láthat ezentúl,
Vér űl orczáin, vérkönny csordúl ki szeméből.
Ezt sajnáld; de ne a jövevényt; hadd veszszen, azért
[jött.»
Erre megenyhült a bajnok, s átvéve Orontes
Fegyvereit búsan nyujtá Kara-szülte Dobónak,
A ki nyomot nem vesztve futott mindenhol utána.
Ő maga válla sebét bekötözni leszálla lováról;
Tas pedig a beszorúlt népet mérgedve fogyasztá,
Mely mind egy lábig szomorún ott lelte halálát.
Más részről ez alatt Theophil lekerűle hadával,
És megörűlt látván Kadosát szaladásnak eredni.
Ment is utána, de őt Schedios szólítva meginté:
«Merre vezér? Ne tovább, ha tudod mi parancsa Philó-
[nak.
A kik gyorsabbak, minek űzzük hasztalan? Inkább
Mint rendelte Philó, ezeket bekerülni siessünk.»
Így szólván nagy aczél kardját fölemelve merészen
Ugrat elő, s vágtatva sok ellenségi közé csap.
Ott mint a bús láng vizenyős tájéki lapokban
Hév száraz napokon gyökeres nagy földet emészt meg,
Most örvény szakad, a szemnek, léleknek ijesztő:
Igy rombol Schedios; valamerre kitünteti kardját
Bús hézag marad ösvényén. Hol ijesztve reája
Törtek erős katonák, most mind megalázva feküsznek;
Fekszik Imány, Rohanó fekszik, s szeme fénye Baráпak,
Gyenge Sugár leborúl siető apjának előtte.
Most Schedios kún Gál czombját elvágta, s keményen
Arczon üté Tivadart kik előtte zörögve lehulltak,
Jött Bara is, s tort nem gyáván késszíte fiának.
Fájdalom űlt bús orczáján; de halálos erőszak
Karjaiban. Macedó Niketást, ki előtte csatázott,
Agyban üté, s oldalt lökvén levetette lováról.
Vállpereczét letöré Bogomilnak, s ment Schediosra,
És sietett fia vesztéért megvinni halálát.
A bátor Schedios mindinkább vágya lemenni,
Hogy bekerítve utóbb a népet, könnyen elölje.

De Bara jött, s kerülő Schediost vágtatva eléré,
S már hangzik vala rettenetes buzogánya sisakján.
Megrendűl az erős görög ott, s elszünteti harczát;
De hamar újra erőt szállít nagy lelke kezébe.
Visszacsap, és bizonyos vágása Barára lecsattan,
Hol keze szárától öklét a kardvas elosztá
Épen hajlásban. Buzogányvasas ökle Barának
Porba esett. A hős búsan megszünteti harczát,
Hol kettős romlása miatt fene fájdalom érvén,
Fogcsikorítva csavarja lovát és visszahuzódik.
Már Schedios Tasnak seregéhez szinte lenyargalt,
Még mikor elleneit bátran vagdosta Orontes:
Ott ő is tüzesedve vivott, és rettenet, és bú,
S a szörnyű romlás követék; maga déli sugárként
Vitte nehéz kardját, s száz ellen is űzte halálát.
A csapodár Theophil, példáját látva, merészen
Und népére csapott, s mellette vitézi csatázván,
A fáradt Elemért kopjával mellben ütötte.
Kit mikoron látott kis lélekzetre szorúlni,
Már dicsekedve beszélt, keserű gúnyszókra fakadván:
«Hát ugyan ily nép jött földet foglalni Zalántól,
A kik szinte, miként legyeink a dérre, lehullnak?
Majd nyertek földet; de előbb az fogytig eliszsza
Véreteket, s alpári kutyák megemésztenek onnan.»
  Így szólott; de hamar vesztére talála; serényen
Ellene vitte szekerczéjét Und, apja Eténék,
S rá iszonyú szemeit vetvén, iszonyítva kiáltván
Elrémíté, hogy meg sem mere állni; de Und őt
Főben üté, s éles hangját elvette szavának.
A fényes sisak őt meg nem tartotta, nem a lágy
Legbelső szövevény. Lemerűlt a nagy vas agyába,
S a rövid életnek fényét kitörölte szeméből.
Igy Leo, Lüsimachos, s komor Arkas előtte ledőltek,
Kikre midőn veszedelmet szórt, intette csatázó
Népeit, és sietett Schediostól dúlt hada rendét
Visszaszerezni. Magát mint éjszaki nagy havas erdő
Legragyogóbb halmát, látták vala messze kitünni
A harczok fiai, s tüzesedve siettek utána.
Még sokakat rontott ősz Und. Az athénei Mürtilt

Vállon üté, s leszakadt annak bal része egészen,
Hol feketés vérrel megrendűlt lelke kiszállott.
Igy Tündárt s Datamest leveré nagy súlya vasának.
Benn ugyanígy harczolt az öreg; de kivűle futását
Kadosa szüntetvén, megfordúlt dárdavasával,
És jöve mint villám, vagy mint sebes éjszaki szélvész.
Igy rohan és pusztít a vad kölyök éhes oroszlán,
Mely szilaj apjával juhokat megyen enni, vagy ökröt;
A szemes őrök azonban erős apjára kutyákkal,
És görcsös bottal kelvén, bekerítik ijesztve,
Hol mikor az vadan és iszonyún ordítva vivódik,
Ez kiszorúlva zaját hallván, megrázza sörényét;
S rettenetes száját, s körmeit fene mérge kinyitván,
Visszasivalkodik; a pórok reszketnek előtte:
Így mene ő, s vas dárdáját hamar érzeni kezdék
A görögök. Vele inségek, s a szörnyü halálnak
Kinjai szállottak, valamerre csatáza, fölötte
Bús felhőn állván, s fogokat csikorítva lenézvén.
És tüstént iszonyúbb zaj támada. Csattoga, renge
Kard, sisak és buzogány. Bomlott a rend, az ölőnek
Holt ada helyt, s tetemén bajvívó hősök omoltak.
Vizsga Lükurgot előbb Kadosának karja ledönté,
És Piramot, s Belizárt, ki gerelyt löke rája, s könyökben
Megvérzé, bőrét lövetének vége lehordván.
Hogy futa, ezt a nagy Kadosának elérte haragja.
A vas dárda bement füle mellett szörnyü hegyével,
S jobb állkapczáját lerepeszté. Ott Belizárnak
Teste nagyot roppant a harcz földére ledőlvén
És melléje nehéz vas fegyvere csengve lehullott.
Így hada is nekibátorodott, s a szittya magyarság
Bátor erős karral dönté a hellasi népet.
Kadosa még Meriont, s Periklest kergette halálra,
S hóna megé szúrván, vérét ontotta Zinának.
Százakat így ölt maga, így mene tétova, gyorsabb
A szélnél, ártóbb az erőszakos éjjeli tűznél.
Vér foly dárdáján, kalpagján leng az ijesztő
Toll magasan, s bátor daliák csattognak utána,
A komor Ámos, Ipar, s rémítő Dalma: kezökben
Dárda forog, vagy erős kardnak tündöklik aczéla.

Kik, mint a szakadó zápor szélvésznek utána
Zúg, s zuhan, úgy dőltek rohanó Kadosának utána,
A ki elől vala, sok görögöt dárdája emésztvén.
És beborúlt a föld, valamerre csatáz vala: inség
S szörnyü halálkínok járván vele barna homályban.
Már oda jött, hol erős Schedios villonga Tas ellen,
Rá ragyogó karddal suhogatva halálos ütésit.
Tas már csak paizsát tartá; mert kardja kifordúlt,
Hogy Schedios sisakát megüté vele teljes erővel.
Most védűl paizsát tartá, mely összefüződött
Réz, s vas szálakból vala szerkeztetve, s középen
Czifra huzásokkal s játékos tarka szövéssel
Látszott, mint valamely sárgálló völgyi virágszál.
Ezt csapdosta fején Schedios, ronthatni remélvén,
És iszonyú csengést tőn rajta; de szét nem oszoltak
A mereven szálak, s közel ádáz ifju legények,
S ősz bátor daliák víván, mentségre jövének.
Még is igen nagy volt Tasnak veszedelme. Ha róla
Nagy kelevézekkel Schediost lökdösve leverték,
Az népét biztatva megént jött vissza dühösben,
S Tasra rohant ismét, rést nézve halálos ütésre.
Ily csata közben erős zúgást hall, s visszatekintvén,
Könnyü lovon dárdás Kadosát szemléli rohanni.
Mint feketés zivatar, mely bőgve, morogva megindúl,
Kergeti a zúgó tengert, neki fekszik egészen,
S mély fenekéről csillagokig föcskendezi habját:
Így ez előtt is háborgott a nép; de megállott
A bátor Schedios, s nem lévén dárda kezében,
Hosszú nagy paizsát széles vállára takarta
És kardját rohanó ellenségére kitartá.
Ellene jött azalatt sarkantyút adva lovának
A magyar, és mint a mennykő, megcsattana rajta
Hangos ütésével szörnyű dárdája, holottan
A bátor Schedios bal részre ledőle lovastúl.
Így földrengéskor megdőlnek az ezredes ormok,
S messze lemennydörgő zuhanással völgybe lapúlnak.
Mellén a paizs is meg van szaggatva, de bellebb
A pánczél nem ereszti hegyét leverője vasának.
Így mikor elfordúlt, szörnyű zaj támada rajta,

Víg a magyaroké, szomorú a hellasi népé;
De Schediost a hős készűle halálra sebezni,
És neki vitte hegyes dárdáját. Az pedig, ádáz
Lelke erőt adván, fölkelt, meghajla előle,
S a tévedt dárdát baljával félretaszítván,
Vassal vert szárát dühösen megvágta, holottan
Ketté vált, s leesett gyilkos hegye, szára felével.
Mégis erőt veve, és a súlyos dárda nyelével
Verte fejét tüzes ellensége, s lecsapta fejéről
A sisakot, mely lábához csördűle törötten.
Hős feje puszta maradt, és mint a felleges éjben
Szikrázó villám, látszott bús lángja szemének.
Kadosa már emelé szörnyű hatalommal az érczes
Dárda nyelét, de előbb, hogysem lezuhanna veszélyes
Vágással, lova tarka szügyét megszúrta vasával
Hős Schedios, s a ló szökvén, kikerülte halálát.
Őt azalatt hevesen fiatal gyors szittya leventék
Környékzék s fegyvert adtak Kadosának, elűzvén
Róla sok érczsisakos görögöt, sok dárdahajítót.
De nagy erőben még állott az athénei bajnok.
Mint valamely szobor, emlékűl állatva, tövében
Egy vén sziklának, hol csínos büszke fejével
Harczol időnként a szélvész és záporok árja,
És mikor a végső század jő fergetegével,
Akkor is áll még ő; de sötét képében az első
Tündöklés csilláma kivész, s meghamvad alakja:
Így állott Schedios, s nem gyáván várta halálát.
Kadosa nemtelenűl nem akart megvíni. Leszállott,
És odahagyta lovát, mely már rogya kínja hevében,
A hadakat pedig eltiltá Schediosra rohanni.
Mindenek eltérvén, megnézé a görög arczát,
És hozzá járúlt, s így monda hatalmas ajakkal:
«Bátor hős, gonosz ügy hoza téged veszni Zalánhoz,
Hogy többé honnodba ne térj, és hölgyed is otthon
Özvegyi termében szomorú dalt mondjon utánad;
Gyermekeid pedig a hajlék küszöbére kiülvén
Sírjanak, és várván, öledet soha meg ne találják.
De te nem is gondolsz iszonyú harczodban ezekkel.
Jőj el azért, vedd e sisakot, víj meg velem, úgy is

A hadak istene már elszána halálra; pedig jobb
Elveszned vágásom alatt, mint gyenge csatázók
Ál nyila közt, melly a húrról reszketve lepattan.»
Kadosa így szólott dicsekedve, de rája sohajtván
Elveszi a sisakot s felel a nagy athénei bajnok.
«Volnának, mint hős eleink, bajtársim erősek,
S őket rút puhaság ne tehetné gyáva vívókk,
Nem szólhatsz vala így, hanem elfáradva ledőlvén,
Vérbeborúlt fejeden rokonid testhalma heverne.
Most gyengék hadaink: titeket teve a sor erőssé.
Mégis igen bízol, mikor engem győzni reménylesz.
Majd ha fejem nyakamon vérét özönölve legördűl,
Mondd, hogy erősebb vagy; de mig e kard villog elődbe,
Rettegj; mert eddig súlyos vala, s éle halálos.»
Így szólván veszi a sisakot, s jól nyomja fejébe,
És indúl komoran a büszke tekintetü hőssel;
Az pedig őt, valamint szélvész a tengeri gályát,
Huzta magával, erős ifjú nagy szíve lobogván,
És mene nyugtalanúl iszonyú lépéssel előtte.
  Látta Philó, hogy semmire sem mehet álnok erővel,
Nem csökkent, hanem a hadakat biztatva vezetvén,
Hol szükség vala, közbe csapott, és harczola bátran.
A bontott sorokat népével helyre segíté,
S merre ragyogva kitünt aranyos szép fegyvere, lelket
Vett a had, s egyenesb viadalra nyomúla merészen.
A fővárosiak mennek csillogva, zörögve;
Büszke személye körül lobog a nagy városi zászló,
S a porszállta eget zúgó lobogása hasítja.
Rémítő tündökléssel mikor így megyen e had,
Nincs akadálya sehol, s egyesűlt hatalommal elönti
A ritkább sorokat; de Philó nem nyugszik ezennel,
Még több ösztönt ád ily szóra fakadva közöttök:
«Konstantinvárnak lakozói, ti úri leventék,
Tudjátok, hogy ezen rohanók csupa gyáva parasztok,
Kikre ti, legragyogóbb várnak lakozói, vitézül
Csapjatok, és ha egyéb csapatoknál fényre nagyobbak
Vagytok, azok legyetek hadrontó tettel, erővel.»
Így szólott, és mindenikét a csalfa dicsőség
Lángja vivé, valamerre akart támadni vezérök,

A puha életi kéjt feledék, és koczka helyett a
Rettentő hadi dárdákat zuhogással emelték.
Ossa-vidéki Philó Viddinhez tére, ki helyben,
Mint maga hagyta. boszús képpel még álla, sietve
Ehhez odább járúlt, és monda vezéri szavával:
«Rettenetes Viddin, még állasz-e? látod, az álnok
Ellenség cseleinkre kevély, és nincs bekerűlve,
Ránk pedig a harczok szomorú forgása veszélyt hoz.»
Erre boszús képpel felel a vad haemosi bajnok:
«Csalfa vezér, szavaidra előbb én hajlani kezdtem;
Mert nagyon álnok vagy, s hihetők nagyon a te beszédid,
De ne reméld többé, hogy Viddint harczon igazgasd;
Menni fog ő, s valamerre megyen, dárdája vezérli
A harczok rendét, s hangos szava ád tüzes ösztönt,
Nem pedig a te szavad, mely gyenge s csalárd is azonban.»
Erre szelíd hangon, noha bús vala, monda vezérre:
«Méltatlan vádolsz te erősek csillaga engem;
Mert soha híredet én nem akartam rontani. Haj, de
Nincs most erre idő, nincs menteni semmi hatalmam.
Rám noha most haragos vagy még, csak menj el azért hát,
S rettenetes karodat láttasd a büszke latorral.
Majd ha dicsőséges diadalmát nyerheti dárdád,
Megbékélsz, tudom, és örömest lészsz társa hadunknak.»
Erre boszús Viddin kirohant és vitte halálos
Dárdáját magasan. Mint a gonosz éji sötétből
Megszabadúlt lélek, melly ott csikorogva tünődik
Istene karjától lelöketve, de végre kizúdúl,
Fölveri a ropogó sziklát, mely válla gyanánt lesz,
S a mint szörnyűkép végig megy az ősi világon,
Nap, csillag beborul, s reszketnek az ormok alatta;
Rá ordítanak a viharok, rá dörren az ég is,
Az mégis megyen, és akadályt nem szenved el utján:
Úgy menne Viddin, erős népét bíztatva, utána
A fene bajvívók földet rengetve rohantak.
Hadvezető Árpád ellenben erős keze súlyát
A görögökre veté. Legelőbb is Heliodórral
Szembe kerűlt; de az őt nem várta be, félre sietvén.
Mint köd fut nap elől, vagy az út pora szélnek előle,
Ugy futa, őt mégis szaporán utolérte halála,

Rája sulyos rohanó kopját vete párduczos Árpád,
Mely végig rezegett a nap levegői közön, s mint
Gyors villám, megüté nyakszirten Heliodórost.
Nyomban előre bukott. Rémült katonái emelték
Karjaikon véres tetemét; de halálos ütéssel
Ott termett a szittya vezér, s sziven érte Neandert
És Nikephor karját ragyogó vasa vállban elejté.
Akkor Heliodór leesett vért hányva közökbe.
Ők is hűledező testtel tetemére borúltak,
Nagy vas fegyvereik szörnyűkép összecsörögvén.
Termetes Alkest is leteríté párduczos Árpád.
Rettentő vala ez nézésre: fejében az álló
Vas sisakon hosszan rezegett lószőre, s tetőtől
Talpig vasban volt, nem látszott semmi nyilása.
S mintha egész ember vasból lett volna teremtve:
Úgy jött fénytelenűl, iszonyú feketében: előtte,
Mint hideg éjjeli domb, látszott nagy pajzsa, s középett
Szörnyü halálkoponyát mutatott vert fényes ezüstből.
Ezt legelőbb mikoron látá, horkanva szökött meg
A dobogó hadi mén; de ülője hatalmasan ülte,
S rá hajtotta, serény karját magasabbra emelvén.
Rémületes némán közelíte azonban az izmos
Vad görög, és morajos hangon megszólala büszkén:
«Halni sietsz-e vezér, latroknak büszke vezére?
Tégedet e karddal megemészt ma vitézi hatalmam;
Mert még nem született ember, ki szemembe kerülvén
Összezuzott fejjel nem szállott volna pokolra.»
Erre felelt a gyors seregek fejedelmi vezére:
«Esztelen, ily szókkal ne remélj veszedelmet elűzni.
Rettents gyáva leányt, vagy erőtlen gyermeki bábot.
De ki reád karddal siet a hadi rendnek előtte,
Vassal várd be, ne bő szóval; mert csúf leszesz, és a
Durva halál kinevet, mikoron szemeidre setétűl.
Gyáva! ha bátor vagy, minek a sok vas gyürü rajtad?
Lomha tevére való a terh, nem bajnoki testre.
Kard nekem a pánczél; szabadon viszi homlokom a nyilt
Könnyű kalpagot, és mikor eljő vég napom, a szép
Föld színét, s ragyogó egeket még látom utólszor;
Te pedig eltakarod fejedet, vas lapba boritván,

S rettegsz nézni halált, melylyel fenyegetve riasztál.»
Igy szólott iszonyún, de amazt nagy félelem érte.
Minden erő kiveszett karjából s reszkete gyáva
Baljában dombos paizsán a szörnyü halálfej.
Árpád őt már nem szóval, hanem isteni kardja
Fényes aczélával rettenté, s nagy kelevézét,
Melylyel rajta ütött, egyszerre kiverte kezéből.
Még amaz ellent állt, de hamar paizsára lecsattant
Árpád kardja, s legott ketté szaggatta középig,
Hol sebes éle után lehasadt a fényes ezüstfej,
És nagy csengéssel lábának elejbe legördűlt.
Alkes hátra futott rémülten, s fölfoga végső
Oltalomúl egy kő darabot, mely földbe merülten
Álla, holott tetején sok századok árnya borongott.
Ezt az erőszakkal kivevé fűlepte köréből,
És Árpádra löké, de hibásan zúga el a nagy
Kő lova bal szeminél, és érte Izárfi lovának
Gyenge szügyét, s az alatta ledőlt, reszketve süvöltvén.
Árpádot pedig a hosszú harcz mérge boszontá.
Ellene ment, s iszonyúbb vágással csapkoda hozzá.
Alkes pánczélán, sisakos feje rengeteg ormán
Csattoga, s szikrázék villámló kardja, s lefüggött
Rongyosan Alkesről a vas ruha, vállban oszolván.
Ő még a hegyetört kelevézt forgatta hiába,
Mellyet visszakapott, s feleit könyörögve kiáltá,
Vas karját is elől tartván el-elűzte halálát.
De mentségre közel nem mertek jőni, azonban
Ő is lankada már s bús vége közelge sötéten.
A fejedelmi magyar nagy rést szemlélve nyakánál,
Markolatig ragyogó kardját torkába ütötte.
Alkesnek tüstént minden viadalma megállott,
Omló szikla gyanánt leesett a földre csörögve,
S véres torkából kiröpült vad lelke boszúsan.
Hős Árpád pedig a lóról hozzája leszállván
Fegyvereit leszedé, és adta Izárfi Lebőnek,
A ki gyalog vala szinte, s közel kisérte vezérét.
A sisakot kinyitá azután, s bámulva tekinté
Rettenetes képét, mellyen már sárga halál űlt,
S vérbe merűlt szemeit, s így szóla hadának előtte:

«Nem mind rettenetes, kit külseje, s nagy szava hirdet.
Láttátok, mi magas vala ez, s mely rémes alakja.
Most alacson porban hever itt, s hadi napja leszállott;
Mert buta réműlésbe merűlt, s nagy kardja lecsökkent.
Rajta tehát! kiki bátrabban forgassa csapásit.
Ellensége habár eget ér is büszke fejével,
S lábaival poklokra tapod, neki menni ne féljen.
Vére vagyon, melyet fényes kardjával elonthat,
S csontból áll, mellyet súlyos buzogánya betörhet;
Bátorság teszi, nemcsak erő, a harczi hatalmat.»
Így szólott, s tüzesedve reá zúgott az erős had,
És mene harczra hevűlt képpel pusztítani vágyván.

NYOLCZADIK ÉNEK.

Ekkoron a szigetek lakozói csapatba verődvén
A szaladó sorokat biztatva előbbre nyomultak,
S állt a harcz heven, és harsány zengéssel egyenlőn.
Kallimachos, s bátor hadi sorsosa Krántor, az álló
Szittya vezért látván gyalog Alkes fegyveri mellett,
Összebeszélve reá készűltek menni halálos
Alkuval, és így szólt legelőbb a krétai bajnok:
«Most ugyan a legerősb daliát mi veszélybe kerítjük.
Csak te vitéz bajtárs, velem ellene menni ne késsél.
Én legelől rohanok, te azonban félrevonulván,
Vess kopját, s ha talán sebet ejtesz rajta, merészen
Rátörök én karddal. Te is akkor utánam eredvén,
Támadd meg hevesen; s ha vitézül ketten elejtjük,
Így leszen ifju nevünk sok hősnek előtte dicsővé,
S ketten fegyvereit tartós örömünkre megosztjuk.
Ha pedig engemet ő leterítve megölne, ne csüggedj,
Jőj inkább, s nemesebb lélekkel rajta boszúlj meg.
Én szintúgy, ha talán te ledőlnél holtan előttem,
Rajta boszút állok, vagy utánad az életi fényből
Gyászba megyek, s melléd lerakom rövid éltem alakját.»
Igy szólott, s amaz elfogadá a vészes ajánlást.
Bátran elindultak, jó harczot víni remélvén.
Balgatagok! ki erőt adhat gyengéknek is, és a
Sokkal erősebbet ronthatja le általok, a nagy

Mennynek, földnek urát védűl elhíni felejték;
Őket azért fogadásoknak bal része lenyomta,
S elhervadt fiatalságok; de dicső vala mégis
Tettök, az ily romlott nemzetben ritka, s örökké
Méltó szép hírrel tündökleni a maradéknál.
Mentek. Elől Krántor, félrébb bajtársa, s hajítá
Dárdáját; el sem vété, hanem a paizs alját
Érintvén, Árpádnak övét megütötte hegyével;
Krántor azonban már közel ért, és Kallimachos sem
Késve rohant bajtársának pártjára, de tüstént
Észrevevék. Lehel ott termett, s Krántorra rohanván
Állban üté buzogányával: megkoczczana szörnyen
Véres szájában minden foga, s halva lefordúlt
A rohanó ifjú. Árpád pedig a hadi kopját
Megragadá, és vissszaveté gyors Kallimachosra.
Ment a rettenetes nagy kopja halálos erővel,
De kikerülte urát, s Perionnak bal szeme fényét
Érte, s velőig szúrta; legott a bajnok elájúlt,
S nyögve halódólag lebukott szép szürke lováról.
Ezt látván gyors Kallimachos megrettene, s már is
Fordította lovát; de setétes gyászos alakban
Szörnyen elejbe borúlt Krántornak vérjeles árnya:
«Vissza! nyögé, haj! Kallimachos, menj vissza boszúlni.»
S az mene halni; de nem társáért állni boszúját.
Árpád megsujtá őt a nagy szikladarabbal,
Mely sisakát betöré, és izzadt homloka csontját.
Kallimachos leborúlt, kelevéze kihulla kezéből,
S lelke, kidőlt velején, lassú lebegéssel enyészett.
Így az erős ifjúk egymásnak utána kivesztek,
S mellyet együtt fogadának, együtt is elére halálok.
Árpád lóra kapott, s rettentőn villoga kardja,
És leveré Peliast; kaponyáját bőrsisakostúl
Elmetszé, hogy azonnal alélt, s csörrenve lefordúlt.
A Peneos melléki Leót is elölte, ki hozzá
Karddal csapdosa; ő fölemelt karjára lecsapván
Elvágá, s lelöké oldalt rendítve lováról:
Népe körül, mint a nagy tenger, zúgva csatázott.
Most Árpád mellett leverék a gyenge Alexist,
A ki, midőn feje puszta maradt, s nyaka, melle födetlen,

Fegyverit elvetvén Árpádnak elébe letérdelt,
És siralom mosván ajakát, ily szózatot ejte:
«Nagy lelkű, te, ki mindennél százszorta nagyobb vagy
És hatalommal erősb, hozzád folyamodni merészlek.
Nem harczolni jövék, és ártani nem tudok én még;
Mert gyengék kezeim, s nincsen hadi lángja szivemnek.
Tempe kies völgyén szült engem az árva Melitta,
Ott még szinte gyerek társimmal játszva találván,
Harczba, hogy elveszszek, hurczoltak irígyi szülőmnek;
De te kegyesb légy, és könyörülj ifjúi napomnak.
Majd ha időm eljő, hű kísérője vitézid
Harczainak, fegyvert viselek szakadatlan utánad,
S megfizetek rövid életemért hűséges eszemmel.»
Így szólott a gyenge fiú, siralommal elöntvén
A véres földet; de felelt a párduczos Arpád:
«Haj nyomorúlt! inkább ne születtél volna, vagy első
Lépted után a sír mélyébe letéve nyugonnál.
Itt hol szörnyü halál villong a fegyverek élén,
Hol nincsen kegyelem, nyomorúlt itt kérsz-e kegyelmet?
Mégis hasztalanúl ne remélj Árpádnak előtte,
Menj be, ha élni akarsz, seregem már bántani nem fog.»
Erre felállt a bús gyermek, s jól hátra vonódván,
A rohanó hadak ércz sora közt rettegve megállott.
Uti Lehel pedig, eltelvén hadi lelke haraggal,
A sziget ifjait, és kiket ellentállva talála,
Mint lecsapott mennykő, buzogánynyal sujtva fogyasztá.
Általa nagy Médon, s a spártai Dáres elesnek.
Elvész gazdag Araxesnak magzatja Leo is,
S a beszakadt mellből vérét feketedve okádja.
A nagy erő téged, Klonios, nem mente haláltól,
Téged sem gyönyörű külsőd, fénylepte Nikátor,
Mind leütött titeket hadrontó karja Lehelnek.
Ő most a sebesen szaladó Lükaonra rohanván,
Vállban üté, kinek is leszakadt nagy válla vasastúl,
És maga hirtelenűl jajgatva, zörögve lefordúlt.
Ennek alatta serény pejkancza szökik vala, szügyben
Csillagos és bíbor takaróval büszke, holottan
Hímes aranyszálak széltében tűzve valának,
A szép ifju tavaszt képezvén tarka mezőben.

Ezt mikoron elfogta Lehel, meglátta Lebőt a
Súlyos fegyver alatt bajosan gyalogolni, feléje
Vágtata, s általadá, hogy rajta csatázzon. Az a szép
Lóra legott föl is ült, s a fegyvert, s gyenge Alexist
A seregek sora közt besietvén, bátyja kezénél
Hagyta, dicső agg Kárelnél, ki nyugodtan az első
Harczi szekéren volt, istenhez az égbe sohajtván.
Ehhez járult most, s így szólt ifjabbik Izárfi:
«Bátya, te jól teszed azt, hogy kérleled a magas Istent,
Áld az tégedet, és a nemzetet áldja meg érted.
Mégis nézz ide most, siető szavaimra figyelmezz.
Itt e gyenge fiút, s e fegyvert küldi, hogy őrözd,
A rohanó seregek fejedelme, dicséretes Árpád.
De mostan ne kivánd, hogy többet mondjak, erősen
Ver szivem a had után, veszedelmek szelleme huzza.»
Ezt mondván, a vas fegyvert ott hagyta, s Alexist,
Kárel örömkönynyel nézett öcscsének utána.
Szólna, de szélvésznél gyorsabban visszafutott az,
S a harczok közepébe merűlt. Ott messze világló
Fegyverrel sok időig ütött, elhagyva vezérét.
Megsebzette Biast, nyakszirten vágta Philémont,
És agyas Aressel egyszerre leverte: halálos
Lévén minden ütés, mellyet keze szóra; de végre
Ötet is a hadi sor díszetlen porba temette.
Ossavidéki Timon jött, és megszúrta derékon
Nagy kelevézével, mely béleit összeszakasztá.
Erre ledőlt, s vele szinte rogyott a díszes ajándék,
Jó lova; mert bal czombja fölött nyíl érte keményen.
Így ezek itt egyszerre megütve a földre zuhantak.
Zajt üte rajta Timon, s biztatta barátit is egyben:
«Társaim, ezt látván ne remegjünk harczba rohanni,
Gyenge halandók ők, mint mink, kik szinte, ha éles
Fegyvereink nyomják, a földet rágni lehullnak.»
Így szólott, s dicsekedve leszállt, hogy szedje vitézi
Fegyvereit, s a lótakarót megtartsa haszonra.
 Ekkoron Árpád a seregeknek előtte ragyogván,
Nem sejté, mi esett, s a rémült népeket űzte.
Nagy Bulcsú mellette nyomúlt, s a nemzeti zászlót
Vitte magas karral Lehel is bal részen erősen

Harczolván a még későket nyomta vasával,
S mint a mennykövező Isten, ment közben, erősebb
Földi halandóknál, a győző párduczos Árpád.
De mikoron szemlélte Lebőt, hogy büszke örömmel
Fosztják a görögök, s bátrabban is állanak ellent,
Fájdalom érte szivét, s iszonyú harag űle szemébe,
És oda villámlott, oda csattant kardja legottan.
Megfélemle Timon, sietett paripára szökelni;
De mikor immár kelt, czombját elvágta, s lováról
Visszalöké Árpád s elhunyt fegyverneke mellé
Még sokat eltemetett, s még nem szünt búja, haragja,
A görögök pedig elvesztek nyomorúltan az ádáz
Szittya vezérnek kardja miatt; de Philó is azonnal
Ellene jött számos népnek közepette ragyogván,
S a szaladók seregét fölfogta hatalmas erővel.
Más részről ezalatt Viddin szörnyű hada rontott.
Ő maga rettenetes karral nyita szerte nagy ösvényt,
S a csengő sorokat kiveré öldösve helyökből,
És legelőbb Und népe javát rontotta; hatalmas
Dombait, a ki nyilat, s hadi kopját vetni legelső
Volt ezen osztályban. Most ő egyebekre csatázván
Nyillal ölé Ricseket, s rohanó magas Illit elejté,
Somnyelü kopjával leszegezvén karja hatalmát.
Őtet azonban erős Viddin dárdája leverte,
Szinte mikor gerelyét izmos markába szorítá:
Ágyékát, annak dárdája, veszélyesen érte,
Melyre alá fordúlt, fájdalmas végre sietvén,
S döngött a bús föld zuhanó testének alatta.
Viddin kegytelenűl tova ment, s mentében elejté
A bárdos Csíszárt, s oldalt megszúrta vitézlő
Vámost, s Zongornak koponyáját földig alázta,
Kik hamar a vad enyészetnek karjába borulván
Szintelenűl csörgő fegyverben elestek. Üvöltő
Népe hasonlókép rontott vala, s durva morajjal,
Mint az ölő szélvész, küzdött heven a magyar ellen.
Ő még Halmilakót kergette halálra fiastúl,
A ki midőn atyját látá lankadni sebében,
Rettenetes Viddint kelevézzel szurta derékon;
De vas övét annak meg nem rontotta, s lecsúszván

Csak csipejét sérté. Súlyos dárdával elérvén
Őt is agyon sujtá Viddin, s levetette lováról.
Ott a hű gyermek nyugodott bús apja fejénél,
S lelkével lelkét az üres levegőbe bocsátá.
Látta az ősz bajnok dúlt rendeit esni halomba,
S nem rémült veszedelmének közepébe rohanni:
Arra csavarta lovát, nagy fegyvere arra világolt,
S mentében kéré istent, az egekbe tekintvén:
«Isten! erősebb a villámnál, a ki alatt ég
S föld megrendűlnek, kegyes Istene ütközetinknek,
Vidd az öreg karját, mint hajdan vitted az ifjú
Karját, a diadal kétes mezejére vitézűl.
És ha ma végső lesz lelkének ez óra, te ójad
Honnosait, s nekik adj diadalt vérülte fejénél.»
Így szólott, s első kéréseit Isten elérté,
S rá intett ragyogó kardjával, melyre hatalmasb
Lett az öreg, s mene gyorsan elő, keze, szíve buzogván.
Kit hogy rettenetes Viddin megláta fehérlő
Jó paripán tisztes komoly arczczal jőni, csatáit
Szüntetvén, elejébe került, s ily szózatot ejte:
«Bajnok öreg, téged mi veszély hoz előmbe halandót?
Véled-e, hogy, mig erős bárdod közelithet, ölő nagy
Dárdám vége henyél, s fejedet nem dönti homályba?
Sőt mondom, ha talán háromszoros életet élnél,
S élted mindenikén két ember szelleme volna,
Mégis elűzném azt az üres levegőbe, s előbb, mint
Hozzám érne vasad, porrá töredezve hevernél.»
Így szólott; de amaz hallgatva közelgete búsan,
És neki vitte szekerczéjét, mely mint az egekben
Megcsattant villám, fénylett rontásra emelten.
Hátrább állt Viddin, s kétszer rá sujta halálos
Dárdával, kétszer leveré az Isten; azonban
Ősz Und a bolgár sisakát megvágta legottan,
És külső lapját lehasítá. Melyre boszúsan
Hátrált a bolgár, s iszonyúbban emelte az élet
Vesztegető dárdát. Az, mint magas éktelen árbocz,
Zúgva leszállt Undnak süvegére; de onnan is a nagy
Isten erős keze visszaveté, s a földbe szegezte.
Und, mikor a nagy ütést hallá lesuhanni, szivében

Megrettent: Viddin hogy látta erőtlen ütését,
Mérgében megrázkódott, s nem merte bevárni,
Hogy (kit előbb gúnyolt) másodszor vágja sisakját.
Káromkodva vevé dárdáját, és tova zúgott;
Bámúló katonái nyomát zavarodva követték;
Und pedig elpusztúlt sorait meg' helyre javítá,
S a bolgár népnek bátrabban türte csapásit.
De Viddin Kadosának erős népére csapott most,
S ott hamar Omba fejét megtörte halálos ütéssel.
Mellben üté Villánt, hogy azonnal földre hanyatlott.
Rajta nagyot zörrent megütődött pajzsa vasával;
Ifjú Csombornak sem szánta meg élte virágát:
Ez legelőször most kezdett harczolni, s miként a
Reggeli tiszta sugár, tündöklött gyenge korában.
De hamar ölni tanúlt kezein vér kezde lefolyni,
S őt a rettenetes bolgárhoz vitte halála.
Szinte midőn leütötte Hibót harmadszori súlylyal,
Rá jöve nagy Viddin, s megsujtá vakszeme táján:
Akkor alá hajlott feje, s megszűnt harcza kezének.
Mégis erőt nyert, és másodszor elébe vetődött
A nagy Viddinnek, megvágta, de nem sebesíté,
A vas pánczélon tompulván éle vasának.
Őt pedig észre vevé, s a súlyos dárda hegyével
Viddin megszúrá gyengén lelt tompora táján,
S monda, kevély szűből ily gyászos szókra fakadván:
«Féreg, hát téged kétszer kellett-e megölnöm?
Ám jőj bár tizszer, tizszer megrontom erődet.
De tudom, a te szemed nem fog már látni világot,
S tévelygő keselyű temet el gyomrába, ha rád jő.»
Szörnyen imígy szól ő; de nemes tűz gyujtja vitézlő
Dalma szivét, keserű szavait nem hallja nyugodtan.
Mint lobogó mennykő, vagy mint dühös étlen oroszlán,
Rá zúg, s villámló karddal megvágja sisakját,
Porba megy az; de utána lecseng Dalmának aczéla.
S most látszott Viddin rettentő képe, miként az
Égre borúlt rémé, mely villám, fergeteg ülvén
Mérges alakja körűl, képét egyszerre kitolja,
És iszonyú szemmel letekint a földi világra;
Így látszott Viddin, de hamar fölkapta sisakját;

Dalma pedig mint a körmetlen, agyatlan oroszlán,
Megfuta kard nélkűl, s hátráló társait inté,
Hogy fegyvert kapjon; nyomban volt Viddin erősen,
S mintha egyébbel már nem volna csatája, csak arra
Zúga, csak azt űzé, szóval, dárdával ijesztvén;
Az pedig a seregek közepett sík puszta mezőben
Jóval előbbre futott, s csavarogva kerülte halálát.
Már ekkor Kadosával eléllt az athénei bajnok
Távol egy alsíkon, hol csínos zöld sudarával
Két remegő levelű nyár közt szép szilfa virított,
S változatos fejökön játékosan álla meg a nap.
Mindenikét fegyverneke távolról léptetve követte.
Ott a két nagy erő közel ért egymáshoz azonkép,
Mint az ölő villám, mely messze, borongva ködében,
Végre nagyot lobban, s végig megy az égi határon,
Hol rohanása előtt fut az éj, s felhői setétség,
És mikor ő dörög, a viharok hallgatnak alatta:
Úgy készűltek ezek szörnyű rohanásra s körűlök
Hallgata, míg víttak, a nagy csata hangja; de elsőbb
Társához rohanó Kadosának im e szava zengett;
«Már ha vitéz elszánással vég bajra kijöttél,
Hadd halljam nevedet, görög, és nemed ágait avval,
Hogyha levághatlak, tudjam megmondani, mit tett
Fegyverem, és mi jeles lehet énnekem a te halálod.
Vagy ha talán engem kezeiddel alázna meg Isten,
Megmondom ki vagyok, hogy tudd, mi dicső lesz utánam
A ki megöl. Noha nem hiszem azt, míg porba nem esnek
Karjaim, és szemeim láthatnak tiszta verőfényt.»
Ezt mondá, de amaz szomorún így válaszol erre:
«Nem bölcsen teszed azt, hogy míg forr harcza hadunknak,
Szóval vesztesz időt. De ha tudni elannyira lángolsz,
Halld nevemet, s röviden nemzetségemnek utóját.
Főnemből vagyok én, nagyatyámat bíbor ölelte,
Mint mondják; de homály van ezen, s nem is űzöm az elmúlt
Dolgoknak nyomait, sem avúlt hírökre nem aggok.
Engem Athéne nevelt, ott láttam az ősi dicsőség
Romjait és Marathon mezején hadi szikra fogott el.
Ottan atyám, mikor izmosodám, mind sorra mutatta
A dőlt sírköveket s hadi lángot gyujta szivemben.

Ott ada kopját és kardot, hogy víni tanuljak.
És maga fárasztott, s ha henyén mozdúla kezemben
A fegyver, nyomban mutatá emlékeit elhúnyt
Ősinknek, kiket a diadal nagy hirre vezérlett . . .
Hej! magyar, a ki előbb büszkén Marathonra lenézett,
A nagy athénei nép, nem volt szívére hasonló
Ehhez, mely ma vitéz hadatoknak előtte veszendő.
Tízezer ott százezredeket meghajta vasával,
S szárazon és vizen űzte dicsőn a persa hatalmat.
Most Marathon mezején a gyávák nemzete tévelyg,
S régi dicsőségét nem birja Athéne, ledőlvén
A falak, és a benne lakók erkölcse bomolván.
De te ne hidd, hogy ezért engem rémítve megűzhetsz,
Vagy hogy visszaragad valamely kéj s honni szerencse.
Nincs rokonom, s egyedűl végső nyavalyában atyám él.
Azt is azóta, tudom, letevék sírjába nyugodni.
Lánya Lisandernek, kit hölgyűl gyenge korában
Vettem, az ártatlan Theodósia meghala első
Szültével, s örömét elzárta szivemnek örökre.
Most ki sirathasson, nincs többé senki, se tőled
Nem retteg Schedios, ha ezer villámmal omolsz is.»
Dárdával rohanó nagy Kadosa erre imígy szólt:
«Oh bajnok, boldogtalanúl maradál te az élet
Napjaiban, s gonoszúl púsztán hagya csalfa szerencséd,
Hogy ne legyen, ki örülhessen, ha hazádba jutandasz,
Vagy ki halálod után termidben sírva fakadjon.
Engem erős Isten kegyesen letekintve megáldott.
De halld meg nemem ágazatit s ismerj meg egészen.
Hajdan Etel mellett könnyű elméje tanácsán
Széplakon élt egyedűl gyönyörű Nemibonta sokáig.
Ott közel a zúgó liget alján férfiruhában
Gyakran egész napokon vadat űze, gyakorta csatába
Ment ragyogó szép fegyverben, s fenn csilloga kardja,
Mint lobogó vad láng, s bús harcza veszélyeit űzte.
A viadalmas Erő, szép termetes égbeli tündér,
Őt minden nyomain követé látatlan alakban,
S titkon emelt sóhajtással sugdosta szerelmét.
Nem hajlott a szűz, de szivét elfogta tünődés,
S látni kivánta hivét. Az előjött díszes alakban,

S csábító képpel mosolyogva közelgete hozzá;
De Nemibonta futott, a férfias arczot utálván;
Vette nyilát, s az ijedt vadakat kergette napestig.
Már magasan föltűnt a hűs esthajnali csillag;
De hamar a tündér ráhozta az éjnek alakját,
És beborúlt a táj, s a szűz megtévede rajta.
Igy mikoron tova bujdosnék, megláta ragyogni
Egy siető lánykát, ki fejével gyenge sugárú
Csillagot ingatván szabadon mene a bajos úton.
Ehhez az elfáradt gyönyörű Nemibonta imígy szólt:
«Ég szüze, a ki dicső fejeden szép csillagot ingatsz,
Vígy haza, s a mit kérsz, szándékom tartja megadni.»
Ekkor Erő, mint gyenge leány, mosolyogva imígy szólt:
«A hold lánya vagyok, s Mahamisnak mondanak engem.
Most ide szállottam jegyesemnek szedni virágot.
Megtérek tüstént föltenni az éj koszorúját.
De, ha mit én kérek, szándékod tartja megadni,
Jer, haza viszlek s megkoszorúzlak az éji virággal.»
Így szólott, s csalfán rá tette az éj koszorúját.
Széplakon a szűznek már égett keble s szerelmet
Sajdító szívvel leborúlt, és monda rebegve:
«Ég szüze, oh könyörülj; vedd, vedd el az éj koszorúját!»
De amaz ellenzé, s most visszacserélve alakját,
Mint tündér ifjú, szerelemmel hajla ölébe.
Ettől szülte szelíd Elmét, piros ajku leánykát,
S szép arczú Hüleket, s meghalt heves ifju korában,
Elme szülé Álmost, hadat űző bátor Ügeknek,
Álmostól eredett a győző párduczos Árpád,
A ki elől csattog, s Alpárt rettenti hadával.
Más részről engem nemzett Hülek Esztora nőtől,
Engem, kit hínak Kadosának, s nyalka Zoárdot.
S mink, mint fergetegek, járunk a puszta mezőben,
S messze seregbontó kezeinkben villog ölő vas.
Van pedig egy hölgyem, deli tiszta tekintetü Jóla,
S anyja körűl játszó kis gyermekem, ékes Alember,
Kik Csepel árnyai közt a zúgó nagy Duna partján
Várnak emelt karral, s szomorú dalt zengnek utánam.
De fut időnk, szóval többé nem tartalak: ott fenn
Lát, s igazán vet sort a nagy hadak Istene; víjunk!»

Így szólván neki vitte vasát. Mint tengeri szélvész,
Jött hatalommal az is, s fenn villoga, csattoga kardja,
Mégis alig győzé Kadosának elütni csapásit.
Kadosa öldöklő kezeit most összecsatolván
Rettentőn lecsap arcza felé; nagy gyorsan elugrik
Hős Schedios, s ellent tartván kikerűli halálát.
A mint félre szökik, megakad bal lába, s lebotlik,
Ottan hirtelenűl dőlt testét talpra segíti,
S bántott erdeiként iszonyítóbb arczczal előáll,
Kettőztetve hevét és kettőztetve csapásit.
De az erős ifjú iszonyúbban nyomja, szünetlen
Képe előtt villog gonosz élű kardja: megindúl
A sisak is, zörög a pánczél, s vas rongyai hullnak.
Nem türhette tovább e harczot nézni lovásza,
A nyilazó Phaëton s a szívós hangos idegről
Gyors nyilat indított, Kadosát leteríteni remélvén,
És rövidíteni ütközetét viadalmas urának.
Elröppent a nyíl; de hibásan vette irányát.
Épen emelte kezét Schedios, hogy hóna kinyilván
A vessző berohant, s szívét megjárta hegyével.
Ott tüstént lehajolt hős karja, homályba borultak
Arczai, s melle szorúlt; a vér pedig omla sebéből,
S bőven alá folya nagy testén, s szép fegyvere színén.
A boldogtalanúl nyilazó maga gyilkos aczéllal
Dúla saját kebelén, s leborúla urának előtte.
Már ekkor Schediost az erő elhagyta, lerogygyant
Lábáról, s nagyokat csörrent vas fegyvere testén,
Kadosa visszariadt, s mint bálvány álla helyében.
Látván a görögöt méltatlan harczczal elesni,
És fájdalmai közt fetrengeni vére tavában,
Könnyre fakadt, s hidegült jobbját megfogva imígy szólt:
«Így kellett neked, oh méltó jobb harczra, kivesznek?
A reszketve jövő nyilnak gonosz éle ledöntött . . .
Ám ha reád ily vég vala rendeltetve, borúlj le,
S Istenedet vérző szívvel szólítva köszöntsed.
Mink ugyan a dalban híredre dicséretet osztunk;
Mert bátor szüvedet tisztelnünk illik; azonban
Elmondjuk, kezed is mint birta halálos aczélát,
Mint ragyogál az erős napként csatatéri mezőkön,

Most pedig a hitlen katonának vesszeje ölt meg,
S bajviselő fejedet gonoszúl a földig alázta.»
Így szólott; de amaz meg nem hallhatta utósó
Szép szavait, s szomorú lelkét az egekbe bocsátá.
Kadosa lóra szökik, dárdát markolva kezébe,
S a mint rettenetes képpel megy vissza serényen,
Látja zavart seregét gyengébb csapatokra bomolni,
Látja futó Dalmát dühödött Viddinnek előtte.
Ekkoron a kinyugodt paripát meghajtja vasával,
S megy mint fergetegek szárnyán a gyilkos erőszak,
Mely tör, emel, vagy aláz, s mindent fölforgat utában:
ugy megyen ez, s az ölő seregek közepébe csapódik.
Ott az erős Lirmek csikorogva visz ellene dárdát,
De rohanó Kadosát ki nem állja; lehajlik előtte,
S homloka megtörvén, velejét vérével elönti.
Kermeli és Radován s Radovánnak vad fia Rollán,
S a kik elébe rohannak, az útat elállni akarván,
Mind leborúl, s keserűn a földet rágva halódik.
Viddin is a szörnyű romlást közeledni gyanítván,
Dalmát hagyja, kinyúlt dárdával elébe vetődik.
Most valamint forró Lybiának puszta határin
Összemegy életölő agyarakkal két fene állat:
Úgy rohan a két hős egymást pusztítani. Elsőbb
Kadosa messze vetett karral mellére irányoz,
El sem véti, födött mellén megzörren az éles
Dárda, paizst tör, s nagy pánczélát bontja hegyével:
Ellensége pedig szint' ekkor eléri hatalmas
Dárdájával emezt. Bemegy a vas Kadosa jobbján,
Megszegi köntöseit, s megtördeli oldala csontját.
De Viddin, mikor a nagy ütés mellére leszállott,
Nem tarthatta magát, leesett csörrenve lováról.
Kadosa ült; de sebét szörnyen fájlalta, s lelankadt
Karjával dárdája legott a földre lehajlott.
Viddin megdöbbent, nagy pajzsa kihulla kezéből,
S a vas megromlott mellén, de nem érte seb. Így ő
Földre borúlta után erejét nem vesztve megállott,
Melle szorúlását hamar ébredt lelke felejté,
S visszarohant vérző Kadosát megvíni halálra.
Ekkoron ott termett Ámos, buzogányos Iparral,

És új fegyverben rettentő Dalma, kik őtet
Hármas erőszakkal leverék viadalmas urokról.
Ott ismét véres harcz támada köztök, az álló
Bolgárok, s rohanó magyarok vetekedve csatázván;
Dalma pedig nagy bőrpaizsát mellére borítván,
A seregek közt vítt s öldöklő kardja vasával
Visszacsapott gyakran s mint könnyű sólyom azonnal
Elvesze Viddin elől fiatalkoru jó lova hátán.
Óva csatázott már a nagy bolgár is, erősen
Meg lévén szaggatva, s födő nagy pajzsa hibázván.
E közben fejedelmi Zalánt lángfürtü Preheszka
Ily keserű szókkal feddőleg harczra tüzelte:
«Fejedelem! minket te talán csak nézni hozál ki,
S fegyvereink fényét mutogatni, holottan az ádáz
Harcz már rég kevereg, s ezereknek hozza halálát,
Jer, vagy ugyan többé nem várok semmi vezérre,
S elrohanok valamerre szivem, valamerre szemem visz.
Szükségem nincsen népedre; van a ki kövessen.»
Így szólott, s vele, mint medvék barlangja, morogtak
Gyermeki, s apró lángszemök a harczokra sugárzott.
Erre pedig fejedelmi Zalán ily szózatot ejte:
«Ily keserű szókkal kívánsz-e csatázni Preheszka,
S hogy fejedelmed alább szállott, nem tiszteled őt már?
Ám legyen; inségem poharát kiürítem egészen.
Én ugyan a hadakat nem akartam nyugva követni,
De Viddin tiltott, s mondotta vitézi szavával,
Hogy mig fenn rezegő dárdáját, s népe nyomultát
Láthatom, a csatatért távolról nézve kerüljem.
Most rohanó népét látom keveredni, s hanyatló
Dárdáját lassúdni; . . . megyek, kell mennem utána.
Jer te is, és villámkardoddal nyisd meg az útat.»
Így szólott, s keseredve legott a zajba merűle,
S most az egész síkon szörnyű rohanással az egymást
Öldöklő népek szemközt rivadozva rohantak.
Ment fejedelmi Zalán, s ellenben népe Zoárdnak;
Ossa-vidéki Philó szemközt vala istenes Unddal,
Két részről pedig a bolgárok csillaga, Viddin,
S a széllel rohanó Hermes veszedelmes erővel
Keltek elő, s egyszerre, miként a felleg esése,

Rengő dárdákkal harczos magyarokra rohantak.
Hangzott ég, és föld, és messze morogtak az öblök.
S most iszonyú képpel Ármány is előkele újra,
S a mint hozta setét népét, a sikra leszállván,
S ellene szikrázó kardját nyujtotta Hadisten,
Megmozdúlt a föld, szikrái remegtek alatta,
S a daliák képén iszonyító sárga halál ült.
Oh most villanj meg rejtett hadi szikra szememnek,
Mely nagy századokon mélyen sűlyedve borongasz,
Villanj meg, s láttasd harczát két isteni karnak! —
Hogy kaczagányos Etét megtartá kardja Hadurnak,
Ármány megdühödött, s titkon forralta boszúját,
Most hallván a bús diadalt, fölkapta halálos
Dárdáját, s barlangjából dörmölve megindúlt.
Nem vala még soha rettentőbb, nem kárhozatosb még.
Mátra nehéz ormát fölütötte ropogva fejével.
Fergetegek voltak zúgó nagy szárnyai; képe
Emberevő sárkány. Így jött, vagy mászva, holottan
A föld megsűlyedt nyomain, vagy szárnya suhogván
Fölkele, s vérlángú taraját magas égig emelte.
Benn pedig égő gyomrában nagy sziklahasábok
Hánykódván, mereven vas tagjai összecsörögtek;
Jobbik körmében felleg dárdája világolt.
Így fölemelkedvén, már szinte Hadurhoz elére,
De mikor az villámkardját csattogva lenyujtá,
Visszaesett, és mászva futott a földön előbbre,
Mint valamely nagy bércz, melly a sík földre leomlik.
Orjás képében vele volt a Félelem, és a
Megnehezűlt Átok, mely hogy mene, messze kiszáradt
A növevényes föld, s fa, virág meghervada utján.
Nagy vala mindkettő, de nagyobb a Félelem. Ennek
Árnyékként egekig nyúlt vékony termete. Sápadt,
És beesett arczán borzasztó álmok ülének;
Mert látszatján kül nem volt rajt' semmi valóság.
Lábai ingadozók, s magasabbak az ormi fenyűknél.
Így volt a síkon sokszor bujdosni szokása,
Hol hamar Alpárnak megjárván néma határit,
Pórokat és fiatal baromőröket éjjel ijesztett.
Most a hadba vegyűlt e nagy kísértetes árnyék,

S ellenségei Alpárnak rettegve kerülték.
Életölő szemmel ment lassan utána az Átok.
A vezetők bátor szavait megnyomta szavával,
Mely fene torkából mélyen hangzik vala, s tompán.
Hasztalanúl riadoz kürtöd, Lehel, a hadak immár
Nem hallják hangját, és nem buzdúlnak utána.
Mindent eltemet és leszorít a szörnyeteg Átok.
Jő a Zűrzavar is. Fél ló, fél ember, erőtlen
Árnyékkép; de vezérképen futos a magyarok közt.
Ölnyi vasas buzogányt forgat zuhogatva kezében,
Durva fején borzas süveget visel, és daru-tollat,
Benne hazugsággal folyvást küzd, s veszt az igazság.
Nyelve csalást árúl. Így jár a szittya seregben;
Tétova, űz s biztat, rémit és ösztönöz; erre
A sereg oszlani kezd, sorai szakadozva bomolnak,
Így a többi gonosz csapat is keveregve kiszállott,
S a rohanó hősnek remegett markában aczéla.
De közelíte Hadur, s megvágta hatalmasan Ármányt.
Szikrázott a kard, a mint lemerűle nyakába,
És rengett az egész környék. Amaz ördög erővel
Tagjait összeszedé ismét, s még álla erősen.
S mintha heves déltől szájt nyitna vad éjszakig a föld,
És azon örvényes torkokkal üvöltene, bőgne:
Úgy bőgött, s az egész levegőt bőgése betölté,
Másodszor köddárdáját szétverte Hadisten,
S hasztalanúl ismét vagdosta, hogy összebomoljon
Termete. Összebomolt és újra felálla keményen.
Rettenetes csörgést tettek vas tagjai, szája
Folyvást zúga, s magyar hadakat rémíte szavával.
Ekkoron Isten erős kardját hüvelyébe taszítá,
S messze kinyúlt, s markát viharos Tátrára vetette.
Ott a nagy sziklát csikorogva kitörte tövéből,
És emelé magasan, mint szinte az égi kaszások
Fénylenek éjenként, onnan pedig egyben ereszté
Rettenetes karját, s Ármányt megütötte kövével.
Röpdöse már a Rém, s körmét Istenre mereszté,
De mikor a nagy szirt roppanva leszálla fejére,
Földbe lapult, s iszonyú torkán morgása megállott.
A hadak Istene most rá hága, s tiporta boszúsan.

Lába alatt Ármány vas tagjai összeszakadtak,
Széllel-gördűltek töredéki; de nyögve, remegve
Ingott a föld is, két sarkai összeropogtak.
A Rémet pedig elhagyták gyors szárnyai. Eldőlt
Isten alatt bérczes nagy termete. Félelem, Átok,
S társaik Isten előtt mindnyájan omolva futottak.
Ő legutól iszonyú kínnal terhelve megindúlt,
S visszaröpült egyedül nyomorult rossz lelke pokolra.
Isten is a harczok mezejét elhagyta serényen,
S ment ragyogó diadalmával hév déli napon túl.
Ott fényes kapuját kinyiták magas égi leányok,
Megtörlék kezeit, s izzadt szép homloka térét,
Ő pedig a nagy fegyvereket villogni hagyá még,
De nem csattogatá, kékes fellegre bocsátván.
Víg lett mostan az ég, boltját nem vonta be felhő,
S lassan zenge körűl a forgó többi világok
Ezrede, s hűs szellő játszott a nap sugarával.
Csak maga küzdött a nyomorú föld, rajta halandó
Emberek egymáshoz gyilkos viadallal omolván.
Csak maga nem nyugodott, s fiait keseredve viselte,
A kiket ő szült és kebeléből fényre bocsátván,
Nem táplált egyaránt. Gőzölgő véröket itta
Most, s fölszáguldott pora lett temetője sokaknak.

KILENCZEDIK ÉNEK

Gyászos az ütközetek folyamatja. Halálos erőszak
Járja kemény sorait, s ordító fergetegekként
Benne vitéz seregek mind vesztig emésztik el egymást.
Hangjától iszonyút csendűl a kényre szokott fül,
S kedvetölő vérképeinek látása, s kietlen.
Bár a nap delelő sugarát megelőzze világgal
S könnyü sebességgel, míg a harcz részeit és a
Küzdők tetteiket híven kíséri dalával,
Fárad az elme; de ők el nem fáradva dicsőség
Vérbe borúlt mezején hadakoztak urára hanyatló
Alpárnak, rád, büszke Philó, rád szívtelen Ármány,
S a ki vadabb vagy még tereád, nagy haemosi Viddin.

Oh ha talán vagytok, kik meghallgattatok eddig,
El ne ijedjetek, a hadakat nem folytatom én most.
Párduczos Árpádnak mint romlott nemzete, miglen
Kardja Hadistennek gonosz Ármányt meg nem alázá,
S a búsúlt daliák harczát nem mondom el; innen
Bodrogköz csendes szigetébe kivánkozik elmém.
Puszta az: al mezején nem hallatik édes enyelgés,
Nem dobog emberi láb. Ormán bús szellet üvöltöz,
És megürűlt hajléki világtalan állnak az éjben.
Hol Huba, fürge Bodor, hol vannak Hajna Etével?
Kérdezitek; mert messze hagyám kétségesen őket.
Hol van gyenge Szömér? Hadrontó Tűzima hol van?
Elmondom, s megeredt szavaimnak szűnete sem lesz,
Mig nem hirdetek új örömet Bodrogköz urairól,
Kedvesek ők nekem is, kedves vagy Hajna, te főkép,
Szűz hajadon, szép szőke fodorhaju lánya Hubának;
Mert te, midőn nyugszom, hitető álmomhoz is eljősz,
És köszönöd, hogy szűz ajakidról, s szőke hajadról
Édes szózatokat mondék, s kaczagányos Etéről,
A ki erőre nagy a harczban, szépségre legelső.
Ezt köszönöd, s ekkor látom megnyílni szelíden
Bíboros ajkaidat, s füleim lágy hangidat érzik.
Ekkoron a havazó karokat meglátom, az égből
Isteni szikra gyanánt szállott szem tiszta világát.
Délnek völgye, szivem titkának régi hazája,
Dél völgyében is ily tüzes a lány szép szeme. Rajtam
Nem könyörűl; de megöl ragyogó sugarával utóbb is.
Vagy hova vesztem el így?... Megtérek Hajna, tehozzád.
Hű Szakadár hogy Hajna után mind hasztalanúl járt,
Visszakerűlt szomorú lépéssel az éji tanyához.
Ott még ősz Huba szendergett és nyugtos ölében
Gyermeki összevetett fejjel szép álmot aludtak,
S alva körűlfekvék tetemét bús gyenge cselédek.
Erre hogy ért Szakadár, el nem hallgathata, mélyen
Vette sohajtását, s így monda keserves ajakkal:
«Alhatol oh Huba? Sőt alszol feledékeny eszeddel.
Nem kérded többé, hol van deli Hajna; de kelj föl,
Lásd, hogy reggeledik, s Hajnának reggele nincsen.»
Szólt és fölrázá. Kele az, s hallotta beszédét,

És álmos kezeit Hajnának utána vetette.
Hajnát nem, de lelé két gyermekit alva ölében.
Még is nem vala most lelkének búja emésztő.
Sejtve, hogy égből jött, hitt a magas álomi képnek.
Lassan elindítá magzatjait, és bizakodván,
Égi remény hangján szólott vala gyenge szivökhöz,
És azok elhitték szavait, szaladoztak utána.
Ő pedig a gondos Szakadárral előre sietvén,
Messze ható szemeit hevesen járatta tanyáján,
Már oda ért. Épen vala mindene. A dühös alnép
Vad rohanásában kikerülte lakása határit.
Mindene visszakerűlt, maga Hajna hibáza közűlök.
Újra nagy aggodalom szállott lelkébe Hubának;
Nem nyugovék, hanem a környéket messze bejárá.
«Hajna hová tüntél?» mondá. «Deli Hajna!» kiálták
Kis Bodor és a gyenge Szömér, s zajgottak utána.
Nem jöve az; de kik a sűrűben rejtve maradtak
A láz pórok előtt, ösmert hangjára kijöttek.
Jött nagy Elem, Csákány, hadrontó Tűzima eljött
Végtire, s szörnyü kezét nyujtá keseredve Hubának.
Mint mely szikla felét az idő vas karja letörte,
Oly vala ő, balról meg lévén termete rontva.
Nem látott, örök éj üle fényén! bal szeme; képe
Fél vala csak, fele a dárdától összezuzódott.
Még tetemén látszott csak erő és szikla szabású
Vállain, és karján. A pórokat ő maga kétszer
Visszaveré hajlékától. Harmadszor előlök
Nem gyáván, gyilkos karral hátrála, levervén
Négy hegyi pásztort, kik bizakodva rohantak utána.
Most is nem jött ő, mint a kit bú vagy ijesztő
Gond bágyaszt; haragos lépéssel jött le hegyéről,
Mint ki az ellenség jövetét óhajtja szivében,
S mostani kényesedett fiakat fél szemmel is ölne.
Nem volt kápa fején; de halálos szálfa kezében.
Úgy jöve és komoran nézett a puszta lapályra.
Majd hogy elért Huba társához, köny omla szeméből,
S zordon erős ajakán iszonyún ily szózatot ejte:
«Hah! Huba még mi gonosz, mi csapás van hátra? nagy ádáz
Harczokat eltürtünk, s nincsen nyugodalma fejünknek?

Hajdan azért győztünk Álmosnak idétte Kiónál,
És Munkácsot azért, csak azért nyerhettük el Ungot,
Hogy buta pórok előtt, nem hős seregeknek előtte,
Bújuk az erdőket és napfényt nézni ne merjünk!
Gyűlölöm életemet, nem hogy csuffá lön ez orcza,
Sem, hogy balszememet komor éjszaka rejti; de bánom,
Átkozom a napot is, melyben a tábor öléből
Félre henyélni jövék; hiszen a vasat elbirom én még,
El, csak volna, az ércz dárdát tíz rétü paizszsal,
És magam egy sereget, jőjön bár, fölverek itt is.
De nincs fegyverem is. Fiam elhordozta magával,
Egy fiam, és vele elmaradott harczában örökre.
Boldog! hantja fölött elmennek az esti fuvalmak,
Megrázzák füveit; de nem őt a sir fenekében.
Apjának nincs enyhelye még. Vénsége utóján
Dúlt hajlékában nincs semmie, semmie nincsen!
S őszült fürteivel szabadon csapodárkodik a szél.»
Elvégzé. Amaz, a hegyhátnak végi lakója,
Megbúsult szavain, s szomorún így monda viszontag:
«Romlunk már nagyon, oh bajtársam, Tűzima, romlunk,
S nem maradott egyebünk lemenő napjainkra panasznál;
Mégis mely bajokat mondasz terhedre, azoknál
Több az enyém százszor, keserűbb fájdalma szivemnek.
Vagy mi az, a mi reád jöhet és több volna halálnál?
Sőt halnod sem gyáván kell. Iszonyodva tekintik
A pórok karodat, s nagy erő kell, hogy te ledőlhess.
És ha ledőltél, nincs ki utánad sírva kiáltsa:
«Kelj föl apám! ocsmány férjnek keze fekszik ölemben.»
Nincs illyen, nincs, a ki reád félhalva omoljon,
A kit szellemed is borzadva kerüljön az éjben . . .
Én többszörte halok, s kínomra marad meg az élet.
A ki előbb ezerek közt voltam karra legelső,
Nem birom a dárdát, kifutok keseredve lakomból.
Magzatimért is futnom kell. És mégis azoknak
Szebbike, főbb örömem, kimarad tévedve nyomomból.
Éjszaki honjából eljő a kellemes Álom.
Hasztalanúl jövök el tündér képének utána.
Nem közelít Hajnám, Hajnának nyomdoka sincsen,
S a heves aggodalom nyilalásai ölnek el érte.»

Jól el sem végzé, hogy nagy dobogási robajjal
Pór csapatok jöttek több részről, melyre sikoltva
Összefutott a két gyermek. Maga Tűzima állott,
Mint az erős kőszál, semmit sem félve helyében,
S néze hová üssön, s fölkelt a szálfa kezével,
Nem késett sok időt. Mely nép már legközelebb jött,
Arra rohant s zivatar hangján ordíta elébe:
«Haj! hiszen ezt vártam, por férgei, még csak ez egy volt
Szíves imádságom, hogy nappal lássalak, íme
Meglátlak most, s e látásomat el nem eresztem:
Sorra kemény áldást mondok fejetekre botommal.»
Így szólott; de azok zavarogva megálltak. Azonban
Bodrogköz tele lett pórral, s Huba közbeszorúla.
S hogy látá, nincs semmi segéd, biztatta szorongó
Gyermekit és kardját még ép baljába szorítá.
Rejtve maradt kebelén tépő gyötrelme szivének,
S úgy mutatá képét, valamint mikor ezrek előtt a
Vér mezején Susadal fejedelmit verte Kiónál.
Ehhez tiszteletes kora és atya léte nagyítá
Bánthatlanságát; s vele Csákány és Elem ott volt.
Mint hegyen a rég múlt századnak tölgyei állnak,
Villámot zivatart elvárván bátran, azonban,
Illattal viselős ibolyák nyilnak ki töveiknél,
S a fiatal tölgyek meg sem rendülnek alattok:
Úgy a régi csaták győzői hatalmasan álltak
A két gyenge körűl, várván az erőszakot. És ha
Ellenségben szív, ha kegyesség volna parasztban,
Megszűnnek vala itt; de doronggal, görbe kaszákkal
Jőnek azok s Szakadár csak alig tarthatja meg őket.
Szidva riasztva körűlszáguld, s kelevéze hegyével
Döfdösi a közelítőket. Majd gyorsan odább áll,
S visszakerűl ismét s rontóbban ereszti ki karját.
Már ötször száguldа körűl, már Tűzima botján
Soknak vére lefolyt s hét élet aludt el örökre.
Ekkor Csongorral közelített a temető had.
Jött Ete, s megmozdult rettentő jobbja legottan.
A ragyogó kardot markába ragadta; de elsőbb
Szólt szerelem hangján a szőke fodorhaju lányhoz:
«Hajna te, szép örömem, a harcz veszedelme ne érjen

Tégedet, a hegynek tetejére lovaddal eredj föl,
S várd be, mig a környék dúlói elesnek előttünk.»
Még el sem végzé, már Tomboli tudta mit érez,
Megmozgatta fejét, s mint a jó gondolat, úgy ment
S a hegy legmagasabb tetejét Hajnával elérte.
Most ezek a szigeten zajgó népségre ütöttek,
És Csongor mene társaival, hol látta ijesztő
Tűzima szálfáját lezuhanni halálos ütéssel,
Rá pedig a szaladó népet hadakozni kövekkel.
Arra rohant; de Etét szilajító gondjai vitték.
Mint mely villám a felhőt csattogva hasítja,
Úgy mene szörnyü sebességgel. Csapdosta, tiporta
A kiket ért, s élők, holtak düledeztek előtte.
Csak hamar a nagy tért befutá öldösve, zavarva.
Majd itt, majd meg amott csattant meg fegyvere s ez már
Harcz sem volt, hanem irtózat, magas égbe kiáltás,
S a réműlve futó pórok veszedelme, halála.
Sokszor, kik szabados menedéket lelni reméltek,
Visszariasztattak rohanó kaczagányos Etétől,
S nyögve el-elhaltak, ha közel szágulda fejökhöz;
Ő pedig egyre veré őket, s nem lelte nyugalmát.
Mint megyen a nyihogó ménesnek büszke csikósa
Bogláros paripán lovait téríteni: úgy ment
Hős Ete s a szaladók csapatit mind összeterelte,
Hogy keze súlya alól csak egy ember lelke se veszszen,
A ki előbb számot nem adand kedvelteiről, az
Ősz Huba életiről s bodrogközi többi lakókról.
Már sokat egybezavart, kikhez, hogy utószor elére,
Összerogyott a ló huzamos futtában alatta, [zogván:
Melyre vadabb lőn még, s így szólt, keze, kardja mo-
«Hah! nyomorúlt férgek, ki hozott ide titeket is még?
Vagy hogyan öljelek el, hogy emészszem lelketeket meg,
Ha Huba veszni talált, s Bodrogköz előbbi lakói?»
Szóla. Nem értették; de remegtenek a buta népek,
És az ölő ifjú lábához sírva borúltak.
Az pedig a ragyogó kardot már fogta fejökre;
Hogy vallják ki Hubát. De Hubát meglátva, legottan
Szűnt dühe s a ragyogó kardot hüvelyébe taszítván,
Öldöklő jobbját szivesen nyujtotta Hubának,

S társainak, s a gyermekeket kebelére szorítá.
Ott az öreg bajnok nem örűlt még teljesen, és már
Ajka kinyilt, hogy Hajna baját panaszolja Etének;
Az pedig őt megelőzve imígy ejtette beszédét:
«Hadban előszült hős, bajainknak vége szakadt már.
Szüntesd meg szomorú lelkednek gondjait: ott áll
A hegynek tetején egyedűl deli Hajna leányod.»
Akkor az ősz fölemelte szemét, meglátta leányát;
Elnémúlt örömén, s köszönettel Etére borúla.
Csongor is elvégzé harczát és sorra kötözte
A rabokat, hogy több kárral ne jöhessenek ismét.
Tomboli a dúlás közben Hajnával alább jött,
És a hegy közepén leborúla egy almafa mellett,
Hajna leszállt hószín lábával az ifju füvekre,
És megörült Ete látásán, ki halálos erővel
Járta meg a szigetet, s feje, s bajnoki karja kitetszett.
Látta rohantában, s döntő erejében az ifjút
A deli lány, s megörült, s elbámúlt szörnyü hatalmán.
Jobban örűlt még, hogy nyomban meglátta Hubát is,
S gyenge Szömért, s a fürge Bodort kapcsolva kezéhez.
Akkor Tomboli fölkele, és így szól vala hozzá:
«Asszonyom! a bajokat kikerültük. Nincsen ezentúl
A ki reád haragos karját nyujthassa; de boldog
Lészsz az erős kebelén s örömidnek napja soká tart.
Mégis az elmultról ha szivednek kedves az emlék,
Tartsd meg arany szálát a bús tündérfi hajának.
Szép dolog a szívnek boldogtalanért is epedni,
S még valahára talán veszedelmed ijesztene: akkor
Vedd azon emléket, s délnek tájára lobogtasd.
Megjövök én tüstént: szél, villám nem jön előbb meg,
Megjövök én délről, s biztos menedékre kiviszlek.»
Monda siralmasan és eltünt a híg levegőben.
Ment közel a nap alatt, s a nap hallotta uráért
Gyenge süvöltését, s az egek kis csillagi hallák;
Hajna pedig szomorú hálával néze utána.
Fényes aranyszálát pihegő kebelébe bocsátá,
S szánakodás hangján ily szózatot ejte szelíden:
«Tégedet oh tündér, hogy menteni földre leszálltál,
Elrontott az erős Isten, s most szerte vetődvén,

A nagy egek színén lebdes szép tagjaid árnya.
Szörnyű végzetedért nem elég kis könnye szememnek,
S gyenge az én panaszom napodat meg vissza idézni.
Téged azért nemződ nem lát tündökleni többé
Hajnali fényében, sem anyád nem nyujtja kezét, hogy
Bánatos orczádat harmattal mossa vidámmá.
Mégis enyészted után ha van árnyékodban is érzés,
Lásd, hogy az emlekező lánynak, noha boldog egészen,
Kedvese karján is megtisztel néha siralma —
De te veszéséért engem sanyarítva ne büntess,
Istene hősömnek! soha én nem kértem ohajtva,
Hogy dél fényes egét tündér oda hagyja miattam
És gyermekkorom álmaival szívemre boruljon.
Nem kértem; de nagyon kívántam, imádtalak érte,
Hogy valahára erős karral deli bajnok öleljen.
És megadád, Ete, hadzavaró deli bajnok ölelt meg.
Most mikoron boldog napjaimnak kelne világa,
A boldogtalanért, hogy az értem romla, ne büntess.»
Így végzé, s szemeit levoná a kékes egekről.
Nem mulatott: szívét a földhöz huzta szerelme,
Arra, hol örvendő képpel rá vár vala apja,
S a kis testvérek, hol hős Ete teljes erőben
Büszke magas fejjel fölségesen álla közöttök.
Ment szaporán, s legelőbb Bodor utját állta Szömérrel.
Csókolták, karján csüggöttek, sírtak, örültek,
És atyjokra vivék. Az hogy kebelébe fogadta,
Épségén megörűlt, s örömét ily szóra fakasztá:
«Látom, kétségem sincs benne, leányom, az égből
Szállt kezek ápoltak, s az öreg katonára tekintvén
Égi Hadúr küldött tévelygésidre segédet.
Áldassék neve! sokszor rám ontotta kegyelmét,
Most a legfőbbet, hogy téged visszavezérlett,
A ki öregségem napját föltartsa szemével,
S az ha leszállt egykor, testvérinek anyja maradjon.»
Elvégzé az öreg, s teljes lett álma. Leánya
Megcsókolta kezét, és kedveze, szóla, mosolyga,
Mint csókolta előbb, s vala szólni, mosolygani kedve.
Majd pedig elválván, a hős karjára füződött,
S állt mellette, hogyan fiatal szép kerti fa mellett

Áll a völgyi virág, s rá hajlik az esti szelekkel.
Szűz feje ott a fát gyengén megfekszi, s puhán nőtt
Lombja közől a hajnallal pirosodva kifejlik:
Hajna is így hajlott a hős kebelére fejével,
S nem vala nyugta soká. A mint már visszamenének,
Egy fia-vesztett pór rejtekből űzte boszúját.
Látta fiát a síkon elesni Etének előtte,
Most meghuzta magát, s kopját vete rája boszúsan.
Vélte, talán őt, vagy lánykáját lelheti, s akkor
Lelke nyugodtabb lesz. És ment a kopja suhogva,
Vitte halálos erőszakkal boldogtalan élét.
Észrevevé Ete, s Hajnáját elvonta előle.
  Gyilkos szer! hova indultál? Nem Hajna szivének
Termett a te vasad; de halálúl terme lövődnek,
A ki ha el nem ereszt, fia utján nem megy alunni.
Im lemerűl a kopja kemény fagyökérbe hegyével,
És rezzenve megáll; de az izmos pór fut. Az élet
Kedves lesz neki, és fut ijedve. Utána hevülten,
Mint zúgó zivatar, fut hős Ete, s űzi, riasztja.
A hegyen ők szörnyű dobogással messze szaladtak,
Jóval előbb a pór, mindig közelítve az ifjú,
S öldöklő jobbját fölemelve halálos ütésre.
  Egy nagy szikla feküdt, szabadon, sűlyedve, középen,
Végső oltalomúl dühösen neki dőlt az erős pór,
És meg is indítá rohanó kaczagányos Etére.
A gyors bajnok után Bodor is futa nyugtalan észszel.
Most a rettenetes sziklát meglátva sikoltott:
Kit hogy halla emez, az eső sziklának előle
Nem futa, megtartá bajosan, s más utnak ereszté,
És a szikla szakadt iszonyú robogással, az alsó
Bokrokat és fákat csikorogva lehordta, mig a mély
Völgybe legördülvén iszapos lágy földben elűle.
A pór addig előbb kele, és folytatta futását,
S szinte elért a hegy tetejéig, hol feketéllő
Rozzant vén sziklák oromúl tornyozva fölálltak.
Nem késett, a sziklákat megmászta: de jókor
Ott termett Ete hős, lábát megfogta kezeivel,
S rajta nagy ot rántott. A pór a szikla kiálló
Szálát átölelé, s nem esett le; de a nagy erőtől

Termete megroppant. Még egyszer húzta meg a hős,
És a nagy kőszál leszakadt a pórra ropogva.
Halva marad nyomorult, vérét velejével elöntvén,
S a tört kődarabok mellette zörögve futának.
Nagy zavar, aggodalom volt lenn; de előttök ezennel
Megjelenék Ete, s fenn űlt a kis gyermek ölében,
Melyre oszolt a gond, s öröm állott vissza helyébe.
Már mindnyájan az ősz Huba hajlékához elértek,
S mindenik éhét és szomját hevenyében elűzé.
Kedvre derűltek az ősz daliák; mert bajnak utána
Édesb a lakozás. Hadrontó Tűzima képét
Mint lehetett, kividámította, s haragja megenyhűlt.
Félre tevé nagy szál fáját, s szál fája helyett a
Sorba kerűlt ragyogó nedvű kupa forga kezében.
Ily lakozás közben Huba szólította fiát, és
Hegyre futásáért így feddődék vele, mondván:
«Gyermekem a te idől nem jött el, még te veszélybe
Oktalanúl ne szaladj. Ha korán elrontod erődet,
Nem lesz azon korban, hol többnek kellene lenni.
Majd ha karod dárdát bírhat, s a kengyelig érnek
Lábaid, a hadakat bizvást megjárhatod: addig
Ódd magadat bajtól, ne rohanj vesztednek elébe.»
Így feddette fiát, s annak beborúl vala képe.
Síra, hogy a dárdát nem bírják karjai, s lába
Még kengyelbe nem ér. De örűlt neki Tűzima s hítta.
A mint hozzá szólt, megijedt a gyermek először
Zordon hangjától, később lábára fölűle,
S félve vevé kenyerét hadrontó szörnyü kezéből.
Csongor előkele most véres feje könnyü sebével,
Kit hogy láta Szömér, s deli Hajna, kötözni siettek.
(Mert illyen kezek ápolták a bajnokot akkor.)
Hajna törölte sebét, s vérét elmosta szelíden
Ifjú arczairól, s a sebről félre simítá
Szög haja lágy fürtét. Hozzá jött gyenge Szömér és
Írt köte rá, és a bajnok megörűle sebének,
És mosolyogva hajolt a gyenge kezeknek alája,
A kit egyébként nem könnyű illetni erősebb
Karnak is a viadal mezején, s elvárni veszélyes.
Most csendes vala, és hozzájok nyájasan így szólt:

«Szőke fodor haju lány, s te mosolygó barna leányka,
A sebeket ti nagyon kegyesen kötitek be, azért ha
Még sebeim lesznek, hozzátok térek azokkal,
Vagy magam is könnyű sebet ejtek testemen önként,
Hogy ti beköüssétek, és annak lelkem örűljön.»
Így szólt, és amazok pirulának, társi dicsérték.
Félre vonult ezután, s egyedűl lön Hajna Etével.
Messze terűl a sík tájék szemeiknek előtte,
Bodrog alattok megy, csillámos habjait űzvén,
Kedves az ég, suhogó szeleit lassúdan ereszti.
Némán áll a hős, szeme Alpár tája felé vész,
S aggodalom hangján hozzá deli Hajna imígy szól:
«Hős, ha szavam téged nem bánt meg, az este közelget,
S mégte nyugodt nem vagy: van kedvesb titka szivednek.
Messze kivánkoznak rettentő karjaid innen,
S Hajna tüzes szemeid látásán nem mer örülni.»
Végezi; szép Ete hős tüstént így válaszol erre:
«Nem vagyok én, oh Hajna, nyugodt, és karjaim innen
Messze kivánkoznak: de ne aggódj'; titka szivemnek
Nincs, ezután sem lesz, mely kedvesb volna szivednél.
Alpár vérengző viadalmai gyujtanak engem;
A harcz híre után lesz csak nyugodalma fejemnek;
Mert tudod, a magyar itt harcz nélkűl nem tud örülni.»
Így szóltak. Távol pedig Alpár puszta vidékén
Véres harcz vala még, s iszonyú morajával eget vert.

TIZEDIK ÉNEK.

Ekközben lassan futa már a déli verőfény,
És nyugatot közelebb kezdette hevíteni lángja,
S még folyvást dühödött a harcz, s vér-izzadozással
Mérgesedett daliák egymást fene búban emészték,
És mig erős Isten dühös Ármányt meg nem alázta,
Vert vala a rohanó seregek nagy része, s zavarban.
Itt fejedelmi Zalán Kundot megnyomta hadával,
S a lobogós Csörszöt; vele volt a spártai Hermes,
S mint kirepített nyíl, haladott, hős népeket űzvén.
A két hadvezető állt még, s tüzesedve merész Kund
Vissza Zalánra csapott. Megrengett sárga sisakja,

S bús csengése riadva hatott viselője fülébe.
De hamar a nyilazó Krallin, s lángfürtü Preheszka,
A daliás Kundot leverék fejedelmi Zalánról,
S fürge lovát nyilazó Krallin vesszője megölte.
Ott a bátor hős, megbúsúlt lelke tüzelvén,
Csapdosa szerte, s futó népét harsogva kiáltá:
Akkor Hermessel harczolt fia, s meg-megakasztá
Vad rohanásában. Mint két hegyes éktelen árbocz,
Látszottak nagy dárdáik, s mikor összecsapódván
Egymást rontották, recsegett a nagy fa kezökben.
Nem lehetett Csörsznek leteríteni spártai Hermest,
A lobogós Csörszöt nem tudta ledönteni Hermes;
Néha kimozdítá; de merészen visszacsapott az,
És megdöbbenté haragos vad képe az űzőt.
Senkinek a lobogós Csörsz nem hátrála csatáin,
Nem hátrált most is; de mikor hadi népe futamlott,
S atyja szavát hallá, mene ő is. Utána zörögve
Vitte hadát Hermes, s rengő dárdája nagy érczét,
Csörsz hogy Kundhoz elért, biztatta fiúi szavával,
S végtelen örvényként mindent leteríte körében.
Ellenben rohanó Hermes, s lángfürtü Preheszka
Víttak erőszakosan, s vérengző harcz leve köztök.
Víva körűl a népség is, s nagy zajt üte, s hullott,
Mint szelek indultán elhullnak az őszi levelkék.
Kadosa ekközben belső szekerére borúlva
Sínlődött sebein; de leginkább harcza szünésén.
Ekkoron elhagyván harczát, jöve nyalka Zoárd, és
Lágy testvérhangon szomorú bátyjához imígy szólt:
«Bátya! miért vesznél te dicsőség nélkül előttem?
Lásd, gonoszúl fordúl a harczon csalfa szerencsénk:
Elviszlek tova, hol csata nincs, s kéjedre pihenhetsz,
Én meg visszajövök meghalni, ha vég napom eljött.»
Erre keménylelkű hős bátyja viszontag imígy szólt:
«Óh mért szólsz nekem illyet öcsém, testvéri kezeddel
Mért inkább a földbe nem ölsz, nem fojtasz el engem?
Menj, a nagy bolgárt népemből hídd ki, s boszúlj meg.
Őtet imént dárdám leütötte; de melle vasával
S pajzsa nyomásával jókor kikerűlte halálát.
Engem azonban elért súlyos dárdája födetlen

Oldalomon; de azért meglátsz a harczokon engem:
Csak te rohanj most, s véremnek vasad állja boszúját.»
Így szólott; amaz is szavain nem késve megindúlt.
Vitte hadát iszonyún, iszonyúbban vitte aczélát.
Már is erőtelenűl hátrál vala Kadosa népe,
Őket Viddinnek bátor katonái szoríták,
Bár Viddin maga nem vala itt. Maga a seregekhez
Ment legelőre, hol a hadat űző párduczos Árpád
Küzd vala, s a seregek ritkulva bomoltak előtte.
Ő oda ment; de nevét a hős ordítva kiáltá,
S a rohanó bolgár sokaságnak elébe vetődött.
Ott haragos hangon Viddint többszörte kiáltá,
S véres utat töre kardjával. Levetette Berinkát,
És Tivarót s Rohemet lassúvá tette sebekkel.
Volt egy Ronka nevű bolgár alhadnagyi tisztben,
A nagy Viddinhez termetre ruhára hasonló,
S bár nem is ollyan erős, de merész, és küzdeni termett.
Ez hogy népe között szágúldani látta Zoárdot,
Arra csapott. «Viddint, nyomorú te, mi végre kiáltod?
Itt van most, rettegj, s érezd meg karja hatalmát.»
Így szólván nagy dárdával megütötte Zoárdot,
S rojtos pajzsa felét letöré. Mind hitte csalódva,
Hogy Viddin harczol. Viddint ordíta Zoárd is,
S hitte, de nem réműlt, hanem elnémúla keserves
Mérgében, s oda ugratván, megszúrta halálos
Sebbel erős mellét, s vérét ontotta szivének.
Ronka legott megszűnt, s elhajlott büszke fejével.
Rajta örömbe merűlt győzője; de búsan üvöltött
A bolgár sokaság, s réműlten elálla körűle.
Tas hátúl szemesen minden mozgásra vigyázott,
S merre kevergő nép csüggedve vezértelen állott,
Ott termett tüstént, és közbevetette hatalmát.
Szinte nem is tuda most hova menni, holottan ijedve
Ármány lelkétől több részről engede a nép.
Mégis legzajosabb harczot kezdett vala Hermes,
S a fejedelmi Zalán, s iszonyú katonája, Preheszka,
Hol mikor a szomorú zengést hallotta, serényen
Vitte feléje hadát. De Philó a városi zászlót
Szerte lobogtatván, szaporán mene, mint az ölő nyíl,

S gyújtogatá népét, s rontotta az ellene vágót.
S most vala, hogy magyarokra rohant a szűtelen Ármány.
Ingadozó fejjel csak alig viva része, nagyobb rész
Már futa, s visszacsavart paripán mellőzte csatáját.
Csak maga nem rettenve megállt a párduczos Árpád,
A dühödő Rémnek helyt nem hagya büszke szivében;
Küzde s dicső feje rettenetes mozgással emelte
A rezegő tollat s tündöklött isteni kardja,
Mint lobogó mennykő. Hogy azonban látta bomolni
Visszafutó hadait, megfordította hatalmát,
És keserű szívvel mene vissza, holottan elérte
Őt rohanó Viddin, s így szólította kevélyen:
«Futsz-e vezér, nyomorúlt latroknak büszke vezére?
Fuss bár, eltemetem nevedet, s e dárdavas át jár
Testeden, és félénk szivedet megmetszi hegyével.»
Így szólt, s a feketés nagy dárdát szörnyen emelte.
Jól hallá e zajt, el sem futa tőle nagy Árpád,
Mint más futna, kit asszony szült félékeny apától.
Nem futa, megfordúlt, s nagyságos homloka látszott,
És csak alig látszott, már villoga, csattoga kardja,
S a rohanó Viddint megszédítette csapása:
Így fordúl meg az égi vihar nagy tengerek árján,
Így fordúl vele meg a tenger szörnyü hatalma:
Mint, Viddin! tereád fordúlt meg erőszakos Árpád;
Akkor dárdádat nem birtad emelni fejére,
Nyelved is elnémult; de az ott hagya téged azonnal,
S a szaladó seregekhez elért. Reszkettek előtte
A sanyarú Rémek, s népét kergetni szünének;
Ő pedig így szólott, s meghallák a hadak őtet:
«Hősök vagytok-e még? ti vagytok-e, kikkel Ügeknek
Hős fia, Álmos apám indúlt telepedni nyugatra?
Vagy hova futtok most? Hah! hol vagyon a ti hazátok?
Vissza magyar! most vissza velem, vagy halni, vagy ölni!
Merre vasam villog, s hadat űző hangja sivítand.»
Így szólt, s a hadakon végigharsog vala hangja.
Mindjárt égreható riadással visszanyomultak
A szaladók. Valamint mikor Isten járja hatalmas
Lábbal tengereit, hullám megy előtte tolongva,
Melly az idős sziget orma fölött tüneményesen elcsap,

És szirtet, partot betemet zabolátlan özönnel:
Úgy mene a had erős Árpád fejedelmi szavára.
Megfúvá kürtét Lehel is, s a nemzeti zászlót
Vitte magas kézzel Bulcsú; most lelkesedetten
Mind új harczra hevűl, mind új dúlásra törekszik.
Most vala, hogy futa Isten elől a mátrai Rém is.
Tüstént a csüggedt sziveket megszállta merészség.
Kund s lobogós fia Csörsz ordítva rohantak előbbre.
Jött Tas is, és ragyogó kardját hozzájok emelte.
Istenes Und bátrabb viadalba vezette vitézit,
És maga hadrontó hatalommal víva közöttök.
A bolgár harczot bátrabban tűrte Zoárd is,
És kivivé tetemét a vélt Viddinnek elölök.
Kadosa, hogy hallá riadozni vezére szavával
A harsány kürtöt, dárdát emelinte hevűlten,
S nem birván, valamint ezelőtt, keseredve lehajtá
Büszke fejét, és könnyei a dárdára csorogtak;
Bojta is elbágyadt szemeit még egyszer emelvén,
A magas égre veté, s így szóla törékeny ajakkal:
«Oh csak még ma viselhetném a harczi szerencsét,
S bajvívó karomon bolgárok vére csorogna,
Milly örömest halnék; de talán majd halni fogok, haj!
S a csata híre között nem lesz ragyogása nevemnek.»
Ekkép szóla keservesen, és bágyadva lehunyta
Bús szemeit; de Hadúr rá inte nagy égi kezével,
S sorsa, hogyan kéré, a harcz és harczi halál lön. [het,
Fenn, hova emberi szem, sem az agg föld hangja nem ér-
Áll egyedűl gyönyörű ragyogással az életi csillag.
Onnan külde sugárt a hős tetemébe Hadisten.
Szállt a tiszta sugár, vékony ragyogása megosztá
A levegőt s kedves hangzat jöve lassan előtte.
Éledezett a hős. Lelkét öröm-ösztön emelte,
S a jövevény hangzat megrázkódtatta halálát:
Végre beszállt a fény s kebelében vette lakását.
Akkor Bojtának megnyilt szeme, homloka gyógyúlt,
És behegedt. Tetemét nagy erő izgatta s merészség.
Ismét látá a napot, a napalatti világot,
Látá a szörnyű viadalt, s kívánta veszélyit.
Lóra kapott és népe közé vágtatva kinyujtá

Fényes aczél kardját, hol örömbe merűlve tekinték
Bámulatos szemmel katonái, s nyomába rohantak.
Így mikor a daliák mind föllázadtak, előttök
Hadvezető Árpád száguldа serényen: az izzadt
Mén futa, mint szellő, tajtékzó szájjal alatta,
És földet döbbentve vivé fejedelmi hatalmát;
Ő pedig ült, daliás képén nagy lelke kitűnvén.
Rettentő szeme, mint az erős nap fénye világolt,
S mint az ölő villám ragyogott markában aczéla.
Párducza messzerepült suhogó szélszárnyon utána,
S fenn a bús levegőt rezgő lobogója hasítá.
Gyorsabban nem száll az egek villáma, sem ennél
Nem rettentőbb a felhők szakadása, holottan
Végtelen országok zuhogó özönébe merűlnek;
Nem megyen így keserű mérgében az étlen oroszlán;
Csak bátor keselyő rohanása hasonlatos ehhez,
Mely magasan suhog el szárnyával az égi szelek közt,
S a morajos felhőbe merűl. Ott szája hegyébe
Villámot veszen és sziklás fészkére lecsattan.
A fejedelmi vezér ekkép száguldа s omoltak
A népek, valamerre csapott. Maga dölyfösen állott
Rettenetes Viddin, szédűlt feje újra fölélvén,
És Bulcsúra veté másodszori harcza haragját.
Véresen és bátran állott ez előtte, s kezétől
Félté, nem félvén maga, a nagy nemzeti zászlót.
Ekkor jött Árpád rohanó népeinek előtte,
Kit mikoron látott nagy erőben haemosi Viddin,
Hadra szokott szive megdöbbent, s kétségbe vonúla.
De hamar ismét a vak tűz szikrája fogá el,
S lelke vadúl ily gondolatokba merűlve tünődött:
«Viddin! Viddin! erőd hova lett, hova bátorodásod,
Mely veszedelmiddel nőtt, mint kísértetes árnyék
A lemenő nappal, hova lett most bajnok eszedből?
Hah! hogy egy ember előtt meg kell döbbennem ijedve,
A ki előtt csak imént seregek nem mertenek állni!
Óh szállj vissza megint hadi bátorsága szivemnek:
Nem gyermek vagyok én, nem enyelgő gyenge leányka,
Nem! hanem a bajnok Temoronnak fajzata Viddin,
A kit erősök nemzettek, hogy lenne vitézebb

Minden egyéb hősnél és általa lenne dicsővé
A bolgár sokaság... Ám jőj hát büszke lator, te,
Jőj, hogy véred után Viddinnek híre maradjon.»
Hasztalanúl így szólt s az üres levegőben enyésző
Szózatival gonoszúl játszott a csalfa szerencse.
Ő szaporán Sthenelos ménét megkapva, reá űlt;
Tarta nehéz paizsot, s kivoná új kardja hatalmát,
Mely még vértelenűl nyugodott a czifra hüvelyben;
Most pedig a legerősb bolgártól fényre hozatván,
Síva röpűlt, s a porlevegőt csillogva hasítá.
Árpád, hogy daliás Viddint közelíteni látá,
Ráösmert, s egy pillanatig szűntette rohantát.
Majd az előre haladt sokaságot félre kerítvén
Szólt s ezeket mondá Viddinnek lelke hevéből:
«Ösmerlek Bodony, (így hangzék magyarúl neve) híred
Elterjedt, valamerre magyar hordozza szerencsés
Fegyvereit; de gonosz bélyeg van nyomva nevedre;
Mert nemzettagadó kész vagy gázolni rokonvért
És bérért idegent szolgálsz; idegennek adózol
Annyi vitézséggel, hogy végre erős hadi munkád
Hírt hozzon neki és neked és népednek alázást.
Vajha ne jósoljak, hír nélkűl fogtok enyészni,
A fizető úrnak harczaiban elaljasodottak,
Száma fogyott kis nép; mert önként messze szakadtok
A vértől, melyhez tartozni szerencse s dicsőség.
Térj meg azért, hajtsd meg karodat hódoltan előttem,
Térj meg népeddel, nagy térű földet adandok
Birtokodúl s helyet és szólást a népi tanácsban.
Nemzetnek lészsz tagja, kit én, — úgy adja Hadisten!
Megtelepítendek e boldog földön örökre.»
E szavakon Viddin gondokba merűle; de büszke
Szíve aczéláról a szó nyila végre lepattant,
Meghódolni kevély, inkább hódítani vágyó,
Veszni rohant vadságában elszánt vala menni
A veszedelmes uton; megtérnie szégyen eszének.
Hős Árpádhoz azért így szólt vala válaszadólag:
«Csábítók szavaid; de valók nem, büszke vezér te,
S nem csatatérre valók, hol kard és dárda parancsol.
Vagy hiszed azt, hogy kit még ember meg nem alázott,

Viddin előtted csak szóért meghódol örömmel?
S nem gázolsz-e te is, ki fenyítesz, szinte rokonvért?
S földet igérsz, mely még el sincs foglalva? s ha Isten
Úgy akarandja, soká nem lesz? De halálos ütésre
És nem szóra jövék ma eléd. Az utóbbi világ majd
Lássa meg, a két nép meddig fog fényleni? Mellyik
Fogy meg előbb nemzettagadó romlásban elesvén;
Kettőnknek sorsát pedig itt válaszsza ez óra.»
Így szólt, s megrohaná a nagy fejedelmi leventét.
Mint mikor éktelenűl zendűlvén, összecsap ég, föld,
S a beborult egeket csak villám fénye deríti:
Itt pedig elmohosúlt üregekből kél döbörögve
A zivatar, s vele fölharsog nagy tengered, oh föld!
És egyszerre világ vas sarkai meghasadozván,
Völgy és hegy remeg, a nap, hold és csillagok ingnak,
S mindeneken rémítve uralkodik a vad erőszak;
Illyen erőszakkal két hős egymásnak eredvén
Összemegy itt földet rengetve, halálos ütésre,
És csattog, csörög a fegyver s a fényes aczélhegy
Messze kivillámlik, haragos szikrái lehullván.
Bámúl a sokaság környűl és szünteti harczát;
De hamar elzúg a szélvész, hamar elvesz erősök
Karjai közt a harcz, ha harag gerjeszti föl őket,
S véröket, életöket meg nem kímélve csatáznak.
Vág Viddin, s fényes vasa Árpád pajzsa felé száll
S azt nagy zörgéssel ketté lehasítja középen;
A rezet és a bőrtömetet s a vas lapot egyben
Megszegvén bemerűl; de nagy Árpád sértelenűl van;
Visszacsap és Viddin sisakára lecsattan ütése.
Szörnyebbűl ennél Istennek mennyköve nem csap,
Nem súlyosb a vízszakadás. Nem tartja hatalmát
A sisak és nagy haj, sem erős koponyája; az éles
Vas lemerűl, hol az életerő lakik, agyvelejébe,
És hidegen megy mélyen alá. Viddin feje hajlik,
Mint hajlik Haemos tetején a díszes iharfa,
Mellyet hasztalanúl sok időig vágtak erőtlen
Fejszések, s környűl ültek fáradva; de jő a
Tengernek zivatarja vadan, megrázza tövében,
S ott harsogva ledől a nagy fa vak éjszaki völgybe.

Igy dőltél te is el, bolgárok erős feje, Viddin!
Rajtad az összetörött fegyver rémítve csörömpölt,
És bátran dobogó szivedet megtörte halálod.
A fejedelmi magyar tova menvén, déli világként
Vitte az öldöklő vasat, és sereg omla előtte.
Bojta, hogy a harczokhoz elért, népére Zalánnak,
Mint lecsapó sólyom, veszedelmet, s szörnyü halált vitt.
És legelőbb agyas Ocsko fejét megszegte vasával,
A ki legott nyergére borúlt, és vére leomlott.
Ennek védelmét Krallin vállalta ivére
És nyilazott, de nyilát nem jól hordozta szerencse.
Elröppen vala Bojta fölött, és messze suhanván,
Gyengén a lobogós Csörsznek süvegére leszállott.
Még egyszer nyilazott, de vitéz Bojtára hiába
Szórta nyilát. A bús vég még nem szálla szivéhez.
Bojta ezen közben lecsapott Dernára, ki görcsös
Nagy bottal közelíte vadúl; őt Bojta fülénél
Balrol támadván, megvágta, s midőn amaz erre
Megfordúlt csikorogva, nehéz véres feje zúgván,
Jóval előbb, hogysem botját Bojtára lecsapná,
Már hős Bojta, nyakán beveré kardjának aczélát:
Így ez is a véres földet megölelte, keserves
Kínjában kezeit rágván. Nagy botja fejénél
Fetrengett, mint egy magas ág letörött fa tövénél.
Bojta tovább rándúlt, s Rányit megütötte derékon,
S czifrás nyergéből lebukott ez azonnal. Utána
Elvesze Dorminolik, s agg Kempi Preheszka fiával,
Sárga Zoborral, kit mikoron kopját löke hozzá,
Visszavetett kopjájával hős Bojta lesujtott.
Ment azután, hol nagy zajjal fejedelmi leventék
Víttanak egymás közt. Hős Kund alpári Zalánnal;
A lobogós Csörszszel Hermes; lángfürtü Preheszka
Visszaverő Tassal, kik, mint az erőszakos éjszak
Erdeje zúg, ropog a zivatarban, zúgva, zörögve
Egymás közt iszonyú zajjal fene harczokat űztek.
Bojta is arra rohant, s Hermes katonái közül az
Ellene jött macedó Theophilt nyakszirten ütötte.
Védni rohant Xenophon, Hermes testvére, dsidával.
Bojtát hóna körül megszúrta, de Bojta boszúsan

Visszacsapott, és jobb karját leütötte könyökben,
S nem szűnvén, kebelébe veré a kardot: amannak
Teste legott leesett, s nyájas képére halál ült,
Bús feketén, mint ül tengerre az éktelen éjfél.
A porban még fetrengett, rángatta nyakával
Gyenge fejét, s Hermes! Hermes! kétszerte kiáltá.
Harmadszor rebegett, s ajkán testvére nevének
Hangjai szellőként szomorú lelkével enyésztek.
Így vesze ő, Bojtát a seb fájdalma hevíté.
Népe közé mene kötni sebét; de körűle süvöltő
Torkokon a görögök Hermest szomorodva kiálták.
Jött az, s a lobogós Csörsznek kikerűlte csatáját.
Mint repülő nyíl, jött, s haj! öcscsét halva találta.
Nem várt, nem szólott, köny nem futa bánatos arczán;
De szive síra, s boszút ordított benne haragja.
Mind a népe között álló Bojtára mutattak.
Arra rohant; az erős népet dárdája megosztá,
Bojtához juta, és oldalt megszúrta dühödve.
Bojta nehéz szívvel tüstént eldőle, s veszendő
Bús feje porba merűlt. És ekkor az életi csillag
Visszavevé sugarát, mely búsan zenge, miként zeng
A panaszos lantnak megpattant húrja, s rezegve
Égbe kerengett a kínnal telt földi határból.
Ossa-vidéki Philó bal szárnyait űzte nagy Árpád
S már készűlt a várasiak harczába merűlni,
Hogy kezöket fáradt Undról csattogva leverje;
De szomorú zajjal jött Bojta halála fülébe,
S a győző Hermest bús szemmel látta ragyogni.
Ekkor megfordult, s biztatván, szóla Lehelhez;
«Hallod-e a bús zajt, szép kürtű gyermeke Tasnak?
Haj! nem csalfa zaj az, Bojtának veszte van ottan;
Menj szaporán, ódd a népet, verd vissza ölőjét.»
Monda, s rohant a hős, szép kürtű gyermeke Tasnak.
Lógva hagyá buzogánya fejét kürtének alatta,
S dárdát vett jobbjába, de a hadi kürtöt először
Megfúvá nyargaltában. Harsogva hatott el
Hangja, s az elcsüggedt fejeket büszkébben emelte.
Bojta körűl tüstént iszonyú harcz támada. Hallák
A kürtös daliát közelíteni, s bízva csatáztak.

Hermes is elborzadt hangjára, s kitére közűlök,
Hogy Lehel ellen erős dárdáját győztesen üsse.
Össze megy a két hős. Hermes téveszti szurását,
Ellensége ruhái között megy el ércz hegye. Akkor
A szép kürtü Lehel Hermes paizsának irányoz,
És üti; de kitörik ropogó dárdája kezéből;
Őt Hermes nyomban, mint gyilkos erős fejü sólyom,
Űzte, s körűl szomorún harczoltak Bojta vitézi.
S már emelé iszonyú magasan dárdája hatalmát,
Mely mint nagy mennykő csattanna Lehelre, de gyorsan
Visszaszökik jó sárga lován a szittya levente,
És buzogánynyal csap Hermes mellére, holottan
Nyílt vala a pánczél, s vastag nyaka bőre fehérlett.
Ottan (előbb hogysem suhogó dárdája leszállna)
Érte csapás, s felső csontját döbbentve betörte.
Hermesnek dárdája leszállt, de nem ollyan erővel,
Mint kele, s kártalanúl lezuhant vállára Lehelnek:
Hős Lehel a dárdát büszkén elrázta magáról;
De Hermest végső lélekzete nyomta. Keményen
Csapkoda rá Lehel, és agyban verdeste. Lefordúlt
Ő, s szép fegyvereit s testét paripája tiporta.
Ekközben Krallin Lehel arczát vette irányba,
És meg is érte, piros vérét bőrére kiontván;
De Lehel a könnyű sebbel nem gondola: harczolt.
És ismét jöve más nyíl is, mely szügyben ütötte
Sárga lovát. Megroggyant az, s nem vitte ülőjét:
Akkor mind örömes zajjal rohanának elébe
A sisakos görögök s tótok fejedelmi Zalánnal.
Ellenben leütött Bojtának népe csatázott.
Jött maga is fejedelmi Zalán, és üstökös Indát
Földre veré, süvegét, s koponyáját össze hasítván.
Megkergette Vihart s oldalt úgy szúrta, hogy egyben
Összerogyott, és földre zuhant nagy teste lováról.
Már Lehel a hősök közepett maga álla; de jöttek,
Mint ropogó villám, lobogós Csörsz, s apja merész Kund,
Megronták a kört, tágúlást adva Lehelnek.
Jött Tas is, és harczolt rohanó fejedelmi Zalánnal;
Csörsz pedig egy csapatot maga bontott, s vitte halálos
Dárdáját legelől. Krallin futa tőle; de nyomban

Száguldott Csörsz, és félénk hátába ütötte
Dárdáját. Hegye messze bement, s megfúrta veséjét.
Gyors Krallin leborult. Íján megpattana húrja,
S dőltében nyíllal ragyogó puzdrája lecsörrent.
Csörsz kivoná az erős dárdát, s így szóla fölötte:
«Hitvány! tőled sem fog többé senki remegni;
Sőt tőled nem is, a nyíltól, mely szívedet őrzé.
Jó híred sem lesz; mert Csörsz, Kund gyermeke győzött,
Gyors nyilazó kezedet fényes dárdája leszegvén;
És nem lesz, ki dicsérhessen, mert nemzeted elvész
Még ma, reád pedig a pusztának férgei jőnek,
S tagjaidat megeszik, s nyomorúlt rossz véredet iszszák.»
Így szólván fölemelte fejét a büszke levente,
Ment tova, mint vértől párolgó mérges oroszlán;
S a leütött Krallin katonái futottak előtte;
Más részről azalatt végső munkára sietvén,
Jára vezéri Philó, s a réműlt népeket inté,
A hadakat szaporán megjárta serény lovon, és hol
Viddinnek népét, s a többi vezértelen álló
Népeket észrevevé, fennszóval kérve, fenyítve
Harczra tüzelte, s kemény sorokat rendelve tovább kelt.
És mikor a sorokat mind végig járta hadához
Ment ismét, s magasan viteté a várasi zászlót.
Ott a várasiak közepett vágtatva ragyogván
Harczba rohant; de közel jött már a párduczos Árpád.
Földre veré Sthenelost, ki vezéri Philónak elébe
Futva gyalog sietett, kelevézét hátra feszítvén.
A kelevézt Árpád elvágta, s utána leszegte
Gyenge nyakát az erőt vesztett nyúlszívü görögnek.
Árpád öldöklő kezeit nem vette le rólok;
Szűntelen ölt, s a nagy zászlót közel érte vasával.
Ott szorosan paizsos görögök búsúlva megálltak,
Közbevevék a nagy zászlót a harczi vezérrel;
De mikor Árpádnak megcsattana kardja közöttök,
Sárga halálképpel mind nagy réműlten oszoltak,
S a zászló remegett félénk tartója kezében.
Bulcsu leverte Thoást, Árpád a strímoni Zénót,
És Notarast: annak beleit kihasítva, emennek
Vállát érve, s erős fogait megtörve agyában.

Mind egyszerre nehéz fegyverrel földre zuhantak.
Árpád harmadszor Zákóra, a várasi zászló
Tartójára csapott. Megüté azt vakszeme táján,
Hogy tüstént nyergére borúlt, szédült feje csüggvén.
Ekkoron Árpádot végső diadalma vezette,
Rája rohant, szörnyű szemmel két félre tekintvén,
A zászlót kivevé, s magasan fölemelve kiálta,
Hogy végig rengett seregén nyers hangja szavának.
Nagy Faragónak adá, magasan hogy tartsa közöttök.
Ekkoron a zászlót meglátták gyors hadi népek,
Kik követék Undot, kik víttak nyalka Zoárddal,
Mind magasan ragyogó fegyverrel előbbre rohantak.
Megrémült pedig a görög, és futa gyorsan előttök.
A bolgár makacsan helyt álla; de kardja Zoárdnak
Irtogatá őket, mint tűz a sárga kalászok
Dús sorait, vagy erős fejszés töves erdei fákat,
A ki korán kimegyen sűrűn nőtt dombi berekbe,
Hol fiatal fáit szaporán vágdossa, s mikorra
Szemközt a delelő nappal fáradva lenyugszik,
Már hosszan beteritve van a zöld erdei táj ék.
Ekkép ölte Zoárd, s kopjás katonái az álló
Bolgárok seregét; de megűzé párduczos Árpád
Ellensége hadát, s mostketté válva, veszendő
Osztályban gyengén harczolt segedelme Zalánnak:
Hermes népeit ővele a harcz mérge kizárta
Vára mezői felé. Lobogós Csörsz, s apja, merész Kund
S a fene képű Tas villogtak előtte tömötten.
Itt pedig a fejedelmi magyar csattogva szalasztá
A rémült hadakat, s a várasi büszke csoportot.
Megfordúla Philó kétszerte; de a hadat űző
Árpádnak kezeit nem merte bevárni, nem a bús
Villámló szemeket, s daliás komor arcza hatalmát.
Most imez, a rohanó seregek fejedelmi vezére
Megszüntette lovát, s nagy hangon utána kiáltott:
«Gyáva! ki más ezerek lelkét viadalra tüzelted,
Futsz most kardom elől, nem tudsz meghalni vitézűl.
Bár hát fuss: de tiporjon meg vas lába lovadnak,
S a véres Tisza nagy halait táplálja sziveddel;
Mert nem vagy méltó seregeknek előtte ragyogni.»

Gúnyosan így szólott, hogy megfordítsa futását;
Mert igen óhajtá megvíni; de hűlve, remegve
Ment a csalfa vezér, mint párás csillag az égen,
Mely leszakad, s halovány lángjának fénye kialszik.
Már közel ért veszedelméhez. Tisza partja fölött egy
Fűz mellett hökkenve megállt. Örvényesen ingott
Lábainál a víz, remegő árnyéka halálként
Látszott mély fenekén, de körűle csoportosan álltak
A rémült katonák. Mind erre rohantak eszetlen
Bódúlásokban, s nem volt ki megója haláltól;
Hátúlról pedig a magyarok riadása dörömbölt.
Mint rontó zivatar jöttek csillogva, robogva,
S mérges ölő nyilak és kopják röpdöstek előttök.
Ritkult a sokaság; jaj, üvöltés támada benne;
Holtakkal beterűlt a part, s Tisza árja piroslott.
Árpád is véres kardját hüvelyébe taszítá.
És dárdát ragadott, s kivetette vezéri Philóra.
Jó tova volt, a mennyire majdnem futhat el ember
Húsz lélekzet alatt; a szörnyű dárda pediglen
Elfuta, mint villám, s lecsapott derekára Philónak.
Ekkoron az többé nem mert mulatozni helyében;
A víznek szöktette lovát. Hortyogva vesződött
A hű pára, s urát magasan hordozta; de égett
Ennek háta közén a dárda, s befogta sötétség
Bús szemeit. Most mind zajosan szöktettek utána
A vert, dúlt seregek, s mikor a mély vízbe merültek,
Két részről kicsapott a víz, s gyász színbe borulván,
A letiport füveket görögök vérével itatta.
Benn az erős örvény közepén sok bajnok elűle;
Sok lemaradt lova hátáról, elhányva sisakját
Küzdött a habbal, de veszendő társa lehúzta,
S vad halak étkéűl a mélybe ragadta magával.
Másokat a nyilak értenek el, kik halva lehajták
Vérbe borúlt fejöket, s bőrös pajzsokra terűltek.
Haldoklók közepett sokszor lemerűle az élő.
Jaj hangzott s szomorú bőgés, s magas égbe kiáltás;
Zengett a dagadó Tisza s partjai visszamorogtak.
Ossa-vidéki Philót siető lova vitte: de mostan
A szárazhoz elért, s lerogyott, párája kifogyván.

Ott ura is csak alig birván nagy fegyvere súlyát,
Nyögve kivánczorgott s lelkét a partra lehelte.
Ez lett a kiveszett görögök hírére Görögrév.
Ekközben tüzesen harczolt a második osztály,
Még fejedelmi Zalán, és a lángfürtü Preheszka
Álltanak, és az erőt nyomták bizodalmas erővel.
Példájokra megállt Alpár bús népe s csatázott.
Mindennél rettentőbb a lángfürtü Preheszka.
Ez hogy sárga Zobort, kit főkép kedvele köztök,
Nem látá a harczi mezőn, fene bánatot érzett
Durva szivén, s lobogó dühhé vált búja szivének.
Vér habzott ajakán, s égett hadi tőre kezében;
Szerte futott, ordítva fiát, és ölve kereste.
Sokszor mennydörgő szava zengett a hadi zajban:
«Hol vagytok, kik elöltétek deli gyermekem éltét?
Hol ti veszett ebek? Ah mért bátran előmbe nem álltok,
Hogy lecsapott fejetek dőljön tetemére fiamnak?»
Így ordíta. Reá bátran rohanának az elhunyt
Bojta vitézei: ő pedig ölt s pusztíta közöttök.
Mellben szúrta Bakót, mikor ez buzogányt vive rája,
S fültövön agg Csabait s a tőr áltjárta egészen
Hősi fejét. Ezeket tüstént betakarta halálok,
S testeiken habzó paripák vágtatva tiportak.
Ezt az erős Balator nem tűrte nyugalmasan, indúlt,
Mint szakadó felleg, s arczúl támadta Preheszkát.
Szinte fejét ketté vághatta; de összesivítván
Parti darázsrajként rázúgtak az ifjak azonnal,
És leverék apjok lábához, előbb az idősbik
Szúrta, s vidám szeme húnyorgásit örökre lezárá.
Ott elesett Balator, hálóként összelyukasztott
Teste körűl, bőven gőzölgő vérit okádta.
Szint' akkor vesztére jövén az idősbet agyalta
Réz buzogányával gyors Téti; de visszakerülvén,
A testvérekből háborgó Konka, nagy átkok
Közt Tétit hátúl karddal megvágta derékon.
A gyors Téti hajolt, valamint szép délszaki szálfa
Hajlik az erdőben, mellyet vihar ére középen;
Mégis emelte vitéz karját, és visszasuhintván,
Ketté vágta fejét Konkának: csakhamar őt is

Körbe vevék, s az erős és bús atya tőre hegyével
Megszúrá mellét, hogy szörnyet halva lefordúlt.
Most iszonyúbb lett még a harcz riadása közöttök.
Mint mikor a sívó tigriskölykekre rohanva
Öl, pusztít nagy erőszakkal két sárga oroszlán,
S nyomban előrohan a tigrisnő, s híme: holottan
Körmeik és fogaik egymást lángolva szakasztják;
Reng a nagy barlang s morajokkal bömböl az erdő:
Igy küzdött, fiait védvén, lángfürtü Preheszka,
S messze sivalkodván szava s hosszú tőre ragyogván,
Rettentő vala harczaiban, s rohanása halálos.
Hallá ezt alpári Zalán, s bizodalmas erővel
Villogatá kardját; de körűl alig állhata népe
Kundnak s a lobogós Csörsznek s fene Tasnak előtte.
Még csak az elbúsúlt atya harczolt győztös erővel.
De most közbecsapott Karadónak gyermeke bátran,
A paizsos Televér, s mint kőtorony álla közöttök,
Somnyelü dárdáját sebesen forgatva fejöknél.
Izmos volt Televér, izmosb valamennyi vitéznél,
A ki ma itt harczolt, s volt bátorsága szivének
Tagjaihoz képest: ki sem is tért senkinek, és a
Seregeken dúló keze s fegyvere véres utat tört,
Hímes erős kápát emelintett barna fejével,
És paizsán látszott az iramló Rémnek alakja,
A kit erős Isten hajdan megaláza Kiónál,
Így mene nyugtalanúl járván a vas csapatok közt:
Dárdáját vér és por lepte, s vitézi ruháját.
Most, hogy alóla kidőlt lova, harczra gyalog mene, döntő
Órjás lábával letiporta az ellene küzdőt.
Így jött a szörnyű ide is, s hogy zúgva kinyujtá
Hosszú dárdáját, megötötte Preheszka vitézlő
Két fiait, kik azonnal együtt a földre borultak.
Ott ugyanaz, kit utóbb ért meg dárdája, ledőlvén
Élve maradt a holt testvér tört oldala mellett,
S lassan emelte fejét, s kivoná a kardot alóla.
Ekközben Televér ágyékon szúrva lesújta
Még egy erős testvért s mikor atyjok szíve-szakadva,
Vért sírván szeme, tőrével Televérhez utat tört,
A negyedikre rohant, s kebelét leszegezte vasával.

Ekkoron, a kit előbb leütött, föltámada ismét
Holt testvérétől s karddal megcsapta derékon
Dárdanyelét, melly ott mindjárt a földre lehajlott.
Még hozzá csapa harmadszor; de hatalmas ütését
Föltartá Televér paizsával, s visszarohanván,
Megragadá őt és kardját kicsavarta kezéből.
Ekkor erős karral fölemelvén vitte magával,
Mint viszi héja fiát s keselyű a gyáva galambot.
A gyermek szomorún vergődött, síva kiáltá
Hátramaradt apját. Őt a nagy bajnok azonban
Szüntelenűl ragadá, széles mellére szorítván.
De közelíte vadúl a bús atya, és löke súlyos
Somfa gerelyt, mely nagy Televért lábszáron ütötte,
Erre megállt és a vergődő gyermeket ottan
Földbe csapá nagy erőszakkal, hogy azonnal elájúlt.
Rá tapodott azután s lelkét kitiporta dühében.
Oh mért kelle, szegény atya, nemzened ennyi veszélyre
Hős fiakat, vagy mért egyebütt nem veszhete léted,
Hogy fiaid szomorú végét keseredve ne látnád?
Jősz, s lecsapott fiadat már késő menteni. Gyilkolsz,
S haj! elhúnyt fiadat tőröd hegye vissza nem adja.
Jött némúlt kínban szaporán lángfürtü Preheszka,
S már fia halva feküdt. Televér is visszatekintvén,
Oltalmat keresett; gerelyét csikorogva kirántá
Nagy szárcsontjából; de hegyes tőrével elérte
Ellensége, s kinyílt hónát megszúrta, holottan
Mélyen elült a vas vérében. Szúrni akarta
Még egyszer; de reá, mint sértett erdei, mely nagy
Méreggel veri lángagyarát s öli marja vivóit:
Úgy mene megbúsúlt Televér s megölelte derékon
Vérengző vas karjaival, s a földre lenyomta.
Ott hangos torkát végső veszedelmes erővel
Fojtogatá s iszonyú kínzással elölte, aléltan
Földre rogyott maga is s diadalmát érte halála.
Bámúlt a sokaság s iszonyodva megálla körűlök.
A fejedelmi Zalán többé nem merve megállni,
Vérző szívvel eredt szaladásnak. Utána csapongva
Csak kevesen mentek hűséges régi vitézek.

Már félig lemerűlt a nap, s bús gyenge sugára
E gyilkos földön s vizein reszketve borongott,
S szálla setéten, mint örök éj, a felleges alkony.
Párduczos Árpád most fordúla meg a Tisza mellől,
S a mint jött sebesen, szaladását látta Zalánnak,
A ki, miként felhő szalad a szélvészes erőtől,
Mely feketén döbörögve kikél, s ordítoz utána:
Ugy szaladott szomorodva setét végének előtte,
S várait és gazdag földét megvédni felejté.
A fejedelmi magyart nagy erő izgatta, serényen
Vágtata, s vitte vasát öldöklő karral utána.
Már közel ért, s zúgó Haleczet megütötte. Lovastúl
Megdőlt az, s ott halt, lelkét elszánva uráért.
De legelől futa gyors paripán a gyáva vezérlő,
S futta körűl immár kört vont a barna setétség.
Ekkor elállt Árpád, s harsogva utána kiáltott:
«Alpárnak fejedelme! megállj, hova futsz el előlem?
Hol van büszke szavad, mellyet követiddel üzentél?
Vagy fuss bár; de tudom többé nem látod ezentúl
Alpárod mezejét, se füvét nem rágja le marhád,
Bajnokaim s az erős fiak anyjai, díszleni termett
Hajnal ölű hölgyek fognak telepedni meződön:
Rajta tenyészend e nemzet s országokat állít.»
Így szólott. Amaz a rettentő szózatok árját
Még hallá s szörnyű dobogással vert szive keblén.
Meg sem is álla, kevés haddal keseredve szaladván
Honja határaitól, miglen Nándorhoz elére,
S búba merűlten csak távolról nézte sajátját.

CSERHALOM.

EGY ÉNEKBEN.

1825.

Néma borongással megy az őskor lelke fölötted,
Cserhalom! és nem kér emlékűl oszlopot érczből;
Oszlop vagy magad, oh diadalmak halma, meződdel.
Téged még az erős természet szűle magából,
Hogy mint embernek gyarló munkája, felejtett
Porba ne szállna tetőd, hanem állna, míg emberek élnek,
És a harczos apák hírének lenne tanúja.
Árpádnak honját Salamonnal sok baj emészté,
Az meg nem rendűlt, romlatlan férjfi erőben
Állván hőseivel: főkép a társas egyesség
Napjaiban temetője lön ellenségi hadának.
Oly vala, mint a két végcsúcsos földközi szálkő,
Mely keleten s nyugaton kitekint az egekre s midőn itt
Nap veri, ott éjnek rémfátyola leplezi ormát;
Elfáradva leűl a villám mély közepében,
Nem rengetheti meg, nagyságán nem mehet által:
Úgy Árpád honját veszedelmek mennykövi csapván
Nem rendíthették, közepén túl nem hata mérgök.
Akkor az ifju király Salamon szép déli sudárként
Járt a sergek előtt, vele két fejedelmi levente
Ég áldása gyanánt, bölcs Géza s szekerczecsapással
Rettenetes László, Bélának gyermeki, jártak.
Akkor együtt az erő, bátorság, s józan okosság
Őr vala és akadály az enyészet napjai ellen.
Kétes az ütközetek forgása: Sajóra, Mohácsra
A jó honfi ma is könnyezve tekint, de ki retteg
Hallani a harczot, mellyet László keze harczolt?
Cserhalom! a te tetőd diadalnak büszke tetője.
Merre Ozúl, haragos kúnok fejedelme, hadaddal?
Visszalobog zászlód éjszaknak durva szelétől,
Háromszor fordúl paripád, hogy visszaragadjon.

S nem látod magad is vijjogva röpűlni fölötted
A puszták madarát? Eljött, hogy téged emészszen,
S szállongó fiait meghozza lakozni hadadra!
Nyargalnak, még nem tudják, hogy veszni jövének.
Mint a farkas, mely juhakolba ereszkedik, öl, dúl,
S gond nélkűl rabol a remegő falkában, azontúl
Menne; de örvös ebek várják ordítva, közelget
A boszuló pásztor s fölemelt villával ijeszti:
Ugy haladának ezek gyilkos szándékkal. Utánok
Puszta maradt Nyírség; Tisza gazdag partjai nyögtek
Vad tapodások alatt és vért mosa rólok az árvíz.
Látta Bihar pusztúlását, s nem tudta kerűlni,
Szörnyü halál takará a bátor férfiak arczát,
Haldokló öregek jajgattak rajtok, elázva
Honni rokon vérrel s keserű fájdalmas özönnel;
Dúlt ágyon csecsemők egyedűl fetrengve sirának,
Ifjú anyjokat a táborral gőgös Ozulnak
Vad katonája vivé pórázra kötözve; szüzekkel,
Nem közös indulatok lánczán, hajtattak az ifjak.
Jött agg Ernyei is. Dúltan vala mindene. Még egy
Kincse van, úgy vélé, a szöghaju nyájas Etelke.
Nincs többé, csak üres visszhang felel: «Édes Etelkém!»
«Sírba ha tettem volna magam, hogy mélyen az undok
Földnek alatta hever, tudnám; ha zajába sodorván
A Duna nyelné el, tudnám hogy szőke habok közt
Tagjait usztában pusztító halsereg űzi.
Láttam volna halál ágyán hervadni mosolygó
Szép fiatalságát, kétség nem nyomna: megáldnám
Istenemet s tűrnék. Most nézek s nincs mire; szólok,
És az üres visszhang gúnyol felelettel. Elálltak
Könnyeim: azt kérdem, van-e még jó Istene a vén
Ernyeinek, vagy csak haragos kéz villog az égben,
Mely lánggal fölirá bűnét és megveri érte?»
Igy panaszolt az öreg s meg' visszacsatolta rezegve
Hangzó fegyvereit. Hogy harczra riaszsza királyát,
S Béla dicső fiait, búsan, de sietve megindúlt,
És az ürűlt teremek szomorún döbbentek utána.
  Már hegyen ül terhes felhőként népe Ozulnak.
Sátor alatt pihen ő hímes szőnyegre terűlve.

Lábainál buzogánya hever, hadi kürtje fejénél,
S a letüzött dárdán kalpagja; de oldala mellett
Kötve maradt a kard: hüvelyén szörnyű keze nyugszik.
Lejt, vigad, ordítoz, zsákmányát hordja elébe
A szilaj ifjúság; dalt mond szép rabja siralmas
Arczairól, dalt a harczokról s győztös Ozulról.
Csak maga Böngérnek fia nem jő, a magas Árbocz
Csak maga késik még rabját közörömbe keverni.
Mint áll a sas, mely fiat őröz fészkes üregben,
S messzire, bár éhes, nem mer távozni fiától:
Úgy állott ő a sátorban csendes örömmel
És aggódással, vele ott állt néma szoborként,
S hajh! más érzéssel a szöghaju nyájas Etelke.
Nézte az út sikján László hada nem ver-e port még?
Nem jön-e atyja fehér zászlót lobogatva kezében? —
Minden csendes volt, egyedűl hangzott az örömtől
Cserhalom, és hangját a környék visszafelelte.
Nem jöve még László, nem volt még atyja kezében
A lobogó czímer; de legott eljöttek az ifjak,
Árboczot üdvözlék s a lánykát nézni megálltak.
És legelőbb eljött s így monda bogárszemü Kődör:
«Szép a hattyu, midőn távol honjának egéből
Csendesen érkezvén idegen tó habjain ül le.
Ott az özönt könnyű lebegése hasítja, s leszállnak
Hold és csillag ezüst sugarakkal játszani hozzá.
Oh Böngér fia, boldog vagy, szebb a te leánykád,
S nem feketébb, mint a hattyúnak tollai, keble.
Kár hogy könnyet ereszt; de te Árbocz menj letörölni
A bús lány könnyét: forró az, elégeti arczát.»
Erre felelt komoran Böngér fia, termetes Árbocz:
«Menj tova, jó Kődör, ne beszélj nekem illyet: enyelgést
Nem türök én soha is, mikor arra nem ösztönöz elmém.»
S elmene az tüstént; de helyette csoportosan eljött
A szilaj ifjúság és volt ki mosolygva imígy szólt:
«Oh Árbocz, ha szeretsz, szedd rendbe rabodnak alakját.
Nézd hogyan elfordúl: arczát betakarja előttünk.
Termete mily súgár, s még is mily teljes, igéző!
Hablebegés minden kis mozdúlatja. — Parancsold
Szólani, bár minden szava tíz aranyomba kerüljön;

Mondd, hogy nézzen rám, s szép íjamat itt hagyom érte.»
Jött még egy, s a lányt megnézvén monda: «Bolond vagy,
Hogy nem örűlsz Árbocz, hagyj bár kis időre pihenni
Szög haja árnyaiban, fogadom, hogy többet örűlök,
Mint ha ma száz tengert kirabolnék gyöngye javából.»
Harmadik is jött, és így szóla: «Ne mondjatok annyit:
Én magam érdemlem, hogy szép szót mondjak előtte.
Jól teve, hogy bé nem takará kis lábait a szűz:
Ollyak azok, mint a tajtékból fútt halom, és én
Mily boldog lehetek, ha csak azt illetheti ajkam.
Lába nyomát csakugyan tőlem nem tiltja meg Árbocz,
Azt itt hagyja talán a porzó tiszta homokban;
Én pedig egyszeriben paizsom lapjára kimetszem,
Elviszem a földnek minden részére csatázva,
S lányt keresek, kinek e lábnyomhoz lába hasonló.»
Legbátrabb vala Dember, erős magzatja Czikának.
Szőke fodorhajjal teljes két válla, piroslók
Arczai, termete nagy s deli, pillantása hegyes tőr,
Szíve sebes szélvész, s lobogó láng arra, mi szép s nagy.
Ez beszökött, a lány arczát megnézte, s elámúlt;
És mikor a szó visszakerűlt ajakára, imígy szólt:
«Árbocz! téged az ég megbüntet, hogy kiraboltad,
Vagy maga e lánykád rablá szépségit az égtől,
S most büntetve van itt. Asszony nem szülhete illyet,
Téj nem táplálá; hanem élt fenn illatözönnel.
Elkerülék őt a szelek, és harmatba füröszté
Arczait a hajnal, s mert arczai szebbek azénál:
A hajnal csak azért lett szégyent vallva pirossá.
Nézzed bár szemeit; mi van ottan földi? Az éjfél
Legfeketébb foltját napnak közepébe ha tenném,
Még az lenne talán szeme nyílt fényére hasonló.
Oh Árbocz, mondd, s a hajnalt leimádkozom érte,
Elhozom a napot, és minden ragyogásit az égnek,
S itt hagyom érte neked, mert ő maga szép nap előttem.»
Így szólt ő; de nehéz gondok s fájdalmak epeszték
A szomorú lánykát; Árbocz pedig álla közöttük
Félig emelt karddal, s így szólt kifakadva boszúsan:
«Vagytok-e még többen s mit akartok fecske beszédűk?
Vagy vigságtokat én megháborgattam-e, hogy most

Rajtam üt e sok nyelv, s fülemet nem hagyja nyugonni?
Hagyjatok el, bizony itt az idő, hogy hagyjatok el már,
És ki ezentúl is háborgat játszi szavakkal,
Annak néma-vakon hasznosb lett volna születni;
Mert én némává s vakká teszem őtet azonnal.»
Ő így szóla, s haragja elől hátráltak az ifjak.
Dember kardra csapott. Még ez végére sem érvén,
Jött maga gőgös Ozúl, a lányt megnézte, s imígy szólt
«Hah! bizony ok nélkűl sátorban nem marad Árbocz,
Kincse van, őrzeni kell. Ifjú, halld, a mit Ozul mond:
Add nekem a lánykát, od'adom Zeje lányomat érte,
Énekes, és ragyogó, mint legszebb csillag az égen,
S harmatnál gyengébb: nem volt még férfi karok közt.
És adok öt fiatal hadi mént, mind gyorsat, erőset:
Nyergesek, és aranyos csótárral gazdagok, és bár
Kérj még rá valamit, kész érte megadni vezéred.»
Erre felelt szaporán Böngér fia, termetes Árbocz:
«Tisztelet, oh diadalmas Ozúl! és hála tenéked,
Hogy Zeje lányoddal megkínálsz engem, utósót
A harcz hősi közűl; de bocsáss meg, nem szabadulhat
Árbocz ezen lánytól: hozzá van szíve lekötve.
A mit ezentúl még mondasz, fejedelmi ajándék:
Oh de habár paripád mind széltől volna foganva,
S rá a csillagos ég közepéből lenne kiszegve
Legragyogóbb takaró, az még sem kedves előttem
E lányhoz képest. De ha gyáván küzdve találandsz,
Vidd haza őt bizvást, és engem fogj be lovadnak.»
Elvégzé Árbocz, s így válaszol erre vezére:
«Meg nem gyűlöllek, noha kissé büszke vagy Árbocz!
Elvárom harczod hírét; de ha gyáva vivó lészsz,
Rajtad ütök, s e lányt feleségűl birja lovászom.»
«Nem soha!» szólt Árbocz, s megüté a kardot előtte,
És iszonyú szemeit vérrel tarkázta haragja.
Megfordúla Ozúl, s elmentek az ifjak utána.
Igy mulatának ezek, mikoron már fölkele a nép
S Ernyei kürtjétől hangzott széltében az ország.
Fölrobbant Salamon csattogva királyi hadával,
Jött az erős László, jött Géza, boszúsan eredtek
A rohanó seregek pusztult szélére Biharnak.

Árbocz csillapodott látván hogy nincs ki boszontsa.
Könnyü ruhát s tigrisbőrt tett paizsára, szelíden
Eltörlé a lány könnyét, s oda vitte leülni.
Ő pedig ült kis lábaihoz, s biztatta szavával.
Akkor megnyitván rózsás szűz ajkait a lány
Szólt, s kedves hangját a lég is játszva emelte:
«Bajnok! téged erős, de szelíd atya nemze, s öröm közt
Bíboros alkonyban születél kegyes édes anyától:
Nem bántasz magad, és mástól bántatni nem engedsz,
Hogy jóságodnál rabságom kínja nyugodjék;
Téged azért, mikor Istenemet kérlelni borúlok,
Szüntelenűl bizodalmas imádságomba csatollak,
Hogy valamerre menendsz, érezzék fegyvered élét
A csata vérmezején, s rettegjen jőni halálod.
Csak soha erre ne jőj: inkább a kölykes oroszlánt
Vagy dél sárkányát merd föl háborgani, mint a
Hármas bérczek urát, s termékeny Hunnia népét.
Csattog az, és fölkelnek ezek, fölkelnek az ifjak,
S a pártás szerető nem fél gondolni reájok.
Nincsen erő, mellyet meg nem győznének erővel,
Nincs rohanás, mellyet rohanással meg nem előznek.
Csak maga a fejedelmi vitéz, a baltacsapással
Rettenetes László, seregekkel mérkezik és győz.
Oh Árbocz tudom én, hogy Ozulnak népe veszendő,
És te talán meg is átkoznál, ha elérne halálod,
Hogy, noha jól tudtam, nem szóltam semmi veszélyről.
Mondom azért, jőj el, sőt fuss, a mennyire futhatsz;
Mert ha csak el nem nyel seregestűl Cserhalom, itt ér
Benneteket s letipor Salamonnak szörnyü hatalma.
Oh jer hát, kísérj el atyám teremébe: talán még
Ott vár, ősz hajait szomorún tépdelve miattam.
Jer, ha elébe megyünk, meglásd, fog sírva köszönni,
Sírva köszönni neked, hogy lányát visszaszerezted.
Váltságúl a mit birhatsz, elhozni szabad lesz.
Dúsan térsz haza, s majd ha lovad megbotlik az úton
Nagy testhalmokban, s nehezen röppennek odább a
Jól lakozott madarak, megdöbbensz, kérded az éjtől:
Mely nép táboroz itt? és nem fog senki felelni,
S ím meglátod Ozult, véres képére süt a hold:

Akkor az ősz bajnok lányát tisztelve megáldod,
És a nemzeti gyász mezejéről búsan odább állsz.»
Nem szereté a rab lánytól ezt hallani Árbocz.
Mégis visszanyomá lázadt lelkébe haragját,
Fölkeresé a lányka szemét, s így monda viszontag:
«Mit mondasz nekem álmokat, oh szépséges Etelke?
Nem tudod azt, hogy szó nem ijeszt el bajnokot? Ember
Kell oda, s öldöklő fegyver; de te mily csapodár vagy,
Hogy fenyegetsz? — A rózsa megint be akarna borulni.
S nem tud, mert kebelét melegíti az ifju verőfény,
Harmat reng levelén, és a völgy hűs szele rá fú:
Mind inkább kiborúl azután, s bimbója mosolygóbb.
Úgy te szeretnéd homlokodat fellegbe takarni,
S az jobban kiderűl; örömest ránczokba keverněd
Barna szemöldökidet; de azonnal visszahuzódnak,
Mint délszakra menő naptól a könnyü szivárvány.
Bús, komoly is lennél; de mosolygó kellemek őrzik
Arczaidat, s szebb vagy, mikor ezt elrejteni készűlsz.
Halljad azért, és tudd, mire szánt el tégedet Árbocz:
Honnosaid minket nem fognak elérni; vidáman
Ülnek azok hűs csarnok alatt hadi dalra figyelve.
Sok borral társára köszönt, s nem tudja, hogy avval
Iszsza halálpoharát; mert nincs már, a kire gondolt.
Mink azalatt tova száguldunk, s bár jőjenek aztán
Hőseitek, vagdalhatják a visszasüvöltő
Esti szelet, vagy az árnyékot, mely barna homályban
Lengve fut, és hosszú rémmé nyujtózik előttök.
Minket ugyan többé nem fognak lelni, s köszönjék
Hogy nyilaink által nyomorún nem halnak el ők is.
Én pedig elviszlek tenger szigetébe keletre;
Szózatosabb ott a csalogány és berke virítóbb,
Lengedezőbb a szél, szebben tündöklik az ég is,
S kis csemetén nemesebb izlés almái pirulnak.
Abba madár sem jő innen; fáradva zuhan le
A sas is arra röpültében, s örvények eliszszák
Szárnyait: embernek bajos út, csak századik éri.
S jőjön bár maga, kit nevezél, a baltacsapással
Rettenetes László, s vele honnod ürüljön is, elvész,
S tengeri szörnyetegek fiait táplálja hadával.

Őt, mikor a fényes fegyverben látja leülni
A mélység hala, rá mozdul, s közelíti örömmel
Emberevő száját puha szép tetemére kinyitván.
Csak te kesergesz tán, de haszontalan; akkor erőmmel
Nem birhat kényed: jobb hát kebelemre borulnod,
És örömet hoznod fiatalságomra sziveddel.
Boldogságomat én tőled nem foglalom ingyen,
A mire vágyad ered, fogod azt birhatni kezemből,
S kedveden áll, Árbocznak rabja, vagy asszonya lenni.»
Igy szólott ravaszúl, hogy Etelke felejtse hazáját,
És egyedűl legyen ő kebelének gondja, szerelme.
Balgatag! a síkon már megvillantak az érczek,
Por kele, és lobogós daliák vágtattak előre.
«Talpra vitéz!» hangzott szájából gőgös Ozulnak,
«Talpra vitéz!» hangzott az egész Cserhalmon utána.
És kele a kunság zörgő fegyverrel, üvöltve.
Megrendűlt ekkor, s bámulva tekintgete Árbocz;
Mint kit aludtából földrázó dörrenet ébreszt,
Úgy kele ő: elröppentek szép képzeletének
Álmai, és gondok, más gondok mint az irígylett
Szerelemé, szálltak habozó lelkére setéten,
Jött fegyverneke, és paripát, dárdát hoza gyorsan.
A fölijedt deli lányka legott elhagyta ülését;
Nem rejté örömét, örömében könnye megindúlt,
A siető Árbocz sírását búnak itélé,
Büszkén hordta fejét, s hadi indúlatja hevében
Hagyva előbbi szelídségét nagy zordonan így szólt:
«Sírhatsz, a kiket ott megláttál, halni sietnek.
Sírj; de utószor most, örömed várjon be csatámról.»
Így szólván paripára szökelt és rendbe vegyűle.
Két részről riad a kürt és csendűlnek az érczek.
Vad recsegésök után örvény szakad a levegőben,
S összeveszett hangok zavarékit hordja visítva.
Fenn villámlik Ozul, haragos pej mén fut alatta.
Sorra megy ő, hadakat rendel, fölkelti az átkon
Szendergő haragot, s az ölés vad gondjait: egyben
Megnémúl az öröm. Cserhalmon rengve, csörögve
Vaskoszorú villog hadijesztő férfi kezekben.
Csak maga gyenge virág az emésztő körben Etelke.

Kétes öröm s bú-fogta remény változnak eszében.
Nem láthat le, kemény hadi férfiak állnak előtte.
Térdre borúl és kéri kegyét a mennyek urának.
Veszszen-e? Hasztalanúl menjen kérelme szivéből,
S szűz tetemét a harcz iszonyú katonái tiporják?
Meghallgassátok gyötrelmiben, oh egek őtet.
Honját kéri, ti adtátok, ne ragadja el ember.
Hah! de mi csattog alatt! mely nép rohanása közelget?
Vassá váltak az emberek, a sok dárda Bakonynyá,
És nem ló, röpülő sárkány viszi rémesen őket.
Mintha velök hoznák az egész nagy földet, utánok
Mozdúl az, s panaszos porait fölhajtja az égre.
Itt vannak, ritkulva leszáll a porköd: erősebb
Férfiak a vasnál, és a sok dárda Bakonynál
Szörnyebben villannak elő; habosan megy alattok
A délczeg hadi mén, üdvözli nyerítve az ormon
Állókat, s meredő füleit hegyesíti reájok.
Nézzétek, kit föd legelől kapcsoltan aranynyal
Szép párduczkaczagány? ki lobogtat kolcsagot ékes
Nyusztkalpagja fölött ragyogó nagy gyöngybe szegezve?
Sasszemeit bátran veti kész seregére Ozulnak.
Ifjú még, a férfiuság nem gyáva mohával
Most barnúl, arczán szépséggel páros erőnek
Dísze virít, de szivét már is nagy gondok emelvén
Méltósággal jár, s forog a seregeknek előtte.
Ő! s ki lehetne egyéb a hármas bérczek uránál?
Ő az! sárga lovát meghajtva hatalmasan űli,
S az büszkén szedi szárait, és alig éri meg a port.
Alföldön született széllánggal vemhes anyától,
És versent futa puszta mezőn a könnyü szelekkel.
Most viadalra szokott, s vaszablát hordoza száján.
Barna tömött felhőn az egekhez tudna rohanni,
Oly sebes és könnyű: Salamon még akkor is ülné;
Mert nincs nagyra törő lelkének semmi határa.
Nem tova, s csak kissé hátrább ősz Ernyei nyargal.
Ernyei, kit késő fiak is tisztelve neveznek.
Kész bajnok, de rokon karok ellen sírva csatázó,
Bús atya, honja egyes sergének mégis örűlő,
Most jól bízva halad mellette királyi urának.

Bölcs és tisztes öreg mellett szép látni az ifjat.
Hajh! csak ez a hévtől inkább ne fogadna tanácsot
És gonosz embertől, Mogyoród nem nyelne rokon vért,
S csontokon ült szellő gyászt nem hordozna határin!
Vagy hova tévedtem? Hallgass el, bánatos érzés!
Győzni tanult hadakat látok száguldani: látom
Veszprém s Tolna merész hadait, Zala népe virágát;
A Duna mellékét látom fölkelni; Fejérvár,
Honni királyokkal még akkor büszke Fehérvár
Gyermekeit magasan rengő dárdákkal. Utánok
Nyitraiak jőnek. Komolyan megy előre vezérök:
Nem ragyogó maga, fegyvereit láttatja ragyogni,
S mennyei végzéshez mérvén a földi hatalmat,
Elszántan, de okos gonddal viszi harczra vitézit.
Tiszteld őt magyar, és neve mondására hajolj meg:
Géza ez, a győztös Bélának idősb fia, jámbor
És örömest vesztő, csak kárán nemzete nyerjen.
Most a dúlt Bihar és véres Tisza népei jőnek
Réz buzogányokkal; mentéik hátra lebegve
Úsznak az al szélben; szemeikben néma boszú ég,
A cserhalmiakat kicsapó szikrája keresvén.
Mért rebeg a szózat Lászlót is közbe nevezni?
László, a fejedelmi vitéz, amaz isteni férfi,
A ki kemény erdélyi pejét ugratja közöttük?
Nem föld ád neki lelkesedést: szűz tiszta szivében
Él az erős Isten, s a nemzeti ritka dicsőség.
E kettő viszi csendes időn, s intézi csatáin.
Nem villám vagy szélrohanás viadalba menése;
Olly az, mint, ha leszállana, lenne az égnek uráé,
S emberi fegyverrel ha csatázna gonosz fiak ellen.
Arczán lelkének teljes nagysága ragyog, s még
Hódítóbb ez erős ifjúság kellemi által.
Termete nem látszik romlandóságra teremve:
Szép, magas, és izmos; vállán két bojtos oroszlán
Bőre terűl, széles mellén egymásba harapva
Vastag aranyszájjal; paizsán Pomeránia hőse
Látszik tört fejjel lehanyatlani Béla kezétől.
Béla hatalmasan áll fölemelt dárdával előtte,
Érte sohajt, rá vár a gyenge királyi leányka.

S már-már nyujtja kezét, koszorúját nyujtja kezében.
Kalpagját hamuszín lobogó árnyéka takarja;
Rojtos két saruján súlyos sarkantyuja fénylik,
Jobbjában villog, s perdűl a szörnyü szekercze.
Nézi Ozul, bámúl a nép, elhűlten, ijedve
Kérdezik a halmon: «Ki az a hadi férfi közöttük,
Nagy s izmos vállal magasabb a többi seregnél?»
Mint mikor a vizek Istene kél, nagy melle kilátszik,
És elnéz hullámi fölött: László is azonkép
Vállastúl magasan látszott a többi seregből,
És ha körűl hordozta szemét, elláta fölöttük.
Három erős apród jött sok fegyverrel utána,
Íját hozta egyik s nyilait puzdrába szorítva,
A másik buzogányt, s rohanó kopjákat. Utánok
Jött, s egyedűl a nagy dárdát hordozta Kelendi.
Szálfa előbb, hegyen állt bokros szép fejjel az égnek,
Ágai közt madarak fészkeltek: most oda fénylő
Gyilkos aczélhegy van faragott végére szorítva.
Két kézzel bajosan, s csak alig forgatja Kelendi:
Béla dicső fia azt félkézzel emelgeti könnyen.
Régi hazánk fia ő: unokák! örvendjetek immár
Hallani a harczot, mellyet László keze harczolt.
Összemegy a három vezető, komorodva megállnak
A rohanó seregek. Nem másképp csendesedik le
Tengeri partok közt a zajt még rejtegető víz:
Csillám fut tetején; de belűl a nagy hevet érzik,
És iszapos gyöngyös fenekére lebuknak az úszók;
A bölcs kormányzó csillámát messze kerűli,
S könnyü vitorlákkal siet a vészetlen öbölbe.
És ím zaj támad, feketén fordulnak alulról
A vad hullámok, hegyet, örvényt hányva setéten
Tátogat a tenger, fölhíja üvöltve szakállos
Gyermekeit, s iszonyú rohanással harczol az égre.
Nem nyughatnak alúl, fejöket rettegve ütik föl
Tört tajtéka közűl a mélység szörnyü lakói:
Barnúl akkor az ég, s a napfény elfut előlök.
Úgy nyugovának ezek; de vitéz képeikre kiültek
A rejtett haragok, s az ölő hatalomnak alakja.
Jel fuvaték, s egyszerre kitört a gyilkos erőszak.

Félig alájöve gőgös Ozul, s már záporözönként
Csengve röpült a nyíl két harczos népnek ivéből
S a szabados köz tért sűrű árnyéka borítá.
Rettentő, de nem ártó harcz: fáradva leestek
Porzó lábak előtt a vesszők, csak maga László
Külde ölő nyilat a nagy idegről gőgös Ozulra.
Elment az, s csillogva csapott paripája szügyébe.
A megszökkent ló nyöszörögve rogyott le Ozullal,
S az csak alig tartotta magát, hogy völgybe ne hulljon,
Messze vetett hegygyel dárdáját földbe szegezvén.
Látták, s rémülten sietének elébe vitézi.
Unta ez ütközetet Salamon, s «a hegyre» kiálta:
«Most ide, a ki vitéz, a hegyre kövesse királyát.»
És ki ne menne? «Temessük el azt, riadoznak az ifjak,
A ki velünk nem jő» s mennek vetekedve nyomában.
Ernyei szól egyedűl: «Ne siessünk veszni, királyom,
Van laposabb út is, meredek nagyon a hegy előttünk.»
«Gyáváknak meredek, nem az a nagy bérczek urának.»
Igy szól s egyszersmind nagyot ugrat könnyü lovával
A tüzes ifju király, alig ér vele népe; de mostan
A kunság ordítva lecsap. Száz kopja röpűl le;
A megütött paizsok nagyokat döbbenve repednek;
Megrendűl Salamon nyergében, hullnak az ifjak.
Hasztalan, ő el nem csügged, folytatja vivását.
Kardra kerűl a harcz, s ím a magyar ifju királynak
Kardvasa villámlik legelől. Sok futna előle,
Meg nem fordulhat: leesik csikorogva sebében,
S hengeredő tört teste lovak lábában akad meg.
Most közelít Árbocz, szerelem s harag űzi csatára.
Súlyos karjától leesik Bere, Szondi, lovastúl
Megdől ez s csak alig lesz ment a szörnyü haláltól:
Társai fogják föl sürüen csapatozva nyomában.
Már Salamonra vivé dárdáját Árbocz; ijedve
Zúgtanak a távollévők: ősz Ernyei gyorsan
Ott terem és az ütő dárdát elcsapja szivéről.
Most gyalog indulnak fel többnyire: gyilkos aczéllal
Fordul meg Salamon bántóját szerte keresvén.
Ernyeivel küzd az s elvágott dárdanyelével
Visszacsap a nemes ősz bajnok képére boszúsan.

Arra rohan maga is, vele fölrándulnak az ifjak
S elleneit víják: a kun vaskarja nem enged,
S hosszu lesz a rövid út a nagy meredekre vivóknak.
Géza tovább lekerűl népét kímélni ohajtván.
Hosszu de biztos utat választ a hegyre: vasazva
Megy négy szegletben roppant dandára s tömötten.
Nincs akadály, mellyet meg nem nyomhatna. Előttök
Bátor Opos száguld s csak alig zabolázza haragját.
Menne, rohanna, röpülne, de nem hagyhatja vezérét.
Messze kerűld idegen föld gyermeke, messze kerűld őt!
Irgalmatlan erővel jár a harczi veszélyben,
S még kezeit soha ellenség nem hagyta el élve.
Gyors vágtatva jön egy csapat a dandárra: erősen,
Bár lassan, megnyomja, s halad bölcs Géza közöttök.
Bátor Opost már a megölöttek vére borítja.
László közre marad, s így haddal szerte körűl van
Véve Ozul. Hármas ropogással csattanik össze
Két heves ellenség. Iszonyú torkokkal üvöltöz
A győztös harag, és nyomorúltan jajgat az inség.
Cseng, törik a fegyver, döbög a pajzs, harsog az ércz kürt,
S a levegő nem elég a sok hadi hangot emelni.
Gyilkos népek alatt nyög Cserhalom, oldala síkján
Vas lábú paripák dúlnak: port verne, de vérrel
Páros az, és letapadva borúl a gyenge füvekre.
Villámként fut s csattog Ozúl a rengeteg ormon.
Nincs helye, száz helyen is lecsap a seregekre gyakorta.
Majd itt, majd meg amott tündöklik fegyvere: vissza
Verdesi a közelítőket s biztatja vitézit.
Mint mikor a nádas tetejét szél űzi, zavarja:
Úgy kevereg s mozog a kelevéz s kard; ő buzogánynyal
Döngeti elleneit s valamerre megy, a zaj, erőszak
Ővele jár: ott a rontó csata mérge. Miatta
Csak lassan kelhet Salamon. Még messze hegy alján
Harczol Géza: de László jő veszedelmes erővel,
S a lecsapó katonák nem győzik eléllani utját.
Jő legelőbb egy könnyü csapat. Kopjázva vet ellent
Bajnokival László, azok egymást érve lehullnak
Kopjavetési miatt; de vadan jő Cserge vezérök,
Mint hegyi szálfa, magas lobogóval messze kitetszvén.

Kétszer vet Lászlóra gerelyt, harmadszor eléri
S rettenetest hangzik Lászlónak pajzsa; de vissza
Rántja ez a kopját s rohanón Csergére hajítja.
Cserge bukik vesztére: saját vasa száll be ropogva
Homloka nagy csontján s ő félrezuhanva lefordúl:
Fut lova és az üres nyerget szomorún viszi hátán.
Béla dicső fia megy tova s már öldökli, zavarja
A másik csapatot. Katonái zajogva nyomulnak
Dúló bárdja után s a kunság elfogy előttök.
S ím más hadnagy jő feketés vas lapba ruházva,
A csendes Kobut, és Lászlóra szökelteti ménét.
Régi vitéz, lassú ártalmat hordoz eszében,
S nem kis erőt agg karjaiban. Rémítve csörömpöl
A pánczél testén; László paripája megugrik,
S már Kobut a kelevézt derekához méri hegyével.
El sem véti; de Lászlónak peje ujra megugrik,
S elrohan a kelevéz üresen. Nem késik, azonnal
Megfordúl Kobut és tova tér Lászlónak előle.
Most meghajtja lovát László s a szörnyü szekercze
Fölkel ölő vágásra; Kobut nincs itt, hogy elérje.
Távolról rohan ő sarkantyút adva lovának,
S a kelevézt magasan László arczára feszíti.
Mindent félre vet ez, kinyitott baljába szorítja
A vékony kelevézt s Kobutot vele húzza magához.
Akkor jobbjával leesik nagy bárdja Kobutra,
S a mint megszegi vassisakát, nagy része kicsorbúl,
És lereped. Kobut elszédűl s a másod ütésre
Megcsörrenve ledűl, s ősz fürtei vérbe borulnak.
Béla dicső fia megnézé s így monda «Merészen
Harczola bajnokiért az öreg s tetemökre borult le.
Meg ne tiporjátok ti Biharnak gyermeki őtet.
Nem harczol többé, temetését várja porában.»
Így szólt s elkerülék az elejtett testet az ifjak.
Ő pedig a repedett bárdot levetette s Kelendi
Jött a nagy dárdával elő. A harmadik osztályt
Kergeti már László. Dárdáját félve kerűlik
A kunok és mással keverednek harczba körűle.
S ismét jő egy hadnagy, erős magzatja Czikának,
A rohanó Dember; de nem ellene, népe felé csap,

És Bihar ifjai közt száguldoz véres aczéllal.
Ellene megy László oldalt fordítva futását.
Hallja zaját Dember s nem fordúl vissza, tovább megy,
Mint a vízszakadás, a völgyi vitézeket űzvén.
Nem retteg dúló csapatok közepébe rohanni,
Csak maga rettenetes László, őt futja, kerűli,
És dárdája elől bátor katonáin utat tör.
Hasztalan! ott terem ez. Haloványság űli az ifju
Arczait és most éltében legelőször ijed meg.
Megfordúl; de remeg sastoll lobogója fejével.
Rettentőn közelít dárdás László is azonban,
A rezzent levegőt zúgó rohanása hasítván.
Mind Demberre kiált a kún, s ő rendbe szedődvén
Helyt áll, régi dagályával fölkelti haragját,
S a hosszú kelevézt szúrásra feszíti; de László
A szúró kelevézt ügyesen föltartja paizszsal,
S egyszersmind suhogó dárdáját szörnyen emelvén
A nyakszirten ütött Dembert megsujtja: lovastúl
Eldűl a nyomorúlt a völgybe hat ölnyire bukván.
A nagy erőszaktól Lászlóval tántorog a ló,
És lerogy összeszorúlt páráját nyögve kifúván.
Szép, míg déli tetőn áll a fiatal fa, verőfény
Járja fejét, lombjának zúgva hizelkedik a szél
S gyenge virágok bujnak elő hűtözni tövénél
Harmatos árnyékban; de hamar jő ellene szélvész,
S forgó harczaival csikorogva kirántja tövéből.
Akkor napfénytől elhalnak az ifju virágok,
S hervadt lombjai közt szomorúan hallgat az alszél.
Szép s ragyogó voltál Dember te is a magas ormon.
Most az erősebbnek nagy sujtására ledőlvén
Éktelenűl nyomod a földet, hova rablani jöttél,
S majd beköszöntenek a véres por férgei hozzád.
Új paripára szökik László, ijedezve kerűlik
Rettentővé lett karját a vert hadak. Ortos
A negyedik hadnagy, jövetét nem merve bevárni
Megszalad. Oktalan! a dárdát nem tudja kerülni:
Az derekába merűl s gonosz élét elnyeli gyomra.
Még ki van, a ki merész karját Lászlóra kinyujtsa?
Hol vagytok, kiket a delelő nap láta örülni,

És elbujt rablástok elől? Hova lettetek ádáz
Bajnokok? a hírért ki csatáz meg Béla fiával?
Nincsenek! a szaladás legutósó gyáva reményök.
Még maga harczol Ozul s László katonái elesnek
Karja miatt. Elesik szeme fényit vesztve Zavartag
És Kaba, és az erős Kurzánnak erős fia Dombi.
Jött Kalló, sebes örvényként forgatta kezében
A lánczos buzogányt s az messze röpülve halálos
Gombjával szaladók hátát döngetve bezúzta.
Most meglátta Ozult s csörgő lánczára eresztvén
A sujtó buzogányt iszonyún jártatta fejénél.
Ezt is Ozul, az ütést kikerülvén könnyü bukással,
Mellben vágta s szivét ketté osztotta. Legottan
Ingadozott Kalló s buzogánya magára csapódván
Lánczával betekerte nyakát. Rá vága Ozul még,
S az lezuhant. Érted hala meg, szent földe hazámnak,
És el nem jajdúlt, fenyegetve borúla porodba.
Látták a szaladók s ordítva siettek Ozulhoz,
Ő haragos szemeit forgatván harsoga rájok:
«Im gátot vetek a holtakból, még hova futtok?
Élni talán? Ide hát! még itt élet van előttem.
Elvész, a ki szalad; szaladását éri halála.»
Monda s erősített lélekkel vitte vitézit.
uj harcz támada most. Elbúsúlt lelkek ijeszték
A győzők erejét. Valamint mély poklos üregben
Hol szilajúl sívó ördögfiak üldözik egymást,
Oly vala itt a zaj viadalmi körében Ozulnak.
Látta de nem kerülé azt a fejedelmi levente.
Kardot rántva csapott közepébe s kiáltoza fennyen:
«Jer neki, büszke vezér, vagy szívedet add meg előttünk.»
S íme egész seregek mérgét hordozva szivében
Eljöve gőgös Ozul. Mint pusztai borzas oroszlán
Megrohaná Lászlót s paizsát elverte kezében.
Visszacsapott ez s most vasaik veszedelmes erővel
Összetalálkozván a léget messze betölték
Rémítő csengésökkel. Borzadva remegtek
A lobogók s fejeikre halál árnyéka setétűlt.
És ha mikor Lászlót megszédíthette halandó,
Most vala az. Diadalra szokott vágása Ozulnak

Bal vállába hatott s vérét mellére kiontá.
Már László keze is vágásra szegűle, de látta
S elkerülé Ozul a villámló kardot azonnal
Félrébb szöktetvén és új rohanásra irányzott.
Nem várá emez, ellene ment és monda: «Ne örvendj
Véremen, ellenség, fejedet viszem érte hazámnak.»
Igy szólt s egyszersmind megelőzve csapásit Ozulnak.
Hármas erőszakkal leütött nagy barna fejére.
Szélvész markában kard nem sujthatna nagyobbat:
Ketté vágta fejét s mellcsontját érte hegyével.
A hasadott fejjel leesett nagy teste Ozulnak,
S mellyen büszkén járt, lett a rút porral egyenlő,
Nézék s nem láták többé katonái csatáját,
S teste körűl keserű szívvel harczolva elestek.
Cserhalom a meredek helyen is már meg vala víva,
A vérben fürdött Salamon fölütött az oromra
Elfoglalt ragyogó zászlót lobogatva kezében.
Már csak tetteiből vélnéd országok urának:
Mindene tépve vagyon, tetemén nincs semmi királyi.
Itt is megszalad a kunság, más részen előttök
All a széledező dandárral, Géza s Oposnak
Életvesztegető buzogánya kopog le fejökre.
Merre, hová? nincs út, menedék nincs, gyász van előttök,
Gyász nyomaikban: dőlt feleiknek szörnyü halála.
Árbocz is, a szomorú csatazaj zendűlve fülében
Megfuta Ernyeitől s rabját fölkapta ölébe.
Vaddá lett veszedelmében, nem hallgata szóra
S nem vala, mint ezelőtt, szerelemmel képe mosolygó.
Féltés ült azon és vesztő borulása szivének.
A lány esdeklő szemeit most senki sem érté,
Tajtékzó paripán lebegett reszketve sikoltva,
Vad szél hordta haját, vad szél hordozta ruháit,
S a bajnok vas karja feküdt bús keble verésin.
Fenn vala már László s vállát bekötözni leszállott.
Most hogy előtte rohant a lány gyötrelmivel Árbocz,
Rá iszonyú szemeket vetvén végezte kötését,
S lóra kapott. Hangos dobogását messze kihallá
A szaladó Árbocz «Haj! hát elvesztlek Etelke,
És az irígy végzés téged sem hágy meg ölemnek?

Veszszek el inkább és te is akkor veszsz el előttem.»
Igy szól s visszatekint, s fél dárdavetésnyire látja
Gáttalan űzőjét villogva nyomába rohanni.
Még egyszer meghajtja lovát, s keseredve szorítván
A lányt melléhez, legutósó harcza elől fut.
Mindinkább közelít a zaj. Már méri fejéhez
A kardot László. Még jókor visszacsap Árbocz,
És a gyilkos ütést vasa elhárítja fejéről.
Ekkor tágúlást lelvén a lányka, öléből
Földre szökik szaporán. S most Árbocz szembe kerűlve
Harczol oroszlánként, melynek fölverte tanyáját
A környéki vadász. Jó fegyvere mint az ölő láng
Villog markában s Lászlónak melle felé jár.
S mintha tanyát ottan kívánna felütni örökre,
Mind csak azon fárad; mélysége kecsegteti, abba
Vágy bele hatni s szivét onnan kicsikarni vasával,
A szivet, a lánynak, mint vélte, ha veszne, jutandót.
Harcza dühösb vala, mint ártó. Vas várra csatázott,
Melly iszonyú csengésekkel felel a sok ütésnek.
Nem hever a legerősb daliának jobbja is addig;
Dúlja, emészti az őt és megfárasztja sebekkel,
Hogy végtére betört házként nyergére leroskad,
S tündér vágyaiból a halál veszi által az omlót.
Csak maga állt már a győző s harcz-nyomta lováról
A vérsíkra leszállt. A lányka elébe borúla,
És köszönő ajakát az örömnek hangja futá el.
László a remegőt kegyesen fölemelte magához.
Az kipihent karján, s a holt Árboczra tekintvén
Megszáná esetét, s így szólt jó lelke hevéből:
«Oh ha szabad még kérni nekem, hálával adósnak,
Hagyd nekem e holtat: gondom van hült tetemére;
Nem volt ő zordon, szerelem szép szózatival jött
Lábamhoz, s mikor úr lehetett kényére, rabom volt.
Tán vétkes s büntetni való, hogy rablani eljött;
Ámde kiszenvede már: én őt kis csörge patakhoz
Eltemetem s lobogós dárdát tűzök le porához.
Fölszedem a kikelet rózsáit, s parti virágok
Bokraival sírjára teszem. Hervadjanak ott el,
Mint ő is szomorún elhervada ifju korában.»

Megfogadá a fejdelem és enyelegve imígy szólt:
«Hát a győzőnek mi jutalmat szána Etelke?
Nem fog-e Cserhalmon neki is szentelni virágot,
Mely hervadjon bár, más szebb kelhet ki porából?»
Szebb vala ő, mint tudta, s szivet csábíta szavával.
Megnézé a lányka, s szemét lesütötte ijedve.
Visszaesett a szó ajakán, a gondolat elhalt
Lelkében, s piruló arczát égette szemérem.
És mikoron mégis felelését várta mosolygva
A diadalmas hős, rebegő lágy hangon imígy szólt:
«Fejedelem! csak holtaknak kell adni halotti
Tiszteletet, s gyászos koszorút a hervatag ágból.
Élő háladatos szívvel tiszteljük az élőt,
S a győző neve kedves hang: leborúlva nevezzük.»
Látta pirúlását László, s nem enyelge továbbá.
Mint a tiszta harang kedves csengései, gyöngén
Hangzott a rebegő lánynak szózatja fülében
És lelkébe hatott: de az érzés könnyü hatalmát
A nagy gondolatok kiveték tusakodva eszéből;
Mégis szép szemeit nem merte bevárni szemével;
Harcz-koszorúzta fejét a szűnő zajra fölütvén
Szerte körűlnézett, de futókat nem mene űzni.
Néma szelídséggel vezeté atyjához Etelkét,
És az öreg harczos karjába fogadta leányát,
Elvetvén gondját, melylyel volt nyomva, szivéről,
S így szólt elboruló szemeit magas égnek emelvén:
«Mért mondott nyelvem panaszos szót ellened, oh ég!
Nem büntetsz te, megáldottál bánattal, örömmel,
S most a bánat után tisztább örömekre derűlök.
Oh már nem lesz üres vénségem, mert te velem vagy,
És a puszta lakot szavaid lágy hangja betölti.»
Igy minden részről az örömnek napja beállott.
Elragadott fiak és hölgyek rokonaikra borulván
Gazdag örömkönnyek folyták a bajnokok arczát.
Nincsen már csata. Rémítő hűs csendben alusznak
A rohanó daliák. Szél nem mozgatja meg őket.
És most néma dicsőséggel lépdezve közöttük
Összejön a három győző. Bámulva tekintik
Egymást, mint kiket a villongás messze szakasztott.

Hosszú pálya, halál pályája terűle közöttük,
És iszonyú jeleket vágott a harcz keze rajtok.
Összejövének most, s népestül térdre borulván
Hálát zengettek diadalmas ajakkal az Úrnak.
Ők, kiket annyi halál meg nem fáraszthata, kikkel
Nem birt a hadi vész, az idő mélyébe merültek,
S hamvaikat már a szellő sem lelheti többé.
Még maga áll a hegy, tetején sok század után is
Véren nőtt fűvel koszorúzva uralkodik a hír.
Vajha, midőn oda tér honnunk fia, el ne felejtse
Őseit, és szabadabb lélekkel zengje utánunk:
Cserhalom, a te tetőd diadalnak büszke tetője!

TÜNDÉRVÖLGY.

EGY ÉNEKBEN.

1826.

Mit tudtok ti hamar halandó emberek,
Ha lángképzelődés nem játszik veletek?
Az nyit mennyországot, poklot előttetek:
Bele néztek mélyen, s elámúl lelketek.

Én is oly dalt mondok világ hallatára,
Melynek égen, földön ne légyen határa,
A mit fül nem hallott, a szem meg nem jára,
Azt én írva lelém lelkem asztalára.

Csaba Bendegúznak volt hadverő fia,
Béke napjaiban most nem csatáz vala;
De benn volt szivében szerelem dárdája,
S mélyen gyökeret vert, mint hegyi nagy szálfa.

Az elől bujdosott setét rengetegben,
De nyugtot nem talált vadak űzésében;
Ledőlt elfáradtan a fakadó gyepen,
S bár elszúnyadt, a bú ébren volt keblében.

Hallgassátok tehát Csaba kiáltását!
Hegy, völgy! halljad te is, keserű panaszát;
Fájdalmak szakasztván nehéz rövid álmát,
Fejét fölemelé s így nyitá meg ajkát:

«Kicsoda keltett föl engemet álmombul?
Kicsoda ébresztett rövid nyugalombul,
Hogy keblem dobogjon oly rémítő vadul,
Mint a mely paizsra nehéz nagy dárda hull?

Hogy megint megtudjam, ki a bajnok Dalma,
Kicsoda Dalmának ragyogó leánya,
Dalma leányának mily ékes orczája,
S ékes orczájánál kedvesb mosolygása?

De minek tudom én hasztalan ezeket?
Döngöre birja a kisded szűz kezeket,
Az édes ajakat s érte égő szivet:
Szerencsétlen Csaba nem birja ezeket.

Te büszke Döngöre! Karadó nagy fia,
De bár lennél tüzes déli sárkány fia,
Jőnél csak előmbe, porrá zúzva hagyna
Dárdám a mezőben, s apád megsiratna. —

De bús halálod is nekem nem nagy remény;
Azért a szép Jeve nem lenne-e kemény?
Csak te vagy előtte nyomos, s kedves szemfény,
Én setét s könnyü, mint szélvészben egy fövény.

Azért Döngöre! én nem bántlak tégedet,
Vidd haza békével ifjú szerelmedet;
De mikor násznéped lakomnál lépeget,
Busongó Csabával ne láttasd szépedet.

Boríts hosszú fátyolt termete bájára,
Dalt ne mondass vele napod vigságára:
Benn a bús teremben megláthatná Csaba,
Meghallaná dalát, s szive megszakadna.

Vagy vidd haza őtet éjnek kezdetével,
Tengeri nagy szélvész közelgetésével,
Hogy szépséges arczát setét éj rejtse el,
Dala örömhangját szélvész ragadja el.

Még is — ne borítsd be arczát fátyolával,
Ha betekint hozzám szép pillantásával,
Setét lakomban is világos lesz avval:
Ne borítsd be őtet rojtos fátyolával.

Elejbe kimegyek apám terméből,
Vizet viszek neki fris forrás öléből;
Virágfüzért a völgy hímes mezejéből,
De könyvet szememben szivem rejtekéből.

Talán megnézi majd fakadó könyvemet,
Mikor iszsza fényes csigából vizemet;
Mikor kis kezével veszi füzéremet,
Tán megnézi vérrel fakadó könyvemet.

De mily gyermek mondá bolondul ezeket?
Nem Csaba szájából jön e lángképzelet;
Csaba nem hiú szót, seregeket vezet,
Egy ingerkedő rém súgá mind ezeket.

Haj! nem; te vagy Csaba, ezt te magad mondád,
De zúdúlj rengeteg! ne halljad meg szavát,
Ne halld, ne viszonozd hegy, völgy riadását!
Ő maga hadd vigye, s hallja csak panaszát.»

Így szólt ifjú Csaba, s réz pajzsát megüté,
S magasabban üté dárdáját ég felé,
Futottak a vadak tőle mindenfelé,
Ő ment az erdőben, s ment mind inkább belé.

De nyelves Kalatár hegyre futamodék,
És a rengetegben kiáltása hallék:
«Csaba, te fél Csaba, te vadnak martalék!
Hova futsz? hogy hílak, szinte megrekedék.

Csak hasztalan futod a tágas ligetet,
Döngöre ott vár rád habos Volga mellett,
Hogy özönbe vesse siralmas fejedet;
S ha nem jősz, maga jő: itt is porba fektet.

Jeve hasztalanúl siránkozik hozzád.
Neked nem a csata, setét berek hazád.
Még is Döngörétől előbb törik dárdád,
Aztán megyen Jeve Döngörével tovább.»

«Jeve megy?» szól Csaba, és megállapodik,
De haragos szeme nagyokat villámlik.
«Ki vagy te?» meg így szól, és meg-megrázkodik,
A mint füleiben szép Jevéje hangzik.

«Ki vagy te, vad hírnek ordítozó szája,
Durva Döngörének durva katonája?
De vígy hírt uradhoz szavaid díjába',
Megmondhatd, milyent üt hős Csaba dárdája.»

Igy szólt, s dárdanyéllel amazt hátban üté,
Az is a szaladást nem igen felejté,
Háta ropogását Döngöréhez vivé,
És átkokat morgott Csaba feje fölé.

Csaba is erdőből, mint a vízszakadás,
Kimene, és futa merre volt a zajgás,
Messze kicsillámlott fegyvere: csattogás
Terjedett útjában s rettentő dobogás.

Nagy két vállán haja habozva repdesett,
S mint mely köd beborit nyugatot, keletet,
A zajgó vidékre oly setéten nézett,
S vive nagy szivében halált és életet.

Életet magának és a szép Jevének,
Haragot és halált vitéz Döngörének;
Halált és haragot mind ő ellenének,
De kedvet, életet magának, Jevének.

«Áldott Jeve, így szólt, nem hagytál el engem,
Azért kellett téged mind eddig szeretnem.
Ha nem hízelkedik merész képzeletem:
Te szerettél, és csak úgy csaltak meg engem.»

Igazán Döngöre megcsalta hős Csabát,
Jevéhez rosz hirrel hordogatta szavát,
Jelenté Jevének Csaba nagy haragját,
Jeve félt, s azért nem mutatá meg magát.

De Döngöre vadúl Dalmát megkötteté,
Leányát kísérve magához viteté,
Kitünvén, hogy mind azt csalárdúl mívelé,
Nem volt más tett hátra, mint az erőszaké.

Azért küldött büszke követet Csabára,
Bizván szerencséjét súlyos vas karjára,
Hogy ha őt ledönti kedvese láttára,
Hírt s szerelmet vigyen őse hajlokába.

Most, mint gyászos napnak siralmas hajnala,
Jeve kísérők közt úgy közelít vala,
Lehajtott bús fején meglebbent fátyola,
S látszott szép orczája csak gyengén általa.

Még sem olyan gyengén, hogy ne lássa Csaba.
Ő a kisérőkhöz mennydörgő szót ada,
Mennydörgőbb dárdával rájok lerobbana,
S megfutott előtte Döngöre vert hada.

Csak maga nem futott Dalma szép leánya,
Szólt, és könyüitől ragyogott orczája:
«Oh ha megvetettél, hősök unokája!
S haragod Jevének szerelmét elzárja,

Légy oltalmazója legalább éltének,
Add vissza ősz apját elhagyott Jevének.
Ne zengje bajnokok előtt büszke ének:
Csaba szeretője rabja Döngörének.»

Igy szólván leborúlt, térdét általfogá,
Csaba őt lábától melléhez ragadá,
Nem szólott: szavait bánat s öröm fojtá,
Nem szólt: szavait egy könynek általadá.

Még sokáig tartá a lányt kebelében,
Mintha elkapását sejtené szivében,
Fejét lehajtotta hozzá szelídebben,
S haja keveredett hajával széltében.

De csak hamar ismét nevelé haragját,
Álnok Döngörének esküvé romlását,
Háromszor rettentőn megüté paizsát,
Háromszor felelé hegy, völgy vissza hangját.

S hada, mint felhőből leszálló sassereg,
Vagy mint nehéz szikla, mely völgybe hengereg,
Úgy jött, s más részről mint pusztító fergeteg
Jöve Döngöre is, s vele nem kis sereg,

«Kicsoda áll ellent Karadó fiának?
Kicsoda sereget vezető karjának?
Feje előbb esik lábaihoz annak,
Mint égből mennykövek földre hullanának.»

Így szól nagy kevélyen Csaba boszujára,
Rá zúg a két sereg iszonyú szavára,
De ő odább megyen, s így szól utójára:
«Nincs nekem más harczom csak az egy Csabára.

Csaba te bujdosó! hogy mertél kijőni?
Azért hogy Jevére kezet mersz nyujtani,
Rajtad vén keselyű fog törvényt tartani,
Mikor fiainak vesédet osztja ki.»

Szólna még, de Csaba ifjú erejében
Megrázván a dárdát fölemelt kezében,
Kiveté, s elment az szélnél sebesebben,
Még sem oly sebesen, mint ő volt mérgében.

Döngöre meghajolt előle fejével,
Még is megütötte sisakját hegyével,
Leesett a sisak lobogós diszével,
Döngöre megrendült, bánattal telvén el.

Csaba megállt búsan néma haragjában,
És megnézé Jevét még egyszer harczában;
Kedves tekintetét elvivé magában:
Hogy rontsa Döngörét annyival ádázban.

De fölvevé addig Döngöre a dárdát,
És megdobá vele Csaba rézpaizsát,
S még vete egy dárdát, nem hogy ölje Csabát,
De megölje avval Dalma szép leányát.

S a két dárda elment szörnyen egymás után,
Halovány félelem ült a lány ajakán.
S míg Csaba ment, mint a bántott hím oroszlán,
Halál jött Jevéhez Döngöre dárdáján.

Halál; de leszáll a Nap ragyogó fia,
Tündér ruhájával Jevét betakarja,
Erős karjaival emeli magasra,
Túl a napon egy szép ligetes csillagra.

Ott itatja őtet édes mézitallal,
Kezeit csókolja forró ajakával;
De olyant, mint Jeve, mind ez nem vigasztal,
Földre kivánkozik könye záporával.

Azonban a földön harcz van két hős között,
Az erős Döngöre s tüzes Csaba között,
Vágják, verik egymást, s az összeütközött
Kardok villámlanak gyors kezeik között.

Kicsoda áll ellent Csaba vágásának?
Kicsoda Döngöre mennyköves karjának?
Senki sem, csak Csaba áll meg vágásának,
S visszavág Döngöre puszta homlokának.

Leesik a nagy hős, még nagyobb estében,
Kiterjed a földön egész termetében,
Keményen hordozá kardját életében,
Fogva tartá most is hűlő tenyerében.

De győző Csabának nincsen mit örülni,
Látja szerelmesét magas égbe tünni.
Hasztalanúl vannak öldöklő fegyveri,
Az erő, mely Jevét viszi, nem emberi.

Leereszti kardját vérengző kezével,
Földet eget megnéz rettentő szemével,
Minden homályba dől setétes néztével,
S a föld ing alatta ingó nagy fejével,

De most fölemeli fejét búsultában,
Lesujtja a kardot őrűlt haragjában.
Milyen a vad állat dúlt fészke tájában:
Oly iszonyú Csaba, szíve szakadtában.

Elszórja kalpagát rengő czimerével,
Elveti paizsát tündöklő rezével,
Letépi párduczát, és messze veti el,
S megüti homlokát öldöklő kezével.

Szörnyű dobogással nagy mellét is veri,
Ismét szemét a nagy égre, földre szegi.
Végre hol Döngöre vérét a föld nyeli,
Temérdek testével magát porba veti.

És ül vad bánatban megölt társa mellett,
Némán áll a két had két bús vezér felett,
Csaba mutat köztök egyedűl életet,
Szól, és minden szava ordító rettenet:

«Mért kellett kardomnak reád csattannia,
Te vitéz Döngöre, Karadó nagy fia?
Inkább volnék magam bús földben annyira,
Hogy szemembe napnak ne hatna sugara.

Nem voltál te soha gonosz ellenségem,
Tudtam mikor jöttél haraggal ellenem.
Lehetett magamat dárdádtól védenem;
De ez jő, s eltűnik: őt meg nem sérthetem.

S most hímes pamlagon szép Jevével pihen,
Szerelme szavait susogja csendesen,
Ajkát ajakához emeli hevében —
Ne higy szavainak oh én szerelmesem!

Ne higy hizelkedő tündérek ajkának:
Elhervadsz keblökön, aztán megtagadnak,
S csúfja lészsz örökké nemednek, hazádnak,
S csúfja és keserve szerető Csabának. —

De minek beszélek üres levegőhöz?
Nincsen halandónak szava tündér fülhöz,
De van hadviselő karokban oly eszköz,
Mely bizvást közelít tündéres erőhöz.

Azért, megölt bajtárs, nyugodjál véredben,
Nem sokára én is itt fekszem e helyben,
Vagy még lebujdosom föld alá mélyebben,
Ha nem boldogúlok veszett örömemben.»

Monda, s nagy erőben a földről fölkele.
Megörült és zúgott a két sereg vele,
Ő megállt helyében; de lángban járt szeme,
S benne ült szivének rettenetessége.

S így szólt tovább nézvén az álló seregre,
És kardját fölütvén a magas egekre:
«Esküszöm az erős hadak istenére!
Esküszöm őseim vitéz nagy nevére!

Nem jövök előbb meg s másképp mint Jevével,
Fölverem a tündért apám fegyverével,
S bár lenne tovább, mint gondolat mehet el,
Én elmegyek hozzá, s megjövök Jevével.

De tudom a tündér titkos gyüléseket,
Setét erdős völgyben tartják ők ezeket,
S mert az ég nem szenved földi örömeket,
Ide járnak, földön töltvén az éjeket.

És te ravasz tündér! bár légy isten fia,
A haragos hadak istenének fia,
Ki kell még kardomat karodnak állnia,
Aztán mehetsz bízvást szép Jevével haza.

És ha erősebb vagy földi fegyverekkel,
Bírd a szép jutalmat boldogúl, békével;
De tudom, ha harczolsz földi fegyverekkel,
Mint villám a szirtet csattogva verlek el.

S bizony fölkereslek éjfél kezdetére,
Hatalommal ütök rád és életedre,
Ezt esküszöm vitéz őseim nevére,
Esküszöm az erős hadak istenére.»

A két sereg akkor öszvekeveredett,
Döngöre halálán nagyon keseredett;
De béke szavával egymáshoz érkezett,
Mert csak a két vezér, míg élt, ellenkezett.

S most ezek betevék Döngörét sirjába,
Zászlót és ravatalt tevének halmára.
De Csaba fölmene Dalma hajlokába,
S hogy megoldja őtet, közelít hozzája.

Aggott Dalma hallá már a bús híreket,
Nem hagyja oldani a kötött kezeket:
«Hagyd kötve, így szólott, oh Csaba e kezet,
Hogy Jeve elveszett, tán csak ez vétkezett.

Mert Döngörét jókor innen ki nem tiltá,
Döngöre őt azért vadúl megfogatá,
Dárdáját Jevéhez halálosan sujtá,
S míg te harczolsz vele, tündér szabadítá.

Azért nem ok nélkül birja őt a tündér,
Mert kit nagy bajában halálos végzet ér,
Az már nem emberé; ha szabadulást kér,
S nyer az égtől, ahhoz tartozik mint rabbér.

De te menj el a nagy Kármán kardvasával:
Az megbirkózhatik főbbek hatalmával,
S ha föltalálod őt, s rajta üthetsz avval,
Annyi, mint ha ember küzd ember fiával.

Azért, ha erősebb vagy, elejted őtet,
Ha ő erősebb lesz, ő ejt el tégedet.
De akkor nem látják szabadon e kezet,
S gyászos lesz hirében a Dalma nevezet.»

Keservesen így szólt. Az ifjú nagy szive
Forrott és habozott, mint vad tenger vize,
Még is az öregnek utóján engede,
Kötözve hagyá őt, és más kardot veve.

Vevé nagy Kármánnak kardját paizs megül,
Hol meztelen hevert ragyogva egyedül,
Képek voltak metszve határa kétfelül,
Irtóztatók: Csaba megborzadt ezektül.

Egy kisded oroszlán és körmös sas között,
Esdeklő szép leány kötve két tűz között,
Egy bujdosó anya, kit fia üldözött,
De Hadúr tiltólag állt mind ezek fölött.

Más részről ismét állt hadak nagy istene,
Lábánál a sas és oroszlán pihene,
Anyja kezében ült a kisded, s nevete,
A rosz fiu égett, s a lány kért érette.

Ezek voltak Kármán kardjának képei.
Csaba nagy csattogva hüvelyébe veti,
Serényen süvegét és mentéjét veszi,
S magát, bucsút vevén, Ragadóra veti.

Ragadó, mint sólyom, könnyen járt alatta,
S ő elment egyedűl veszélyes útjára,
Elment a titkos völgy borzasztó tájára,
Nem hallgatott holló- s varjukárogásra.

Varjak, hollók mentek elejbe, mint vizár,
Zúgván és csevegvén: Csaba borzada bár,
Tovább ment, s hol balról áll magányos határ,
Ott röppent elejbe jövendölő madár.

Kétszer csattogtatá szárnyát a ló elött,
S iszonyút visított habos feje fölött,
Harmadszor is úgy jött, s ment hogy érne felhőt,
De Csaba megbúsúlt, s nyillal utána lőtt.

Leesett a bús hír visító madara,
Rá a hollósereg nyomban lerobbana,
Marakodva mentek miatta egymásra,
Csaba ment, nevetvén madarak harczára.

De most erdőhöz ért: setét lett utában,
Lassu moraj hallott a völgy távolában,
Akadozott a ló félénk futásában,
De ura meghajtá s halada bizvábban.

S most áldozott le a hevítő napvilág:
Rengett és suhogott a fákon minden ág,
S mintha két fergeteg vadon tengerre hág:
Egyszerre oly szörnyű lett a magányosság.

Bátrabb madarak is a tündérvölgy felől
Vijjogva szárnyaltak fias fészkeikből,
A nagy sas nem ült meg fia mellett belűl,
Fenn állt, s borzadozott kis ágon egyedűl.

De meg nem maradtak ott a többi vadak,
Sívó kölykeiket vívén, mint vert hadak,
Sűrű csörtetéssel messze elfutottak;
Oly szörnyű volt éjjel a tündérvölgyi lak.

Itt egy róka bajjal martalékát huzá;
Rajta ment a farkas, s vele megtapodá;
Itt a morgó medve kölykeit faldosá,
S hurczolá egy helyről nagy bajjal máshová.

Csaba Ragadója remeg e nézéstűl,
De félnek a vadak Csaba fegyverétűl,
Kitérnek előle gyorsan mindenestül,
Maga bátor a hős, s nem retteg semmitül.

Jeve s Dalma őtet nem hagyják rettegni,
S bár lenne akadály és baj százszor ennyi,
Mint megdőlt habokon a tenger isteni,
Ugy át merne rajtok Csaba szive törni.

Most egy medvekölyket véletlen tiprata,
Nyöszörögve kiment szegénynek párája;
De két lábon állva jött a bőszült anya,
Csaba is megfordúlt dárdával hozzája.

Morgott a vad állat, setét szája poklát
Szörnyen nyitogatván, körmölni ment Csabát;
De Csaba rá hajtván serény Ragadóját,
Végig veré veszett torkában dárdáját.

Körűle ugrálva sívó medvekölykek,
Megölt anyjok miatt, bús pártot ütöttek;
De ők is Ragadó körme alá estek,
Csaba ment, dárdáján folyván a vércseppek.

S alig ment, sziszegve jött a kigyósereg:
Ez vékony testével könnyen tovább pereg,
Amaz karikába fonódva tekereg,
Sok, fejét emelvén, mozog rémítőleg.

Mind ezek közt Csaba szerencsésen halad,
Elfutnak a kigyók, s bőrök hátra marad;
Setét lesz azonban, de Csaba csak halad,
S most döbbenik szive, midőn maga marad.

«Magam vagyok tehát, így beszél magának,
S a fenevadak is egyedűl hagyának?
De menjenek. Csaba elég lesz magának,
Elég viszálkodó Tündér hatalmának.

Vagy nem szép Jeve az, ki szenved e helyen?
És micsoda ember, a ki érte megyen?
Én, Csaba vagyok az, s inkább sirom legyen
Vad farkasok gyomra, mint Jeve szenvedjen.»

Igy szólván Ragadót vén tölgyfához köté,
Véres nagy dárdáját mélyen földbe üté.
«Rohadj itt, úgy monda, dárdám! és senkié,
Vagy légy ismét hozzád visszatért uradé.»

Ezt mondván nagy Kármán kardjával elmene,
S minden lépésével nagyobb lett ereje.
Alatta morogva föld is megrezzene,
A mint nagy erőben halada fölötte.

Mint felhő mentében nagygyá nevekedik,
S erejét bele folyt villámok nevelik:
Úgy Kármán vasától Csaba erősödik,
S halálos csapásra karja nehezedik.

De most megállt a völgy sikamló partjánál;
Soha szem még szebbet nem láthatott annál:
Messze terjedt, s mintha fél tojást vizsgálnál,
Oly rendesen s szélén sűrű nagy tölgyes áll.

Közepén halom kél, virágos szép halom,
Egyedűl húsz öles czédrus áll a halmon,
Alatta kis patak folydogál szabadon,
S zúgó habjaival terjed holt nyugalom.

Azonban fölkelnek az éjnek csillagi,
Őket bús orczával fényes hold vezeti,
Fák tetején ülnek a hegy szélvészei,
A legmagasbikat három sárkány üli.

Az ifju néz s bámúl, s körül tovább megyen,
Hogy a völgybe könnyű menetele legyen,
S im egyszerre zendűl a környék rémesen,
És minden kis forrás megindúl a hegyen.

Indúl s növekedik bujdosó patakká,
Patakból dagadoz sebes áradattá,
S hegy völgy ordít bele, a mint szalad alá,
Változván haragos féktelen csodává.

Csak alig tartja meg vitéz Csaba magát,
Mosván az áradat meredő bokáját,
Megáll még is fölebb huzogatva lábát,
Látván tóvá lenni tündérvölgy patakát.

Nem is tóvá, setét hullámos tengerré,
Vize tündérvölgyet csordultig betölté,
Félig állt vizéből a czédrus ég felé,
Sudaras szép fejét szellő meg nem éré.

De most leröpült a sárkány két fiával,
Az elállt viharok szörnyü hatalmával,
Alattok vad szélvész harczolt a hullámmal,
Ők fölűl repültek hármas csattogással.

Zúgó fenekéről fölfordúlt az özön,
Eloltott minden fényt a magas égkörön,
Hajlott és csikorgott a czedrusfa közön,
Setétség lett urrá ékes tündérvölgyön.

Setétség, rémarczú szülötte az éjnek,
Melytől ily zavarban halandók rettegnek.
Megröppent a sas is fölötte fészkének,
S csak alig parancsolt szive félelmének.

Háromszor kiterült fekete szárnyával,
Háromszor állt vissza anyai gondjával;
De bátran állt Csaba Kármán kardvasával,
Bátran hős szivének nagyobb hatalmával.

Csak bánatban égett s epedő várásban;
S mintha a vad tengert széllel harczoltában
Meg akarná inni hallatlan szomjában:
Oly nyugtalan vala körűle jártában.

De most fiaival félre tért a sárkány.
Morogva elállt a szélvész nagy fák ormán.
Kékes boltozattal látszott az ég tisztán,
S hold, csillag kiderült gyönyörű határán.

Még a víz hánykodott nagyságos mozgással,
Lassan nagy hullámot forgatván hullámmal,
Végre csendessé lett ezüst ragyogással,
S látszott a fa benne hosszú árnyékával.

Tiszta hab buggyant föl fának árnyékában,
Tenger szép leánya a hab tisztájában,
Fehérebb a habnál, és tisztább magában,
Följöve mosolygó ártatlanságában.

Ezelőtt mélyen ült tenger fenekében,
Apja erejével országolván ott lenn.
Kis aranyhalait eteté jó kedvben,
S úszó szörnyetegek játszottak körében.

Vízi borjak és a mélység órjáshala,
A harapós farkas s emberevő czápa
Együtt mulatoztak, szelídek általa,
S szép lábai alá minden borúl vala.

Volt a nagy mélységben vizfalú tereme,
Kis csillag ragyogott fölűl közepette.
Körül a falakban szép csigák serege,
És gyöngyök villogtak gyönyörűségére.

De szabadon s tűkrűl állott a bal oldal.
Ott játszott a lányka tünő árnyékával,
Megérni kiváná ajkát ajakával,
Hasztalan! betelt az hideg víz habjával.

Ez most egy forrásnak akadván vizére,
Felszökött mélységből a szép föld színére,
S midőn itt szokatlan szemmel körülnéze,
Kevés lett ez árviz szilaj örömére.

Elindult, meg-megállt vizet hasogatva,
Ficzkándott, mint folyam legifjabbik hala,
Míg az új szépséghez lassankint szokhata,
Repesett, dobogott habos bal oldala.

Szabadság! nem tudott, de érzett tégedet.
Gyengéd ajaka még nem mondta nevedet.
De midőn általad főbben emelkedett,
Örömében onta legelső könyeket.

Végre félijedve megállt a viz felett,
Hosszasabban nézte a földet és eget,
Megnézé közelebb a fakörületet,
S titkos új vágyódást magában érezett.

S mintha kis kezei épen áldoznának,
Fölemelve tiszta vizet mutatának
A körűlálló fák rendes szép sorának,
Tiszta vizet az ég ezer csillagának.

Szűz fejét egy kissé fölvetvén így álla,
Mintha mondaná: «Oh egek szép orczája,
S eddig nem látott part gyönyörű sorfája,
Üdvözlek én, tenger kék szemű leánya!»

S szomorú lőn, midőn a mennyek csillagi
Nem jövének hozzá fényökkel játszani,
Midőn láta mindent mozdulatlan állni,
Vissza kezdett ismét öröme szállani.

De most kitért lassan az özön szélére,
S maga nem vigyázván s tartván semmijére,
Önkényt bomlott haja gyenge szemérmére,
S végső fodraival lábszárához ére.

Ott megállt egyedűl a vizes part élén,
Csiklandó talpait lágy füvek emelvén,
Csaba háborodott e látás szépségén,
Tiltott gondolaton szive megdöbbenvén.

De maga így szólott büszke nagyságához:
«Valjon mi az, a mi engem e helyre hoz?
Az-e, hogy valamint tündér halandóhoz,
Úgy nyúljak magam is tündér szép leányhoz?

Bizony! akkor engem méltán kinevetnek,
Kiknél dicsekedtem, a bátor seregek.
Akkor lever átka hadak istenének,
S kikre megesküttem, ősim nagy nevének.

Akkor ősz Dalmának kötve marad keze —
Vagy e kísértettől szaladnom kellene?
Nem! nem! ez segítsen, ily szépséggel tele,
Nem állhat e tündér kértemnek ellene.»

Ilyen gondolattal közelít hozzája,
De a megijedt lány remegve hátrála.
Csaba szólt: «Oh tenger kék szemű leánya!
Ne fuss, nem vagyok én fellegek sárkánya.

Csaba, hős Bendegúz vitéz fia vagyok,
Fájdalmam és lelkem gyötrelmei nagyok.
Lánykámat ölelik orzó tündér karok,
Mondd meg égi szépség! rájok hol találok?»

Megállt a kis leány Csaba szép szavára,
Közelebbről nézvén kedves orczájára,
Örűlt, hogy rátalált termete mására,
Örűlt a hangnak, de hang nem jött ajkára.

Oda ment és égő szemét megpillantá,
Ajkát ajakával egybe hasonlítá,
S midőn az első csók vált kis csattanássá,
Vigada, és a hőst magához szorítá.

Égett, fagyott a hős, mint hegyi nagy szálfa,
Mikor vad tengernek förgetege rázza,
Megrázkódott egész teste alkotmánya,
S visszatért előbbi kemény nagyságára.

«Mit akarsz te velem, incselkedő leány?
Igy szóla, szépséged veszedelmes csalt hány,
Nem felelsz, kérdésem előtted csak hitvány,
De magadhoz vonzasz félre csalogatván.

Felelj, vagy menj tova!» És a bús leányka
Visszarezzent Csaba ijesztő szavára,
Most jött legelőször jajszó ajakára,
Elment, s bús habokat öltözék magára.

Csaba későn báná, hogy keményen beszélt,
De jött a sárkány most hozván ég felhőjét,
Beborítá avval tündérvölgy tetejét,
S lobogni engedé a villám erejét.

Lassú mormolással a víz elenyészett,
De benn nagy zúgással tündér gyülekezet
Kezdődött: egy nyilás volt, mely bévezetett,
Máshol szörnyen feküdt köd s villám őrizet.

Szélről a fák mellett egy villám futkosott,
Szakadatlan körűl hordoza vad lángot.
Sok közepett gyorsan s szabadon kigyózott,
S tündérvölgy fölébe égő tetőt húzott.

Délről volt a nyilás veres boltozattal,
Ott állt a sárkány két tarajos fiával;
De most a vén maga fölment vad haraggal,
Hogy megharczoljon a felhők madarával;

Mert élő állatot nem szenvedett körűl. —
Csaba e látásra gyorsan utra perdűl;
Előle fut egy a sárkányfiak közűl;
A másik vasától ketté vágva eldűl.

A vén sárkány megjő szomorú sivásra,
S látván, hogy az egyik futva tovább álla,
Iszonyú mérgében rá hágdos nyakára,
S ezt is megeszi a másiknak torára.

De Csaba már benn van a kék kapu alatt,
Bántatlanúl tovább nagy erőben halad,
Még is kissé megáll a vízkapu alatt,
S fagyosan fut lelkén rémitő gondolat.

A vízkapu hosszan magas boltozattal,
Mint kemény márványból faragott sima fal,
Áll legvégűl s benne emberevő nagy hal
Látszott heverni a szörnyek táborával.

Ott megállt az ifjú, és már megmotszana
A háborgó tenger rettenetes hala,
De a kék szemű lány elejébe álla
S Csaba menésének szabad nyilást hagya.

Néma köszönettel nézett rá hős Csaba.
De az magát búsan elrejté a habba,
Mintha mondaná: «Oh kemény ember fia!
A kék szemű leány nem lát téged soha.»

S az ifju tovább ment a vízkapu alól.
Zúgott a belső völgy tündérek zajától.
Ifjú kis csemeték keltek föld porából.
Ezek között jártak bujdosván párostúl.

Kiki foglalatos maga örömével,
Nem vigyáz, társával szomszéda mit mível.
Széltében az ifjú fáknak levelivel
Takarja titkait s rá víg dalt énekel.

Benn az ékes völgynek dombos közepében,
A magas czedrusnak virágos tövében
Hét szivárvány vagyon egyesűlt szépségben,
Kisebbedvén mindig befelé estében.

A legbelső alatt szép lányka üldögel,
Kit egy magas tündér hizelkedve ölel,
S mert ébren nem bírhat tiszta hűségével,
Csábító csókokkal bájosan altat el.

Most a lányka feje álmosan nehezűl,
Termete hanyatlik gond és erő nélkűl,
Csaba irtózik és lángol e nézéstűl;
Feje zúg s szemében szikrázó harag űl.

Ha láttál éjfélben tüzes kísértetet,
Oroszlánt, kit vadász vassal megvérezett,
Vagy villámmal járó halálos felleget,
Csak úgy képzeled e szörnyű tekintetet.

Párduczként felszökött a domb tetejére,
Lelöké a tündért négy öl messzeségre,
«Ébredj!» monda, Jevét emelvén kezére:
«Ébredj, és mondj áldást Csaba fegyverére.»

A lányka (Jeve volt) sohajtva ébrede,
Látott s szemeinek csak alig hihete;
De szabadabb lett a tündér lélekzete,
Ordított s az egész völgy ordított vele.

S most mint sebes árvíz mind összezavarva
Jöttek, riadoztak Csabának rohanva.
Csaba széllel vágott: «Vissza! tündér! vissza!»
Kiáltván kardjával teres nagy kört huza.

A tündérek visszahökkenve megálltak,
Erejét érezvén Kármán kardvasának,
Csaba neki csap az ingó czedrusfának,
És a czedrus enged döntő csapásának.

Csikorogva kidől tövéből a völgybe,
S végig nagyot zuhan tündérek fejére;
Fut a hét szivárvány magas ég szinére,
Halovány setétség borúlván helyére.

Maga áll középen mint uralkodó sas,
A rettentő ifjú s kezében a kardvas,
Három kört húz benn, és oda ül siralmas
Képpel a lány: szeme Csabán csak gyászt olvas.

De bizik az s büszkén, boszúsan így beszél:
«Ide hát, a kiben nemes bátorság él,
Ide hágjon körbe, itt villog a vas él,
Ne féljen harczolni, ha orozni nem fél.

De bár jőjetek el, a kik ide fértek,
Jőjetek mindnyájan csalfa tündér kölykek!
Azért vannak velem varázsos fegyverek,
Hogy avval szépemért véres boszút vegyek.»

Rá zúgott, ezt hallván, a nagy gyülekezet,
Hogy összeszaggassa, neki törekedett.
A Nap fia rájok nyujtott tiltó kezet,
Ő ment, a többi nép mind visszalépdesett.

Ő pedig szólt: «Társak! félre most e helyről!
Senki ne reméljen cseppet is véréből,
Magamnak is kevés az egy ily emberből;
Félre hát ti társak, félre most e helyről! —

S ki vagy te vakmerő, szegény föld gyermeke!
Ki a Nap fiára gyilkos kezet vete?
Szerencsétlen anya! ki téged visele,
Szeme hasztalanúl sírással lesz tele.

De hogy tudd meg: miért érdemelsz inséget,
Jeve, kit említél, nem illet már téged,
Döngöre dárdáján halálos itélet
Jött rá; én tartám meg s úgy nem ére véget.

Tied-e hát? nem az, tied csak halála,
Sirathatod, éjet virrogathatsz nála.
De jőj, lásd vadságod nekem mit használa,
Tudom kínná leszen minden hajad szála.

Álmot vetek a szép Jevére örökűl,
Téged sebbe rakva itt hagylak egyedűl,
S Jeve még is egykor kezeimbe kerűl,
Oda, hol csillagom áll hév napon fölűl.»

De Csaba is erre hirtelen felele:
«Nemes tündér! bár vagy hatalommal tele,
Megállj s megálljatok ti tündérek vele!
Halljátok, engem is vétek vezérel-e?

Vagy inkább vitézi kötelesség hozott,
S természet, mely erős érzéssel alkotott;
Tegyetek magatok ebből igazságot,
Én ellenségemmel kiállom a harczot.

Azt mondja: a lánynak enyém csak halála,
Sírhatok, éjeket virraszthatok nála.
Hol volt hát, hogy végső csókot adnék rája,
S tennék fehér zászlót hűlt kedves hamvára?

Nem láttam, szép vérét nem látták szemeim,
Nem érzették hűlő orczáját kezeim,
De hogy élve ment föl, még látták szemeim,
S kiestek kezemből véres fegyvereim.

Pedig inkább halva fekügyék sírjába',
Mint éltemben dőljön idegen karjába.
S ha valaki akkor lelket önt hamvába,
Legyen övé, mert van hozzá igazsága.

Vagy minek beszélek idő vesztésére?
Tündér! tied a lány, ha engem versz földre,
Ezt esküdtem erős hadak istenére:
Enyém, ha én győzök szivem örömére.»

Így szólt s a nagy tündér a körbe robbana,
Jobbjában az aczél fennyen megvillana,
S mintha nehéz mennykő egekből szállana,
Lépésétől a föld nagyokat dobbana.

De Csaba sem nézé rohantát csendesen,
Mint megeredt nagy kő, mely lefut a hegyen,
Ugy ment rá erővel s boszúval teljesen,
Végig mérvén kardját a tündér gyermeken.

Az pedig erősebb földnek hatalmánál,
Dühödötten szörnyű képpel előtte áll;
De vész tündérsége Kármán kardvasánál,
S minden diadalma vitézségére száll.

Harczol, tüzesedik kezében a fegyver,
S mint lobogó villám, haragos szikrát ver,
Szeme ijesztőleg lángot és vért kever,
S Csaba megsikamlik erejétől kétszer.

Harmadszor vág ismét homlokúl Csabára,
Visszaugrik az a körnek határára,
De rettentőbb leszen arcza borulása,
Öldöklőbb kezében kardja suhogása.

Mint széltől hajtott fa vadon erdejében
Visszahajol ismét szélnek ellenében:
Úgy fordult meg Napnak fiára fenébben
Az elbúsult Csaba égő szégyenében.

S most harczoltak elszánt kétes szerencsére;
Alattok a kis domb fél ölre sűlyede,
Ingott a két vívó rettenetes feje:
Vasaik csöngöttek s hangzott az éj bele.

Most terült az éjfél rémséges fátyola,
Csattogott a sárkány s menést parancsola,
Csabától, mint szirtek leszakadó fala,
Úgy hullott az ütés forró Nap fiára.

És az hanyatt dőlvén nagy hosszan elterűlt,
Alatta terhétől a völgy is megrendűlt;
De csakhamar sebes sárkányon elrepűlt,
S az egész sokaság magas egekbe tűnt.

Maga maradt a hős s Dalma szép leánya;
De szemét a tündér gonosz álma nyomja.
Nem késik az ifjú, veszi karjaiba,
S megy hol le van ütve lovánál dárdája.

Lovát nagy bajosan csak gyalog vezeti,
S szép terhét ölében ápolgatván viszi,
Túl az erdőn puha gyöpre lefekteti,
De keblét fagyasztó fájdalom terheli.

Hasztalan öleli a lányt ép karjával.
Hasztalan ébreszti ajakát csókokkal,
Hasztalan szól hozzá szerelem szavával,
Siket füleinél minden szózat elhal.

Nem nyughatik, Jevét fölveszi nyergébe,
S tüzesen szorítván zajló kebelébe,
Mintha egyenesen sírba menne véle,
Oly busúlttá leve, arczát gyász festvén be.

S úgy megyen Ragadón sűlyedt gondolattal,
Versent siránkozván harmatos hajnallal;
De alszik a szép lány s szél lebeg hajával,
Hasztalanúl az is, nem birhat álmával.

Haza ér az ifju Jevével jó korán,
Szomoruan zörget Dalmának ajtaján,
Belép: ölében az elragadott leány,
De csendes és néma, s mint árnyék halovány.

Mégis nem vesz gyanút az ősz ezt néztében,
Megoldatja kezét első örömében,
S íme érzés gerjed a lány tetemében,
Fölkél nagy vidáman ifju kellemében,

És köszön hívének, köszön ősz apjának,
Megeresztvén szavát édes ajakának,
S a mi szépet ég föld összefoghatnának,
Mind együtt mosolyog hajnalán arczának.

Mint álom elröpül a bús emlékezet,
Vigad Dalma s a két hadi felekezet;
De csak maga örűl sok harczot szenvedett
Fia Bendegúznak, birván a szűz kezet.

Örűl és öröme nagyobb a világnál,
Mélyebb és magasabb tengernél és napnál,
Tüzesebb, ragadóbb lángnál, áradatnál,
Teljesb és hatalmasb minden gondolatnál.

S örűl vele a szűz, Dalma szép leánya —
De ti lánykák! most ne menjetek hozzája;
Nincsen az életnek több ily pillantása,
Rövid, de századnál drágább birhatása.

A DÉLSZIGET.

TÖREDÉK.

1826.

ELSŐ ÉNEK.

Messze maradjatok el, nagy messze ti hitlenek innen!
Nincs kedvem sem időm mindennapi dolgokat írni:
Ujat irok, nagyot is, kedvest is, rettenetest is
Egy kis gyermekről s egy délszaki puszta szigetről.
Szép volt a gyermek, teli fürtű szőke hajának
Árnya közűl szépek csillagragyogási szemének;
Szép, de szilaj volt ő, szilajabb a bérczi pataknál
És szabad és harczos, nehezekre, nagyokra sovárgó.
S a sziget áldott volt; kereken, mint egy teli hold, a
Földövező tenger viharos közepébe merítve,
Képe hasonlító egy egész kis földi világhoz:
Itt hegyes, ott völgyes; keleten szikláit örök hab
S fellegütő tetejét villámok erőszaki járják.
Ellenben kies és terein puha pázsitot éltet.
És ide néha kijár a gyöngyök tengere múló

Habjaival s kis bokrok alatt elhagyja csigáit.
A napot e sík táj tisztán láthatja sokáig,
Látja, midőn távol hullámágyába lenyugván
A csendes vizeket mosolyogva köszönti utószor.
Hév ellen délről, fagyok ellen az éjszaki félen
Parti sudár erdők terjengő lombot emelvén
Őrzik szép közepén tavaszát a barna ligetnek.
Itt élt a gyermek, nem hitvány póri nevendék,
A villámlelkű Etelének gyermeke. Tévedt
Csónakon őt ide a tenger hajtotta. Kilépett
És urnak mondotta magát. Elvette gyümölcsét
A fiatal fától s megevé. Szomjában elitta
A forrás vizeit. Néhol kis tarka kövekkel
Játszva megállítá futtában az erdei csermelyt,
Hogy tóvá gyűljön s bele ment délestre fürödni,
S ott fürdött a hév sugarakkal s völgyi füvekkel.
S ép vala s izmosodék; de magában nyugtalan. Eljött
Tollai díszében s dalt zenge az égi madárka,
A magas erdőből ordítva lejött az oroszlán,
Büszke szabadsággal megjárá partjait és a
Tengereket nézé, mint a ki parancsol azoknak,
És hegyek és völgyek reszketve morogtak utána.
A gyermek bámúlt, s így kelt habozása eszének:
Ím mik ezek hozzám képest? Vagyon adva ruhájok
S én csupaszon járjak? s mi az a nagy sárga vadállat?
Nincs keze, nagy testét két láb nem birja, hogy avval
Égnek emelkedjék, mégis mely büszke menése.
És ha üvölt, én is tartozzam-e félni szavától?
Illyet gondolván a bércz tetejére kiállott
Alkonyodás idején és a csillaghoz igyen szólt:
«Szép kis ezüst csillag, menj el, kérdezd meg az Istent,
Járjak-e meztelenűl madarak csúfjára, hogy a dér
És a forró nap szabadon pusztítsanak engem,
S én ki magamnak imént kivetődvén úr nevet adtam,
Fussak-e a vadtól, vagy nincsen-e istenem is, hogy
Vadtól rettegjek s körmét tartozzam imádni?
Szép kis ezüst csillag, kérdezd meg, nincsen-e tiltva
A föld titkaihoz férnem s a tengerekéhez?
Menj el, igen kérlek, s adj hírt reggelre, ha megjősz.»

Elmene a csillag. Nehezültek tagjai a szép
Gyermeknek, míg szólt; meghajlott térde, kezével
A mennyet keresé s szeme a kis csillag után járt;
Föl nem kelt többé, ott nyomta szelíden az álom.
Még aluvék, mikor a hajnallal megjöve s hozzá
Így szólt a csillag lágy szellemi hangon az égből:
«Alszol-e még, te szilaj gyermek? kelj, verd el az álmot,
Hírt hozok istentől, jó hírt neked úrnak az ormon:
Nyitva legyen neked a természet kincse, az a hír.
A föld titkaihoz, de nem a nagy tengerekéhez
Férni kis elméddel mértékletes-óva szabad lesz;
És legyen öltözeted felhőkből s tiszta sugárból;
És ha merész voltál magad úr nevet adni magadnak,
A vad elől ne szaladj, vagyon istened, a ki megőriz,
Nem szabad a vadat és körmét a vadnak imádnod.»
A gyermek hallá e szellemi szókat azonnal
S ébrede s szőke fejét fölemelte zavartan az éghez.
Szíve-repesve köszönt a kis csillagnak, az élő
Istennek hálát örömében adózni felejte.
S őt az erős isten meg nem büntette: mosolygott.
Már mene a gyermek s halovány ködöt ölte magára
És megszínesedék a köd s lőn könnyü ruhává.
Teste setét zöldben, két lábát fedte piros bőr
S tiszta fehérséggel díszlett kalpagja. Palástja
Kék vala s a kiderült égnek játszotta le színét.
Még csínos vala, nem ragyogó; de ezüsti sugárt kért
A kis csillagtól s csillámmal szegte palástját,
S rajta kihímzé a rétet s a réti virulmányt.
A napot is feljöttében megleste az első
Sziklatetőn s aranyát bőven hintette ki mellén
S rojtosan ép czombjain. Mennydörgeni kezde: lekapta
A hegyi villámot s villám leve mentekötője.
A mennykő leesék, buzogányúl vette kezébe.
Gombja hibázott még. A sík rétekre leszálla
És a visszamenő tengert kísérve, vadászó
Ujjaival kis bokrok alatt elnyomta csigáit
S gyöngyeivel raka sort mellén. Meglepte az alvó
Kolcsagot a tavakon, s tollát feltűzte lobogni
S játszani szellővel. Jött a délesti szivárvány,

A szigeten magasan kiderűlt szép boltja s az erdők
Végein a mennyből földnek peremére lelépett.
Ott termett ő s a kegyeletből lőn öve színes,
S szép vala és ragyogó s daliás mint Bendegucz és Bál.
Így fölkészülvén, a nagy tengerhez alá ment
S tűkre lön a tenger. Látá fölbukni alunnan
Hajnalodó képét, a szörnyek tábori láták
S úszni feledtökben bámulva megálltak előtte,
Ő szilajon s büszkén kissé a szirtfokon állván
Megmosolyogta magát és elfuta a nagy özöntől.
Így élt s éjei csendesek és víg napjai voltak.
A síkot, hegyet és barlangit kezdte bejárni
Megmutogatva magát madaraknak s földi vadaknak.
Mint egy kis pokol, úgy zúgottak az éktelen öblök,
Sok kölykes fenevad moraját bömbölve magokból:
Rajtok ment mégis s bántatlan tére közűlök.
Volt az oroszlánnál s a tigris szörnyü tanyáján,
S megszivelék őtet; de mikor nekibátorodottan
A vad kölykek után kezeit játékra kinyujtá,
Gyilkos lánggá gyúlt szemeikben atyái haragjok.
Hasztalanúl szólott, mentséget mondva; könyörgő
Szózatit ordítás dörejével nyomta el a vad
S a berekedt barlang mindinkább rettenetes lön.
Már az oroszlán kelt, szilajon megrázta sörényét,
S rendítő vala és iszonyú járása, körében
Kölykeinek; feje mint egy domb vad fákkal övezve,
A gyermek futa és feledé hogy van buzogánya;
Elfuta és bércznek völgynek szomorodva panaszlá,
Hogy szava hasztalan, azt az üreg lakozói nem értik,
S hogy kivel itt napokat töltsön, nincs társa közöttük.
Végre leült nagy fáradtúl egy szirttorony alján. —
Jobbján barna falak meredeznek, balja felénél
Tátogat egy mélység, feneketlen, fénytelen és bús:
Tán kapuként szolgál a túlsó földi világra;
Lába előtt csemeték, jobb földnek bokrai, nőnek.
S ím mikor e szomorú körben kedvetlenen ülne,
Szél kele bokrai közt s mely köztök sárga tövéből
Zöld lombbal koszorús vékonydad szálat ereszte,
Meghajtotta fejét a szélben s zúgani kezdé:

«Hangabokor vagyok én, sok hangokat összefogó síp»
S mind a több csemeték zúgtak lassúdan utána.
Hallgata a gyermek, nagy lelki gyönyörbe merülve
Hallgata, mint ki körűl ének zendűl meg az éjben
S kedves távolból jő megszakadozva fülébe:
Érti, de szerzőjét nem tudva, epedve, gyanítja.
Így várt egy kissé; de tovább is rendre suhogtak
A hangos csemeték s a gyermek titkukat érté,
Tapsola és tombolt örömében. Gondolat ötlék,
Új s nagyot ígérő, békétlen eszébe; kiállott
A vak mélységhez s lekiáltott tág üregébe:
«Kelj ide forgó szél, kelj föl nekem ormok urának
És te sodorj sipot a sok szózatu hangabokorból;
Hangabokor terem itt, sok hangokat összefogó síp.»
Szólt s követ indított az üregbe, nehéz követ; arra
Fölkele forgó szél a földnek szinte belőből.
Lenn vala még s moraját már is hallhatta: üres hang
S tompa moraj volt még, de telibb és rettenetesb lőn
Hirtelen, és hogy elért az üreg szájához, üvöltve
S elfeketedve csapott a legszebb hangabokorra.
Bús vala harcza szegény csemetének; sírt, mikor a szél
Örve hajába kapott, szomorún nyögdeltek utána
Társi; de nyugtalanúl várá a gyermek; azonban
El volt ütve magas feje már, kisodorva tövéből
Hangos kérge: helyén pusztán és dísztelenűl állt
A nyomorú törzsök, csak imént fejedelmi nevendék.
Héja pedig síp lett, azt a szél vette magához,
Meglyukgatta s fölét beszegé pintyőke torokkal.
Szózatos és minden hangok hamar eltanulója
Lőn a síp s legelőbb a szél így zeng vala rajta
Élesen és hidegen, bömbölve, sivítva, morogva:
«Hej! ziv, ziv, zivatar vagyok én, fia a zivatarnak,
Forgó szél vagyok én, levegői feneketlen örvény,
Örvény a földön; örvény a tengerek árján.
Port eszem a földből, iszom a nagy tengerözönből.
Meg ne dobáljatok a köves úton gyermekek engem:
Visszadobok követ és szórok szemetekbe csoportot,
S elfutok és hegyen és völgyön ragadozva kerengvén,
Por, fű és fa bolond lejtőre kerengnek utánam,

Mint te szegény gyermek, kit megtánczoltat ez a síp.
Hajh! haragos zivatar vagyok én, fia a zivatarnak.»
Így zengett a szél s a gyermek kénytelen ugrá
Lejtőjét; de hamar buzogánynyal sujt vala hozzá
S a szél a zengő sípot nagy ijedten elejté
És futa gyermek elől, önnön sípjának előle;
Mert a sípba legott a gyermek kezde fuvalni
S önnön hangjaival kergette meg a lesüvöltő
Forgatagot, mely mindinkább lejtőzve kerengett
Föl meg alá egyaránt, és nem vala nyugta: dühödten
A tengerre csapott, még ott is utána sipolta
Kergeteges hangját a gyermek, s az tova zúgván
A vizet és lebegő halait felhőkbe sodorta.
Messze zavar színben látszott nyoma bérczi folyamként;
Végre lelankadván a nagy tengerbe merűle,
S égbe sodort vizeit s halait még visszabocsátván,
Nyögve kihalt tova, szintén egy más égnek alatta.
Vad gyönyörűséggel nézett a gyermek utána,
Háborodásának s a zengő sípnak örülvén. —
Egy hangú vala még, rendítő, mint maga a gyors
Forgatag, a ki belé legelőször üvöltve lehelte
Szózatait; de tovább vágyott a gyermek: akarta,
Hogy minden faju állathang sípjába szoruljon,
Hogy mikor ő fuval, azt minden faju állatok értsék.
S ím mitevő lőn? egy vermet keresett ki, nagy öblűt,
Tér fenekűt, rövid és szűk végű sziklatorokkal.
Ebbe vetette az állatokat, kiket anyjok elől vagy
Nem bírhatva velök, távol létökben elorzott.
Itt vala már a borz, a bolygó rókafiakkal
A buta medvekölyök, az agyargó tigrisi fajzat,
Farkasok és nyulak, a levegő utazói is, a már
Tollasodó turölyűk, s búsongó gyáva galambok.
Mind a mély kebelű fényetlen öbölbe lekötve
Búsan együtt sirtak, vijjogtak, bőgtek, ugattak.
Most jöve a gyermek hurczolván két kis oroszlánt.
Bojtosodó nyakaikra veté két karjait, és így
Melléhez nyomván, az öbölhöz vitte le őket.
Ott azok éles üvöltéssel harsogva megálltak,
Hasztalan: őket is a zengő torok alja benyelte.

Függő bérczek alatt a tűztelen éjszaki tájon
Árva kietlen völgy feküdött, vak honja az éjnek,
Hajnala nincs annak, deleit nem látja verőfény,
És ha fölűl csillag megyen el, besötétedik arcza.
Fényt egyedűl a rettenetes villámok okádnak
Árnyékába, az is közepét alig éri, elalszik.
Mély pedig és undok: növevényei barna harasztok,
És nyavalyás kórók: tavait sár iszsza el, és a
Bokrosodó sás közt nehezen foly barna patakja.
Fenn állt a gyermek, mikor a villámok ütötték
Éktelen oldalait. Csak félig szürke homályban
Nyílt meg az agg mélység: köderesztő öblei, kormos
Szirtei tornyosodó fejjel felütődtek az éjből,
Rajtok erőtlen rémalakok csapatozva borongván.
Borzadt a gyermek, mikor azt szemlélte, fehéren
Hagyta piros képét a szívhez ijedve futó vér,
Mégis ohajtásit nem tudta elölni: kivánság
Szállta meg a mélység lakozóit hallani, látni.
Háromszor megakadt elijesztő gondolatokban,
Háromszor neki bátorodott, s mellére akasztván
Forgatagos sípját, a rémek elébe megindúlt.
Vékony sziklafalak befelé horpadva keríték
Mindütt a völgyet: rólok nem léphete útra,
Vissza tövökhöz tért s buzogánynyal rést töre rajtok.
És beereszté a napot, a nap déli világát,
Melyre midőn megbontakozott a völgyi setétség,
S a buta rémalakok szakadozva enyésztek, utána
Ment maga is, a bűnfészekhez elére legottan.
A puha földből ott sívó ördögfi csoportok
Búttak elő, undok feketén, és füstöt okádva,
Aprón s oly fölösen, mint a rét füve tavaszkor,
Vagy vízár iszapos hagyományain a serevény fűz.
Mindezek a fénytől nyavalyásan elesve hevertek
Lába előtt, kiket ő legelőbb meglátva, csodával
Néze, s utálattal, szólván hozzájok imígyen:
«Hát titeket ki vetett ide el? ti keservesek, e sár
Völgy fenekébe ugyan ki vetett el benneteket, hogy
Oly sürüen nőttök? szemetek mért gyűlöli a fényt,
Melynek egyéb élő vigadozva köszönti derültét?

Vaj! mi nagyon nyomorúk, nyomorúk vagytok ti, s utálat
A ti tekintetteк. Még a mit láttam, azok mind
Hajnali szépségek, napok, ékes csillagi rendek
Hozzátok képest, s maga a rút béka virágszál.
Mert csunya kis féreg fejetek van, rajta hajúl vad
Tüske terem, s feketék vagytok, feketébbek az éjnél,
Lelketek is feketén gőzöl ki belőletek, oly rút.
S mely sanyarú szavatok! de tovább mit késem? ez a hang
Szükséges nekem: elviszlek gödrömbe pihenni.
Síjjatok ott, hogy hangotokat sípomba fogadván
Sípom után legyek én fajotoknak is egykor urává.»
Így szólván kettőt lábánál fogva ragadt föl
S vissza felé indúlt. A résre nyomúltak azonban
Sanda irígy baglyok, s fényét elfogni sietvén
A bejövő nappal harczolva huhogtak előtte.
Kétes fény vala már. Sietett a gyermek; utában
Szörnyen előtűntek már a rémképek, előjött
Sánta vak apjával s inait kezdette harapni
A sárkányfi, de ő buzogányát vágta fejéhez;
Ez megszédűlvén, ráült, hogy rajta utazzon.
S ím mi nagyon különös, s könnyű vala visszamenése!
Baljában viszi ördögeit, jobbjában az izmos
Mennykővel meghajtja lovát. Az nyögve pihegve
Tántorog és a rést keresővel szerte csatangol.
Végre fölért s szétkergetvén a baglyokat, a fény
Országába kijött. Sárkányát visszariasztá,
S hogy minden rút nép véletlen föl ne jöhessen,
A rést, hasztalanúl, köveket halmozva, bezárta.
Ment és ördögeit zajgó gödrébe vetette.
Minden hang vala már, szép még nem. Egy égi madárka
Sok színű, s kecses, egy repülő kis tarka szivárvány
Szálla ragyogva elő. Fiatal még, s gyenge, de szárnyát
Már bőven gyönyörű apjának tolla kiverte.
S édesen és tisztán keltek dalolási: szerelme
Ő téres ligetén a szép hajnalnak, az estnek
S ifju virágoknak, vígan mulatoz vala köztök.
Ezt az epedt gyermek kergetvén szüntelen, egykor
Bokron elültében fáradtan fogta el, és a
Sziklatorokba vivé. Ott az keseregve siratta

Régi szabadságát; de siralmán szíve megesvén
A gyermeknek, ez ő hozzá így szóla szelíden:
«Ah madaram, szép kis madaram, ne zengj te siralmat.
Tégedet én az üreglakhoz nem veszni hozálak.
Dallani hoztalak el, s ha sipom hangjába fogadta
Énekidet, tova ismét a magas égbe bocsátlak,
Hogy legyen ott örömed, s ha fölérsz istenhez, előtte
Meg ne gyalázz, hanem elmondhasd: a gyermek imádód,
S boldog, igen boldog, s azt zengi: hatalmas az isten!»
Így szólván madarát egy kis csemetére letette,
Melly egyik oldalról az üreg szájára kihajlott;
Ott az megszállván, kis lyukra bezárta legottan
A vermet galylyal, hantokkal is, és oda sípját
Úgy helyzette, hogy a lyukat annak szája befogná.
Tüstént gödrének megterhelt gyomra kiadta
Hangjai rettenetes zavarát a hangafa sípon.
A mint a komor éj két fattyja sivalkodik és bőg,
Mint fene mérge miatt ordít a tigris, oroszlán,
Fél, nyöszög a gyengébb, a sas fajozási visítnak,
Mind egyszerre süvölt, ordít, és nyög föl alunnan,
És a forgószél erejével zúgva kerengvén
Még a csillagot is megtánczoltatja, ha nem fut.
S ím mikor a kisded szárnyas csattogva megindúl
Zengeni, mind hallgat, mind elnémúlva nyugosznak,
Csak maga bájosan és tisztán zendűl meg az ének
És a forgószél erejét is megszelidítve,
Földet, eget, tengert örömámúlatba merít el.
Lejtve vidáman jő a gyermek, visszaragadja
Dús hangú sípját, s madarával az égbe hagyítván
Teljes kedvében nem tud hova lenni szivével:
Fut, riadoz, szökdel, s meg-megzendítgeti sípját.
Ifju madárka repűl könnyű szárnyakkal azonban,
Hála, öröm hangján zeng a hajnalnak, az estnek
S ifju virágoknak; szerelemmel repkedik ismét
A hüvös árnyékban, s víg napjai visszakerülnek.
A vad csorda pedig fiait keseredve nyomozván
Gyilkos erőszakkal kél völgyeken, ormokon, erdőn,
És az egész szigetet hangos robogása betölti.
Harcz zajog a földön, harcz a levegőben, erősek

S gyengék közt egyaránt, s feddőleg néz le az isten.
A vadak a vermet, fiaik hangjára sietvén,
Fölverik, és kiki fajzatival megtölti tanyáját.
Majd az erősebbek, dühöket fene méreg emelvén,
Borzasan és sanyarún a gyermeket ölni rohannak;
Az pedig ül, s a bájsípot megzengeti köztök.
S ím mi csodát támaszt! sürüen csapatozva sietnek,
Bátrak, félénkek, repülők, és földiek össze
S körbe sodortatván a forgószél erejével,
Megrohanás helyett, dölyfös kényére kerengnek:
Lejt az erős tigris, méreggel lejt az oroszlán,
Rázza fejét iszonyúan, rázza sörényét,
S keble tüzét égő tőrként hordozza szemében.
Lejt a vad kuvasz, a sírok bontója sötéten
Járja kerengőjét, könnyen szökdelve fölöttük
Lejteget a párducz, s agyarogva vonítja bajúszát.
A szörnyű kígyó, csörgését megszaporítván,
Forgó társai közt testét karikába csavarja.
Köztük erőtelenül a kis sereg, ürge s egérség,
A nyavalyás nyúllal majd félig halva forognak,
Aprózzák, törik a tánczot, most lábra kel itt egy,
Majd egy más esik el, s estében is egyre kereng, mind
Részegek a síptól, a sípnak forgatagától.
A lassú csiga is, mely gyöngyét kérni kimászott
Társaival, nyomorúlt, a síp sodrába kapatván
Kénytelen új füveken czifrábban mászni meg útját.
Szinte az a játék tünik a levegőben is: egymást
Kergetik a madarak, gonosz ölyv, vad héja, galambok,
Darvak, apró csízek mind egy karikába sodorva
Forganak: a haragos sas leng feketedve fölöttük
S gyáva kerengését felhőkbe takarni sietvén
Szárnya serény vágásaitól sebesedve nyög a szél.
A síp hangja sötét földnek kebelébe is elhat,
Onnan egy-egy halmot zajosan fölvetve fejével
A síp hangja után két ördög tör ki, egész rút
Szörnyűségében. Megeresztett madzagok ágán
Hord az egyik száraz derekához övezve tizenkét
Kormos ikert, a legvásottabb kölykeket; és lejt,
S mindazok éktelenűl lejtnek marakodva körében.

A másik maga jő, bűnnel hizlalva, kövéren,
S termetesen: négy árnyékot vet teste, világnak
Négy tájéka felé, ártalmast s lélekijesztőt,
Melytől a forrás fenekéig apadva kiszárad,
S szerte tavasz hímzette mezők nyomorúltan elégnek.
Lejt ez is, és a fényt irtózván, szinte lyukat néz
A föld kérgibe, úgy oda van nézése szegezve.
És ebben lele kedvet, ezek látása voná a
Gyermeket; ő ragyogó díszében halmokon ülvén
Nézte miként a tarka sereg sípjának utána
Járta kerengőjét, most lassan majd sebesebben.
Félre nem is nézett. Ott egy kis lánynak alakja
Lenge szelíden elő. Mikor a vak sziklatorokból
Megmenekedve szabad szárnyakkal evez vala égnek
A kis tarka madár, első öröméneke szülte
Akkor ez édes lányt, a légnek tiszta fölében;
És szellők nevelék füveken ringatva, s virágok
Bíborain. Gyengéd tagait betakarni leszállt a
Csillagos esthajnal, s szűz harmat téjjel itatta;
Lelke pedig fény volt, az örök fény tiszta sugára.
E kisded remekét ég és föld látta foganni
S csendesen állta körűl; maga a napok istene hozzá
Adta mosolygását, hogy kezdene szíve dobogni,
S a szív bánatok és örömek forrása megindúlt.
Volt foganásakor a levegőnek méhe fehér köd,
Melyből ő mint lágy kikelet rózsája feselvén
Kellemes álomként képessé kezde simulni;
Végre fehér köde változván tündéri ruhává,
Lány kele lassan elő, a legszebb testi valóság.
Lábai mint az öröm zengése, lebegve röpülvén
Teste kicsiny súlyát hordozták mennyei bájjal;
Arcza mosolygás volt, szeme pillantása virág, kék
Parti virág, melyből mikor éjet kerget el a nap,
Ifju sugárival a leggyöngyebb harmatot iszsza.
S ezt a sípba fuvó gyermek nem látta. Kifáradt,
S halmának döntötte magát. Harsanva kifordúlt
A síp markából: szemeit betakarta az álom.
Tüstént a két bűn földnek gyomrába lesűlyedt;
Örvendvén, noha bágyadtan, fészkeikbe siettek

A madarak, barlangba vadak, s hűs berki tanyákba.
Összezavart csontaik épűlete szinte koczogván
Vert hadként mentek sántító hosszu seregben.
A kis lányka pedig végig lejtette letarlott
Síkját a rétnek s eltűnt a déli ligetben.
Tiszta nyomán füvek és sok színnel büszke virágok
Hamvaikból gyönyörű lábát csókolni kikeltek,
És az elégett föld tavasz ékét vette föl újra.
Még a gyermek azontúl is sokat űzte csodáit
S napról napra vadabb szivüvé lön vad gyönyöreiben;
Sípja csapás lett a szigeten, maga rettenet és gyász:
Minden rendü lakók iszonyodva futottak előtte;
Bujt a csillag is, és gyász ködbe takarta világát.
Egykoron ismét így gyötrötte az állatok éltét,
Jobbról gyenge nyögés jött szellő szárnyon azonban,
S bája hatalmától megcsendűlt lelke harangja.
Arra tekintett, és látá a lányka lebegtét.
Ajkai közt a hang bámultan elálla, rekedve
Megnémúlt a síp, maga, mint ki az álom után néz,
Néze merőn, s feledett mindent, ébredni csak akkor
Kezdve, midőn a lány eltünt a déli ligetben.
Milly igen édes volt első látása, mi hévvel
Vágya, kiterjesztvén kezeit, szót váltani tőle,
Testvér kellemein tova is bámulni! de ez ment,
És a gyermek előtt az egész természet üres lőn.
Újra sipot fútt és a lányka is újra előtünt,
Nem maga, föltünt mind a sípnak szörnyetegeivel,
S rettege a gyermek lánykáját féltve dühöktől.
És az ezer hangú síp megnémúla, fuvóját
Elhagyták az előbbi gyönyör, s jó kedve csalárdúl.
Nem vadakat keresett többé; de kiváncsi haraggal
Bolyga mezőn, avaron, s a lánynak leste suhantát.
Többször is így szigetét bujdosva bejárta, ohajtván
A kedves tüneményt; de nem azt, hanem életemésztő
Bús sírnak fenekén, rosz ebédnél lelte Halálfit,
Melly őt, fusson bár, valahára eléri bizonynyal.
Mind a többi Halál, országos népek ölői,
Száguldozva kimentenek a nagy messze világra
S ezt hagyták egyedül hogy az egynek lenne halála.

Ült pedig anyja setét fészkén a sárga Halálfi,
Némán és siketen. Némán, hogy meg ne beszélje
Senkinek is végét, siketen, hogy sírni ne hallja
A nyavalyák fiait s ha dicsőt kell rontani, meg ne
Lágyuljon végén, bár nemzet epedne is érte.
Pisla világ bolygott szeme mély üregében, erőtlen
Csontai zörgöttek lélekborzasztva, ha mozdúlt,
S gyászos enyészet volt vállára kerítve palástúl.
Szája kajánságtól vala halvány-kékre beszegve,
És csak alig takará sorait gyér barna fogának.
Termete váz, szive kő, horgas keze fojtani termett.
Most is játékból abban gyakorolta hatalmát;
Fojtogatá még a levegőt is, s lábhegyen állván
Mint a vízbe haló, sápadtan kapkoda szerte.
Puszta vidékénél nem látszik semmi is élő.
A mi teremne talán, fojtó párája elölné;
Csak bürök, és keserü mérgek növevényi tenyésznek,
S köztök az éhes pók feketén és dongva csapongó
Légynek, az eltévedt szunyogoknak fonja veszélyét.
Legtova fenn bagoly áll, éjfélt öltözve magára
S durva jövendőjét tompúlt huhogása jelentvén,
Agg denevérek közt örvend a síri homálynak.
Fegyverek is vannak nagy számmal rejtve körében,
S mindenféle segéd, rövid élet vesztegetői,
Mint ugyanannyi gyilok fetrengnek az ifjukor első
Vétkei bokrosodó nyavalyákkal rakva: továbbá
A rút tobzódás álomtól gyakran elorzott
Éjei állnak mind rontó fegyverre lapítva.
A sorsnak sujtó buzogánya is itt van, epével
Nagy sebek és kínok vagynak gombjára beírva;
Lángsas az éh; a szomj égő vérkeblü oroszlán.
Maszlagi a bűnnek, s az irígység mérge kigyóként
Mardokló szégyen, s a késő bánat epéje,
Gyötrelmek, haragok mind annyi segédi Halálnak
S szörnyetegek képét viselik mellette ijesztőn.
A bús emlekezet szárnyas nyíl, mellyet az elmúlt
Boldog idők szaladó pártusként visszalövelnek.
A komoly elmetörés kedves kín kardja, setétlő
Éles aczél a vak kétségbeesés, lobogó tőr

A féltő szerelem: éget ha öl, ég ha nem ölhet.
S életek és örömek hervadnak szörnyü tüzétől.
Nyílt verem a vénség, bizonyos benyeléssel ijesztget.
Mindez együtt ha kikel fogyató pártjára Halálnak,
Hol van az, a ki setét gödrébe ne dőljön előtte?
Eldől! el! bár a nagy eget verdesse fejével,
S lába nehézségét poklok mélységei nyögjék.
A gyermek mikor ezt látá, elfagytak agyában
Minden gondolatok, kebelét megcsapta hidegség,
Lélekzése fogyott. A sír szélére legottan
Visszaszökék s szabadabb levegőből néze le hozzá.
Látta midőn az fegyvereit ragadozta soronként
S még nem igen bírván, agyarogva hogy álla közöttök.
Éhes lőn az alatt, lebukott térdére, s marokkal
Ette föl a sanyarú földet, nagy bőven evett föl,
Mintha magát avval mélyebben elásni kivánná.
A gyermek pedig elmene és hol sűrü szövéssel
Fákra fut a juhszalag, lógó fürteikbe fonódván,
Hajlékony kötelet készíte ügyes keze abból.
Most neki bátorodott, s ellenségére lesujtá
A súlyos buzogányt; szédűlve ledőlt ez azonnal
S hosszan, erő nélkül leterült a síri magányban.
Akkor alá ugrott győzője, nyakába vetette
Nyers ihszalag kötelét, kihuzá a hurkon az ürből
S vitte tanyája felé. Megszünt szédűlni azonban
S ellenkezni akart a sírfi; de kötve nyakánál
Fogva huzá őt a gyermek, nem tudva kegyelmet.
Nem maga jött pedig, útja felén egy anyátlan oroszlán
Látva dicsőségét, leve kísérője nyomának,
És a nem siető rabnak mardosta bokáit.
Mely jól jött, mi kivánt történet az ormok urának!
Egy kedves helye volt: halom, álmai halma gyakortább
A csend éjjelein. Maga állt az róna mezőben
Villámtól menten, s zivatartól meg nem üvöltve
Fennyen emelkedvén egy idős tölgy déli tövében,
Domboru zöld tetejét futamó árnyékival őrzé.
Itt az örök tenger moraját, harsogva leomló
Hegyvizeket kellő vegyületben hallani. Távol
Látszanak innen azok, s a szem játékai rajtok.

A patak is, mely nem tova fut, csörgése zajával
Lombsuhogásba hal el, s tündéráJomra vet ágyat.
Dél vala, s a gyermek fáradtan jött ide most is
Új két társaival. Veszedelmes rabja fatőhöz
Kötve alant állott, maga fenn ült, s a kis oroszlánt
Könnyü szelídséggel simogatván csalta magához,
És aludott, lankadt testét hamar érte nyugalma,
S ezt hamar érte csapás. Minek alszod el a napot? Így
A komor éj s felhozta setét országa hatalmát [szólt
Küzdeni a nappal. Minek alszod el a delet? Így szólt
A dühödő éhség. Hova lészsz munkátlan eszeddel?
Szólt a fergeteg és elment harsogva fölötte.
Háromszor dördűlt, s föl nem kelthette az ég is.
Csend lön azonközben, s a gyermek aludta veszélyét.
Hév szellő jöve távolból, s egy hű szeretőnek
Hordta sohajtását. Fáradtan elére az egykor
Szépéhez; de hideg kebelétől visszaveretvén
A nagy tengereken bujdosva kereste halálát;
Most ide lengedezett, s szomorún a síphoz ütődvén,
Annak torkolatán elhalt a gyenge sohajtás.
Tüstént megcsendűlt a síp, nem gyilkos erővel,
Lassudan és gyengén csendűle meg a szerelemnek
Lágy epedéseivel híván a gyenge leánykát.
S eljöve az mosolyogva, nem is kísérve vadaktól,
Szép maga jött el most; de Halál karjába kerűlvén
A dombnál ragyogó lelkét oda vesztve rogyott le.
Őt a durva Halálfi midőn rontotta, kegyetlen
Kő szive megmozdúlt hangos kopogásra, mosolyga,
Mint lehetett, s lelkét nagy örömmel nézte kezében,
S nézte szelíd álmát, mert csak szendergeni látszott,
Még csak alig szünvén pihegő kebelének ütése.
Kellemesen nyugodott mint egy kis habhalom, elmúlt
Fergetegek partján, meg sem ringatva szelektől.
A kis oroszlán ezt békén nem nézte: hatalmas
Ordítással ütött a sírok gyilkos urára,
S fojtogató kezeit szilajon kapkodta fogával.
Ébrede a gyermek. S így tűnt a lányka szemébe.
Ott termett, kezeit rokonúl illette kezével
S monda szelíden: «Kelj, ébredj szavaimra leányka.

Én vagyok itt, s édes húgomnak mondalak, ébredj.»
Nem kele az. Sípját rendíté, hasztalan azt is,
Szörnyei föltüntek, de nem a kis lányka: Halálfit
Kérte utóbb, siketen s némán és visszatolólag
Álla az a ragyogó lelket markába szorítván.
S ríva nehéz szemmel nézett rá a fi-oroszlán.
Akkoron a gyermek gyilkos rabjára rohanva
Harczot kezd vala, és harczolt vele három egész nap.
Rettenetes kopogás hallott a domb tetejéről,
A mint a csontváz tetemét buzogánynyal ütötte
Szüntelenül, s az még nem akart engedni; de végre
Összerogyott rosz csontaival; a gyermek erőt vőn,
Elragadá vad körme közűl a mennyei lelket,
És megadá ismét a lánynak, epedve, ohajtva
Lesvén szemeivel, mint fog megnyílni az élet,
S nem lese hasztalan: a kis egek megnyíltak előtte.
Nem sok idő haladott, testvérek lettek, enyelgők,
S kedvesek egymásnak. Folyamoknál játszva elülvén,
Gyakran együtt versent suttogtak az esti szelekkel,
S a sudamó halakat lesték kis tüske horogra;
Vagy madarat szedtek, vagy együtt telepedve virágos
Pázsiton a fejeikre hajolt fa gyümölcseit ették.
A tengerhez együtt jártak, szedegetni csigákat,
Vissza együtt tértek bérczekre, fenyérre, ligetre;
Nem feledék az erős Istent: leborúlva imádták
Nap keletén és nap nyugotán, s a fergetegekben,
És az erős Isten kegyesen nézett le reájok,
És szúnyadni hagyá őket, szúnyadni az érzést,
Hogy mig az ifjúság zsendítő napja derűlne,
Gyermeki szíveiket kora gond ne gyötörje s tilos vágy.
Nyugszanak. Arczaikon boldogság álmai tűnnek
Szűz ragyogásban elő, nem háborgatja szerelmek
Ostroma szíveiket, nem sejtenek átkot az élet
Gondjaiból; az ohajtások, s a csalfa remények
Kínjai, és ezer indulatok hada, mint ugyan annyi
Fergetegek mélyen kebeleikbe temetve nyugosznak,
S boldog időtlenség árnyéka borítja be őket.
Mennyi zavar, mi veszély ha csatára kiszállanak egykor,
Majd ha setét örvényi közé iszonyodva tekint le

A szív, s a sebes ész szárnyát felhőknek ereszti
És mikor azt mélység nyeli, ezt szédíti magasság,
Hol vegyen akkor erőt, hol irányt, s hova vész el az élet,
Még az örök sors is, mikoron pusztítani eljő,
Mennydörgő kerekét gyengén jártatja fölöttük.
Artatlanságnak kora, kedves vagy te, virágos
Fához az áldásnak völgyében vagy te hasonló:
Azt sürüen koszorúzva fedik teli gyenge növések,
Díszes az és látása remény a völgyek urának,
A jövevénynek öröm; de korán megrázza magát a
Szél zivatarjaiban, s a vész elhordja virágit.

MÁSODIK ÉNEK.

«Vége nyugalmadnak! kelj, kelj föl az álom öléből
Szúnyadozó gyermek! Hadadúr és Szűdeli, kelj föl,
Láss ragyogó napot és indúlj sorsodnak elébe.»
Hangzik az ég, és e szavakat harsogja magából.
A kik imént a gyermeki kort láttátok enyelgő
Kéje lefolytában, halljátok az ifju napoknak
Tetteit is: kik előbb név nélkül játsztanak, itt már
Rettentő Hadadúr, és bájos Szűdeli lesznek.
Ah föl az álomból szendergő lányka! ki hagyna
Tégedet ily gyönyörűt álomba temetve tovább is?
Föl te szelíd alak, ég és föld nem hagynak alunni;
Föl te dicső gyermek, Hadadúr, föl Szűdeli. Elfut
Rajtatok a sebes év szárnyas nyila, keljetek immár.
És kel az ifju: sugár termettel szép jegenyére,
Válla hatalmával vas erű sziklára hasonló,
Mellyen, mint eredő lombok, bomlottan inogván
Hosszu setét fürtök vergődnek játszi fodorral.
Bátorság magasítja fejét, magasítja virító
Arcza vidámságát, az ver kebelére, szemébe
Az teszi villámát, s erejével párosodottan
A viadalnak mennyköveit késziti kezébe.
Kél a szűz, mi nem úgy, mint volt álmának előtte!
Kél vállán habozó aranyával sárga hajának
Gazdagon, és fényben szép arcza sugárai által.
A gyermekkor szúnyadozó sok bája fölébredt

Termete nagyságán, hódító szikra világit
Kék szeme mennyeiből; csókok rózsái feselnek
Ajkain, a gyönyörök két kisded halmait, édes
Forrású kebelét lassud pihegése dagasztja.
A két gyermek imígy egy ujabb kor hajnala keltén
Egymással szives ellenben serdűlve fölébred,
Egy tüzes ifju, s a kegyes ég adománya, szelid lány:
Ott az erő szépség, itt szépség lészen erővé.
A szép lányka fejét, s lelkén áradva csapongó
Önnön gondolatait nem tudja, nem érti; de retteg,
Édes baj kezd víni szivén, kezd víni nyugalmán.
Már egymást a két szem együtt sugarakban ölelvén
Kezdi szövetségét, majd a szív néma határit
Megszegi reptével, s belső palotáiba hatván,
Kedves ajándékúl egy képet fest le azokban,
S a szerelem titkos betüit lángolva leirja.
Ég az erős ifjú, s igy szól mély hangu szavakkal:
«Ah ne temesd szemeidnek egét a földbe leányka,
El ne temess oda engemet is, vagy kedves-e a föld
Annyira, hogy nem mást, csak azonnak nézd feketéjét?
Ím föld és tenger díszét fölvette az éggel
S én ezeket mind nem kívánom nézni, ha látlak.
Húgom-e még, ah vagy mennyszülte leányka, ki vagy te
Hogy rád kell függnöm szemeimmel, ohajtva keresnem
E szemet és arczot, s ez ajaknak hajnali nyiltát?»
Karjait egyszersmind a szűznek elébe kitárván,
Mint özön a földet, készült foglalni ölébe.
Ott a fejledező lánynak szeme rajt' megakadván
Elvesze bájain, a tüzes arczok déli világán,
Nem tuda ellenkezni tovább, oda hagyta magát az
Ifjunak, és ajakán a csók csattanva repült el. —
Rá csattant tüstént tiltó hatalommal az ég is;
S köztök az ősz tengert mélyen mordulva föladván
Bérczei fellegütő tetejétől sziklatövéig
Megnyílt a sziget, és egymástól válva levének.
Szinte pirúl még ajkaikon lángjával az első
Csók, terjesztve maradt kezeik majd érhetik egymást,
Lábok előtt iszonyú mélység nyildoklik azonban,
S ott hol az édes öröm napját élné le szerelmök,

A hideg éjszaknak rohan el fagyvérü lakója,
S régi, szakállos szörnyetegek verekednek az árban:
«Szűdeli és Hadadúr, tova innen türni remélni»
Hallják, s távoznak; mert távozik a hasadott föld,
A becsapó folyamot tengerré téve közöttök.
Még csak az egy szemnek, melly égből vette sugárit,
Áll szabad úta, keserves az is, s van telve könyekkel,
Rajta sötéten, alélt lelkök bús éje borongván. [zám?»
«Szűdeli, látlak-e még?» «Hadadúr megjősz-e te hoz-
Így váltják egymást szavaik, távoznak azonban
A szomorú partok, mint két testvéri hajónak
Párja, kit a szélvész egymástól messze szakasztván,
Erre egyét, mását tova hajtja dühödt erejével.
Úgy válának ezek, nyugatot közelítve az ifjú,
A szűz támadatot, mint két fejedelmi szoborkép
Állván a parton, s egymásra hiába sohajtván.
De Hadadúr többé nem tűri nyugalmasan; átok
Kelt ajakán, az eget, s földet vádolta, s imígy szólt:
«Ég! te kegyetlen vagy, s nincs jóság csillagaid közt,
Föld! te hitetlen vagy, töredékeny portetem, és én
Mely hitvány! hogy ezen nyomorékot látni kijöttem.
Látni! holott vakon, és siketen, mint erdei törzsök,
Mint darabos kőszirt, nyughattam volna hegyekben.
Mért vagyok én itt, e zűr-mindent látni, vagy a ki
Fölhíttál, mikoron nem voltam, mért fadarabbá,
Mért darabos kővé nem hagytál lennem, alattam
Akkoron a földnek mondhattad volna: repedj meg,
S a lobogó villám magas országának: omolj rá;
A kő szózatidon porrá töredezve sem aggna.
Vagy ha vagyok látó, szemeimnek elébe miért nem
Undokot állítál, melytől borzadjon az élet,
Mért nem szörnyeteget, mellyet rázkódva kerűljek?
Nem! legszebb remekét küldé le: szemébe tekintvén
Lelkemet ott vesztém, ez ölemben zártam el őtet
S érzettem gyönyörét, hogy most elhagyjam örökre!
Nincsen erőm, hogy tengeren által elúszszam utána,
Nincs suhogó szárnyam hozzája repülni: előttem
A nagy özönt sok idomtalanok hasogatva bejárják;
Jő, megy az égi madár, magam attól, a ki teremtett

Egy nyomorú szárnyat nem tudtam nyerni segédűl.
Hah ti kik ordíttok, szélvészek, imádjatok értem,
S te könyörögj, villám, hogy rontson el általatok, mert
Én e kínaimért többé nem imádhatom őtet;
Testvérként ölelem meg ez útált földet előtte,
S lássa dicsőségét! — féregként porba vegyűlök.»
Így elveszve, szilaj fájdalma hevében az ifjú
Földre terűlt, mikor a lányt már nem is érte szemével
S várta setét porban, hogy villám, fergeteg üsse.
És üte a villám, dühödött a fergeteg: őtet
Nem bánták; ingó szigetével partra vetették,
Puszta kietlenség fogadá ott, sárga fövenynek
Tengere, hol foganat nélkül vetnéd el az élet
Magva javát, hol egész ország fonnyadna füvestűl
S rengeteg erdőstűl. Állat nem lakhatik ottan,
Nincs forrás, melyhez szomját enyhíteni jőne;
Csak maga áll a nagy sivatag, sivataggal övezve
Hosszan, s végtelenűl, mely néha viharra fölülvén,
Bujdosik ég s föld közt, hegyet alkot, völgyeket eltölt,
S roppant nagy seregek temetőjét hordja magával
És ha leszálla, halál csendével nyugszik el újra,
S hév napjain szél sem lebbenti meg árva határit.
Erre midőn Hadadúr kínjától hajtva kilépne,
Nagy-nehezen húzá tántorgó lábai terhét,
S melyet rá Isten küldött, órjási doronggal
Fegyveres árnyékát borzadva kerülte hiába.
Szint' ekkor csendes partját a lány is elérte,
Köny mosván arczait, kebelét fájdalmak emelvén,
Átok ugyan soha nem; de panasz hangzott ki szivéből
Bús, egeket vívó hangján a vesztes örömnek.
Mint meghajtja fejét zivatarban gyenge virágszál,
Szűdeli úgy hajtá le fejét búvában az ormon.
Szép hosszú hajait ragadóban hagyva szeleknek.
Őt pedig a tenger nem bántá fergetegekkel:
Lenge fuvalmával kísérte keletszaki parthoz,
Csillapodó hátán szigetét hordozva szelíden.
Ott az emelt parton ligetek mosolyogtak elébe,
Hangosak, és zengők patakoktól, s lombi madártól
S csak neki látszólag, látatlan alakban egyébnek,

Kisded tündérek fogadák repdesve, futosva.
Kisdeden oly gyönyörűk, mint egy szép szűzi mosolygás.
Szűdelit ők lágy karjaikon partjára vezették,
Hol mikor az még is bús andalodásba merűlten
Mind csak az eltüntért tengerre sohajtana vissza,
Szerte világ minden részére oszoltanak ők el
S annak kincseiből lakot állítottak előtte.
Mintha fuvott habból nőtt volna ki, gyenge-fehéren
Úgy kele a szép lak lépcsőkkel övezve körösleg,
S barna fenyűk magas árnyaiból kitekintve helyenként.
Fenn aranyos tetején gyöngyöt hintett el egy isten,
S vissza szegényűl tért a nagy tengernek ölébe.
Oszlopok őrzötték tágas folyosóit, azokból
Nyiltanak a teremek, hol az élet négy kora, jó és
Bal folyamatjában, harczban, s nyugodalma ezernyi
Képeiben híven volt festve hatalmas ecsettel;
Mind ezek egy belső teremen végződtek el: annak
Nyílt tetejét maga födte az ég szép csillagi fénynyel
S délben egy árnyat adó tündér őrzötte nap ellen.
Ottan az álmadozó szűznek vala nyúghelye, melybe
Tiltva van a látás, más lábnak nincs szabad útja;
Mert szent titka fölött őrt áll a tiszta szemérem.
Ott hüvös esteken őt édes kín álma borítván,
Pirholagos selyemágy dagadó húllámi fogadták.
Így van ez itt; de ki bolyg ott a pusztában epedten,
És sanyarú gonddal? Hadadúr az, kit vadan ingó
Hosszu dorongjával követ a kísértetes árnyék.
Mostan eláll, s árnyát maga így szólítja boszúsan:
«Veszsz el erőtlen kép, mit akarsz te nyomomban? utá-
Csúfságnak mit ügetsz mindenha? oszolj tova innen [nam
És az utált tenger közepén sűlyedj le fenékig.
Vagy rémíteni jősz? Hah, akkor mondd meg uradnak,
A ki reám küldött, hogy nincs félelme szivemnek,
És ha pokol küldött, mondd meg neki, jőjön egészen
Mert így szégyent vall, s kaczajomtól megreped a föld.
De ha nem az küldött, nyomorúlt, térj vissza egedbe,
Állj meg az Isten előtt, s nap, hold meghallja ha mondod:
Hogy Hadadúr nem fél sem egétől, sem pokolától.»
Ezt csak alig végzé, villám jöve sebten az égből,

S árnyékába csapott, sugván egy szózat utána:
«Tűrj; de ne zúgj, s fáradva remélj.» Árnyéka legottan
Földbe merűlt mélyen; de leányka tünék föl,
Szűdelihez föltüntében termetre hasonló
S gyors szaladással eredt csábult Hadadúrnak előle.
Nem haladott tova: barna vihar kergette fövenynyel
És utol érte hamar, még csak szép ujja maradván
Künn a halmosodó fövenyen, fölnyujtva segédért.
Azt az utána rohant Hadadúr megkapta s kigyó bőr
Telte kezét, mikoron fölvonta; kifogytanak immár
Átkai, nem dühödött; a domb tetejére leűle,
S tompa nehéz hangon szólt a sivatagba merengvén:
«Tűrj és várj! Im várni fogok, míg itten az éhség
Meg nem emészt, s ha fejemre homok hegy esik le, re-
S csak hamar őt önnön vágyának elérte csapása. [mélni!»
A napot érzé már, már érzeni kezdte hatalmát
Égő szomjának, s dühös éhségének, epedten
És oda dőlve nehéz pihegéssel déli fövenyben
Űlt az erős ifjú mintegy sírhalma magának.
S látta Halált, az elestével nagy erőre jutottat
Állni közel, s iszonyú harczát elkezdeni rajta.
Éjszárnyon jöve távolból egy nagy sas azonban
S kis gyermek futa árnyában kergetve lepéit,
A ki midőn Hadadúr lábához elérne, lihegve
Öszverogyott, s lepe, s hűs árnyék elenyésztek azonnal.
De Hadadúr éltét még egyszer ohajtani kezdé.
Fölkele mint egy váz végső éhsége dühében,
S ragadozó karját a kis gyermekre kinyujtá.
Sejté a gyermek, s így szólt két térdre borulva:
«El ne szakaszsz, ifjú, ne bocsáss szakadottan anyámhoz,
Im ha fejem megeszed, majd kérdeni fogja, hová lett
Gyermekem a te fejed? ha bokámat rágod el, egyben
Kérdeni fogja, ki tett sántává gyermekem? a húst
Ha leeszed rólam, nem is ösmer rám, de ha még is [hoz,
Olly igen éh vagy, egyik kezemet vedd s vígy el anyám-
Kérdeni fogja szegény, hova lett, kis gyermekem, a kéz?
Én pedig így felelek: szépséges anyám te, ne búsulj
E kezemet farkas, s nem az ifjú, ette meg, inkább
Vas kezet adj ezután, azt majd nem fogja megenni.»

Ezt hallván legelőbb kezdett borzadni magától
S visszaesett fövenyágya felé, bár éhen az ifjú, [nincs,
S szóla: «Eredj kis gyermek, anyádnak ölébe; nekem
Nincsen anyám, ki ha elmúltam, kérdezze, hová lett?
Istenem egy volt, most az is el hágy veszni bajomban.»
Bágyadtan mikor így szólott, zaj támada jobbról,
Húsfalatot hozván három hollófi repűle,
Azt beteg anyjokhoz napi táplálatra viendők.
Most azon ütköztek, ki legyen bevivője, s csatájok
Közben elejtették Hadadúrnak ölébe az étket.
Mintha ki verméből, mely sírként nyelte be léptét,
Kincscsel lelhet elő, nem máskép vette az égből
E falatot Hadadúr, kegyesebbnek hitte az istent,
És nem zúga reá. Megevé pedig a levetett húst
Félig, s még enyhét alig érzé, hogy szomorodtan
Lábainál látá a gyermeket ülni, könyörgő
Arczczal: az ártatlant szívéből szánta, legottan
Nyujta falatjából. A gyermek örülve ragadta,
S a hollófiakat kezdé táplálni, kezében
Még egy morzsa maradt, azt izmos konczra nevelvén,
Általadá: beteg anyjokhoz vigye a ki legifjabb,
S mentek azok vidoran szegdelve az égbeli ösvényt.
Bámulatos szemmel nézett minderre az ifjú
És gyönyörűséggel; de tovább is térdre borultan
A jövevény gyermek még így folytatta csodáit:
Kis poharat mártott a forró déli homokba,
S azt mikoron kiemelte, hideg gyöngyökre megolvadt
A homok, és öbölét megtölté harmatitallal.
Ezt mikor a lakozott ifjú enyhére megitta,
Elszúnyadt s bajain az ital, s nyomos álom erőt vett.
Hűs ölelésével fogadá szép hajnala őtet
S a jövevény napnak, mint kedvest, nyájasan adta.
Ébredvén maga lőn; de merészen szegte meg útját
A gyermek nyomain szaporán hagyogatva csapásit.
Ő mikor így egyedűl a puszta határira törne,
Fekve sivány porban karjához súlyosodottan
Mennykövező fegyvert, buzogányát, lelte meg útján.
Hogy tova ment: kardot szemlél villogni, s örömmel
Szegdeli a levegőt, ragyogó élének örülvén.

Majd egy kürtre botolt, s bele fúva hatalmas ajakkal,
A nagy üres pusztát harsány hangjával elönté.
Mintha setét berkét elhagyja anyányi oroszlán
És legelőbb szabadába megyen, nem tudja, de érzi
Ádáz ösztöneit, tör, dúl, rohanással izenvén
Harczot az erdőnek, s meg-megriadozva szavától
Harsog egész környék, valamerre lecsörtet utában:
Ugy Hadadúr önkényt erejétől lelkesedetten
A dühödő harcznak harcz nélkül is érzi haragját,
És hadaz és kürtöl, fejedelme az árva magánynak.
Hogy tova megy, lel arany sisakot domborra kiverve,
S lel haragos lobogót tetején, egy fekete szárnyat,
Mellyen előbb a legszilajabb kerecsenfi csapongott,
S a szabad ég mezejét nyugatig hasogatta kelettől.
Most ide volt a szárny, emez égi vitorla, szegezve,
Várva, hogy ütközeten, mint hajdan, előre hasítson.
Nem tova volt a harczruha is, mely tiszta zománczú
Kékes aczél szálból szövetett, és rojtos ezüsttel
Szegve kevély ragyogást hintett a csorva homokra.
Már ragyogott Hadadúr ezen öltözetében, örömmel
Lángítván szemeit, mikor ím a puszta fövenynek
Vége felől hadi mén jött száguldozva, nyomában
Hagyván a szeleket, kik előtte süvöltve kelének.
Hogy közel ért, kis sárga fejét meghajtva viselvén
Meg-megrázta nyakán teli fodru sörényei bojtját.
Nyerge finom csont volt, takarója virágos aranynyal,
Büszke pogány úrnak országló bíbora hajdan;
S dárda hevert hátán, rettentő dárda körisből,
Mely tüzes élével, mint ártó üstökös úgy jött,
S a sebet és viadalmi halált csillogva kereste.
E mén (Szellő volt) hogy elért Hadadúrhoz, előtte
Földre borúlt, s készült a hőst hátára fogadni.
Meglön az és a mén szilajodva repűle urával,
S vitte setét estig. Már a sivatagnak utóján
Bokrok tüntek elő, forrás öntözte töveiket,
S néhol egy árva virág s halovány fű lenge: továbbá
Dombok emelkedtek, távolb órjási hegyeknek
Bércze nyomúlt szigorún kéklő ormokkal az éghez.
Már fenn a magason vadat űző héja kerengett,

És nyoma látszott a tévelygő vadnak alant is.
Eljött a vad méh, keresé a puszta virágit,
S kebleiken kipihenve, dalát dongotta magában.
Végre füves dombon hat gím jöve sebten elébe,
S éles barna szemét szilajon rávetve robajjal
Visszaszökött ismét tápláló rengetegéhez.
Itt megeredt a ló, s a mely folyam árja határúl
Foly vala, által uszá, s partján megszálla urával.

EGER.

HÁROM ÉNEKBEN.

1827.

ELSŐ ÉNEK.

Megnehezült az idők viharos járása fölötted
Oh haza! halmaidon s letarolt alföldi meződön
Régi halál lakik, és dühödötten táboroz a harcz.
Sirhalmok hegyeid, és völgyed sírgödör, ősi
Nagyságod nagy romja magad, még állasz, utósó
Harczodat állván a vas erőszak ütései ellen.
Mélyen alászállott napodat félholdu pogányság
Éje borítja, s vesző fiaid pártokra bomolva
Egymást és fogyaték javadat nyomorúltan emésztik.
Büszke, világrontó seregidnek híre hová lön?
Hol van erős Pécs, hol fejedelmid sírja Fehérvár,
Hol Buda? hajh! vad igát hordoz, s a szolga Dunában
Megdőlt tornyai árnyékát borzadva tekinti.
Még Eger áll, a puszta Eger, sasfészke Dobónak,
Honnan az eltapodott haza vég villámait ontván,
Már nem is ön mezején, meg-megdördíti hatalmát,
S száguldó törököt rettent, és táborokat dúl.
Ott Ali, s két földrész fiait tengernyi seregben
Hadba vivő Amhát elakadt dúltában: ijeszsze
Bár ezer ágyúival, fog rengeni tőle hegy és völgy,

És az erős talpkő a várnak alatta mngindúl,
Nem maga harcz ijedelme Dobó, s védői Egernek.
Díszesen áll Eger a termékeny völgybe kitéve,
S mintha leélt idejét álmodná vissza, megaggott
Várkoszorúzta fejét kisded dombhátra lehajtja;
Bús-mormolva fut a testvér habu csermely előtte,
S partainál szüzek, és nem enyelgő gyermekek egymást
S a boruló tájat félénken nézve bolyognak.
Vékony ködbe vonúlt, és csendes az ég is; alatta
Tévedező madarak járnak, s a puszta mezőben
Száguldó lovagot kísérik vizsga szemekkel.
Benn a mély csendet csak néha szakasztja meg a zaj,
A megütött fegyver zaja, s bús éjféli harangként
Zeng egyedűl és messzeható riadással az őrszó.
Fenn pedig a haza bánatját hordozva szivében
Áll a harczi Dobó. Vélhetnéd lenni szobornak,
Mellyet ügyes kézzel fölségesen állata hajdan
Legragyogóbb korból a művész, s díszes alakban
Megtartott az idő, hogy utóknak lenne csodájok.
Vélhetnéd; mert mozdulatát nem látni fejének,
Nem hadütő hős karjainak, de szemében ölő tűz,
A szabad elszántság megemésztő lángjai égnek.
Míg ez igy áll, s a csendes Eger patakárja susogva
Visz pillantatokat, mellyek nem térnek ezentúl
Vissza nyugalmának, délről megvillan az ösvény,
S mint ki világrontó seregeknek hordja parancsát,
Büszke lovaglással követűl jő Handsa tövéhez.
Tüstént megzendűl Eger, és nyugodalma fölébred
Álmaiból. Felszökkennek riadozva, zörögve
A nyugvó katonák, valamint nagy darvak az agg tó
Partainál ülvén, ha fenyíti veszély jele őket,
Mind felrobbannak, szavaiktól zeng az egész tó.
Jő Robogó, nagy barna fejét a zajra fölütvén,
Mint valamely bika, vagy deli méltóságos oroszlán,
Mely barlangjában meg nem tud férni dühétől,
És kijön a napot és erdőt rémíteni: úgy az
Jő le, s feledtében hordoz nagy cserfa dorongot,
Mellyet imént kúthoz géműl faragának az ácsok.
Avval, mint valamelly árboczczal jára körűl, s a

Vad törököt s kísérőjét jegyzette halálra.
Jöttek utána Vas, a vasnak testvére keménynyé
Harczolt karjaival s mindünnen fürge huszárok
S vas kalapos hajduk; jött várnagy társa Dobónak
Mecskei, még csak alig vetvén el póri dorongját,
Melylyel az agg falból, példát mutogatva henyéknek,
Uj torony épülvén, köveket gördíte tövébe.
Várnagyi szép kaczagány fedi mostan vállait, arcza
Déli derültségén komolyan fut el árnya vitorlás
Kalpaga szárnyának. Bátor lépése mutatja,
Hogy nehezet nyomnak haza földén lábai s róla,
Míg az alóla ki nem fordúl, ő futva le nem száll.
Jőnek utóbb bámész pórok, s munkája-felejtve
Jő sok barna kovács, félig kész kardja vasával.
Mindezeket bátran szemlélgeti Handsa; de társa
Csendes Omár egyebet látszik vizsgálni, merengő
Két szemein bús emlekezet holdfénye ragyogván.
A fölijedt hölgyek, köztök hattyúi Egernek,
Két deli lány közelít, lebegő magzatja Dobónak.
Ifju Dalár, s karján a már-már hervatag Ída.
Termete még oly büszke sugár, mint lelke sugár volt
Boldog napjaiban, de szemének lángja kiégett.
Még csillag, de nem a szerelemnek csillaga: oly tűz,
Mely hidegen, s érzéktelenűl néz puszta vidékre
Hóviharos felhői közűl: nem kelnek alatta
Gyenge sohajtások, egymást reszketve köszöntők,
Nem dalok a kedves távolból, csak maga zúg a
Jég kebelű éjszak metsző szele árva morajjal.
Arcza is, ékes bár, halovány rózsára hasonló,
S rózsa ugyan: de örömharmat nem mossa vidámmá,
Tűköre a múltnak, melyben hideg éjjeli holdként
A ragyogó képnek bágyadt szépsége sugárzik.
Látni, kevélységét hogy már megvítta maró bú,
S hosszu tünődések; de nemesség őrzi hanyatló
Kellemeit, s nem mer könyü-gödröket ásni keserve.
Ezt hogy látta Omár, sok erős év óta legelső
Könnyei csordúltak. Mély föld gyomrába leásná
Most tetemét, oda hol csikorogva fogantatik a vas,
S zordon sziklák közt dúlásra születnek az érczek.

Hol nem látni fogyó napokat, dér-vette virágnak
Porba lehullását, nem mint leszen a tavasz őszszé,
S büszke reményeknek gyémánt épűlete rommá,
Hajh de hová legyen? elfordúl, s a fölriadott mén,
Mintha baját tudná, szomorún fordúl meg alatta.
Hangzik azonközben siető lépése Dobónak,
A ki futó lángként az oromról itt terem és áll,
Mint valamely nagy özön, meg nem férhetve magában.
Rá döbbenve tekint a bátor Handsa, s köszöntő
Szózatokat készít, de Dobó kezd szólani hozzá,
És szava, mint keze, rendítő, megelőzve imígy zeng:
«Szólj török! e várhoz harczot hoztál-e vagy alkut?
Vissza, ha alkudozol, hitlennel az alku nem állhat;
Vissza, ha harcz kell is, készülj meghalni kezünktől.»
«Ösmerlek», felel a kétszínű Handsa, «mióta
Járod Eger mezejét, nincs ott maradása töröknek,
Táborait töröd, és seregét pusztítod erőddel.
Szolnok alól jövök.» «A többit hallgasd el egészen»
Szól lobbanva Dobó; mert Istenem, a ki teremtett,
Lássa, hogy elvesztlek, ha szavaddal játszol előttem.
Csábító te is, a ki talán nagylelkü Losonczit
Láttad elestében, s örülél, hogy hinni bolond volt.
Vagy tán nem tudjuk, mit akarsz vala mondani? Jöttem,
Szólnál, Amháttól, a száz seregeknek urától,
S rettentő Alitól, ki Budán a mennykövek ormán
Űl, s lecsap a sasként veszedelmet hordva magával.
A kik előtt eldőlt vérébe borulva Losonczi,
S Szondi nem állhata meg, de hegyek rendűltenek és a
Gyámtalan ország is terhöknek alatta megingott.
S Szolnok alól jősz most minekünk tán hozni kegyelmet?
Véled-e, hogy hiszszük? mi, kik ellen zenge panasztok
A fejedelmeknél, hogy míg más békenapot tart,
Mink végváraiból lábánál fogva lehuzzuk
A törököt, hogy fegyvereink félelme miatt már
Gyermek sem foganik, vagy idétlent szűl el az asszony.
Ily panaszokra talán kegyelemmel jöttök-e hozzánk?
S kell-e nekünk kegyelem, kik az ellen vasba borultunk?
Vagy ti sokan vagytok, s e vár nem is annyi, hogy ebből
Csak darab is jusson minden félholdu vivóra!

Gondolod és mosolyogsz. Lásd, én mindent tudok, immár
Hallj választ röviden, s vidd a seregeknek urához:
Mink harczolni fogunk, s e kisded kőrekesz itten,
Melyre fog ütni, ha várnak nem, temetőnek elég lesz.
Te pedig elmenj, és sem ezentúl visszakerülvén,
Sem most itt késvén, ne mulass várában Egernek;
Mert hitető szód lesz még egyszer jőve halálod.»
Végezi, s egy jel sincs az egész hős termeten arczon,
Mely ne mutatna halált. A földet véli forogni
Handsa; de ő szédűl szégyen s félelme sulyától.
Barna lovát némán fordítja, s halál hidegétől
Rázkodik, a mint nagy Robogót elhagyja, s egyébkor
Büszke nyakán remegő lejtőt jár tolla fejével.
Elmegy azonban, utána moraj s bús társa nyomulván,
Mint szomorú árnyék megyen a maklári tetőkön,
Társa pedig mikor a jól ösmert dombot eléri:
Rajta megáll, és visszatekint, valamintha tünődnék,
Menjen-e, vagy jőjön? de megindúl végre, s szivének
Fergetegét látszik szilajúl elvinni magával.
Kisded Eger! mi nehéz zivatart vontál te magadra.
Száz ezerek fogják kapudat döngetni tekékkel,
S sztambuli bárdokkal; környül hordozva vaserdőt,
Nem had, egész ország ordítja tetődre hatalmát,
Rengeni fogsz, s tornyod, s tornyodnak alapja mozogni.
Igy leszen, és ijedést még sem láthatni Egerben,
Életet inkább, és zendűlő kedvet: az elszánt
Bajnokokon, mint láng, elterjedt lelke Dobónak,
S egy sincs, a ki magát ezreknek elébe ne vetné.
Kardot, ölő csöveket, s rohanó kopiáikat edzvén
Zörgenek, és némely víg dallal örülteti társát.
Van ki nehéz szűből elzengi Temesnek elestét,
S társaiban vadölő párducznak kelti haragját.
Agg maga, s gondolatokba merűl őr lelke Dobónak.
Látja jövendőjét, s mint veszedelem fia nem dől
Abba vakon s botorúl; de reá készülve hasonlít
Száz patakú folyamot, mindent nagy gondja betöltvén.
Minden részre levélhordó katonái kiszállnak,
S a gyász hollóként szomorú hírekbe borítják
Fél Magyarországot. Fejedelmét kéri segédűl,

Kéri barátait, és kik Egert megváltva kivánják,
Mindeneket; de gyülésbe megyen maga Mecskei várnagy.
Telnek azonban az élelmek szekereivel az útak,
S gőbölök és juhok érkezvén nagy bőgve szorongnak
A hidakon: köztök fölemelt botjával ügetve
Hajt, terel a pór, és rekedő torkával üvöltöz.
Hangyacsapás az egész környék, és hangyaboly a vár,
Mely sok szép falunak jövedelmét elnyeli, s a harcz
Éhen ülő fiait táplálja halálra belőle.
Szikszóban magyarok gyülekeznek. Hosszu gyülés van,
S zúg az ütött kasként; ép szó nem hallatik ottan
A sínlő haza hangján kül, mely visszavonásnak
Lángjaitól veszvén, siradalmát zengi közöttük.
Azt vélnéd, hogy oroszlánok gyültek be, kik ellen
Nincs hatalom földön, s azok ők; de tanácstalan észszel
Szinte viszálkodnak, mikor a megye bő teremében
Mecskei megjelenik s ily szót emel a sokasághoz:
«Gyűlt rendek, s ha akarjátok, rontói pogánynak:
Ím eljött az idő rajtunk gyakorolni hatalmát:
Amhát, és Ali rablánczot csörgetnek Egerre.
Már az erős Szolnok, Tisza Zagyva-kerülte falával
Nyári futásától megürült, s szolgája töröknek,
Igy ha od' adjuk Egert, a felföld elkel utána.
Jöttem azért segedelmetekért szólalni Dobótól,
Hogy ha rokonvért még meg akartok menteni, s a vár
S vesztegetett örökünk, a jó név szíveteken van,
Keljetek és a durva pogányt zabolázza csatátok.
Mink ugyan állni fogunk, valamíg kő állhat Egerben,
S vagy diadalmunk, vagy temetőnk koszorúzza nevünket.»
Erre nehéz zúgás kele a szikszói teremben.
Szolnok eleste miatt sok szív döbbent meg; Egerhez
Kardok csördültek, de közöttük szólt az irigység:
«A ki Eger jövedelmeiből aranyozza sisakját,
Álljon elő, s a várt az védje, ha tudja vasával.
Úgy de nagyon könnyű a pénzt kizsarolni, s ha szükség,
Kérni segítséget; nehezebb ma találni bolondot,
A ki fejét más vára fölött tekeczélra fölüsse.»
Volt ki setét lelkét czudarúl fölidézte pokolból
A gunyoló vádnak, s így szóla: «Ki mondta Dobónak

Hogy békés mezején harczot tápláljon örökké?
Nem maga verte-e meg Handsát, s kergette Budáig?
Nem maga villongott-e, midőn szép frígy vala köztünk?
Ám ha vitéz, most álljon elő, most ezreket ölhet
Mindennap, szép tetteiről mi dicséretet irván
Távol ülünk, s el nem ragadozzuk csillaga fényét.»
E jég szókra sokan, jéggé változva szivökben,
Álltanak, és hidegen nézhették volna pogánytól
Megdúlatni Egert; de harag tüze forrva sokakban,
A vízvérü magyart átokkal rakva gyalázták.
Első, a ki szavát fölemelte, Pető vala. Ifjú,
S még alig arra való, hogy kardot rántson: elomló
Fürtei selymével, s gyengéd piros arcza havával
Illőbb a szerelem dalain ligetekben epedni,
Mint hadi munkákhoz; de nemes szive mást mutat, érzi
A haza gyász napját, s hivságok nincsenek abban.
Szép tettekre heves, hideg a csata vészei ellen,
Mind csővel, mind karddal erős, most fölkele gyorsan
S ily repülő szavakat mondott feddékeny ajakkal:
«Most van-e arra idő, hogy multakat összekeressünk
Félelmünk takarójának? De maradjon örökké
S ülve penészedjék, kinek édes az ozmani rabláncz.
Én megyek, és szégyent hagyok itt a veszteg ülőnek.»
Szóla, s borúlt arczán szépsége haragba vegyülvén,
Mint lobogó csillag mene, s a sokaságon utat tört.
Zoltai már ekkor kardot csörrentve kilépett
Mecskeihez, s haragos szemeit forgatta setétén.
Majd végig nézett megvetve az összeülőkön
S szóla magában, mert nyilván heve szólani tiltá:
«A nyomorúk! még is nem szintén rútak alakban.
Azt hinnők, deli férfiak és viadalra szülöttek:
Megvan az ősi alak rajtok s a büszke tekintet,
Mintha menendőké volnának váltani a hont.
Én, ha ezek magyarok, lelkemre! kivetkezem: inkább
Lógó németté leszek és vad lomha törökké,
Vagy mi utáltabb még lehet a nagy földön előttem.»
Legvégső kele Gergely elő, a Bornemiszáknak
Nemzetiből, ki deres farkassal födve setétlő
Köntöseit, mint jó föld a sikeretlen arany közt,

Ül vala sok ragyogó úrnak közepette: erővel
Domborodó mellén hordozta zománczos aczélból
Gombjait és kapcsát. Süvegén őrt álla bagolytoll.
Mintha hazájának gyászát keseredve viselné,
Így vala ő, mind bús-feketén öltözve: hasonló
A titok éjéhez, melyben nem látva fogannak
Legragyogóbb tettek, s az erő munkája virágzik.
Lelke nyugott tenger, s a nagy természet öröklő
Titkaival gazdag. Keze közt a csendes elemnek
Jámborsága szünik, s erejét elveszti az ártó.
E mellett nincs teste sovány csontvázig aszalva.
Munkabiró s tetemes, s első a hajdu vivásban:
Csak gondokba merült nagy homloka s ránczba szedődő
Arczai játszanak a sanyarú tudományra mutatni.
Ez hogy látta Petőt, a kétes zajra fölébredt
Szíve nagyon fájván, fölkelt, s ily szózatit ejté:
«Esküszöm» és egyedül mint a lélek szava tisztán
Hangzott e szózat, megrázkodtatva velőket:
«Esküszöm! és a föld, s az egek meghalljanak engem,
És az erős Isten legyen e szavaimra bizonyság!
Hogy nincsen nyomorúbb, nincs gyávább népe magyarnál,
Nincs boldogtalanabb: magok a föld férgei, férgek
Mind maig, egy méh sem lett ezredek óta szunyoggá;
Nem magyar a magyar, elfordúlt természete; méltó
Hogy hamar elveszszen, mert lennie szégyen ezentúl.
Mért lakozunk mink itt? haj! mért hoztak ki apáink
A föveny országból? ott elnyomorodva, ha fává,
Ha darabos kővé változtunk volna, örökké
Rejtve valánk: most ennyi világ nem nézne szemünkbe,
Nem látná hogyan elmaradunk a többi nemektől,
A nemes országot mint hagyjuk lenni vadonná,
E gyönyörök kertét inségnek puszta helyévé.
Vagy most is mire gyűltünk itt? Elhagyjuk apadni
Gazdag arany folyamát a megtérhetlen időnek,
S végzésünk nincsen; de nehéz vádakra fakadván
Múltakról perelünk, nem ügyekszünk óni jövendőt!
Addig ugyan sem föld, sem az ellenséges egek nem
Védik Egert: letapodva borúl fölvára porába.
Majd berohan kapuján Mahomed csordája, kiket rég

Tengerekig vertek diadalmas karral apáink,
Dúlva bejárják most a szép felföldi mezőket.
S Mátra örök tetején tűznek fel sztambuli czímert.
Ám, ha szegény magyar azt mondhatná is csak: «Elaggtam,
Nem birom a kardot, s nehez a hadi dárda kezemnek,
És iszonyú nekem a pattantyú hangja, halálom
A csata»: oh akkor jobb volna feküınnie porba,
S várni, mikor fognak hátán elügetni futamló
Bajnokok, a nyerget jobb volna viselnie akkor,
S rajta szegény eledelt aratóknak vinni nyarantan.
Ím de különben van. Birodalmas termete gyorsabb
A futamó szélnél, ártóbb a szirtszakadásnál,
És ha kel, a csata mennyköveit hordozza kezében:
Istene nincs, szive nincs egy erőbe csatolni hatalmát!
Jól van hát, ha ugyan kedvesb versengeni soknak,
Versengjen bizvást; majd a török üszkeit ő is
Érzeni fogja lakán, s maga oltsa, ha oltani képes.
Én megyek, és innen minden jobb lelkü velem jő.
A mi lakik bennem s a földnek titkos ölében
Ártalom, és rokon a rettentő képü halállal,
Mind fölidézem most törököt pusztítani, és ha
Ott veszek, a gyávát átkozva csukódik el ajkam.»
Nagy keserűn így szól vala ő, mint orvos az ártó
Régi betegséget gyógyítva keserves itallal,
Mellyet iván megrázkodik a boldogtalan ember,
Érzi azonban erén enyhültebb vére futását:
Így mikoron szavait hallották Bornemiszának,
Lelkök megrendűlt, kezeik lemaradtak elővett
Kardjokról, de hamar villámmá gyulva haragjok,
Mind csak Egert és hadba menést zengettek egyenlőn.
És végzés leve: (megnyomaték a visszavonásnak
Bús szava, ezt végzék): széledjen el a nemes innen,
És kiki hozza hadát, valamennyit hozhat, Egerhez.
Mecskei akkoron a bizodalmas hírrel elindúlt,
És mikor a napok elmultak hadi készületekben,
Sok szabados hajdú, s rohanó paripáju huszárság
Jöttenek a várhoz: magas Ungból, szép Abaújból,
S kik zivatar-nyargalta Szepest, s száz bérczü Gömörnek
Oldalait lakják, s a tündér Borsodot, és az

Isten-itallal dús Zemplénynek téreit, ormát,
Mindezek a várhoz jöttek sokféle csapatban,
Oly tarkán, vegyesen, mint vad növevények erednek
Parlagi jó földből, mely, nem szaggatva vas éllel,
A szeleken szálló magokat méhébe fogadja,
És mikor a kikelet tél-hagyta határain elfut,
Száz alakú fiakat hoz az ifju sugárnak elébe.
És ugyan illyenek ők. Ki szabad mentéje lebegve
Méne futásával röpülő sólyomra hasonlít,
S pajkosan a kidobott kopiát kapkodja, lelógó
Kardja csörömpölvén; ki lator farkasnak ijesztő
Bőre alól nagy erős mellét dőleszti: fejében
Vas sisak, és sasnak megeresztett szárnya fölötte;
Kik villám fegyvert, nagy puskát hordanak, avval
Nem ritkán fordítva ütők, magyarosra cserélvén
A viadalt, mint volt az apáknak idétte, mikor még
Lomha nehéz óntól nem kellett félni vitéznek.
Van ki setét medvét hordoz hátára terítve
Borzasan és szörnyen, s hosszú dárdája toronyként
Fekszi kemény vállát, s a földet szántja, mikor megy,
Sarkaival, mellén s czombján vasháza zörögvén.
S mintha vadát az egész föld itt viadalra vezetné,
Van sok ezüst körmű párducz, fene tigrisi köntös
Vállaikon, de oroszlánnak dühödése szivökben,
Melytől megmozdúl az aczél sok bajnoki kézben.
Rázza fejét sok vas buzogány, a dárdafa reszket,
És a fel-felütött fejeken sas szárnyak, ölyűtoll,
És minden madarak megeresztett tollai lejtnek.
Mindezeket, balját aranyos kardjára nyugasztva
Nézi Dobó csapatonként, és üdvözli örömmel.
Végre kisebb csapatok, de nyomosbak erős hadi renddel,
Állnak elő, mind termetesek, s vállokra kerített
Könnyű mentékkel lebegők a gyors paripákon,
Fegyvereik jó kurta csövek s nagybányai kardok,
S a pergő csákány, mely félkörü görbe vasával
Vért szomjúzva kiáll, s élét fitogatja nap ellen.
Tíz réz kürt harsog közepettök, s néha kitörvén
Sír egyedűl a tárogató viadalmas özönnel,
Melyre dagályában megakadva fület hegyez a mén,

És a megbúsúlt daliának alakja setétűl.
Itt legelől jár ifju Pető erdélyi pejével,
Melynek arany hímes takaró foglalja be hátát,
S a mint a dobogó földet gyors lába dagasztja,
Könnyü fejét boglári alatt meghajtja kevélyen.
A gyermek pedig űl fél szakra kerítve palástját,
Mely kék habjaival dúsan dagadoz le kerekded
Vállairól. Gyöngyös csillag kapcsolja be mellén,
Széle szegett s lebegő két sarka virágos ezüsttel.
És ez alól deli teste tünik, mint tiszta virágszál,
Gyöngyszemü szűk övvel ketté választva derékon.
Csillagok, és szép hold három soru gombjai mellén,
S déli sugár czombján, legszebb égszínre lehintve.
Túri süveg koszorúzza fejét, rá tűzve fehéren
Habzik az ékes toll, s rózsás arczokra vet árnyat,
Mellyeken a komoly elszánás nagy gondolatával
Harczba vegyült szépség hős lelke vonásait irja,
S erre hogy olvassák, két barna szem önti világát.
Mind ezt ő nem tudva halad nemes úri negéddel,
Fenn viszi jó kardját a kisded Egerbe segédűl.
Ezt hogy látja Dalár, állván mellette Dobónak,
Szól, s ha szelíd ágán bimbó szólamlani tudna
Hajnali nyiltában, az szólna csak ily kegyajakkal,
Tisztán és szerelem nélkűl, mint szóla Dalár most:
«Bajnok atyám, te ki mindennél vagy erőre hatalmasb,
Nézd mely hősfi csapong zabolázott ménen Egerbe.
Őt, ha nem ösmerném, s tudnám rokonodnak anyáról,
Azt vélném, hogy egét vállára kerítve leszállt a
Csillagos esthajnal, s a késő napra hadakszik.
S nézzed atyám, mi kevély; rövid üdvözlése hasonló
Álomhoz, melyről, hogy volt, nem tudni bizonynyal,
Vajmi kemény lehet a harcznak törvénye, hogy a ki
Évvel előbb velem a violákért bolyga mezőkön,
Most a legszebbet kész volna tapodni utában:
Oly rátartólag megyen a hadi rendnek előtte.»
Így csevegett a lányka, Dobó mosolyogva lehajtá
Hősi fejét; de nem úgy mosolyog vala lelke: betölték
Azt a gondolatok, s árnyéka veszélyes ügyének.
S most jöve Zoltai, a legbüszkébb termet ezer közt,

És lova legrohanóbb valamennyi lovaknak előtte.
Mint megyen a vigaság napján gyors tánczra leányzó,
Vagy régen szeretett jegyesének ölébe menyasszony,
Oly örömest megy ez a hadat és veszedelmet ölelni.
Csillagnak nevezé paripáját vad gyönyörében,
S Szemfénynek gerelyét, mint szokták hő szivek egymást
A szerelem lágy hangjaival mosolyogva nevezni.
S mint mikor ő kiveté, soha Syria náda süvöltőbb [hez
Nem vala Szemfénynél, s mikoron, valamintha nyereg-
Volna szegezve, megűlt, a tündér nem vala kellőbb
Zoltainál, sem Csillag utóbb nem jára szeleknél:
Most is agyindító kopjáit pörgeti, hányja,
S a hogy' utána kapat, még tolla sem ingva fejében,
Nem rohan, és nem fut, sugarúl ott termeni látszik:
Ló lovag oly könnyen szegik a levegőben az útat.
Negyven fürge huszár megyen ennek utána robogva.
Végre, kemény gyalogok, Gergelynek hajdui jőnek,
S vér mezejű süvegen hordják a czímeres ország
Négy folyamát, s balról hármas nagy bércze keresztét.
Jő maga Gergely elől buzogányos kézzel, alatta
Nem robog a hadi mén, de kemény gyors lábai mérik
A földet, míg lelke mereng hadi gondolatokban.
Mind ezeket befogadja Eger veszedelmes ölébe,
Mint valamelly örvény, melyből, ha bevette hajódat,
Nem szabadúlsz többé; még szemlélsz messze mosolygó
Partokat és lobogót intő testvéri kezekből
Hasztalanúl; többé nem tudsz megválni helyedtől.
Úgy beszorultak ezek, de magok szántával: erősek
A csatavész ellen, készek vagy halni, vagy ölni.
S már fenntartja Dobó a véres kardot előttök,
Esküszik arra hitet, s állandóságot Egerben,
S kétszer ezernyi halál mond hangzatos esküt utána.
«Veszszen el a ki Egert magyarán nem védi halálig,
A ki pogányra ügyel, ki szavát hordozza susogva,
S nemtelen árúlást kezd szőnie, szörnyü halállal
Veszszen el; ál feje vettessék török ebnek elébe,
S irgalom Istentől ne legyen lelkének örökké.»
Rettentőn így eskenek ők, s a föld-ali termek,
És az emelt várfal zengnek bele. Még Hegedűs is

Esküszik, a nyomorúlt; de halállal fog kezet, és az
Hívebb lesz, mint ő, nem fog távozni nyomától.
Már diadalma helyén pusztúlt Szolnoknak alatta
Sátoros ormaival mozog a nagy tábor: üvöltő
Hadnagyok ordítják a népet talpra, s üvöltve
Kelnek száz ezeren, még egyszer hangzik üvöltés,
S ismét százezeren, kiket ölni vad Allah vezérl, a
Rettenetes, s ki szavát vérrel hirdette, Mohammed.
Szolnok alatt magasan foly együtt a Zagyva Tiszával,
Dőledező véres falakat hömpölyget alá, bús
Tűköre a várnak, melyből fél tornyok, elomlott
Várkapuk és paloták néznek bele puszta tetővel.
Itt mikoron Nyárit vendég katonái magára
Hagyva kibujdostak, keseredten utánok elindúlt,
De hogy az ösvényről még egyszer visszatekintett
S tárt kapuit, s az erős falakat szemlélte vivatlan,
Nem mehetett tova, megfordult, mert sír vala lelke
Ennyi gyalázattól. Betevé csikorogva vitorlás
Szárnyait a kapunak, s harczolva rogyott le tövénél.
Társai két négyen voltak vele ütközetállók.
Itt most a szerecsen Menethám bontatja virágos
Sátorait, s Kámber, mint egy domb, fölveti vállát,
S a Tisza árja elől henye népét kergeti tőrrel.
Mert mikor a Tisza Zagyvához közelíte s az eldőlt
Szolnokot ott látá, s alvó törökökre ragyogni
A szomorú holdat, háborgani kezde magában,
S lassu moraj hangján társához szóla imígyen:
«Hát ezek itt e gyilkos orok, s hitszegve vitézlők,
Nyugtokat itt leljék-e közel szép partokon alván?
Vajmi igen rút népek ezek, szoknyába borított
Férfiak, elbőszűlt fene állatok emberi képpel.
Jer! ha nem ölhetjük, legalább pusztítsuk el innen,
Hogy soha partunkon békével alunni ne merjen
Eb török, és lovait vizeinkből félve itassa.»
Szóla, s legott nagy hullámok fordultak öléből,
Meghaladá partját, és a Zagyvába kicsapván
Mormola, mint ridegen bolygó bika mormol az éjben.
Zagyva is agg Mátrát szilajúl elhagyva, csikóként
Nyargala szét mezején mind két partjának, özön lett

A lapokon, s a dombok alát mosogatta futó hab.
Első, kit gyülevész árjával fölvere Zagyva,
Agg Ulemán volt a tengermelléki hadakkal.
Régi vitéz, de szerencsétlen sokszorta csatáin.
Ez legelől nagy erős néppel megszállta Temesvárt,
Két bajnok fiait ott ölte meg ifju Losonczi,
És sok ezer népét: maga bajjal futhata, gyöngyös
Sátora ott veszvén s füstös tíz ágyu körötte.
A kire dévajon a hajdúk illy éneket irtak:
«Elszalad agg Ulemán, szoknyáját hagyja Temesnél,
Jő, s neki hajt Kampó, futtában döngeti hátát.»
Mostan is álmából legelőbb ezt verte ki Zagyva,
S a mint kontytalanúl szaladott, víz mosta bokáit.
Lóra kapott s így is folyvást kísérgeti Zagyva,
Mint szaladó gyermek nyomait kíséri maró eb;
Végre szabadra megyen, de levert sok sátora benn vész,
S lustosan áll maga, nézi hadát, mint gázol az árban,
Megszabadult ménekmint rugják a vizet és a
Sátor ezüst holdját marakodva hogy űzi halezred.
Ezt látván megtépi haját, megtépi szakállát,
S szórja nagy ég ellen, míg ajka keservesen így szól:
«Allah! te lásd, hogy nem méltatlan tépem az őszűlt
Agg fejet, és van okom hozzád fölnyujtani fürtét,
Mert te tevéd őszszé, s hagyod elpusztulni bajokban.
És soha áldásod nyugalommal nem vala rajtam,
De mikor épülnék, csuffá teve s agg nyomorúvá,
Hogy soha vén Ulemán téged ne imádjon örömmel,
És te azért bűntesd végetlen végig az élet
Napjaiban, mig utóbb elvész, s nem tudja miért élt.»
Most valamintha setét távolban látna jövendőt
Monda tovább: «Ti is, a kik még itt vagytok, örülni
Nem fogtok, de megösmeritek hadakozva Egernél
Hogy viadaltoknak nem örökké rabja szerencse.
Sok török ott a harcz mezejét keseredve harapja,
S rajta pogány magyarok nevetéssel híznak Egerben.»
A ki Szöged szép várában tartotta lakását,
S most itt Zagyva elől könnyű népével iramlék,
Hogy fele száguldott, a zordon Musztafa hallá
Agg Ulemán szavait, s méreggel szól vala hozzá:

«Hát te miben vajudol, te szakállas vén dada? Jobb-e
Kérgesedett száddal czudarúl káromlanod Alláht,
S szólni jövendőket hadainkra tudatlan eszedből,
Mint hínod, s vinned nyomorult népedre segédet?
Vagy hallgass, vagy ezen szomjas nagy dárda megiszsza
Véredet és nem lesz szavadon túl semmi jövendőd.»
Így szólt a zordon, dárdáját rázva fejénél.
De nem az ősz volt az, kinek illyent szólni lehessen
Kártalanúl; panaszát tüstént elvágta haragja,
Bagdadi jó kardját kivoná vizes oldala mellől,
És nem szólt, de suhogva fütyölt jó kardja kezében.
Musztafa dárdáját ketté osztotta derékon,
S pozdorjára töré paizsát utat ütve szivéhez.
Akkor azért nagy üvöltéssel harcz támada köztök.
Csak bajosan tompult dárdával hány vala ellent
Musztafa, s éktelenűl tajtékzott ajka dühében.
Most vala, hogy Menethám, s Kámber fölijedtek az ártól,
Hol Salamon hajdan diadalmát véresen ülte,
És Hunyad ősze világrontó császárra csatázván
Hármasan a gyászos Várnáért állta boszúját;
Hol végnapja előtt, még mint hadak istene, fénylő
Holdakon és törökök testhalmán gázola véres
Lábaival, s a nagy Mahomednek látta futását,
S látta szeméből, a jász ifjú vesszeje mint függ
S mint viszi szörnyü hadát tábortalan, űzve magyartól.
A sor alá fordult, Isten-büntette magyarnak
Ennyi dicsőségek mezejéről futnia kellett.
Most török állta helyét, s Hanivár leve Nándoron urrá,
S tízszer ezer buzogányt rendíte hatalma csatákon.
Hogy most eljöve, hős karját csókolva tizenkét
Hölgyei sírtanak a gyönyör-álmu teremben utána,
Mind ifjak, mind most fakadó rózsái keletnek,
Oly deliek, szemök olly égő a barna hajaknak
Árnyaiban, hogy kín választást tenni közöttük.
Mindezek, a szerelem tündérei, sirtak utána.
Mert nemes és hős volt s oly szép, oly büszke mosolygó
Ifjúságában; de nyugalmat nem tuda tűrni.
Mint elrázza szelek keltén a vad fa virágát:
Ugy hadak indulván Hanivár elrázta virágát

Élete fájának, a szép ifjúi szerelmet,
Harczba rohant s ragyogó hírnek kapdosta sugárát.
Itt telepedve nyugott most ő a Zagyva-toroknál,
S mint egyebek, nem alutta el a szép hajnal aranynál
Kedvesb látását, de korán őrt járni megindúlt.
Még csak alig ment, halk moraját hallotta Tiszának,
S Zagyva zsibongását: hadait fölverte legottan,
És valamerre rohant, paizsát csöngette vasával.
Hogy pedig agg Ulemán viadalmát látta, s dühöngő
Musztafa romlását, oda vert villogva közökbe,
És azok elválván, ily szózatot ejt vala bölcsen: [mást
«Mely szégyen törökök! mi veszettség rontani egy-
Mely nem is emberi düh? s te az ősz fürt téli havában
Agg Ulemán bajtárs, s nem gyermek Musztafa! ketten
Keltek-e ily hevesen seregek láttára csatázni?
Váljatok el! vagy azon holdat, mely pajzsotokon van
Vessétek tova, s menjetek a vészlelkü magyarhoz,
Mert ott visszavonás, s egymás rontása kelendők.»
Végezi, s mind ketten szégyennel visszavonulnak.
Hallgat még Ulemán; de sebet visz Musztafa mellén,
S véresen a mint megy, mind kettőjökre boszúját
Eskvén elkeverűl szaladó népébe setéten.
Agg Ulemán pedig ifjabbnak nem tűrve parancsát
Elszalad, és népét vizeken nyargalva halászsza.
Nagy bajosan gázolnak azok; de közöttük ijedve
Száll rohanó ménen fátyoltalan a gyönyörű lány,
Leila, és Ulemán! Ulemán! rebeg ajka. Örömmel
Omlik elébe az ősz; de világtól féltve s szemektől
A sátorba legott elrejti. Haszontalan! őt már
Meglátá Hanivár s fel fogja keresni, ha gyöngyűl
A tengerbe vesz is, Hanivár kész lenni buvárrá;
Most megy azonban elébb s készűl tova kelni hadával.
Így kik part hosszatt nyugovának, kába zavarban
Futnak ölő ártól; de belebb is üvöltve kikelnek
A hadak, és Amhát áll tábort óva közöttük.
Bő ruha hullámlik vállaról, s vérmezejében
Gazdag arany hímek képeznek sok habu tengert,
S fegyvereket sarkain koszorúval kötve bokorra.
Nyuszt süvegén kolcsagtollát forgatja futó szél,

És forgatja fején szerecsenföld szülte lovának,
Mely ha rohan, lábát a szem nem győzi követni
Gyors rohanásában, de nyugottan, s jámboran áll most
Mint lekötött szélvész, s lángszellőt fúdogal orrán.
A magas Amhát ül sok gyöngy-foglalta nyeregben,
És vele lóháton seregek nagy gondja együtt ül.
Száz aga száguld el, száz nyargal vissza körébe;
Mint sugarak járnak siető szolgái: ragyogva
Áll maga naptűzként, s szeme a táborra világit.
Gyémántos botját komoran nyugtatja kezében,
S a mint szerte tekint hatalommal, barna szakálla
Göndören elterjedt bokrával lengedez állán.
Csendes ez, és okosabb, mint bátor, csak sokasága
Adja bizottságát, és rejtett szikra szivében
A hadi tűz, mellyet ha kifejt baj aczéla belőle,
Mennél mélyebben nyugovék, leszen annyival ártóbb:
Sok szerecsent, sok szörnyü tatárt puzdrával öveztet,
És legtöbb törököt hurczolt ez szerte magával,
S számtalan ágyúkat, ki alatt föld renge, ha mozdúlt,
S a patak elfogya, míg lovait megitatta vizéből.
Most, hogy az ár hadait megháborgatta, parancsát
Száz fele hordották gyors száguldói, s azonnal
Rend lön az elbomlott seregek közt, s biztos egyesség.
Szemközt a várból haloványan, mint egy ijesztő,
Jött Ali szürke lován, s nagy száraz termete látszék
Mint valamely csontváz bőrrel beborítva, szemében
Régi kegyetlenség, s a káröröm űle borongva.
Ezt iszonyú kezek a gyermekség tiszta korában
Férfiuságából kivevén, hogy lenne nem ártó
Őre széméremnek, benn a sok hölgyü teremben
Tarták szűtelenűl; gyönyörök forrási előtt ott
Áll vala vágy nélkűl sanyarún az időtelen aggság.
Őt a mindennél epedőbb láng ajku sohajtás,
A hóhalmok alatt lobogó szív titkos ütése,
S csillagok, a legszebb hölgynek mosolyogva szeméből,
Hasztalan ingerlék: szerelemtelen, életutálva,
Ifjúság nélkül lön a vad gyermek öreggé.
Minden tettei közt volt gyilkossága legelső:
Szép Szelim, a nyomorúlt Fatimét ment látni utószor,

Kit vén apja hideg kebelén hervaszta, fiának
Pusztítván örökét. Siralommal csókot egyíte
Már búcsúzva Szelim, mikor őt e szolga megölte,
S gőzölgő vérét az apának vitte be tőrén.
Onnan elébb kelvén e szörnyeteg a hadak által
Nagygyá, s népsanyarás által lön rettenetessé.
Benne vitézségét kivevén jó nem vala semmi,
De minden gonoszok fészkeltek, régi dühének
Tárgya kereszténység, hit népe rabeszközi voltak;
S ily fene ült a szép ország szívében, ez ontá
Visszavonó magyarok vérét huszonötször ezerrel.
Ez valahányszor alászállott villogva Budáról,
Sok kővár, sok erős véghely pusztúla hadától.
Most, mert Nyári sebét viselé még balkeze, s legjobb
Tíz lovagát kapunál ugyanannak elölte csapása,
Hogy legalább üresült falain tölthesse boszúját,
Elrontá azokat, s így jött ki belőle nyugottan.
Mint gonoszok lelkét kíséri pokolbeli őreb:
Úgy ezen ördög után jöttek Veli, s a dühös Arszlán,
Az buzogányt, ez pörgetvén félholdu szekerczét.
Ennél még dühösebb embert nem szűle török nő,
Nem bátran, de vakon rohan ez mindenha veszélybe,
Mert dühital gőzölg ajakán, s rejtekben ivott bor.
Ily kísérőkkel hogy elért Ali, szóla legottan
Sok hadas Amháthoz, csak alig tisztelve hatalmát:
«Amhát! a hadakat még meddig hagyjuk epedni,
S e két ronda folyam fertőjét nyelni csatátlan?
Vagy tán azt vártuk, hogy mint gyámoltalan ürgét
Tábori fészkünkből árvíz öntsön ki? kiöntött,
Gázoltuk fövenyét; jertek, rázzuk le Egernél,
És a redves akolt, fogadom, tele rázzuk iszappal!
Harczi tanács kell még? kelten keljünk tova, s győztünk.»
Csak röviden nehezült szűből így válaszol Amhát:
«Menj tova jó Ali! s bár ne siess károddal, ohajtom.
Majd megyek én is utóbb s tőled, ha beférkezel addig,
Szállást és biztos nyugodalmat kérek Egerben.
Végezi s elfordúl, de vadan mosolyodva utána
Néz Ali, s megmozdúl kérges markában aczéla.
Így az egész tábor követet sem várva megindúl

Lassan s végtelenűl. Hangos dobogása halottak
Országába lehat, s zörejétől visszanyög a menny.

MÁSODIK ÉNEK.

Hajnal emelkedik, a viadalmak hajnala: vérszín
Váltja pirosságát, szellője halotti sohajtás,
S harmat gyöngye helyett párolgó vért iszik a fű.
Sasfiak indultak ki sötét éjfélben Egerből,
Zoltai, s ifju Pető, s hű társok Figedi, nyolczvan
Kísérőikkel, buzogányát vitte közöttök
Gergely is, és Izsaszeg berken lappang vala lesben.
Erre kalóz törökök, mint terjed híre, jövendők,
És ezeket várák békétlen az egri vitézek.
Megjöttek, s ím a dobogást, mely zajtalan éjben
Elhangzott egyedűl, rendítő harczi süvöltés
Nyomja el, és ropogó fegyver zendíti föl a zajt.
Első a ki magát láttatja vitézivel, Arszlán,
A ki nagy eldődink sírján gázolva, Fehérvárt
Bírja lakásául. Rettentő látni: oroszlán
Fekszi kemény vállát, s kerekes pajzsára hasonló
Bőrt vona, s bojtjaival környül foglalta szegélyét.
Még patyolatján is, mint czímert, hordoz oroszlánt
Szép remekűl kiemelt művel tűzöttet aranyból.
Útja körűl meggyúlt ágat tíz ifju lobogtat.
Ez jöve ötször ezer buzogányt indítva magával,
Oly botorúl, hogy majd éjente berontson Egerbe,
S győztösen Amhátnak seregét szemlélje faláról.
Őt kísérte Omár, nem tudva, nem űzve, hová megy,
S hét százan mentek dárdás katonái nyomában.
Sorsa makacs lóként viszi őt zabolátlan erővel,
Mint fáradt lovagot, s fásultat ezernyi csapástól.
Nem mutat ez ragyogó czímert pályázva mezőben,
Nem gyöngyös boglárt. Mint szíve, ruhája is éjszin,
S barna zománczok alatt jó fegyvere rejti világát.
Mind ezek elhaladák a lesben ülőket, előttök
Sátorokat vervén. Végül mint gyászfa lehajlott
Fővel csak maga nem nyughatván annyi ezer közt,
Álla Omár, s tépett lelkének részei, illyen

Gondolatok verték hajdanta kivánatos álmát:
«Csalfa szerencse! miért rettegjen téged Omár még?
Könnyü remény szárnyán botorúl hova törjön utánad?
Elhagytad, hölgyül fogadá a bánatot, a bút,
Ágyasa lett a bűn, s minden kinjával az inség,
S vad kétségbeesés szántá el lángos ekével
Élete szép mezejét; sivatag most, s az lesz örökké,
Mert a boldogság ki van irtva belőle gyököstül.
Még mivel áldhatnád? ha nem, a mi vasában is itt van,
S nyugszik erőtelenűl, a rejtett arczu halállal?
Vagy mivel árthatnál letiport lelkének ezentúl,
Mint az örökre nyugott, a már nem szörnyü halállal?
Hír, s te az életnek gyémánt koszorúja, dicsőség!
A nemes ifjúnak hajdan kedvezve mosolygók,
Ah mindenre mosolyghattok még, csak nem Omárra,
Szégyene halmain áll, nem nézhet vissza reátok:
S Ida magas mennynek hódító képe imént, most
Hamvadozó csillag, haj! annyiszor égbe kiáltott,
S megsiratott Idám, mért kellett téged Omárnak
Látnia, s láttodon a hő szívnek lángba borulni?
Nem mondhatja tovább: álmodjál szépen Omárról,
Mert te nem ösmered e gyűlölt nevet, a pokol és e
Társai ösmerik őt, átokkal mondja hazája.
A haza is, hah! a belső lángokban evődő,
Hamvai közt átkoz, mert vérzett szíve kezemtől,
S pusztítás által lettem szép földein urrá. —
Ím hogyan elvesztem! de tovább e bűn sora nem megy,
A ki legelső jön, s rám azt ordítja «magyart ölj»,
Azt ölöm el, s vele mindeneket, kik utána jövendők.
Akkor tán ismét Hiador lesz bűnös Omárból,
Isten is, a ki elől bujdostam hasztalan eddig,
Tán mikor elveszek így meg nem könnyezve, felejti,
Hogy voltam, s nem kér rettentő számot ügyemről.»
Így szive zajdulván, omlott bús gondja Omárnak,
Mint rideg öblökből omlik dagadozva setét ár.
Szerte pedig bomlott csapatok telepedtek, az éjet
S csendes csillagokat keltvén sokféle robajjal.
De hogyan esti madár kirepűl suttogva, jövének
Titkon az öldöklők, s ki előbb, mint Zoltai? Tízen

Tűz mellett ültek vacsoránál barna pogányok.
Őket egy ugrással száguldó Csillag elérte,
Másodszorta szökék s nyilként elszállva fölöttük
A legszélsőnek velejét vas lába kidönté.
Zoltai akkor egész hatalommal fordula rájok;
S mint gyermek kezitől elhullnak az őszi bogácsok:
ugy ez előtt az egész csapat itt elhull vala szörnyen.
Megy tova, s már Figedit harczban szemléli hadával,
S mint két ágra szakadt villám, most ketten omolnak
Karral, erőszakkal; százanként hajtanak embert,
S a fölijedt tábort némán gyilkolva hasítják.
Oldalt éri Pető a fegyverhányva futókat,
S mint érett almát, szedi őket rendre dsidával;
Negyven régi huszár szabdal mellette haraggal.
Csorda gyanánt így a tábor nagy része tömötten
Fut, hol mindeddig meg nem mozdulva halálként
Nyugszanak a hajdúk hademésztő Bornemiszával.
Ott ezek a szaladó tábort cső végire várván,
Mind egyszerre vasat nyomnak. Csattogva okádja
A megütött sárkány haragos szikráit, utána
Két száz villámlás rettenti az éjet, az öblös
Ércz torok elbődül, s ropogással szórja tekéit:
És elmennek azok, kisded szolgái halálnak,
Mint tolvaj denevér, szaladó törökökre rohanván.
Sok ki imént ízes falatok közt válogató volt,
Most keserű ónt nyel, s fogait bő vérrel okádja.
Sok nem renyhe karok lesznek rest, csonka darabbá,
Legragyogóbb szemek a kialudt fényeknek ürévé.
Még a férfierő roppant épűlete, a mell,
S a vasümög sem elég veszedelmet tiltani: hullnak
Bajnokok és rohanó paripák; sok lótalan ember
Vész el iramlók közt, sok uratlan ló viszi nyergét
Disztelenűl, s szomorú sívással nyargal előre.
Míg ezek így vesznek, már Zoltai messze behatva
Visszavivókkal küzd Arszlánnak sátora környűl.
Már kópjája kiszállt, mint gyors hű szolga, kezéből
Elmene vérszomjas tőrével alaptalan útán
S Arszlán apródját nyakszirt a tűzbe szegezte.
De szilajon fölkelt égő dühödéssel Oroszlán,

S négy bajnok szerecsen kelt föl vele; lélekijesztők
Ördögi képeikkel, mikor ülnek az éji tüzeknél,
Dúló szörnyetegek, s az enyészet szelleti harczban.
Mindezek a szaladók útát rémítve elállták,
S köztök az öldöklőbb Arszlán így harsoga messze:
«Gyáva hitetlen nép! hova futtok nyúlszivek innen?
Tolvaj ebek jöttek, nem bátor hősök Egerből.
Álljatok el, mert e vérbíboros élü szekercze
Még annyit megemészt, a mennyi szaladni tudó van.
Álljatok el ti hitetlen ebek! én a ki fut, annak
Testét e vassal, lelkét átokkal ölöm meg.»
Így szólt s egyszersmind zászlót hordozva balában,
Ölt az iramlók közt, szerecsen négy bajnoki víttak
Más helyen a szaladók rémültségével, előttök
Kopjákat hányván; de merész rohanással az űzők
Rendeit is bontják, s győztös magyarokba merítvén
Kardjokat, a diadal dölyfét rettegni tanítják.
Mint hegyről lefutó nehezével az áradat omlik,
S gátja találkozván nagy zajjal visszatorúlva
A sikot és a hátrahagyott hegyhátat elönti:
Úgy itt a szaladók vas gátat lelve halálban,
Összesivalkodnak, s a mellyen ijedve futának,
A harcznak mezejét küzdő sokasággal elöntik.
S már a visszaütők, s az ölésben lankadozók közt
Nincsen egyenlőség. Egyedűl áll közbe szorulva
Zoltai százak előtt. Vért sírva vitézi szivében
Hasztalanúl tör utána Pető, gyors Figedi testén
Hasztalanúl viszi annyi sebét társának utána,
És töri dárdáját; vassá merevedve megállnak
A törökök, s holtak tetemén harczolnak az élők.
Zoltai áll egyedűl, s már nincs húsz ölnyi szabad tér,
Melynek erős kézzel, s elszánt hideg állapodással
Még ura: szerte körül dárdákkal borzadoz a föld,
S hangzik ölő gömbnek szomorú suhogása fülében.
Most hasad a hajnal, szomorún meggyújtja világát,
Kénytelen a beszorult küzdőt árulni pogánynak.
A tér megrövidűl. Kis látköre rettenet és vész.
Mindennél rettentőbben a négy szerecsennek
Látja nyomúlását; de magát is véres Oroszlánt

Látja megállított népével visszarohanni.
Még csak jó szive és röpülő kopjái segítik.
A végsőt löki most, s már a szerecsennek agyában
Reszket az, és velejét megfúrva lehúzza magával.
Esve is oly iszonyún ott fetreng Afrika hőse,
S végső vágással dúlt földbe meríti le tőrét.
Annyival ádázban megbúsult társai jőnek,
S véres Oroszlánnak hangzik riadása közöttük.
Zoltaival szomorún forog a pályája-fogyott mén
S reszket ülőjének veszedelmén mindenik íze.
Másodszor ropog a két száz ércz öble azonban,
S a romlás kapuján Gergely katonái betörnek!
Mint ugyanannyi halál, órjásként gázol, öl és űz
A fene hajdúság. De magányosan annyi ezer közt
Kürtszava így hallik hademésztő Bornemiszának:
«Zoltai megjövök», és legelűl ott terme bajánál.
Vas ruha volt testén, s léptében messze csörömpölt.
Mint kapuval, látszott paizsával menni, födötten,
S mordályos buzogányt forgat vala jobbja vigyázva.
Ez valahányszor ütött, egy mordály sűle ki benne
S ellenségi közé magvát hintette halálnak.
Most is nem mene ő fegyvert mutogatni bolondúl,
De hamar a három szerecsennek elállva rohantát
Közbecsapott. Pillantat alatt mint rongyot elosztták
Pajzsát a rohanók, s vas testén csönge aczélok.
Ő pedig a vas alatt bátran közelítve az elsőt
Mellben üté, s buzogánya fején kisüvölte nehéz ón.
Attól a szerecsen némán fordúla hanyattá,
S általütött torkán elakadt a szóval az élet.
Társai elhűltek s önkényt hátrál vala lábok.
Még négyszer dördült Gergely buzogánya közöttük
S annyiszor emberölő csőből kiröpültek az ónok.
Hasztalanúl verték csorbává kardjokat: ők is
Nagy sebben vesztek hademésztő Bornemiszától.
Arszlán ví vala még; de mikor pattogva előtte
Rengett a buzogány, megrémült szíve felejté
A dühöt, elszaladott, s mentségét bizta lovára.
Kétszer fordult meg botorúl kísértve szerencsét,
Annyiszor űzte setét Gergely, mint éjjeli felhő

A lemenő holdat, s buzogányát rázta nyomában.
Mint szabadúlt sólyom, száguldott Zoltai, szerte
Dúla Pető, s Figedit megölöttek vére borítá.
A hajdúk pedig ordítván a könnyü huszárral
Versenyt futva, futó törököt gázoltak az erdőn.
Csak maga harcztalanúl nyugodott hős karja Omárnak,
S mint ezelőtt, kardját most nem festette magyar vér.
Mint álom folya el tündér ragyogású patakban
Szép kora lelke előtt, és a haza, mint becses ősz rom
Múlt nagyság mezején, szomorún vonzotta magához.
Már seregét elhagyva futott, a merre magyarnak
Büszke kiáltását hallá, de nem érhete véget.
A szaladó Arszlán tőrrel megszúrta derékon,
S a mint barna lován látá elhajlani, monda:
«Gyáva eb, itt veszsz el, te hitünk tapodója, te voltál
A ki miatt szaladunk, de maradj el örökre neveddel
S itt megemészszenek a farkasnak kölykei téged.»
Szóla, s vitézségét itt hagyva hitetlen Omáron,
Vitte gyalázatját a száz seregeknek elébe.
Hátra hagyott kincsét sisakokkal marczona hajduk,
Gyors lovagok mérték egymásra. Pető nyere sátort
Gazdag aranygombbal, sisakot nyere Figedi fénylőt
Gyöngyös ezüst műből, gyémántos sztambuli forgót
Zoltai, legragyogóbb diadalt pedig a hademésztő
Bornemisza, s ez volt a dísznek tolla sisakján.
Visszasiettek, s ím a mint mennének, az elhullt
Testek halma közűl ily szózat hangzik előttök:
«El ne tiporjatok, oh diadalmas bajnokok! engem;
Nem kérek sokat, az minden kérelme szivemnek:
Hogy ha keresztények, ha magyar név hívei vagytok,
Hagyjatok elmennem veletek, s meghalnom Egerben.»
Szóla, s nehéz derekát támasztá gyenge kezekkel.
Mind bámulva körűlállták, és szánakozással,
Mert idegen szájból, mint vélték, oly hatalommal,
Oly tisztán hangzott sziveikhez az ősi magyar szó;
Pajzsaikon vitték, a sors-üldözte Omár volt.
Szép halovány ifjú nyugovék a nem-puha ágyon,
Álma borongó volt, az aléló szellemek álma.
De büszkén kis Eger kapuján bemenének az ádáz

Férfiak, elragadott zászlókkal díszesek; a ló
Délczegben robogott diadalmas urának alatta.
Sok bíbort, sok rézüngöt hurczol vala testén,
S drága török fegyvert, s elszabdalt párduczi hátat.
Volt ki magas dárdán nagy barna szakállu töröknek
Vitte fejét szörnyen, s mutogatta az egri falak közt.
Rab törököt pedig egy sem vitt, mert a kit elért a
Harcz keze, általadá az örök nem-létnek ölébe.
Fölségben delel a nap, az éj munkái setétek,
Mint maga, feltünnek borzasztó fényben előtte.
Jő Ali, s látja futó seregével véres Oroszlánt,
Jő tova, s gyászba borult Izsaszegnek eléri határit.
Léptenként, mint a ki kevély álmában ölelte
Vágyai czélát, s most visszás képekbe ütődik,
Meg-megakad, s a romlásnak mezejében imígy szól:
«Mennyi vitéz hever itt, te öröklő Allah! ha ennyi
Kár nem elég egy vár elfoglaltára törökből,
Én soha hű szolgád ne legyek, s te, nem Istene, zordon
Öldöklője vagy a népnek, mely holdodat őrzi, [közt.
S bár csak egyet látnék, egy sincs magyar annyi török
A kik egyébkor váraikban reszkettek előttem,
Így harczolnak-e most? de nem is kell kétlenem a várt
Csak vendég katonák, soha el nem hagyta magyar még.
S itt magyarok vannak, harcz által veszni kivánók. [nél
Mit mond majd Amhát? de ne mondjon semmit! Eger-
Lássa, hogyan pusztúl, ki Alit haragítja fejére.»
Balgatagúl így szólt, s tova szállt a vér mezejéről,
Jött ezután nagy végtelenűl a sok hadas Amhát,
És ez is a romlás mezején így szóla megállván:
«Vaj! mi hamis szó volt, melly engem idéze Egerhez.
Itt nem azok laknak, kik harcz hírére futókká,
S várokat elhagyván tengőkké váljanak erdőn.
Itt sasok, és az ölő viadal vad párduczi laknak,
Rettentők, mint őseleik Nándornak alatta,
Kiktől holdunknak vérrel be van irva világa.
Rajta! tovább Amhát, itt nem jó késni sokáig,
Gyászt lehel e térség, minden szellője sohajtás.
Bár, kik Egert lakják mind elpusztulnak erőmtől:
Annyi alig veszhet, mint itt már elvesze bennünk.»

Szóla, s nagyon szomorodva tovább elszálla hadaival.
Költözik a sok nép, mérföldek nyögnek alatta,
Maklárt, s szép Tihamér völgyét gázolja török mén.
Éjszakról, hol az ősz István kipihenve, gyönyörrel
Nézte kelő várát, fészkét sok bajnak azontúl,
Hol szép régi nevét hosszan fenntartja Királyszék,
Ott is most patyolat süvegét mutogatja pogány fő,
És sok erős bialok hurczolnak durva taraczkot,
S zörgő vas kereken feketés pokolöblű szakállast.
Szerte pedig mind Almagyarig, s Felnémeti dombos
Földeig a zászlók s kopiák lobogói mozognak.
Közben idomtalanúl a harcz réz torkai, kürtök
Rengetik a levegőt harsány szavaikkal, ezer síp
Küldi süvöltését, perel a dob, csattog az ércz tál,
S örvényez felütő zajolással az összeveszett hang.
Mint tenger, mely hullámlik, s nem háborog immár:
Úgy telepedvén a tábor nagy teste, helyenként
Még mozog, és nyugtát csapatok levegési zavarják.
Fenn Ali, mint felhő, völgyekben táboroz Amhát,
Oly fölösen, hogy Egert könnyen vállokra kerítvén
Bajnoki, mint morzsát, ragyogó Sztambulba vihetnék.
Oh Eger! a sziklák nem tesznek téged erőssé,
Minden erőd a bátorság, mely hős fiaidban,
Mint az örök gyémánt ragyog és nem retteg időtől.
Tárt kapukon jár még a bízott lelkü magyarság,
Hord eleséget föl, vizet is tömlőkben Egerből,
S gúnynyal itatja lovát a száz seregeknek előtte.
Ég Hanivár, Kámber dárdáját rágja dühében,
Cseltől tart Amhát: rohanásokat ója tilalma.
Igy szabadon szállitja Dobó a várba hatalmát,
A várost pedig égeti, és rombolja, hogy abban
Várvédők ellen ne lehessen fészke töröknek.
A tűzpor harsogva dobál sziklákat az égre:
Dőlnek az oszlopok, a tér utczák házai földdel
Lesznek egyenlővé. Szép hold felhozza világát,
S romja fölött áll meg szomorú ragyogással az éjben.
Nyugszanak: a vár és várnak környéke halállal
Teljesen, a békét ölelik még alva, borongó

Álomban, mellyet fel fog dörrenteni a harcz,
S tűnetiből órjás képét alkotni veszélynek.
Éjszaki vársarkon terem áll a föld kebelében
Mélyen, erőszak elől eltéve falaknak alája,
Ablakain csendes szellő suttog be, s az elzárt
Lelkekhez tisztább levegőjét hordja az égnek.
Ott nyomos éjben erőtlen fény rezgéseinél csend
S nyúgalom űl a megsebesűlt ágyára, s körötte
Írt kegyes angyalként elegyít az aranyhaju szépség.
Ott kinlódik Omár nagy sebben, mint letörött ág,
Már csak alig függvén a létnek örök tövü fáján.
Élete még egy vágy, egy láng-forralta sohajtás,
Mely ha nehéz búval kiszakad végtére szivéből,
Megszünik, és a lány többé nem hallja nyögését.
Ott tíz más sebesült keres írt testére, s bajában
Szomju tekintettel minden mozgásra figyelmez,
S im ajtó nyilik. Ída, Dalár borzadva köszöntik
A szomorú csendet; két líliom ég kezeikben,
Két hószínü szövétnek. Az éj mint elfut az ékes
Hajnal előtt, a barna homály úgy oszlik előttök,
És szépségök előtt. Kebelét föltárja setétség,
S a nyavalyások előtünnek sorvadtan ijesztők
Marczona képeikkel. Kitünik fekvése Omárnak,
A mint elfordulva fejét karjára nyugatja,
S forróságában szavakat rebeg ajka: koronként
Tépi pogány mezeit, s látszik harczolni magával.
Ott társát szólítja Dalár, s így ejti beszédét:
«Nénike! nézdsze pogány török ott mint szenved az [ágyon
Vedd oltalmad alá: én félek tőle, szegénytől,
Oh pedig ollyan igen sajnálom, mert idegenben
Itt egyedűl vagyon, és nincs a ki kesergene rajta.
Nem fog ez ölni magyart, de veszen kebelébe tanácsot
Végtelen Istentől, s megtér gyógyulva hitünkre.
Menj te azért s lásd el, magam addig odább megyek, és e
Némberiekkel az ételeket sebeseknek elosztom.»
És elmentenek, Ída legott fordúla Omárhoz.
Összetalálkoztak, s mi nem úgy mint egykor az első
Lángokban, szemeik, nehezek most régi keservtől,
S a szakadott szív éjével terhelve borongók.

Egykor szép szemeik sugaraiból szőve szivárvány,
A kegyelem hida volt közös érzelmöknek az ösvény,
S köztök azon, mint két várnak vendégi örökké
Egymást látogatók, a vágy, a kisded örömmel,
S rózsa szeméremnek kocsián vonakodva te jártál,
Oh szerelem s sziveik teremét felváltva köszöntéd.
A tündér hidat és alakit fölvonta irígyen
Régi hazájok az ég, s föld kínját hagyta helyettök.
Most pillantataik, mint testvér vándorok éjben,
A sivatag mezején egymást rettegve gyanítván,
Végre megösmerik, és ámultan visszaijednek.
Látja Omár, hogy nem boldogság, nem szerelemnek
Üdve az, a mi szegény Ídát hervasztja; felejtvén
Ön bajait, mély lelkéből így fejti beszédét:
«Látlak-e oh örök ég! esztendők mulva, veszendő
Bús várnak közepén így látlak-e tégedet Ída?
Még csak ez egy baj volt Hiadornak hátra ezerből,
Hogy te is annyira légy, mint ő, boldogtalan! Oh ez
Arcz, ezen elfáradt szem mást olvastat eszemmel,
Mint mikor elmenvén kétség nyila ége agyamban.
Akkor utánam kín s a félés ördöge súgá:
«Fuss Hiador! boldog nélküled is Ída» s futottam,
Mint kit az áradat űz, s kebelében hordja kigyóit.
És mikoron Hiador romjából lettem Omárrá,
S vérzettem törökért magyar ellen az ütközetekben,
Akkor is ördögeim súgák, hogy veszszek örökre:
«Jaj neked! Ída hitét még egy csók várja, csak egy még,
Megvan! s esküiben Hiadornak nincs neve többé.»
Mind ily gondolatok kergettek, mint vadat a vad,
S ártóbban dúlt, hogy lakodat földúlja, aczélom.
Nem lele, megfáradt a bűnben lelkem: epedtem,
Hogy boldogságod közepett még lássalak egyszer;
Hogy csak egy elszakadott sugarát felfogjam elorzott
Üdvömnek, csak egy eltévedt pillantat utószor
Öntse beéjjeledett létem vadonába világát
Szép szemeidből, szép szemeidnek gazdag egéből.
S ah hol vannak azok? mi kegyetlen bú üte pártot
Ellened? ifjú kellemidet mely bánat orozza?
S mely, mint játszi madár, dallal kele szíved eréből,

Ah hova lett szépségedtől az előbbi vidámság?
Gyöngyei villognak bús láng-forralta szemednek;
Nem szólasz; rózsás partokból, Ida, mi tette
Sirrá ajkaidat, hogy némán, zárva találja
Haldokló Hiador, s bucsuját ne vehesse belőlök?
Ezt nem idő, három rövid év ezt nem teszi: percz az
A boldogságnak; de maró bánatnak örökség,
És neked is, nekem is, sok bajt tűrőknek, örökség!
Oh az egész természetben nincs semmi örömhang,
Nincsen erő többé, melly engem tenne vidámmá.
Mert te is, életem és gyönyöröm szép mennye, borongasz,
S boldogságodból nincs a mi leszállana hozzám.»
Szóla, reá fájdalmaiból így válaszol Ida:
«Mit mondál Hiador, kiszakadt jobb része szivemnek,
Mit mondál te nekem, vígyáztalan? oh ne riaszd föl
Alvó bánatimat, boldogtalan Ida nyugalmát.
Elmentél, törökért folyt bajnoki véred: az ég is
Úgy engedjen meg, mint én kedveltelek, és most
Bár keserítetted, nem tud vádolni szerelmem.
Nem, Hiador, Idát nem örömnek hagytad ölében.
Kérlelhetlen apám letörölte az élet egéről
A szép csillagirást: neveinknek fénykoszorúját,
S klastromi üszkökkel bús vár leve éji lakásom.
Mint nem örülhettem, mint nem vala hajnalom, és a
Fájdalom ölyve sebes szivemet mint tépte, ne kérdezd.
Kértelek, elhangzott panaszom vén falhoz ütődék
S szentek szobraihoz; minden kő halla zokogni,
Csak nem az ég: attól nem jött valahára segédem.
Oh ne keress szemeimben eget, ne keresd az elomlott
Kellemek árnyékát; a mint vala, s most vagyon, Idát
Össze ne mérd; mert semmibe dől kétszerte reményed.
Egy van örömkor az életben, szép rózsa napokból
A kéj árja körűl koszorúvá fonva. Vidáman
Mint búvár, megy az ifjúság közepette. Jaj annak,
A ki nem örvend itt, s szilajúl elhányja virágát.
Mink nem örűlhettünk; te futottál csalfa gyanúból,
Engem elért darabos pályán a sors keze. Még egy
Kincsem az elhamvadt szerelem szikrája: setéten
Űl lelkem mellette, s fölül tündér suhogással

A bús emlekezet gyász fája lebegteti fodrát.
Oh Hiador! ide térj, ha kivánsz dára találni.
Itt leled őt honn, a szomorúság puszta vidékén,
Hol szép álmaiból, s a multak gyász fonalából,
Mint hálót, szövi gondköltő elméje regéit
A boldogságnak, s Hiadorral végzi, ha fárad.»
Még sokat és búsan szólának örömtelen éjjel
A szeretők; de szivök könnyűlt a régi panasznak
Szóra kerűltével. Hiador fenn űle sebében,
Ída köté be, s el-elszörnyedt láttára, szemében
Fagygyá lett a köny, s hidegen futa végig az arczon.
Elhajlott Hiador, s a mint karjával utána
Ída segítségűl leborúlt, elcsattana bágyadt
Csókja szelíd ajakán, s ez volt búcsúja örökre.
Mintegy ijedve kapá elhamvadt gyenge világát
Ída, s Dalárral az éj termét elhagyta sietve.
De Hiadort mélyebben üté Arszlánnak aczéla,
Mint gyógyíthatnák; érzé, hogy vége közelget,
Mindennél inkább pedig érzé régi szerelmét,
Mely hogy örökre kiégjen, még föllobbana egyszer,
S tiszta gyönyör lángját árasztá minden erében.
Akkor az elsebesűlt Hiador fölszóla utószor:
«Elveszek ím, s nem bú, nem bánat erőszaka öl meg.
Sebben sem halok, a vad Oroszlán kardja sebében;
Mert azt gyenge kezek kötözék el, szánakozó szem
Harmatozott le reá. Nem is aggság visz tova engem,
És nyomos esztendők; de korán ép ifju koromban,
Oh szerelem, lelkem szép boldogsága! te ölsz meg.
Még, ha van álom az élet után, csak egy álmot ohajtok,
Egy pillantatot a nagy öröklét boldog egébe,
S látni dicső Ídát, a mint szemléltem először
Bútalan évében, mikor ifjú lelke szemeiben
És nemes arczain, és tündöklött mindenik ízén.
A hogy először rám fordúlt nagy barna szemével
Mind kétféle szerencsének birodalma, s hogyan szűz
Ajkai elhagyatott Hiadort mosolyodni taníták.
Oh csak ez egy látást engedd, mindennek adója!
Veszszek el aztán, tégy morzsává fergetegidben,
Tégy habütött szirtté, s ne legyen több álmom azontúl!»

Így végezte szavát, és álmai jöttek, öröklők,
Mint a lélek, mely végnélküli képzeletével
Messze jövendőben lakot állat előre magának,
S azt minden gyönyörök seregével tészi dicsővé.
Ída jön, és halovány ajakát ébreszti hiába,
Társai jőnek elösmervén a régi barátot,
S hült tetemét ölelik: Hiadornak nincs sebe többé,
Egy volt, a keserű élet, s azt sírja befogta.
Hajnal arany kapuján a nap fejedelme kijött már,
Szerte körűl a háborodott néptenger elömlék.
Közben Eger, mint kis sziget áll, s néz fergetegére.
Már kapuját vendég lakként nem tárja továbbá;
Mint a régi világ órjás temetői, mezőben,
Vagy ki magát nagy bérczek alá elzárta halálra,
Áll ollyan komoran, s csak egy úta van: égbe sohajtás.
Túrnak egész nap az ostromlók: dél, napkelet, éjszak,
S a csendes nyugat el vannak foglalva kezöktől.
Száz ezer ásónak remeg a föld kérge vasától,
S mint tündéri müvek, kis időn mély völgyei nyilnak,
S partjain új dombok tolakodnak az égre: alattok
Ámhát és Ali, s vén Ulemán ágyúi mozognak,
És nyelik a tűzport, töltöznek barna tekékkel:
Készen az üszkökkel rettentő férfiak állnak,
S a jeladást várják. Még minden nyugszik: az egymást
Pusztító elemek fagyait még szikra nem oldja,
S mint anya, mely karján kártévő gyermeket altat,
Béke nyugalmával hordozza tekéit az ágyú.
A holló bátran siet el fészkébe, s fölöttök
És Eger orma fölött nem fél költözni az esztrág.
Alkonyodik; mert ily csalokat gondol vala Amhát,
Nappal irányzott ágyúit hogy ürítse ki estve,
S a véletlen ütött kapukon kész népe betörjön:
A szerecsen Menethám, a döntő Kámber, Oroszlán
És a hírkereső Hanivár, mint vont idegű nyíl,
Alltanak a résen, berohanni, ha kellene, készek.
Jel löveték, fényes gömb a maklári tetőkön,
Melly egyedűl, mint szép csillag, felszálla, s tüzével
A bús alkonynak szabadon szegdelte homályát.
S ím egyszerre kibődültek táméntalan ágyúk

Egybe csapó felhők erejével, s a viharoknak
Szörnyü hatalmával heves érczeik összedörögvén,
Nagy sokféle süvöltéssel kirohannak azokból
A por-emelte tekék, s a mint a falba harapnak,
Még tova eltévedt hangjok bömbölve, ropogva
Bujdosik a völgyben, s dörejével ijeszti az alkonyt.
Távol földre szegett füllel nem nyughatik a pór.
Mintha belűl a nagy földnek vas szíve dobogna,
Vagy beszorúlt órjás készülne kitörni belőle,
Döngetvén gyökeres tetejét sok ezernyi ütéssel:
Úgy sürüen s hosszan zendűlést tompa morajjal,
S hall fojtott dörgést, nem régi csodáit azésznek.
Itt ugyan a gömbök sürüen szállongnak Egerhez,
Döngenek a kapuk, a hulló kövek üldözik egymást.
Látni tüzes vasnak röpülését néha közöttök.
Sok mint könnyü madár, mely kél szárnyára lapályból,
Elmegyen, és akadály nélkűl megjárja nagy útát,
Görbe szivárványként fest lánghidat a levegőben,
S rajta halált, és tűzi veszélyt villogtat Egerre.
Sok terhelt gyomrát földszint hordozza, s koronként
Megszökkenve tüzes szányával pázsitot éget.
Majd ha kövekre botol, felemelkedik uj dühödéssel,
S a remegő légen magasabban hordja hatalmát.
Megszünik a dörgés, s most nyilként négy kapu ellen
Rontanak a vívók; de nem álomfészek Egervár:
Ártalom, és törökök veszedelme uralkodik abban.
Hosszu setét kapu áll roppant várfalnak alatta,
Mely szűk torkával mind a két várra kiszolgál,
És a ki- és bemenő katonákat rejti veszélytől.
Ott a két várnagy száguldván összejövének,
S harczi Dobóhoz imígy a bátor Mecskei szóla:
«A török, úgy látszik, ki akar dörgetni Egerből.
Mit gondolsz, ha kaput tárván, a nyúgati árkon
Vén Ulemánra ütök, (mert őtet láttam ez úton
S rendetlen hadait telepedni) de úgy hiszem Istent,
Hogy markába törendem az üszköt, s szürke fejére
Gyújtom az ágyúkat, s minden népére; te addig
Hármasan a bőgő mozsaraknak visszafelelhetsz,
S a gőgös tar üvöltését így mára elöljük.»

Szóla, s tekintete úgy mutatá, hogy nem tesz üres szót,
S szól szive hírével; de merész társára lenézvén
Harcz ijedelme Dobó, így szóla viszontag ezekre:
«A miket itt mondál, bajtárs, noha kárral esendők,
Kétem sincs, hogy tenni mered; de idő leszen erre
Másszor is, úgy hiszem; a törököt most várjuk el inkább.
Szállni közel, látod, lövetinktől nem mere hozzánk.
Ágyui csak távol bömbölnek, s a teke fárad
Míg ide ér, s belső falainkról visszacsapódik.
Forró gömbjeit is gonoszul hordozza szerencse,
Hulló szikra gyanánt pislognak szerte mezőkön.
S mely bejön, elfáradt testét görgetve, peméttel
Kergetik asszonyaink, s nedves ponyvákkal az utczán.
Várjuk azért, ha talán haddal jőnének ezentúl,
S úgy hiszem eljőnek, mert már némulnak az ágyúk,
S lassu dobaj, mint tolvajoké, közelíti kapunkat,
Rajta merész bajtárs! most váltsuk vissza nevünket
S gyáva pogány rabból tegyük úrrá, rettenetessé.
Most mi lövöldözzünk: Gergelynek lángkoszorúi
Megnyitják az utat, mellyen törökökre tekéink
Hulljanak, de ha ki még eljő falainkhoz, az éltét
Mennykövező kezeink erejétől hagyja lehúnyni.»
Szól vala, s hóka lovát fordítá, visszalovaglott
Mecskei is, s a belvárban végzette parancsát.
Úgy lőn, mint akarák, Gergely koszorúi lidérczként
Elmentek haragos sugarakkal az éktelen éjben,
És kitünék tekenő paizsával Kámber alakja,
A mint oszlopként buzogányát rázva közelgett,
S nagy lépéseivel sietett elnyelni az útat.
A rohanók minden részről rémítve kitűntek,
S mindennél inkább Hanivár, a nándori hadfő,
A ki elűl a vak levegőt szegdelte, s röpülvén
Sárkány vérü lován dárdáját hozta Egerhez.
Tömve nyomúlt a nép s megvillana fegyvere. Mostan
Lőtt koszorúi után a vár megbődüle mind négy
Oldalain, s jégzáporként elszórta tekéit.
Negyven rézkeblű sudaras pattant ki először,
És ugyanannyi mozsár ontotta dörögve veszélylyel
Megrakodott fiait. Reng, búg, fütyöl a levegőben

Sok rohanó teke, s most nem az álló kőbe csapódik,
Vas kapun el nem akad; de tör, és marczangol elébe
Száguldó törököt, s mint véres száju oroszlán
Megdöntött sorokon rohanását jegyzi halállal.
Már az okos Menethám nem kísért csalfa szerencsét,
Megfordúl, s a mint sisakatlan népe között fut,
Még sokan elhullnak mellette; de ő megyen, és az
Éjet, az öldöklő tűzport átkozza magában.
Tébolyog és fene mérgében fú lángot Oroszlán.
Elveszté az irányt kapuhoz, s ment víni sarokra.
Ott sűrű lövet érte hadát a déli toronyból,
S a mint a fal alól még sem mozdúla, keresvén
A kaput, és az erős falakat dárdákkal íjesztvén,
Őt forró lúggal Robogónak hölgye megönté.
Áll vala sasnőként, férjéhez szűre hasonló,
Nagy deli némberi fenn nevezék őt Zondorilának.
Ez csak imént a tűzgömböt kergetve merészen
Járta Eger közepét, most fenn várszegleten állván,
A dühödő Arszlánt addig kísérte szemével,
Míg tornyához ütött. Ott arczul érte sütő viz.
Mint mely lombot az ősz első dere csap meg: azonként
A török elhajlott, s hullott sürü barna szakálla,
S a bajusz, arczának legbüszkébb dísze: hogy eszmélt,
Megfuta, s fél bajuszát sírván hordozta kezében.
Kámbert út közepén elhagyta üvöltve az új nép,
Hasztalanúl vittek kapudöntő karjai szálfát:
Mecskei kopjákkal s csővel kergette falától.
Csak maga hirkereső Hanivár nem ijedve lehulló
Népe fogyásától, száguldа Egerre; de nem lelt,
Mint várá, leomolt falakat, nem tört kaput, épen
Állt az egész oldal, s fokait mutogatta kevélyen.
Akkor az ifju nehéz dárdát elsujta kezéből,
Melly a cser kapuban reszketve megállt vala; nyomban
Fölszólalt: «A síkra vitéz, ha vitéz van Egerben!
Jertek, hírkereső Hanivárnak mondanak engem,
S Nándorban lakom én: ki vivand meg Nándor urával?»
«Másszor jó Hanivár», hangzott le az egri falakról,
«Majd ha világos lesz. Ha meguntad az életet, ordíts
Zoltait, és ez elöl szörnyebben, mintsem akarnád.

Sőt valahol Hanivár terem, és képedre hasonlít,
Mind az egész hadhoz kész lesz beszegődni halálnak,
Annyira nem restel törököt küldözni pokolra.»
Szóla, de hős Hanivárt tíz cső ropogása ijeszté.
A kilökött aranyos dárdát elhagyta boszúsan,
S a mint visszarohant, paizsát hátára boritván,
A kibukó holdnál suttogva repültek utána,
S messze lekisérték denevér szárnyakkal az ónok.
Multanak a napok, és egy sem harcz nélkül. Az ágyuk
Mint pokol öblei szüntelenűl durrogtak Egerre,
S vissza kemény választ eregettek kisded Egerből,
Mintha tanyát minden mennykő itt tartana, s a föld
Minden fergetegét ide egy táborba vezetné,
Napról napra halál veszedelmei zúgtak, alá s fel,
S Maklár és Tihamér, s minden hegyek összedörögtek.
Még sokszor kapukat döngetni kijár vala Kamber;
S ösmerték a váriak őt, ösmerte leginkább
Nagy Robogó, ki sokat küzdött vele s hogy ne felejtse,
Jelt üte holdviselő mellén dárdája hegyével.
Még sokszor ragyogó paizsát hordozta körűl a
Hírkereső Hanivár, és Zoltai! Zoltai! zengett
Harczszomjús ajakán. Valamerre rohant vala, őtet
A mindennél szebb Leilának szép szeme nézi,
Az köte jelt balján, pirosan, mint arcza, fehérlőt,
Mely lobogásával nem hagyja nyugonni szerelmét.
Jártak utána Pető és Figedi sólyom ikerként,
El nem foghatták; de gyakorta, ha hajnalodik már,
Zoltai és Hanivár harczolnak Egervize partján.
Visszarepűl Hanivár, s hova inkább, mint Leilához,
Vén Ulemán végső sugarához az édes időkből.
Titkon nyitja meg a sátort, s a mint bele járúl,
A mennyet s minden gyönyörét oda zárja magával.
Ott legalább így zeng Leilának ezüst szava hozzá:
«Ah te vagy, ily pusztán dísz nélkül hagyva; ki bántott
Tégedet oh Hanivár? mely bajnok szaggata így meg?
Véredet arczaidon mely vad kar tette patakká?
Nem harczból, de oroszlánok barlangjaiból jősz.
Szörny az ijesztő sárkányból, s vad körmü huszárból,
Mely neked árthata, mert ember nincs senki, vitézebb

S még soha ily kárral nem jöttél vissza csatából.»
Így szólt, s egyszersmind eltörlé gyenge ruhával
A vért arczairól, Hanivár mosolyog vala mondván:
«Szép szemem, oh Leilám, te nagyon félénk vagy; ez a vér
Mellyet rajtam látsz, magyaroknak vére, s ez arczon
Bőrt is alig választ, és még nem sirgödör a seb.
Ellenségem is a legbüszkébb termet ezer közt,
Nem dühödő sárkány; nézd, mint száguld le kevélyen
S már ma negyedszer vár viadalmat Egervize partján.
Oh Leilám, te ki minden előtt vagy erője karomnak,
El ne felejtsd Hanivárt megvárni, mig eljön az álmos
Alkony előtt, s a büszke magyart beriasztja Egerbe.»
Szól, s rohan a gőgös, Leilát oda hagyva; de zordon
Musztafa jő besuhanva, s szavát így ejti titokban:
«Láttad-e a tépett Hanivárt megtérni? helyette,
Mondd, mi nehéz harczot végezzen Musztafa, hogy ha
Megleszen az, nyájas szavadat hallhassa szerelme?»
Elfödi szép arczát, s így szól a lányka viszontag:
«Musztafa, bajnok vagy, megvallom; mert Leilához
Ily bátran berohansz; de ha nyájas szómat ohajtod,
Menj oda, hol harcz van, s ha megütnek az egriek, ordíts,
Visszajövén pedig ál fejedet hozd el tenyeredben;
Akkor majd az öröm hangján fog szólni szerelmem:
Mert Hanivárt többé nem lesz, ki gyalázza előttem.»
Visszaijedt ily szóra, s helyét váltotta legottan
Musztafa s mint árnyék beborúlt vadsága szivének.
Látta futó Hanivárt, a mint a kopja kiállván
Megsebesült czombján, szomorún elszálla Egertől,
S Zoltait és diadalmi nevét ott hagyta; magában
Örvendett az irígy, de dicsőbb hírt nem mene nyerni:
Zoltai kopjáit rettegve kerűlte csatáin.
Hírkereső Hanivár sem jött alkonynak előtte,
Seb mia s szégyentől lehuzott sátorban evődvén.
Mint bika, kit megvert szaruval tusakodva vetélytárs,
Nem tart csordához, de megyen bömbölve, morogva,
S messze, tanyátlan pusztákon hordozza haragját,
És az emésztő bút: úgy a nemes ifju kerűle
Embert és harczot, szigorún zárkózva magába,
Míg az idő búsúlyának nem szegte hatalmát.

Ah Leilát más gondokkal keseríti szerelme:
A szép és deli hőst látá megfutni vitézebb,
S mint képzelte, delibb hőstől, s a németi hűség
Fája ledér vágynak termette fajulva gyümölcsét.
Sírja hasonlítás szerelemnek: hős Hanivárnak
Képe nem állott már egyedül a lányka szemében,
Zoltait is látá s kezdett tünekedni, miért nem
Adta szerencse születnie inkább jézusi népnél,
Hol szeretett egyedűli nejét hű férfi ölelné,
Míg honn osztozván rabnőkkel házi szerencsén,
Leghűbb lángjaiért nem egyéb mint szolgai ágytárs.
Ilyen gondolatok kezdtek fészkelni agyában,
S gyakran Eger patakához alá sétálni merész volt,
A megvíni jövő Zoltait szemlélte gyakorta,
S félve s ohajtva futott a táborszélhez előle.
Eljött az s a beteg Hanivárt sokszorta kiáltá
Hasztalanúl; Hanivár elvont sátorban evődék.
Múlt az idő kíméletlen harczokkal azonban,
Hat rettentő nap, hetedik napon a magas Amhát
Felhuzatá éjszakra nehéz ágyúit; azokból
Félmázsát hordott a pornak erőszaka, izmos
Vas kereken gördűltek elé feketedve, köröttök
Száz munkás ember mozdító karja vesződött.
És látszék Ali rémalakú jelenése középen.
Áll vala szép egyház sudaras két tornyival: ottan
Már nem konga szelíd hangjával az esti harangszó,
Ájtatos ajkakról ének nem zenge; de durván
A futamó katonák eltölték harczi zörejjel,
S bőge setét ágyú törököt riogatva falától.
Erre pogány gyalogok készültek rontani, tornyát
Gyorsan irányozván; de serényebb karja Dobónak
Ott terem, és maga érczeinek megereszti haragját.
Nyomban ölő szolgák kisuhognak az egri toronyból,
Csengenek a megütött pattantyúk öblei, a mint
A jövevény vas gombolyagot nyeldeklik, alattok
Bomlik az ágy, s nagy tengelyeik szóródva recsegnek.
Csak hamar elpusztúl az egész készűlet, evődik
Cselkoholó Ali, s szürke lovát fordítja futásra.
Ibrahim a tűznek legügyesb szolgája, derékon

Megszaggatva ledől, elsujtott üszke kezétől
Messze hever, s éltével együtt pislogva kialszik.
Mind az ijedt pattantyúsok ritkulva szaladnak,
S a szélvész elütött koponyákat forgat utánok.
Nem szünik a rontó elemek dühödése azonban,
S nem töri már kétes tovaságból a falat Amhát;
Mint tenger, közelít, mely szirtet elönteni készül.
Árkai mindinkább közelednek lángot okádva,
S a repülő tüzeket nem győzi oltani száz kéz.
Reszket Eger, mint nyárfa levél, valamennyi kövével.
Tornyai bomlanak, őrfalait gyéríti az omlás,
S itt is, amott is régi tetők, s magas asztagok égvén
Minden gyűlt eleség hamuvá kezd lenni; de bátor
Férfiak is hullnak, s minden nap az őrbeli népség
Gyász temetésével szomorúbb lesz az omladozó vár.
Mindennél inkább tesz kárt s veszedelmet Oroszlán.
Ő közel a várhoz telepedt a boldog anyának
Szent hajlékában, s mely ház égnek vala szánva
A sanyarú földön, lett most egyszerre pokollá.
Mecskei a nyilamó falrést éjente betölti;
Harcz ijedelme Dobó villámként járja be várát;
Biztat, erősít, és rohanókat hány le faláról.
Ágyui sem késnek felelőleg visszadörögni,
S mintha ezer lélek lakná, védelmez is, árt is
Ellenségének, mindent hadi karba helyezvén.
Malmai szüntelen a tűzport szaporítva forognak,
A gabonát nyers bőrök alá hordatja gödörbe.
Földali termekben katonáit rejti veszélytől;
Válla világot kész fentartani, rontani karja.
Csak maga gáttalanúl ront új fészkében Oroszlán:
Őt a vári lövés, fala közt elveszve, nem éri;
S szól komorodva Dobó, s szeme a bús földre setétűl:
« Nincs magyar, a ki pogányt el tudjon verni helyéből,
Ott békén lakik ő, maradék lakainkra lövöldöz,
Mink pedig elromolunk, s a hadnak erős helye nincsen.»
Végzi; de ily szavakat nem tűrhet lelke Petőnek,
Nem deli Zoltaié, s elbúsul Figedi köztök.
S mint mikor a szelek istene kél, fölidézve csapongó
Szélveszeit, s azok indulnak feneketlen üregből

Készen, egész nagy föld kerekét pusztítva bejárni:
Úgy indulnak ezek harczintésére Dobónak,
S Zoltai lángajakán ily szózatit ejti serényen:
«Meglássad, s valamennyien itt lássátok Egerben,
A törökök magok is legyenek látói: porondot
Gyermek nem tapod el szaporábban, s úti fövényvárt,
Mint mi az ártalmas falakat megdöntjük örökre.
Ott többé gunyolásunkkal ne deleljen Oroszlán.
Mellyek láng bikaként bömbölnek szüntelenűl ránk,
Némákká teszem ágyúit és hatalomtalan érczczé,
Mint mikor a bérczek fenekén még zárva nyugodtak
És pokol öbleiket föl nem nyitogatta gonosz kéz.
Sőt Isten, ha magyart engem félannyira kedvel,
Mint hadi kedvemben törököt pusztítani vágyok,
Nem lát több napot e gubahátu hitetlen Oroszlán,
S szent fejedelmink sírja fölött nem ijeszti Fehérvárt.»
Így szólt, s messze veté hüvelyét a kőre magától,
S felkapa, mint könnyű tündér, derekára lovának.
Sárga zománczával tündöklött kardvasa képe,
A rohanó Tuhutum, a mint kergette Gelónak
Népeit, és sisakán repkedve forog vala sólyma.
Így száz könnyü vitéz kimenének titkon Egerből.
Bátorság lőn fegyverök és villámi serénység.
Dél vala. Őr nélkül lakozott a tábor. Oroszlán
Benn magas egyházban dőzsölgete hosszas ebédnél.
Kormos agyú érczek nyugovának szerte az oldalt
Megbontott fal alatt. Rajtok keveregve tanyázván
Kontyviselő törökök vig vendégséget ütének.
Tér vala legközepett dárdákkal körre kitűzve,
Ott Eger ó nedvét szivogatván szomju nadályként,
Szőnyegen agg Ulemán, de gubás nagy bőrön Oroszlán
Ültenek, és szemeik nehezedtek az édes italtól.
Közben erős szavakat mondottak az égi Koránra,
Melly az italt tiltá; de csatákat is érze fejében,
S vendég társához hebegőn így szóla Oroszlán:
«Én Arszlán vagyok, és e bőr is alattam oroszlán.
Régi, Tikirdárban vettem, s kutya-száju zsidónak
Mert drágára veré, koponyáját érte bevágtam.
Az soha nem fog oroszlánbőrt árulni; de lásd a

Dér megütött, s e fürt bajuszomnak jobb fele. Allah
És valamennyi öreg s apró isten van, azok mind
Lássák meg, ma lerontom Egert, és holnap iszom rá.
Még ma iszom; mert jó a bor mindennap; azért ma
Még iszom, és holnap betörök várába Egernek.
Éltessen magyarok jó Istene tégedet, Allah!
Kár hogy nincs borod, a magyarok bora kedves előttem.»
Részegen így szólt, és eldőlt ittában Oroszlán.
Társa nehéz szemmel nézé mosolyodva, de néha
Fölkele, a néző szolgákat visszariasztá.
Néha pedig, hol rejtekben Leilája tanyázott
Lányaival, besuhant az öreg, megapolta szelíden,
S könybe borúlt, mikor a szép kéz forró hava téli
Arczain elsiklott s megakadt simogatva szakállán.
Hírtelen a szaladó Mamudot szemléli azonban
A mint vérbe borult bal karját húzva beordít:
«Fussatok! a magyar, a törökök veszedelme közelget.»
S részeg Oroszlánnak lábánál összerogy. Ébred
S lábadoz ez, de nehéz feje nem tisztúl meg egészen.
A leütött dárdát bajosan támolygva kirántja,
S gőzölgő torkán értetlen hangot üvöltöz.
Talpra szökött szolgák viszik őt harczolva ragadván
S agg Ulemánnal együtt a szűk ajtóra sietnek.
Hallik az összeütött kardok pengése, robajjal
Megtelik a csarnok, s a ház nagy tére futókkal.
Három krími tatár szaladoz tusakodva, s agyargó
Képök az elvesztett viadalt keseredve mutatja.
Zoltai mint párducz, mint mennykő csap be utánok,
S már Tuhutum daliás képét vér festi aczélán.
Rá dörrenti tatár a vastag idomtalan ércz csőt,
S ketteje mordálylyal csattognak kurta kigyóként.
Meg nem ütődve megy ő, s a füstben elöldösi őket.
Már szűk a hajlék, betör a tűzlelkü magyarság;
Ágyukat, ágyusokat pusztítanak, a gonosz érczek
Tűzlukait rontják, beverik kopogatva szegekkel.
Döntve kerek nélkül nehezével porba merűlten
Áll a tíz hadi cső, leütött szolgái fölötte
Nyujtóznak. Soha ártani ők nem fognak ezentúl.
Egy gond tartja Petőt, kirohan valamennyi huszárral,

S e lövetek fészkét porral vettetni törekszik.
Zoltai vágtat, öl, űz, szaladók közt kémli Oroszlánt.
Hasztalan: őt repülő ménen szolgái ragadják.
Agg Ulemán ví még, s víttában az éltes atyának
Látni megifjúdott erejét, a mint az időnek
Mélye fölött lebeg, és sugarát megereszti turulként.
Ő magas Ormándit s Bayt elfárasztja sebekkel,
S lánya körűl, mint örvény jár csattogva; de rá jő
Zoltai, és az apát szédítve megéri csapása.
A szolgák, mint karvaly előtt a gyáva galambok,
S mint felhő nap előtt, gyérülve oszolnak el. Akkor
Gyenge sikoltással Leilának bús szava zendűl.
S a hogy előtte nehéz fővel vén apja hanyatlik,
S szemben ölő ifjú közelít tündéri dagálylyal,
Fájdalom és vegyes ámúlat kábítja: szivével
Kötve marad keze, a zabolát nem birja vezetni:
Önkényt megszalad, és viszi a ló harczi mezőkön.
Zoltai, mint szép csillag után a hajnal, előtör,
És forog, és rohan a szaladót kísérve szemével.
Figedi még kerget, de Pető pora dönti az egyház
Oldalait: megbontakozik négy sarka, nehézkes
Ormai rengenek, a torony elhullatja keresztét,
S fénylő bádogait darabonként messze leszórja;
Nagy zuhanás közben rommá lesz, s melynek alóla
Nem kedves követet küldöztek Egerre, temetve
Vannak az összezuzott kerekekkel szótalan ágyúk.
Onnan, mert felhőt sejtnek tolakodni hadakból,
És az egész tábort szemlélik ezer fejü órjás
Szörnynek alakjában fölkelni, az egri vitézek
Vissza-serénykednek. Menethám már harczol, az arczúl
Megsebesűlt Baynak derekába hajítja dsidáját,
S a mint elrántott zsinegén meg vissza ragadja,
Vérét s élete végerejét elhuzza beléből.
Így Szokol, így Ulemán sebe által lassu Toborzó
Elhullnak; de nyomúl a nép sokféle csatával,
S vassal utat szabadít keresett várába magának.
Foglyával bajosan nyargal maga Zoltai hátúl,
Mint gyermek, mely szép madarát hordozza kezében,
S hordozná tenyerén, kis lelke hogy el ne szoruljon,

S hogy ne röpüljön el, oly örömest zárná is az árvát:
Zoltai nem máskép viszi foglyát óva, kegyelve,
S a mint visszatekint, Menethámot látja nyomában.
Nagy rohanó szerecsen tűz szemmel méri halálra,
S méri dsidájával; de futását szünteti a hű
Figedi, s megfordúl társát fölemelni bajából.
Zoltai a tévedt dsidaszárt már húzza magával.
S vissza pogány Menethám rángatja: közelget azonban
Tarka török felhő, s a hőst elöléssel ijeszti.
Figedi mordálylyal rohanó Menethámot eláll ja,
S nem rohanó többé, lova főbe ütődve lefordúl,
Űzők lábainál szomorún elszórva ülőjét.
Figedi még Szkendert s Aigást vagdalja; Regyefnek
Zoltai visszacsapó erejétől kell leborúlni.
Így két ifju vitéz sok bajjal elérnek Egerbe,
S van nagy öröm s minden szivtől őszinte dicséret
Tetteikért. Botorúl gondatlan durva pogányok
Most mint sáska sereg száguldnak szerte, de vissza
Szégyenkedve üres nyomokat kergetnek, utánok
A dörgő mozsarak lángkeblü tekéi ropogván.
Akkor társának jobbot nyujt Zoltai, s így szól:
«Figedi, drága virág! veszedelmek fergetegénél
És csak erős szívben nyilik a szép hírü vitézség.
S ez jutalom nélkül maga is díj: engem azonban
Több mint ritka vitézséged kísére veszélyben.
Nézz ide, foglyom van, fátyol födi arcza világát,
És a legdeliebb testet gazdag ruha. Monddsza,
(Még én sem láttam) fölbontsam-e fátyola titkát,
Hogy meglásd, s ha kivánod, mint magadénak örülhess.»
Figedi könnyü mosolygással rá néz vala, mondván:
«Bajtárs! nagy dolgot tettél valahára kicsinyből,
Multakat említvén, mellyek mint nyomtalan árnyék
Elmentek tőlünk, s mellyekben, mint magam úgy te
Forgottunk egyaránt. Jutalomnak nincs helye köztünk,
S nagyról szólni tilos, ha barátság lelke vezérel.
E kis ajándékot elvenném tőled, azonban
Restelem a bútort; ne kivánj terhelni leánynyal,
Sőt ha tanácsom kell, magad is hagyd menni szegénykét,
Mondja meg őreinek, hogy még sokan élnek Egerben,

A kik férfiakat várnak falaikra, s az asszonyt,
Mint vándor madarat, szabadon szárnyára eresztik.»
Így végzé a büszke nemes; de szelíden emelvén
Zoltai a fátyolt, kinyilék Leilának alakja,
Mint gyengéd ibolyák nyilnak kikeletkori hóból.
A deli lány ott állt, legszebb csemetéje keletnek,
Szép nap az éjnek fürteiben. Fájdalma derengett
Arczain, és a mint az ajak rózsáit eléré,
Ihalt, s föltámadt mint egy félégi mosolygás:
Oly kegygyel vala két kis ajak szerelemre tanítva
S csókra szelíd természettől egymáshoz eresztve.
Homloka holdmezejét, a kettős barna szivárványt
S a lesütött szemeket ki ne nézze, s ha nézi, ne veszszen
Andalodásában? Figedit némítva elűzi
A késő bánat; megyen, és nem hagyja szerelmét.
Társa pedig valamintha tovább szemlélni sokalna
Ennyi dicsőséget, fátyolt vet rabja fejére,
És viszi, gondolatok szővén új lelke világát,
A magas Ídához, s a kék szemü gyenge Dalárhoz.
Sokszor elélemedett atya megjön az egri falakhoz.
Rettentő váltságúl hoz hat ezernyi leventát,
És dörög a kapukon, s vas karral idézi leányát.
Gyakran hoz sok aranyt s gyöngyöt két ölnyi füzérrel,
S kész minden kincsét föligérni egy elragadottért.
S a mint a holtak mezején fegyvertelen ott űl,
Vad fuvalom hajtván kor-dérítette szakállát,
Néz, és semmi remény jeleit nem látva halált vár:
Párduczok is szánnák; de csatában szánakodás nincs.
Harczait a magyar is harczczal veri vissza, de senki
A fegyvertelenen pusztítást tenni nem indúl;
Él nyomorúlt öreg, és Leilához Egerbe sohajtoz.

HARMADIK ÉNEK.

Látja pogány Amhát, törökök hogy fogynak Egernél,
S vári vitézeknek még el nem csüggede karjok,
Gond szomorítja szivét, s nem tud menekedni magától.
Végre gyülést rendel. Sátort Makláron emelnek,
Tágasat és tarkát ragyogó holdakkal; alattok

Összejön a főbbség, s zavarog sokféle tanács közt.
Van ki javalja vivás nélkül haza menniök inkább,
S szép tavasz indultán haddal megjőniek ismét,
Mint, hogy veszszenek így az időtől, egri sasoktól,
És százféle szerencsének mind balra jelentő
Mostohaságától: de föláll mint fellegütő rém,
A haragok minden viharával bús Ali, s igy szól:
«Elszálljon, törökök, hát csak tova szálljon Egertől
Ennyi had, ennyi vitéz, s hírét itt hagyja magyarnak?
Egymás karjaitól valamennyi ne veszszen el inkább,
Hogy még hírmondó se maradjon, s régi gyalázat
A nemesebb unokák ajakát szidalomra ne nyissa?
Szóljak-e, nem tudom, ollyan igen gyötör a harag, a düh,
Hogy készebb volnék az eget káromlani: még is
Szólnom kell, és szólni fogok. Mi tesz ollyan ijedtté
Benneteket, s magyarok porfészkét ollyan erőssé?
A rendetlenség teszi azt és lomha tünődés,
Melylyel az ellenség nevelé diadalmi dagályát
Rajtatok, és az egész seregen lett szörnyü csapássá.
Igy vagyon ez; de ha kárunkkal nem volna, kaczagnám
Dolgotokat. Biztos fala közt nem alutt-e Oroszlán,
És csak egy őr állott-e, midőn kirohantak Egerből,
S a legerősb lakot elronták láttunkra? Csatázni
Az megyen, a ki akar, s míg bátrak vesznek, az álmos
Szűtelenek távol bámulják, mint rohan és űz
A kicsapó magyar, és kardját mint festi török vér.
A ki van is, bátor hadnagy, ha megéri az ágyú
Népeit, és futnak, maga áll ki csatára bolondúl,
Szégyent s hírvesztő sebeket hoz visszaveretten.
Nem, vezetők, soha így ne omoljon drága nemes vér,
Szolgáink vívják meg Egert. Országot emésztők
Gyomraik éhével, föld hitvány terhei! Őket
Mink kíméljük-e tán, hogy mint ugyanannyi gyalázat
Szobrai álljanak itt csúfsággá téve nevünket?
Víjanak, ágyúink rettentsék vissza futástól.
Veszszen el ötven ezer, tetemén más ötven ezernek
Új rohanása legyen, s fogadom, kő sem lesz Egerből,
Melyre botolhassunk, és a felföldre csapongó
Félholdat többé nem háborgatja magyar kéz.»

Szóla, de nem hallák örömest e szózatot a fők.
És Hanivár, nehezen mozdul bár lába sebétől,
Elfeledett fájdalmában fölemelte haraggal,
Mellyen támolygott, az aczélhegyü dárda hatalmát.
Látta nehéz haragok felhőjét a magas Amhát,
S szólt megelőzve imígy, Alihoz fordítva beszédét:
«Méltatlan szavakat mondál, s bár híred elég nagy,
Háromszorta nagyobb gőgöd megbántja szivünket.
Halld Ali, jól látom lobogó harag üt ki szemedből,
S mint egy oroszlán dúl melledben az indulat, ámbár
Dúljon, s sziklakemény szivedet megemészsze, kimondom:
Sem tiszted, sem okod nincsen vádolni: szerencse
S nem rendetlenség okozott veszedelmet, azonban
Legtöbbet magad ártottál azt mondva, hogy itt is
Mint egyebütt, egyenes rohanással várat elöntvén,
Harczi tanács nélkül könnyű diadalmakat érünk.
Minden tudja, csalódásunk mily szörnyü; vitézebb
És makacsabb népet soha még nem láttam ezeknél,
Sem hadat értőbbet, s ha szivéhez szám is adódnék,
E helyen oly békén, mint most, tanakodva nem ülnénk.
Fáj, de igaz, mert Allah reánk így ontja csapását.
Senki azonban ezen helyről távozni ne vágyjon!
Húsz ezeren bátor törökök megöletve feküsznek,
S halmai holtakból szaporodnak az egri határnak:
Ez legyen a tudomány, hadainkat ez intse boszúra.
Vér kell a vérért; ha kevés is, vér legyen a díj,
Férfiaké és gyermekeké, és szörnyü halállal
A születendő is megölessék álnok anyástul.
Holnap azért Veli és Menethám és Musztafa menjen,
S a hasadó hajnalt, ha lehet, viadalmok előzze.
Húsz ezer, úgy hiszem, egy rozzant vár ellen elég lesz.
A fáradtak után Kamber támadja meg a várt,
S ország-rettentő gyalogim vele menjenek. Így még
Holnap Eger közepén lakozunk, s a gyáva keresztet
Egyház ormairól kezeink rút porba lerázzák.»
Szóla, s gyülés oszlék; mert szólani senki azontúl
Nem vágyott; de hadához ment, s készűle csatára.
Forrott még Ali, és megbántott lelke vesződék
Durva tanácsokkal; de elől mint őrszemü párducz

Még állott fölemelt dárdával az ifju. Kimentek
Szótalanul legutók a nagy táborba vegyűlvén.
Éjjel az ostromló törökök már lesre mozognak.
Éjszakról, hol Eger szomorún mutogatja nyilását.
És sebes oldalait, közel a vég árkot elállják.
Sasfi nagy éhében forróbban nem lesi anyját,
Mint ezek a hajnalt. S ím rózsás sátora nyílván
Feljön ezüst csillag, s az aranyhaju napnak előtte
Szolga leányzóként megkezdi szemérmesen útját.
Mely látvány nyugalom földén a tiszta szemeknek!
Szép Kemenes tündér ligeteiben az ifju vadásznak
A ki korán az alászálló harmattal elindúl,
S első dombjáról nyugovó kalibákra lenézvén
Mondja: «Nyugodjál még, szemeim szépsége, virágom,
Szép Violám! lágy a hajnal szűz ágya, nyugodjál,
S álmaidat küldd el boldog képekben utánam.
Megjövök a nappal, s hozok őzet, barna kis őzet,
Oly könnyűt szabados ligetében, mint te mikor kelsz,
S mosdani mégy hóként dagadó kis lábbal az érhez.
Vissza pedig nem jősz többé oly könnyü futással;
Mert ott ér, s kilesett utadat megakasztja szerelmem,
Mint jó fegyverem a ligetek völgyében az őzet.»
Itt hajnal kedves jövetét nem előzi szelid hang,
De pereg a dob, az ércz kürtök harsognak, az ágyú
Rettenetes morgást indít a messze hegyek közt,
Összesivalkodik a sok ezer nép; fegyvere villog,
És kezdődik ölés, ádáz munkája vadaknak,
Musztafa visz legelől ijedelmet az egri falakra,
Majd Veli és szerecsen Menethám fölváltva rohannak
Holtakon és súlyos sebben pihegőkön előre.
Néha utat nyitván, köztök dörrenve kisülnek,
S rengetik a rombolt belvárat idomtalan ágyúk,
Akkor özönvizként zúdúlva meg összecsapódnak.
Mászszák a falat, újan tört résekre sietnek,
S ordítások az ég üregét eltölti; de helyt áll
Mecskei, mind csővel, mind karddal, s mind hadi szívvel,
Mely mint déli világ, ég bátorsága tüzében,
S hadviselő kezeit nem hagyja pihenni csapástól.
Ő maga ferde nyakú Velinek derekába feszíti

A dárdát s hadi zászlóstúl letaszítja faláról,
Mehmetet és Rusztánt ő dönti le, s torkon akasztván
Könnyü Jakult horgolt halként elsujtja halottan.
Hasztalanúl tör elő Menethám, mint éj fia, s zordon
Musztafa szörnyeteges paizsán mutogatva dagályát,
Visszatörő Velivel népét unszolja hiába:
A várfal minden réseit födi képe halálnak,
Egy tüzelő hajdú, s nagy dárdás társa nyomában,
Kamber jő; de megáll, valamintha lenőve viselnék
Lábai, harczi helyén a bátor Mecskei. Ötszáz
Hajdu visel mellette halált puskája tüzében,
S fenn Robogó, mint bérczi fa áll, mely vetve szelektől
S pusztító viharok közepett lön nagyra nevelve.
Ez sok erős törököt lezuhant Kambernek elébe,
S falra kapó Rézmánt két dárdacsapással elejtvén,
Vad-rémítőleg lábánál fogva lesujtja.
A nyomorúlt elütött ágként nagy messze legördűl,
S társait elroncsolt véres képével ijeszti.
Mint felleg, mellyet szelek elszaggattak, odább áll
A vert had, de midőn a tornyos sarkot eléri,
Szégyene mérgében másodszori ostromot indít.
Bolyky vezérkedik ott, s Borsod hada őrzi személyét.
Büszke fiúk, kék üngeiket lobogatva nem ágyút,
Nem ropogó csöveket visznek törökökre; de könnyen
Somfa nyelű csákányt pörgetnek, s Bolyky előttök
Farkas agyú nagy réz buzogányt emelintve parancsol.
S hév vason oly sürüen pörölyök zuhanása nem indúl
Mint itt tar fejeken kopog a buzogánynak ütése,
S hallik csákánynak haragos pengésü csapása.
Farkas agyú buzogány törököt marczangol az ormon,
S a tornyot küldött fene vadként őrzi; de a hőst
Hirtelen éri veszély. Ropogását hallani távol
Emberölő csőnek, látatlan az ónteke megjő
Nemtelen álkéztől, s a bátor szívbe tanyát ver.
Tornya előtt a hű bajnok nehezedve lefordúl,
És szeme, míg láthat, törököt rettentve csatán függ.
Várja Sajó völgyén három szép gyermeke, hogy majd
Visz haza rab törököt, csókját szerető neje várja;
Nem kelhet, várói elől elölte halála.

Még Bolykyt zeneg a megbúsúlt borsodi őrség,
S a tornyot, míg áll, nevezik hős Bolyky nevéről!
Ő a vértetejű kövön ott nyujtózik azonban,
És nem hallja nevét, nem hallja dicséreti hangját.
Társait is hamar a pusztítás karja eléri.
Gyéren az elfoglalt falakon szaladoznak, utánok
Ferde nyakú Veli jő, s van csorba szekercze kezében.
De hamar új csapatot vezet ellene karja Petőnek,
S megfordúl a harcz. Velinek maga állja el útát.
Az fölemelt karral késziti fejére csapását,
S villog az öldöklő fegyver: de megugrik előle
S visszacsap, és arczát kardjával eléri az ifjú.
Megszédül Veli, vágja Pető másodszor is arczúl,
S most, mint a megütött kis makk vén tölgyfatetőről
Úgy várszegletről elhull Veli élete fogyva,
S mély árok partján két ölnyire messze lefordúl.
Akkor az ifju kiált: «Igy torlom Bolyky halálát.
Csalfa pogány ebek! ám jertek ha lehullni magasról
Tartja kivánságtok; mászszátok el a falat; addig
Nem heverünk: hollóknak adunk eledelre valókat.»
Ormon az ostromlók inkább szaporodnak azonban
S Kamber elűl véres dárdával az őröket űzvén
Ifju Petőre megyen. Dárdáját hármas ütéssel
Elfordítja Pető, s az aczélt elvágja hegyéről.
Balja pedig mordályt készít elsütni pogányra;
De darabos követ a török elbőszülve ragad meg,
És elsujtja, Pető térdűl megütődve lerogyván,
Hasztalanúl kisül a megütött cső, s Kamber üvöltve
Ránt ragyogó kardot, tetemét hogy elüsse fejétől.
Harcz ijedelme Dobó most szállt a falra hadával.
Reng nagy arany sisakán barnás lobogója, setéten
Domborodik rojtos paizsával balja; de jobbját
Súlyos aczélával nagy apáknak tölti be kardja,
Mely soha még csorbát nem szenvede annyi csatában,
S éle körűl hat száz életnek látta hunyását.
Igy jön nagy daliás termettel messze kitünvén,
S villogván vasa, és rettentő két szeme égvén
Bátorodásától. Nem várják jőni pogányok,
Falhosszatt nyomorún szaladoznak előtte, magában

Áll Kamber, harczát készűl végezni Petővel.
Hogy pedig a súlyos dobogást meghallja, Dobóra
Visszatekint. Mint mely gyermek csínyt kezd vala tenni,
S lát sanyarú gazdát közelíteni, nyomban elállnak
Minden mozgástól kis tagjai, s nyúlt keze hagyja
A bajosan már megmászott idegen fa gyümölcsét:
Úgy Kámber meglátva Dobót elakasztja ütését,
És az ölés vad munkáját nem végzi, de rendűl
Új félelme miatt, mint dombon nagy fa vihartól.
Kél bajosan talpára Pető, s a várba letámolyg,
A várnagy pedig öldöklő munkája hevében
Fénylik erősei közt, s dörgő szava hangzik az ormon.
Háromszor döntő Kambert fárasztva megűzi,
Annyiszor a szálas gyalogokkal visszatolong az,
S Musztafa és Menethám, s minden török ellene zúdul.
Hasztalan áll Gergely haddal melléje, kezében
A ropogó buzogány már mind elszórta halálát,
S lassabban szolgál megürült gombjával urának.
A sokaság, s elszánt lélek közt gyászos alakban
Áll a kétes harcz rontó dühödéssel egyenlőn.
Ekkor hagyja Dobó törökök kárára csatáját.
Ágyuihoz megyen, ott készít más harczot azokkal;
A mint legsürüebb csapatok tolakodnak, az egyház
Tornyaiból megereszti szavát tíz durva szakállas,
S hosszan az elfoglalt falakat köszörűli tekékkel.
Oly sürüen nem hull tavi nádnak rende kaszától,
Mint itt elhullnak teke által harczi pogányok.
Száz iszonyú alakot visel a váratlan enyészet:
Itt kéz, ott a fő szakad el roncsolva, deréktól
Elmarad a gyors láb, a mell be van ütve, s az elszórt
Tagzatok, egy testnek szépségi, nem ösmerik egymást.
Fut Menethám, tekenő paizsát elhordta szökő vas,
Musztafa annyi halál közepett fél állni továbbá.
Harcz ijedelme Dobó másodszor is erre tüzeltet,
És maga másodszor viszi víva törökre hatalmát.
S ím Kamber még áll, mint szirtkő áradat útján;
Áll egyedűl nagy büszke pogány, veszedelme daczára.
Felveszi a rohanást s keze nem szolgál örömükre.
A kiket ér, oszt szörnyü halált, két kézzel emelvén

Életölő bárdot s ádáz munkája hevében,
Hogy csaknem maga van magyaroknak hagyva, felejti.
Ám hogy hallja Dobót közeledni, ijedve föleszmél
S nagy keserűséggel viadalmát váltja futásra.
Nincs csata már. Csalmás katonák rémülve szaladnak:
A magyar öl, kerget, hadi kedvét tölti napestig,
S véresen, és hangos riadással tér meg Egerbe.
Így ha mezőn untig lakozának, s dúlakodással
Szomjokat oltották, megtérnek nagy robogás közt
Tátrai farkasok, és ordítva köszöntik az erdőt.
Csend van: künn és benn, nyugalomnak napja; dühökkel
Amhát és Ali s küszködnek százféle tanácscsal;
Egriek örvendnek lakozással, s közben az eldőlt
Várfalat építik, csendben sem híve pogánynak.
Mint nem bízva hajós nyugovó tengerben, örökké
A látkört vizsgálja, veszélyt és fergeteget vár:
Úgy ezek őrszemmel nyugovó táborra kinézvén,
Ösmert fergetegét fölfogni, ha kellene, készek.
Ída magányos sír halmán bús andalodásban
Ünnepet ül szomorú emléknek, s hasztalan elmúlt
Napjai szép álmát, e játszó képzeleteknek
Porrá lett tündér palotáit, visszasohajtja.
Így az enyészetnek partján még nyílik utószor
Liliom, és egyedűl virrasztván éjjeli holdnál,
Árva fejét elhajtja hideg kebelére halálnak.
Őrzi Petőt enyelegve Dalár, és őrzi nyugalmát
Tábor-rettentő apjának, kikre az éjek
Elharczolt álmát delelő nap hosszan elontja.
Zoltai vészek után más harczát érzi szivének.
Ül szemközt gyönyörű Leilával, s még zavarában
Hallgat az, és szemeit felnézni nem oldja szemérem,
Zoltai hős pedig ily szózattal idézi szerelmét:
«Szép rabom, én édes diadalmam, monddsza mitől van,
Hogy nem örűl lesütött szemed a nap déli világán,
S nézve setét földet ridegen hágy ily közel engem?
Ollyan igen ha szeretsz szívetlen földre lenézni,
Vajha setétedném földdé, puha völgyi mezővé,
Hogy megemelhetném rózsás kis talpadat, és az
Érből partra jövőt csiklandnám gyenge füvekkel.

Oh mint fogna szivem lábadnak alatta dobogni,
Te pedig ily gyönyörűn addig néznél le, mig ismét
Lelket venne szemeid sugarától a fagyerű föld,
S én föltámadnék szerelemmel öledbe borúlni.»
Erre felelt (s hajnal hasadott szűz ajkain) a lány:
«Rab vagyok és nem örűl szemem a nap déli világán;
A földnek sem örűl; de lehúzza hatalmasan ahhoz
Félelem és bánat, mert tán hideg ágyba szorítva
Rejti szegény Ulemánt, agg megkönyezetlen apámat,
És Hanivárt, ki nekem kedves szót monda leginkább,
Nagy sok ohajtással szívemnek igérve szerelmet.
De te kegyes vagy az árvához, nincs tőre szavadnak;
Sőt minden szavaid tövisetlen játszi virágok,
Mellyekkel rabodat kedved van tenni vidámmá.
Allah ne adja hogy eltávozzék kedved irántam,
S elfordúlt szemmel Leilát büntetni kivánjad;
Mert keserű idegen laknál szenvedni leánynak
Méltatlanságot, s méreg-forralta szidalmat.»
Erre felelt a hős, a szárnyas kopja vetője:
«Hagyd el az aggódást, szépségem, déli virágom!
Agg Ulemán, s kit imént nevezél a harczi mezőben
Gyűlöletest nekem, élnek még, bár búban evődők.
S úgy hiszem, eltisztúl hadaiktól egri határunk;
Mert már a kapukon dörgetni hiába meguntak.
Csak te ne aggódjál; mint ők, nem vagy te pogány vér,
S kit mondál, Ulemán téged nem nemze; de ülvén
Fenn szépséges anyád özvegy teremében, az elzárt
Börtönből hozzája fogoly magyar ifju mosolygott,
S egymással vágyó szemeik szerelembe merülvén
Úgy termél, mint égi virág kórótalan ágon,
Csendes ohajtásból, és angyali gondolatokból.
A szellő is, mely legelőbb megszálla, magyar volt,
Szép Magyarországból hozzád költözve, mikor még
Gyermekded volnál, játszván a parti csigákkal
Nagy tenger szélén, s magad is gyöngy, gyöngyre vadásznál
Még akkor kicsiny ajkaidat csókdosta magyar száj,
Ollyan igen nem vagy törököt szolgálni teremve.
Mostan azért leszesz itt egyedűl szép hölgye magyarnak,
Allah helyett Istent nevezendesz, csorba világu

Hold babonája helyett járulsz térdelve kereszthez.
Karcsu magyar mezben lesz termeted éke kitetsző,
S Zoltai, én leszek az, ki ölelni fog abban örömmel.
Jőjön bár félföld harczczal, harczolva mególak,
Vagy jőjön szerelemmel bár, szerelemmel is első
Én leszek, ollyan igen lángol keblemben az érzet,
Hogy mennyet földet meg tudnék dúlni miattad.»
Így szólt, s egyszersmind kezdé illetni szelíden
Ifjui tagjait, a pihegő két halmot, az ékes
Kis kezet, és félvén tévedni vidéki vadászként,
A selymes haj alatt ragyogó sima vállon akadt meg.
Mint tündér követek, pillantati jártak azonban
S annyi gyönyör közt a választ megvinni felejték.
Leila pedig fölemelte szemét, hol, mintha remegne
A fénytengerben lemerűlnie, ifju hajóként
Látszott úszni szemérmesen a hollói sötétség.
Ily szemeket nyita, s már nem volt nagy bánat azokban.
Pillantat vön rajtok erőt: mosolyodva veszének
Zoltai hős alakán, s hosszas leve andalodások.
Míg környül vigaság zajgott, így ketten ülének
Ébren is álmodozók örömektől s új szerelemtől.
Hév nap jött Ulemán lányát üdvözleni, a lány
Nem vala már; halovány szép nőt lele földi teremben,
A mint a gyönyör álmaiból virradva kifejlett,
S fürtei felhőként karjára legöndörödének;
De hamar a viadal rettentő napja beállott,
Minden hős falon állt, fenn minden hadviselő kar
Mennyköveit viselé a harcz forralta haragnak.
Mind estig dörget s falakat ront sok hadas Amhát.
Reggel erős csapatit megereszti vitára, de a rést
Mecskei gondjából kosarakkal töltve találja.
Azt hinnéd, nem is emberi mű, oly csüggedezetlen
Éjjel is a napokat pótolták egri vitézek.
Bámúl a török, és harczát megakasztja csodája,
Még inkább megakasztja Dobó s a táborig űzi
Emberölő Kambert, és Zoltai, Figedi sebbel
Rakva is a törököt hegyeken száguldva fogyasztják.
Őrűl megcsalatott Ali; s hogy nem birhat Egerrel,
Titkon emésztődik, mint elzárt hegybeli sárkány;

A népnek letörött dölyfét nem akarja mutatni,
Lelke azonban, mint szélvész forgatja tovább is
A harcz gondolatit. Kétszer megy tőle Dobóhoz
Nagy kegyelem mellett várat fölkérni követség.
Nem hisz az, és a kő, mellyen fenntartja lakását,
Nem siketebb a várföladás hangjára Dobónál,
Sőt, hogy híre legyen, mint tisztelnek meg Egerben
Ily rendű követet, s méltó boszujában azokra,
Kik merték alacson bérrel kísérteni hírét,
Hírhordó törököt tűzhöz térhelyre vezette,
S hadnagyok és népek gyülekezvén össze pogányhoz
Súlyos itélőleg komorúl ily szózatot indít:
«Gyáva török, te utálatosabb valamennyi pogánynál!
Téged még soha senki tudom nem láta hadak közt
Véres aczéloddal fáradni veszélyteli névért,
Sem soha bátorság nem késztett merni nemesbet;
De kedves súnyognod orúl éjkósza bagolyként,
S békekövetséggel hazugúl várakba beszállnod,
Mellyekhez harczban közelíteni volna halálod.
Ám hogy ezen kedved be ne hozzon még valahára,
Most pedig a jutalom ne maradjon el érdemeidtől,
Fogjad ime levelet, mellyet sátán Ali küldött,
S nyeld be, ha élni szeretsz. Magad ízeld benne mi jó van,
És magad a keserűt; de megedd, mert Istened, Allah
Tudja meg, e lobogó lángnál fogsz sűlni különben.»
Szólt és a küldött levelet nyujtotta pogánynak.
Űlt nyomorú ember haloványan az estveli tűznél,
Űle keresztbe csapott lábbal s reszketve fogadta
A neki gyászlevelet s szomorú vacsorája beállott.
S a mint a száraz falatot nyeldekleni kezdé,
Teste alutt tejként és szürke szakálla rezegvén,
Nagy hahotával örült a nép s biztatta evésre.
És ő folyton evék; de fanyar munkája bajában
S a fűtő hévtől arczát elfolyta veríték,
És beteléк, ha mikor nehezebben nyel vala, kínnak
Könnyeivel szeme s bús fuldoklás fogta be mellét.
Majd a főbb vezetők a tűztől visszavonulván,
Nem nézhette tovább a nép e száraz ebédet
Szánakozás nélkűl; bort adtak, az egri hegyeknek

Lángerejű nedvét bőrfedte kulacsban az inség
Bús katonájának: «Ha eszel, mondának, igyál is.
Ördög bár magad, ördögnek vendége te nem vagy,
Hogy ne igyál, ha evél.» S ez az égnek emelve keserves
Két szemeit nagy hosszan ivott s köny telte szemét be,
Nem keserű köny már; de tanú jólléti gyönyörről.
S a mint szájáról levevé az erőteli ajkat,
Mintha nyomó nagy kő most gördűlt volna szivéről,
Hosszu sohajtással szabadított melle szorongtán.
Ismét nagy kaczaj és zúgás kísérte; de védék
A bor szellemi őt s nem hagyták esni zavarba
A hahotás zajtól: elkölté nyögve falatját
S még egyszer nagy hosszat ivék a drága italból,
Akkor végre Dobó közeledvén adta parancsát.
«Menj török és mondd el, mint vendégelnek Egerben:
Ám soha, sem te ezentúl még, sem akárki utánad,
Hírrel Egert ne zavarjátok; mert nyárson epedsz meg
Mind te magad, mind czimboraid, valamennyi jövendő!»
Szólt s mene s mindnyájan helyeikre menének utána
A daliás nézők, ki pihenni, ki őrre, ki fegyvert
Fenni csiszárokhoz, készülvén új viadalra;
Kába török pedig a várból útjára megindúlt,
Áradozóbb kedvvel mint jő vala: félelem és bor
És az öröm s a tűz fölemelték lelke hatalmát
Szédületes fönségre, de lába hanyatlani kezdett,
Ingadozón, mint a beteg oszlop, végre lemondá
A hűséget, urának erőt nem nyujtva haladni.
Utközben lerogyott és álmai égi leányok
Voltanak; álmai, mert Ali ostora pattoga hátán,
A mint ébrede, hogy nem tért gyorsabban urához.
Így nem tántorodik, s hívségét őrzi Egervár.
Sokszor üvöltve török lovagok száguldnak alája,
Tesznek nagy fogadást, tágas, szabad útat ajánlván,
Sőt a harcz árát és mindenféle szerencsét,
Csak hagyják el Egert, készek megigérni kötéssel.
Nem hallgatja Dobó, rá kürtei visszariadnak,
A haragos dobokat perdítteti, s a mi zajolhat
Mindent zajba hoz, a törököt hogy hanggal is űzze,
S csábító szavait várába ne hagyja beszállni,

Mert látatlan elindúl a levegőbe kelő hang,
Nem képes kard, dárda elállni bizonytalan útát,
S gyakran erős várak falait megrázza: Losonczi
Erre tanú. A kit sok harcz nem győze letörni,
Hitt az erős bajnok, s hamar elvesze rosz szavak által.
Innen szégyennel távoznak azonban az álnok
Kontyviselők, s vas válasz alatt görbednek utokban.
Más cselt kezd Ali most, földszín neki már nem elég, a
Föld kebelébe vonúl, ott túr mint esti vakondok,
S állukakon menetelt készít a várba hadának.
Gergely is akközben munkál mély földnek alatta.
A ként és savakat, s valamennyi halálszer az érczben
S ellenséges elem nyugoszik lekötözve fagyában,
Mind fölkelti hatalmával tudományos eszének,
És teszi jól gondolt keveréssel kárhozatossá.
Ott minden kis erő akaratját várja urának,
S szolga gyanánt kiszabott idejéhez méri hatásit.
Igy kerekek s nyúlt átalagok gyors vesztegetői
A rövid életnek, sarkokba lerakva nyugosznak.
Fenn gyász boltozaton jól elzárt mécsei szórnak
A terem éktelenűl sürüdő éjébe világot.
Szendergő munkái között ártalmas eszének
Ő maga, mint rém, jár, mint felhők gyujtogatója,
S tompán döngi rideg lépését vissza setét föld.
Párducz kápa fején, s van barna palástja nyakában,
Mely titkos jegygyel hosszat be van írva fehéren,
S balról a haza bérczeivel dagadozva világít,
Pajzsa hever földön, s mellé rézdárda letűzve.
Így kegyelem nélkűl jár, és el-elállva meredten
Néha lenéz, valamintha halált szemlélne utában.
S ím egyszerre vasas kelevész felütődik előtte,
S mint egy sír, terhes zuhanással megnyilik a föld.
Csillapodásában Gergely dárdát ragad ottan,
S mint ki mezőn ürgét, vagy készűl lesni vakandot,
Áll mozdúlatlan; de kimász a likra setéten
Sáros agyú török, és a mint borzadva körűl néz,
Embert s rettentő fegyvert lát mérve nyakához.
Visszazuhanna; de már parthoz van torka szegezve
Rézhegyű dárdával; s hörgéssel végzi nyögését.

Zúg az egész alság, s törökök riadása kihallik.
Most az arany dörgő porait megeresztgeti Gergely,
És azok a mászó testekhez ütődve kitörnek
Régi nyugalmukból. Ropogások lélekijesztő:
Reng az ütődött föld erejöktől, s reszket egész lak.
Űzi setét Gergely némán, s nem szünteti harczát;
De heverő hajdúk a nagy rengésre betörnek,
S elbámulva gödör partján szemlélik uroknak
Néma vesződését, a mint szalmába borított
Kénköves átalagot gördít le lobogva. Parancsát
Adja legott, s azok a gödröt tusakodva befojtják.
A törökök pedig elvesznek sokféle haláll al;
A bevetett portól sok megszaggatva enyészik;
Futtában sokat a kénkőnek füste lehullat,
S mellyet vájának, sírrá lesz rajtok az ál-ür.
Még kétszerte kemény Alitól hajtatva megindúl
A török, és árkát titkon furdalja Egerhez,
Annyiszor ellene ás hademésztő Bornemiszával
A magyar, és harczát nem réműl ennyi veszély közt
Mélyen az elroncsolt földnek kebelébe levinni.
Hol csak erőtlen rög, s sziklák morzsái tenyésznek,
S élet az elrejtett porban nem tartja lakását
A föld színe alatt, oda szállva nem ember az ember,
Szörnyeteg és fene vad, melly egymást marja halálig
S mintha leszálltában közelébb járulna pokolhoz,
Irgalmatlansága nagyobb, s viadalma emésztőbb.
Onnan is ellenségi közűl diadalmasan eljő
A magyar, és véres kezeit hálával az égre,
A minden tehető Istennek nyujtja lakához.
Evvel sincs Alinak megtörve setét szive: fával
Töltet el árkokat, és készűl a Bolyky toronyra.
Pusztítási alatt eldőlnek százados erdők,
És már a farakás nagy vári falakkal egyenlő
Ormait alkonyodás idején föltolja kevélyen.
Uj rohanást onnan gondol kezdetni; de feljő
Gergely az éjnek műveivel, megakasztja dagályos
Várra törésében. Legelőbb és hány tüzet és a
Tornyosodó farakást két részről lángba borítja.
Oltani a lángot törökök tusakodva rohanván,

Ím oda gördülnek szikrázó rémes alakban
Égő átalagok, s mely van fenekeikre szegezve
Zúgva sodorja tüzét a gyantás szalma. Bolondúl
Sok török a fától hordót elölelni törekszik,
Akkor az összehevűlt elemek roppanva kitörnek,
S pattog az elrejtett mordály, leteríti az oltót,
És sok százat az átalagok tűzárja emészt meg;
Mert mint hangya jön a török és elfogja tömötten
A láng környékét; de legottan az átalagokkal
A kerekek párját Gergely gördíti koronként.
Játéknak vélnéd, csak alig pislogva lobogdal
Kis tűz talpaikon: de sebes forgása keréknek
Kelt szelet és rejtett lobogását kelti tüzének.
Már is lángba borúl, már forró talpai szörnyen
Égetik a földet, nyomaik csillogva maradván
Mint lángfarku kigyók szikrákkal jegyzik az útat.
Ész nélkűl oltók szaladoznak szerte; de Kurtot
S nagy Rusztánt a bátorság nem hagyja, dühödve
Hajtják a népet s legelől magok oltani törnek.
Ők dárdáikkal kereket fölvenni merészek,
S vállaikon viszik a fától sürü hadnak elébe.
Ott az agyakba szorúlt mozsarak dörrenve kisülvén
Tőröket és mérges szegeket szórnak ki. Tömötten
Nagy sebbel holdnak szolgái ledőlnek alattok,
S rágják a földet sok kín közt bőgve halódván,
Kurt pedig és Rusztán elszórt vérlepte tagokkal
A holtak mezején meg sem vonagolva feküsznek.
Igy minden részről hademésztő Bornemiszának
Lelketlen szolgái miatt fut az élet ijedve,
S pusztítások után nincs a ki megálljon előttök.
Már jön az éj, de magas szikrákkal elűzi homályát
S a leütött erdők díszét megemészti futó láng;
Szörnyü világánál várnagy törökökre dörögtet,
S csaknem egész sorokat megemészt jó czélu lövése.
Jobb karját ott hagyja Memeth, s eldőlve fiastúl
A gyöngyös Delimán útját vérével itatja.
Oltani már örömest szünnének, vesznek azonban
Mint kábult legyek a tűz örvényébe csapódván.
Folyvást ontja Dobó bolygó soraikra tekéit,

Majd maga fegyverkezve leszáll, és holdat ijesztő
Jobbja setét dárdát nagy rémítéssel emelget.
S a mint keltében bús láng arczára világít,
Látszik erősei közt, mint lépő tűzszobor, útját
Jegyzeni holtakkal s iszonyú százféle halállal.
Ő Derielt szaladásában megtartja hadastúl
Oldöklésével s a tűzhöz visszariasztja.
Ott a láng szélén szaladoznak szerte, de a tűz
És a dárda között menedék nincs: mind oda vesznek.
S véresen a dárdás diadalmát tartja fölöttük;
Csak maga megfordúl Deriel kétsége buvában,
A tűzből, hova lökte Dobó, perzselten előáll,
S füstösen így ordít, hogy reng bele mindenik íze:
«Ördög! mert ember soha nem lehet illyen ijesztő,
Megrögzött fene vad, ma te veszsz elzúzva kezemtől,
S égj magad úgy, a mint Derielt égetni akartad.»
S egyszersmind fogait csikorítván mérges agyával,
Elhoza egy szálfát megemésztő tűznek öléből,
S ellensége fölé nagy szörnyűséggel ereszté.
Zúgva leszállott a lobogó nagy szálfa, s Dobónak
Hős feje megszédűlten erős mellére lehajlék;
De hamar a villám lélek fölkelti hatalmát,
S kábúlása után ösmer dárdája vasára,
S égő köntöse közt ösmer Derielre. Csapását
Már nem várja; de hátrálván torkába feszíti
A véres vasat, és másodszori megrohanással
A honnan kiszökött, az emésztő lángba ledönti;
Népe hasonlóúl törököt ront tűz-vas erővel.
Öldöklési után így, mint büntetni leszállt sas,
Néma dicsőséggel megtér várába pihenni.
Kedveze még eddig, s csak enyelg vala könnyü szerencse
Egri csatázókkal; de hamar víg arcza borulván
Jött mint kísértet, s lőn romlásokkal ijesztő.
Izmos nagy torony állt tűzporral töltve nyugatra;
Ott a por halmát véletlen szikra kivette
Síri nyugalmából. Ropogással tört ki, hasonló
A tüzes Aetnához, megrázta Egernek alapját,
És minden falait, s a tornyot, mintha erőtlen
Morzsával játsznék, haragos felhőkbe keverte.

Egyszersmind őr férfiakat megszaggata, s malmot,
És falakat döntött s nagy pusztúlásban egész táj
Hirtelen árja miatt, gyász lett füstfogta romokkal.
A legerősb bajrok megrendűlt őri helyében,
S tántorodás nélkül nem tud vala állni; de ingó
Medréből a kis patak is reszketve kiömlött,
S elszórt habjaival bolygott járatlan utakban;
A maradék házak pedig égtek bús lobogással,
S lángjok az elréműlt arczokra vetette világát.
Láták és nagy örömriadás közt jöttek Egerre
Szédelgő törökök; de Dobó fenn álla hadával,
S rend és bátorság származtak lelke tüzéből:
Őt nem ijeszté el balképü szerencse, csapás nem
Csökkenté erejét: őr szelleme isteni sasként
Szálla Eger veszedelmi fölött villámot emelve.
«Égjen el a mi tüzé, úgy mond, e kőfal alattunk
Nem fog elégni, s mi ezt védjük hadakozva halálig.»
S mintha porában kárt tűz nem tett volna, törökre
Ágyukat is dörget, s rettenteni kezdi falától.
Malmot azonban s várfalakat jobbítani rendel
Pórt és műveseket, s kárát pótolja okosság.
Így csak alig veszedelmétől fejtődik Egervár,
Ím fölemelte fejét még álló tornyai ellen
Nemtelen árúlás, s kezdett szerződni pogánynyal.
Mert Hegedűs susogó Halinak kezd hinni bolondúl,
S szíja halálmérgét az igéret csalfa hitének.
Este gyakorta megyen résen suttogni törökkel,
S társai közt a várföladást intézi; de Gergely
Meglepi őt, s viszi rettenetes vallásra Dobóhoz.
Nincs kegyelem. Feje, társai közt, elcsapva legördűl,
S véresen írja cselét az elárúlt egri kövekre.
Künn szomorú hírrel vár Vas, küldöttje Dobónak,
Két tíz társaival, s három Nagy hős rokonokkal;
Mint fészkébe madár, s eltévedt sólyom urához,
Visszakivánkozik és szeme mind csak Eger fele fordúl;
Mind csak azon van búja: ha vész, nem veszhet Egerben,
S annyi dicsőségből nem jut koszorúja nevének.
Mint darvak, kiket ösztön hí költözni koronként
Téli hazákon túl és túl sok tengeri vészen,

Meggyülekeznek előbb tanakodni az útközi rendről,
És vezetőjök után önként csapatozva kiállnak:
Úgy itt csak kevesen, de vitézlő férfiak álltak
Gondosan aggódók, mint juthatnának Egerhez,
Ott őket nem várta gyönyör, nem könnyü szerencse
Kéjelmét keresék; de voná a tiszt szava őket
És a szent haza, s mely koszorú a férfi nevének,
A nemes elszántság vagy győzni vagy esni dicsően.
Némán álltanak és komoran nagy messze kinézők;
Kémszemeik tova jártanak a tengernyi hadak közt
Mérve kemény pályát, kinyitandót hős kezeikkel
S tán valahára jelest vérök hullása becséről.
Őket ugyan nem távolság tiltotta Egertől:
Egy rövid óra elég nyargalva elérni tövéhez,
Ám veszedelmekkel borzasztók útai: rajtok
A megölő hadnak szórt tagjai rémalakokként
Nyujtóznak ki körűl s a sűrű pisla tüzeknek
Hamvainál virraszt iszonyún a tábori éjfél.
Végre kiállott Vas s így szólt nagy halkan: «Előttünk
Íme az éj s ha szerencse akarja Egerbe mehetnünk,
Int az idő; de barátaim, itt végződik az alku
S arra, mi nem lehető, kötelesség nincsen, azért is
A ki halálra magát, vagy renden túli müvekre
Érzi erőtlennek, távozzék míg lehet inkább,
Mint hadi munkáink közepett megbánva merését,
Hagyjon el és szégyent s kárt hozzon harczi utunkra.
Inkább térjen meg feleinkhez most s vigye hírét
Hogy mi kiküldetvén, nem lelve segédet Egerhez,
E táborra ütének, meghalni a várba menendők.»
Szóla s körülnézett; de reá valamennyi vitéztől
Kelt javaló zúgás: «maradunk» mondának egyenlőn.
Akkoron ismét Vas szólott s folytatta beszédét:
«Ezt vártam, magyarok, ezt várá tőletek a hon.
Bár hadi nagy munkát s rendítőt tenni csekély szám,
Halni vagyunk elegen s tetemes kárt tenni pogánynak,
Fényes példáúl lehetők (ha vezérli okosság
Harczi merésünket) várvédőinknek Egerben,
Hogy sokaság bátor fiakat rémíteni nem tud.»
Szóla, s legott menetök rendén tanakodtak. Előttük

A táborszélen föl alá járkálva mozogni
Látszott őr török, azt lesből nagy csendben elölni
Végezték legelőbb s három testvér Nagy azonnal
Tettre ajánlkoztak; de közűlök sors mene annak,
A ki középső volt s ez örömmel utára megindúlt,
Társai várakozó mély csendben visszamaradván.
Ő a kard hüvelyét elvetve mezítelen őrűl
Vitte magával a kékes aczélt, s vin övébe tüzötten
Két töltött mordályt. Ravaszúl, mint róka, kerengvén
Csak hamar a tábor közelébe jut. Ott csemeték közt
Álla sugár topoly és a holdnál messze kinyujtá
Képtelen árnyékát. S már a török űle szunyátán,
Álma hatalmával küzdvén és mintha vigyázna,
Néha fölütve fejét: de koronként visszahajolt az
S kontya tekercsével vállait felváltva köszönté.
Kedveze a szellő, tábortól jőve, pogánynak
Nem vive keltő zajt s a földön mászva közelge
A veszedelmes kém, jövetét szüntetve koronként
S csaknem lelketlen némán a síkra lapulva;
Majd mint csalfa kigyó, melly útján elleneket sejt,
Meg-megemelte fejét s a holt táborra benézett.
A csere széléhez juta már s a szúnyadozó őr
Épen bólintott. Idejét most vélte az ifjú
S felszökkenve legott a hosszú fához elére,
Onnan egy ugrással törökig juthatni remélvén,
S már a gyilkos aczélt jobbjába emelte. Azonban
Halk dobogást hallott s rázkodva ütötte fejét fel
S görbe vasát kapván, felszökkene könnyü hiúzként
A török és szemeit környűlhordozta gyanúsan.
Majd ismét a földre borúlt, a fűre szegezvén
Nagy-vígyázva fülét, ott hallgata, vára sokáig
És a megdobbant ösvényt kitanúlni ohajtá.
Őt azalatt fa megől meg sem moczczanva vigyázá
A magyar, elszántan megdöfni, ha rajta jövendne,
Álla szoborműként némán és csendesen és várt.
Nem nyugovék meg az őr, a cserét kezdette kerűlni
S vizsga szemeit fölijedt érzelmei messze ragadták.
Néze, vigyáza körűlmenetében s néha belépvén
A bokrot megüté s ha sürübb vala, kardja hegyével

Kémlelgette belét, haladott majd újra s körülment.
Nagy pedig a fa körül kémgondosan óva kerengvén
Igy is rejtve maradt s kikerülte üzője figyelmét.
Ekkor az őr dörmögve megint ült régi helyére
S szidta csalárd füleit, majd néhány békeigéket
Monda Koránjából s a kellemes éjjeli társ, a
Szembekötő álom fáradt érzékit eloltá.
Akkor előlépett lábait könnyűden emelve
S elfojtott lélekzettel már háta megett állt
A török őrnek az ifju s vasat mért puszta nyakához.
Ám mikor a kardot vágásra emelte, szorítást
Érze kemény jobbján s gyilkos szándéka hiú lön.
Megdöbbenve, de egyszersmind neki szánva tekintett
Vissza Nagy, a gátlót kész megtámadni; de holdnál
Néma csodálattal ismert öcscsére, ki, hajtván
A nemes indulat őt, bátyjának utána megindúlt
S gyors-ügyesen nyomait képes vala érni. Csodájok
Csak pillantati volt. Nem szólott öcscse; de kendőt
Olda le, bal karján lobogót s készűle lekötni
A török őr száját. Jól érté bátyja s javalja
Szándékát, térdére bukott s míg öcscse kötötte
Kendőjével amazt, ő karjait általölelvén
A vergődőnek nem hagyta lerántani nyűgét.
Megkötözé most a két ifju s kötözve vivén őt,
A társakhoz elért s azok örvendék az örömjelt.
Oldva lön a török és elkezdett vallani: merre
Volna veszélytelen út, hol fekszik gyéren az alnép,
Merre vonúltanak a kerülők, a táboros Amhát
Sátora merre vagyon, szélvész paripái hol állnak
Almos jászol előtt; s végtére könyörge, ne ölnék
Őtet el itt, vinnék inkább mint foglyot Egerbe.
S ő szolgája keresztyénnek kész volna közöttük
Megvénhedni, remény nélkül, hogy visszajöhessen.
Szörnyen hallgatván rá néztek a várba menendők
És nem volt kegyelem szemeikben. Térdre omolva
A nyomorú még kérni akart; de csapatva legottan
Elgördült feje és a vér felbuzga nyakából.
Ő hadi ösvényét eljárta; de a magyaroknak
Gondja tovább terjedt. Czéljok vala szökve csatázat

S öldöklés nélkül, ha lehetne, bejutni Egerbe,
Karddal vágni utat, ha bajok támadna; s azonnal
Férfias elszántan nyugovó táborra menének.
Sok hadi munkától fáradtan aludtak Egernek
Ellenségei, csak távol sétálva alá s fel
A vég őrei. S csendesen és vígyázva kerűlvén
A sürüebb csapatot, kijelelt ösvényen előbbre
Mentenek a hősök, kijutandók szinte csatátlan
És akadály nélkűl, akadályt ha nem adna merészség.
Vas legelől mene, hátvédűl maradának utósók,
A három testvér, csak alig zablázva vitézi
Kéjeik ösztöneit s már a csapat épen elérte
A ragyogó sátort, melyben közepette hadainak
Őr nélkül bizton nyugodott a táboros Ámhát.
Nem tova széllábú paripái dobogtanak. Itten
Három testvér közt elvesztő gondolat ébredt.
Menjenek ők, mondának együtt, de mi hátra maradván
Itt e sátornak kebelébe, ha Isten akarja,
Vagy karddal, vagy orúl bejutunk, és híre kelendő
A tettnek, mellyet kísérteni alkalom indít.
Összebeszélve tehát legelőbb is az ólba menének.
Meggyilkolva lovászt és a ki körűl vala, mindent,
Három arab csődört kikötének dárdanyelekhez,
Hátaikon, ha zavar támadna, futásra kelendők.
Majd egyenest utokat vették Ámháthoz; előttük
Barna Halil feküvék, paizsára terülve hanyattúl
Kontyviselő feje, sűrü szakáll barnítva be mellét,
És mellette körűl kopjái letűzve valának.
Mélyen aludt s az egész környék hallhatta, hogy alszik:
Harsoga s felhorkant megakadt lélekzete néha,
Mint a vadkanoké, borzasztó fúladozással.
Ezt legelűl az öregb Nagynak végezte ki kardja,
Ketté osztva nyakát a díszes barna szakállal
S horkantásai megszüntek. Mellette szelíden
Ifjú öcscse nyugott, kobozát még tartva kezében,
Melynek hangjainál szederge el. Útba esőleg
Ennek is öldöklő kezeiktől kelle halálba
Mennie; ő mulató kobozát nem pengeti többé.
Igy Juszufot s Szkendert megemészté kardjaik éle,

És a vizsga Jakult, ki kinyúlt kopjára hajoltan
Ülve aludt és puszta nyakát feltárta; de őt is
Nyakcsigolyán nagy erőszakkal megütötte magyar kard.
Így mint néma halál ádázan előre haladtak.
Ám nem adá a sors végezniök e hadi munkát.
Egy lekötött csődör felrántá nyugtalan észszel
A letüzött dárdát, s lázadtan forga helyében,
Majd érezve szabadságát, sőt hajtva, ijesztve
A zörgő nyéltől, mely nyomban utána huzódék,
A nagy tábornak kezdett futamodni s nyerítve
S lángot fúva iramt valamerre ragadta szilajság.
Gázolt sátorokon, nyugovóknak testein, álmát
Szörnyü rugásával sok erősnek tette örökké.
Így mint a szélvész folyvást szilajodva csapongott
S szerte jaj és ijedés s hadi zaj támadtak utána.
S a roppant tábor mint egy nagy szörnyeteg ébredt:
Száz meg ezer kar emelte vasát, sok száz kapa lóra
És végig tapodott nem ritkán társai rendén.
Sok rettenve kiálta magyart. S a zagyva tünődés
És százféle kiáltás közt egymásba ütődők
Víttanak oktalanúl, nem hallva, nem értve meg egymást.
Volt ki közöttük rendre ügyelt. Lovagolva kerülvén
A tábort Delihám ébresztett vesztegen állni
Mindeneket, maga ment baj okát megtudni hadával.
Mindinkább ébredt azalatt a tábori népség
És fegyverre kapott. Közel állt Vas társaival már
A táborszélhez s hallván e rettegető zajt,
Monda: «Vitéz társak, nem jó hírt hallok amonnan:
Ébredez a tábor s mielőtt a síkra kijutnánk,
Harcz töröl el; kiki menjen azért, a merre szerencse
Nyitja utát s vigye társainak hírét meg Egerbe.»
Szóla s kelő törököt, ki lovat tartott vala féken,
Karba csapott, hogy fékkel együtt keze szára lehulla;
S lóra kapott maga s elszáguldoza vérnyoma látszván
Szörnyü rohantának s holt testek szerte nyomában.
Társai példáját követők vérontva haladtak
A veszedelmes uton s borzasztó látni haragjok
Éjjeli munkáját: száz képü csodái halálnak.
A testvér Nagyokat már akkor elérte veszélyök.

Ők mikor a vad zajt hallák s a harczra riadva
Ébredező tábort, kezeik merevedve szünének
Néma csatáiktól. Feledett lőn büszke merényök
S messze, reményen túl lebegett a fénykörü czélpont.
Egy gondjok vala még, menekedni. Felülve lovaikra
A két bátya futott; de az ifjabb hátramaradtnak
Ámhát ébredező szolgái utána esének,
E szomorú zajon a két testvér visszatekinte,
Látta vesződni nehéz, megölő harczában az ifjat
S őket menni tovább nem hagyta nemes szivök; egyben
Visszarohantanak öcscsöknek bántóira rontván.
Annak már akkor kebelét megjárta hideg tőr
S halványan leborúlt lábaiknak elébe; de ők is
Nagy sokat Ámhátnak szolgáiban elkeseredve
Öltenek el, sokakat karjok fáraszta sebekkel
S zaj vala s rémületes csörgés körülöttök. Azonban
Őket is a sokaság az öcséhez alázta. Feküdtek
Vérbe borúlt arczczal három testvéri levente
Egymáshoz hivek életben s szép hősi halálban,
Hajh! nagyon is méltók megöletni pogány kezek által:
Sok törököt kezeik munkája kiirta, mig éltek.
Vas haladott azalatt, megölöttek vére borítván
Fenn ragyogó kardját s hű társai vágva nyomába,
Mint kiki tud vala, ment; de jövének szembe tizenkét
Százan jó lovagok Delihámmal s szerte beállták
A rohanók utját s kezdődék gyilkolatos harcz.
Könnyü török lovagok sürüen kopjázva üték meg
A kis számu magyart s ezek ellent állva lehulltak
Egymásnak láttára s pogány tombol vala rajtok.
Vas maga, mint villám száguldoza s félve kerülték
A hold népei őt; de megy ő, sokszorta kiáltván
A testvér Nagyokat s keserű nem vennie választ:
A Nagyok ő neki már nem fognak visszafelelni,
És nem társaikból csak egy is; mind halva feküsznek.
Végre futásnak ered, viszi a szél lábu arabmén
S kezdődik szabadabb téren pályája. Utána
Jó Delihám száguld: de vasán a visszaütőnek
Megszédűl feje s kábultan nyergére lehajlik.
Senki azon túl őt nem kergeti. Ám nyilakat visz

Vérző testében s paizsán sok kopja dörömböl.
Őt viszi a jó mén szélvész rohanással azonban,
S oly közel a várhoz törökök kísérni felejtik.
Így nagy fáradtan hajnalra bevágtat Egerhez,
Döngeti a kaput, és bekiált harsogva Dobónak,
Pajzsa nyelét balján üresen hordozza, fejében
Fél süveg űl, fele lógva ütött vállára hanyatlik,
Kardja törött, arczát s kezeit beborítja setét vér.
Senki sem ösmer rá, mind elborzadva tekintik,
Annyira lett harcz és sebek által rettenetessé.
Csak maga sejti Dobó, kapuját megnyitva előtte,
S a mint öldöklő jobbját megfogja, imígy szól:
«Élsz-e vitéz ember? Hajh! mint vagy téve csodává,
S elszabdalt tested mint van szörnyítve sebekkel?
Monddsza hová lettek hű társaid, a Nagyok, és a
Húsz egyebek, mind kedveseim, s villámi karomnak?
Vagy ha halál mezején ők elfáradva lehulltak,
Mondd: mikor érkezik a megszállott várra segítség,
S hű fiait fölváltja-e már valahára hazája?»
Erre felelt, megrázkodván bánatja hevében,
A véres bajnok, s ily szózatot ejte Dobóhoz:
«Elbámulsz-e Dobó, te vitézek csillaga, rajtam?
S társaimat kérded? de ne kérdezd őket, alusznak,
Ott, honnan többé nem fognak kelni csatára;
Én pedig eljöttem, hogy meghalhassak Egerben.
Mert tudd meg, fiait föl nem válthatja hazája.
Itt a Szász, ott Maksa henyén ránk nézve hevernek,
S a magyar oly kő szív, nem mozdúl semmi bajunkra.»
Hallja Dobó, s nagy lelke fölött mint felleg elömlik
Fájdalom és bánat; keseredve siratja hazáját,
Szép haza tégedet, és a nemzeti szörnyü hasonlást!
Még is csüggedség nem látszik semmi vonásán,
Nem hadi tetteiben. Mint nap, mint fényes aczél láncz,
Tündöklik veszedelmi között a rend, az erőnek
Támasza, és az eső várat nem ereszti bukásra.
Most, mert látja nem épülhet másokra reménye,
Száz ezerek harczát maga készűl vinni hatalmas
Vállain; őr hadait gyüjtvén egy helyre, közöttük
Áll daliás nagyságában, mint déli magas fény,

S lelke dicső elszántából így ejti beszédét:
«Bajnokok! a várt nap, mentségünk napja közelget:
Vég viadalmával készűl ránk jőni pogányság,
S vagy győzünk vagy esünk, dolgunk itt éri határát.
Földbe ne nézzetek, élőt az gyomrába be nem vesz,
Égbe se, ott Isten gyávának nem lakik, és jó
Természet tilt a levegőn kirepülnötök innen:
Kardunk a mentség, s a szívnek bátor ütése.
És van okunk jó fegyverben bizakodni: csatáink
Edzették azokat: van okunk táplálni szivünkben
A bátor dobogást; mert az tarthat meg ezentúl.
Senki azért elkábultan sokaságra ne nézzen.
Isten akarta, egész seregek pusztultak előttünk,
Isten akarja, segéd nélkül ma csatára kiszálljunk
Végre pogányokkal, s díjunk, a mennyi halandó
Embereké lehet a nap alatt, legyen annyi dicsőség.
Vagy mi nem is magyarok, nem azok maradéki vagyunk-e,
A kik előtt fejedelmestűl országok elestek,
Kiknek előtte világrontó Mohameddel alá szállt
A ragyogó félhold? Fel! buzdúlj régi magyar szív,
Élni tanulj, nem halni: halál a névtelen élet!»
Így szólt, s bátorodást olvasván a csata véres
Hőseinél, őket csapatozva falakra kiosztá.
Már bomlottak azok, s a várrom, kőhalom inkább
Mint védhely, szomorún beteg oldalait mutogatja,
S a benn forgódó hadakat jól látni kivülről:
Annyira tépettek mindennapi ágyulövéstől.
A magyarok romlott falaikra kiállnak utószor
Némán, s rettentőséggel nézdelve le; vélnéd
Hogy minden romon egy bujdokló Márius áll meg:
Ollyan igen sanyarú halovány képekkel ijesztők
Nyugtalan álmoktól, s viadalmak fergetegétől.
Ámhát ellenben minden hadat összeparancsolt,
S a szomszéd falukat kiüríté; százszor ezernek
Kelle ma fölváltott hatalommal törni Egerre.
Hajnal előtt kezdik, s költöznek szinte magas dél
Fordultáig; egész várnak környűlete vasnak
Rengetegét viszi, ágyuk alatt nyögdelnek az ormok,
S mint sürüen szállt hó, a völgyet s dombokat egyben

Ellepi sok patyolat; száz zászlón lengedez a szél,
S zárva van a kis Eger, mint habtól tengeren a szirt,
Mint kor-dúlta hajó, mellyet sok fergetegekkel
Kerget erős hullám, s partját nem tudja találni.
Zeng a jel, s hármas viadal zendűl meg utána
Kürtökkel, dörgő mozsarakkal, s a sok ezernek
Oly riadalmával, hogy eget ráz, földet üt, és a
Szomszéd falvakban szót nem hallhatni zajától.
A földúlt város köveit megmászsza Oroszlán
S Musztafa és Dervis sokasággal utána nyomulnak;
Egyszersmind Ámhát szolgáit, mint magas erdőt
Hozza Memeth, paizsán szög ménnek rázza sörényét.
Még Ali sem fér meg vaddá szörnyedve dühében
Árkai közt; kirohan, népét nógatja szavakkal
És iszonyúsággal; maga Ámhát őrzi tanyáját
S lesben ülő sasként népének jegyzi csatáit.
Már szünik a dörgés, megürülten hallgat az ágyú,
Puskák pattognak, kard cseng a kardok aczélán,
És kezdődik ölés, s romláson uralkodik a gyász.
Itt Gyulait sujtott dárdával elejti Oroszlán,
Pozsgai vágja Halult, őt Musztafa éri csapással
S elválasztja fejét fent bagdadi kardja nyakától;
Zoltai, Figedi párolgók sok vérrel az ormon,
Szörnyen az elcsapdalt fejeket törökökre leszórják.
Nem szünik a sokaság, s Dervis csikorogva Pribékhez
Szúrja hegyes tőrét, s azt mélyen mártja szivébe;
A falról Nagyivót lábánál fogva lerántja,
Majd maga mint tűzvész felszáll az oromra, s utána
Nagy csapat indulván, zászlót feltűzni törekszik.
Zoltai válla sebét elkötni kitére; vesződik
Figedi, mert fogait kővel megütötte Oroszlán.
Jó Gergely, s magyarok harczát már csaknem esőben
Látja s pogány Dervist zászlóval örülni az ormon.
Elbúsúl, s nem szól; de rohan Dervisre halálként,
Hármas ütéssel zászlóját eldönti kezében,
Egyszersmind oldalt Dervist megkapja: az ordít,
S tőrre bukott vadként vergődik, Gergely azonban
Húzza hatalmasan, és a mint elsujtja kezéből,
Fejjel alá fordúlva leszáll az, s hengeredését

Vérengző magyarok kísérik vad hahotával.
Mecskei más részről Memethet puskázva fogadja,
És a legdeliebb sereget pusztítja lövéssel.
Ötször az eltemetett hadakon jő uj had, ötödször
Visszasivalkodik, és a várra tekinteni reszket.
Mert kiegészített fala közt benn áll vala s éji
Fáradságnak okos várnagy jól vette jutalmát.
Fut Memeth is, paizsával együtt elhagyja sörényét,
S Mecskei dárdáját viszi elgörbedve nyakában.
Legzengőbb csata hallatik a vég Bolyky toronynál.
Ott fene Zádornik; s vele bárdot emelve Zuhányi
Vassal s testtel is a törököknek tartanak ellent.
Mindenik áll nagy testhalmon gázolva; de Kamber
Hoz hadat, és elhozza vasában ölő keze súlyát.
Ott Zádornik előtt testvér Juricsokra rohanván
Mindkettőt nagy ütésekkel fárasztva ledönti,
És szaladó Kubikot dárdával hátbaszegezvén
Véresen a szörnyű fegyvert elvonja szivéből.
Hozzá csap, de kemény dárdáján eltöri kardját
Zádornik, s az ölő fegyvert már érzi agyában;
Őt Kamber nagy testhalmokról dönti hanyattá,
S karddal még pihegő mellét elvágja. Zuhányi
Elrémül s bárdját viszi futva, de őt is eléri
Kamber, s eldarabolt testét áldozza halálnak.
Handsa is, és az erős Durak ordítozva csatáznak,
S mászszák a falakat. Csak alig gyógyulva sebéből
Most jön az ifju Pető, van aranyzott puska kezében
S gyors veszedelmet szór; jön harcz ijedelme Dobó is
S visz kárt és romlást rohanó törökökre hadával.
Sőt megürűl a vár hallatlan bátorodással,
Küzdenek a nők is, a gyenge leányka felejtvén
Ártatlanságát, vad ölés munkája közé megy.
Fél az ürűlt várban maga lenni Dalár is, elindúl
S megy reszketve szegény, atyját kísérve szemével.
Mintha darázsfészket zavar a gyermek keze, ott az
Megzúdul, majd szárnyasait megereszti haraggal,
És azok elmennek környűlszállongva fulánkos
Testeiket hordván, a bántót messze szalasztják:
Úgy bántott magyarok meg nem férhetve falak közt

Messze vivó törököt kergetnek puszta mezőkön.
Musztafa már fekszik csővel leterítve Petőtől,
S a felvont mordályt bágyadtan tartja kezében.
Kelne; de lőtt derekát nem birja emelni haragja.
Jó lovon a szerecsen Menethám száguldoz azonban;
Ellene Vas viszi hosszu körös dárdája hatalmát,
S a mint egymáshoz recsegő szálfákkal ütődnek,
Vassal az elfáradt szög kancza süvöltve rogy össze.
De Menethám a fent idegen vasat érzi nyakában,
Elmarad a lóról, s győzője kegyetlen ütéssel
A kiragadt dárdát másodszor sujtja nyakához.
Sátorban Hanivár nyugodalmát nem leli, látván
Ennyi gyalázatját a hold népének, erővel
Fegyvert, s mént ragad, és gyilkos viadalra kiszáguld.
Tündöklik sok arany művel szép köntöse, gyöngyös
Féket tart bala, s gyémántos kard terheli jobbját;
Úgy hiszi még ma bemegy rohanással szép Leilához
S a tolvaj magyaron nagy szörnyűködve boszút áll.
Gyilkol is, és vérét nem szánja, nem a hadi népet
És maga új felhőt támaszt hatalommal Egerre.
Figedi fut, Hanivár s Ulemán kopjázva vadásznak
Élte után, s nehezen mozdúl szűk téren előttök.
S ím habzó paripán sebesen jő Zoltai, társát
Váltja csatájában s így szól a szembejövőkhöz:
«Erre török! Hanivár, ha te vagy még, erre vasaddal,
Vagy bár kettővel, mindkettőtökre megállok.»
Akkor elállt Hanivár, megnézé, s így ada választ:
«Pusztítója szerencsémnek, te utálatos ember,
Gyáva leányrabló! Hanivár nem retteg előtted,
Sőt örömest szivedet megetetné görbe vasával.
Most ugyan elválik, ki fog eltávozni nevétől.
Jer neki! több szóm nincs, kardom fog szólni helyettem.»
Igy szólt, s egyszersmind nagy ütéssel Zoltai pajzsát
Ketté választá. Döbbenve lehulltak előtte
A darabolt részek, s kitünék nagy melle födetlen
Zoltainak, másodszor is a hős ifju dühűlten
Vág vala melléhez, de körűl mint nyugtalan örvény
Járt amaz, és rését kémlelte halálos ütésnek.
Mint szállongva leső turulé a vadra serényen

A hova ér, szeme nézését ott éri csapása.
Már Hanivár nem birja fejét, nem birja hatalmas
Karjait, élete, a kedves rövid álom, enyészik,
S ellensége vasán háborgó vére setétel.
Mondana még Leilát nyildokló ajka, keményen
Mondana tán átkot, de halál elzárja örökre.
Figeditől Ulemán sebbel fut vissza rakottan,
S verve szerencsétlen vénségét huzza tovább is.
Fenn villogva Dobó az erőszak művei közt jár.
Százanként falütő törököt kerget le faláról;
Ötvenen egy halmon leterítve feküsznek előtte.
S még harczol Kamber, Durakot még hajtja merészség.
Mint két tengeri szirt, nagy fejjel tetszenek ők ki
S hosszas üvöltéssel tart a kétes had egyenlőn.
Halla pogány sívást Robogó, s ide tére helyéből,
S a mint föllépett, legelőbb is Handsa csatáit
Látta meg. Az tüstént ösmert veszedeme jelére
S reszkete hadviselő markában aczéla; könyörgött
Egyszersmind, s ily szót Robogóhoz monda serényen:
«Monddsza vitéz ember, be akarsz-e fogadni rabodnak?
Ím én kész vagyok a harcztól megszűnni ezennel,
Harczok után pedig oly váltság legyen adva hazámból,
Mely magadat, s fiaid fiait nem hagyja szükülni.»
Arra kegyetlenen a rettentő hajdu felelt így:
« Sem te rab, én sem urad, te hitetlen szolga, de kinzód
S öldöklőd leszek itt, s a váltság ára halálod,
Mellyet kér kezeinktől a rég árva magyar hon.»
Így szólt s a rémült Handsát megütötte derékon,
Az pedig elhajlott, és a vágásra emelt kard
Hajladozó testét a földre lehúzta magával.
Tesz nagy pusztítást más részen karja Dobónak,
Ketté vágja Bichirt. Ramadát tört melle sebével
Ellassítva, magas zászlóját rántja kezéből,
S teste fölött áll meg, mint győző véres oroszlán.
Már paizsát s az arany sisakot tova nyujtja Karának,
S áll pusztán, s heven a harcztól, s szál kardra bizottan.
Im nagy távolból jön azonban zúgva szökő gömb,
A sisakot hű szolgástúl elrontja előtte,
Sérti magát vállban, s kardját kisodorja kezéből,

Ellenben gázol Durak a testhalmokon, és fenn
Rengeti a buzogányt, várnagynak mérve fejéhez;
A várnagy pedig áll, s el nem lassudva sebében,
Puszta kezekkel ví s harczol félmázsa kövekkel.
S mintha belőlök várt készűlne emelni, vagy álló
Csarnokot a halmon, nagy barnás szirttöredéket
Hány ollyan sürüen. Nem használ harcza Duraknak,
Nem nagy teste: hajol feje megkoppantva Dobótól,
S szörnyen egész ember fekszik beborítva kövekkel.
Kamber is és Robogó hosszú harczoknak utána
Nyugszanak, a csatahelyt Kamber még mászsza setétben,
S húzza nehéz derekát, a földet rágva dühétől,
Majd nagy hörgéssel testét elhagyja az élet,
S mint villáma fogyott felhő levegőben, eloszlik.
Véresen űl Robogó véres kövön, és vad örömmel
A szaladó hadakat nézvén ott várja halálát.
Nincs már a ki Eger falait megmászsza merészen,
Mind a harczi mezőn szaladoznak puszta kezekkel.
Hasztalan űz Ali, készebbek vasa által öletni,
Mint heves ütközeten szörnyebben halni magyartól.
Így a harcz, mely kezdődött nagy rettenetekkel,
S tíz ország ordítását hordozta magával,
Elhagyván fiait százféle halálnak ölében,
Végződik csenddel, s tévelygő lassu nyögéssel.
És Eger áll, többé meg nem kísértve töröktől.
Omladozott kövein vérengző férfiak ülnek:
Ők tarták meg Egert, s ez volt sasfészke Dobónak.

SZÉPLAK.

EGY ÉNEKBEN.

1828.

Mint zaj elől fut az erdőnek fejedelme, az alban
Fölriadott szarvas s csörtetve az őszi levél közt
Mindaddig viszi büszke fejét hátára hajoltan,

Míg vég rengetegét szaladással eléri Bakonynak:
Ugy az idő fut lelkem elől s vágyaimnak előle;
Elrohan a feledés honjába, hol a patak immár
Nem csörög, ősz partján a fáradt szép Rege szúnyad,
S a rokon Álomnak szó nélkül nyugszik ölében.
Téged is, oh Völgység! az idő kiragadjon-e tőlem,
Szóljak-e mindenről, ha dal ébreszt, csak ne te rólad?
És ha neved zendűl nagy késő korra lejutván,
Senki ne tudja, hogy oly szentté lett tájad előttem?
Hogy fiatalságom tündérországa te voltál?
Halmaidat koszorúzza borág, koszorúzza tetődet
Százados erdőség; köztök, mint égi maradvány,
Nyúlnak el a völgyek, fiatal szépséggel igézők:
Ott mikor elfáradt testem nyugalomra hanyatlik,
Lelkem az ifjúság képét öltözve magára,
Ábrándozva bolyong egyedűl a csörge pataknál,
S szárnyain ismét a szerelemnek hordja bilincseit,
S hordja szelíd kötelét az elomló szőke hajaknak.
Álmaiból virradnia, haj! mért kelle; miért kell,
Megsiratott szép völgy! szemeimtől messze maradnod,
Hogy soha több víg hang dallód ajakára ne keljen,
És legyen a dalban minden szava, mint szive oly bús?
De te nevezve maradsz kedvemben búmban egyenlőn
Legkésőbb napomig, s mely tájadon őrzi regéit,
Állni fog emlekeim közepett a széplaki bús rom.
 Elfárad, mig az erdőket megjárja morogva
A rontó zivatar, s halmán, mint fülmilefészek,
Csendesen Széplak, vésztől nem bántva közöttük.
És Ugod és Zenedő, Széplak szép asszonya, ketten
Új boldogságnak nem számlált napjait élik
Kőfali közt, az öröm s szerelem bájolta teremben.
Hallgat egész környék; nem háborgatja vadászkürt,
S nincsen örömzajolás vendégtől puszta határin
Elmúlt a robajos vigasággal büszke menyekző;
S mint zaj után nagy tengeren, itt úgy ünnepel a csend,
És minden gyönyörök mennyét elzárja magában.
 A hajadon Zenedő mindennél szebb vala. Után
Elfáradt a nap, s hozzá nem láta hasonlót.
Most fejlődve szemérméből szebb szinte magánál·

Nyildokló tavaszág, csigahajból félig emelt gyöngy.
Angyaliságától szépsége vidámodik és nő,
Mint ifjú csemeték naptól a völgyek erénél.
És Ugod, a hősök bátrabbika harczi veszélyen,
Most a béke jutalmával dúsabban az ország
Dús fejedelmeinél, a legszebb hölgyet ölelte,
Kellemein szeme, és jóságán szíve legelvén;
És illette kezét, s mint méh új harmatos ágról,
Csügg vala ajkairól; csókkal hintette be arczait.
Tündöklő deliség nem volt Ugod; ifju vitézek
Szép sora közt jelesebb arczút s termetre delibbet
Láthata már Zenedő; de szivében nem vala hívság:
Hőséggel szereté a bátor férfias arczot;
És a nem hazudó szemeken vágyási betöltek.
  Gyász, hogy Ugod nem volt bizodalmas iránta nejének!
Ő maga hű, mint sas ridegen kelt fészke hevéhez,
Hű mint kardja nehéz karjához az ércz hadi pályán,
Néha gyanút táplált, s kór gondolat űle fejében;
Nem hiheté, hozzá hogy hű legyen ennyi dicsőség,
Ennyi magas szépség: rejté a vádat azonban;
S fogva szelíd kötelén tartá a boldog örömnek.
És mikor így édelgve nyugott a hölgynek ölében,
Nem vala semmi ború arczára jelelve szivéből:
Csendesnek látszék, de mosolygó csende csalárd volt;
Lelke setét mélyén ült, mint poklokra lökött rém,
A féltés, a legpusztítóbb szörnyeteg; és várt
Pusztításra időt; s hogy senki ne sejtse, fölötte
Csalfa hinárként terjengett a játszi vidámság.
  S ím bús hír jöve. Kóborló cseh had él vala orvúl
Szerte az országban; s mint a már veszni menő légy
Dong szomorún, mikor érzi szelét az enyészetes ősznek,
S szálldogal és hitvány éltét elveszteni nem fél:
Úgy ezek, érezvék Mátyás országa hatalmát,
Bolygának, rövid életöket nem nyujtani, mert az
Nem vala már lehető, de dulással tenni sulyossá
Elnyugodott falukon, s a marhás puszta lakóin.
Nappal az orrablók mélységes völgyben ülének,
Onnan az árúló holddal kibukának az álmot
Meggyilkolni, s az alvókat szentetlen aczéllal.

Ezt hogy Ugod hallá, minden csöp vére haragban
Forr vala, és fölkelt szilajúl a büszke nemesség
Pártos ereiben, nem szidalomkoholásra, de karddal
Menni veszély ellen; s bolygó istentelen orvok
Csontaival szörnyen beborítani puszta mezőket.
Nem tartá szerelem, nem az édes hang epedése,
Mely Zenedő ajakán, mint a pattanni feszült húr,
Bús rezgésbe merűlt, s kérlelte haszontalan a hőst.
Egy vala bal súgó, s nagy gyászszal monda jövendőt
Éjjeles elméjén, de boszúsan visszariasztá
A méltatlan jóst. S hol náddal s szőke füzekkel
Borzas partai közt csavarog szilaj árja Kaposnak,
S a Balaton küldötte Sió madarainak örülve,
Vajda-Simontornyát ingó lápokkal övedzi,
Arra szegé útját Ugod, és húsz lóval elindúlt.
De hagya ősz szolgát és őrt mellette kilenczet,
Szerte vigyázókat, s védőit az erdei laknak.
Ő maga vasba borúlt, s daliás vala ménen ülése.
Csak paizsát, a rémületest, nem vitte magával:
Az fennfügge falán, s ragyogának képei búsan,
S pilloga széle körűl az aczélnak barna zománcza;
De közepén látszott, a mint fejedelmi Kupának
Eldarabolt testét hosszú szálfára tüzötten
Őrzi setét hajdú, s hozzá komor éjfeli holdnál
Búsan az elnyugodott daliák árnyéki leszállnak,
És iszonyún szemök, és iszonyún nagy kardjaik égnek,
Úszván ködkaczagány az erőtlen vállon utánok:
Az pedig elborzadva tekint a szellem-apákra,
S állva rogyó félben dárdáját ejti kezéből.
E paizs ősöktől szállott öröködve fiakra,
És vala hősének diadalt, gyászára, jelentő.
Senki azért örömest nem vitte csatába; de őrzék,
Mint hű emlékét az időnek, mely leborongott
Véres napjaival, s hírt hagy vala vissza s nehéz gyászt.
Így lön szép Zenedő egyedűl, s mint árva borostyán
Elfoly erőtelenűl ha közel nincs gyáma, fövényben:
Úgy lehajolva nehéz bánatban szíve, sirás közt
Ömledezett a hölgy; s kebelébe lehull vala sok köny.
Másnap, mint a tó, mellyen zápor futa, még reng

A ragyogó mennyet már kezdi mutatni azonban,
S harmatgyöngy szemmel bele néznek parti virágok:
Úgy lön sok köny után a hölgynek lelke tükörré,
S benne szelíd jóságának szép mennye világolt.
És hogy az elhúnyt nap harmadszor is eljöve, mint kél
Honni nyugodt vízből a szálló hattyu nem ösmert
Országokba, s az ég mezejét választja határúl:
Úgy kele csillapodott lelkében az üdvös imádság.
Hol, mikor így rideg egyházban leborultan imádna,
Messze Szilágyságból hozzá juta ifju zarándok;
S félve nehéz térdét egyház küszöbére lehajtá.
S kezde imádni, de lelkének kárára nem Istent,
Nem sanyarú szentet, hanem áldott hölgynek alakját,
Kit szeme s szíve csalódtában vélt istenanyának.
A mint térdre hajolt, megzörrent fegyvere, s tompán
És döbbenve adá megütődött paizsa hangját.
Megriadott a hölgy, és némberi szíve dobogván,
Mint a vári harang, mely csenge halálra menőnek,
Hangos ütéssel adá bal hírűl háborodását.
De hogy az ifju szemét, és látta habozva leomló
Fürteit a kövön, és esdeklő arcza beszédét,
S lágy fiatalságát, mellyen mint réti virányon
A felhőtlen hold, ártatlansága mosolygott:
Szánakozásba vegyült félelme, s időtlen alakjai
A képzelt bajnak zavarodtan oszoltak eszéből:
S mélyen, az érzetnél mélyebben, egy ötlet, egy álom
Villana meg lelkén, tilos a bírálatos észnek,
És elenyésztekor a kegyszívnek, mely szüli, fájó.
De tünik, és nyomokat nem hágy az erőtelen álom,
Elvesz az ébredt ész sugaránál, s a deli nő szól
Nyájasan ifjúhoz, s minden szava tiszta szivesség:
«Ifju, ha nem csalatom, jövevény vagy, messze lakóknak
Vére, szerencséddel honnott megférni tudatlan.
Szólj, javadúl mi lehet, mit kíván hosszas utadnak
Fáradsági után, mint látom, csüggeteg elméd?»
A gyermek pedig álmot ohajt, tusakodva magában,
Álmot, ezen látás gyönyöréhez örökre hasonlót,
Mely ne mulandóság, ne idő játéka, de lenne
Megmaradandólag lelkének adatva sajátúl.

Fölkel azonban, utó szavait hallvája örömmel
Angyali szép nőnek, s hozzá így ejti beszédét:
«Áldott légy, deli nő, áldott a föld is, az ösvény,
Mellyen, hogy meglátnálak, s a sorssal azontúl
Megbékélhetnék, hozzád hagya jutni szerencse.
Sok napot, és még több boldogtalan éjet utaztam
Úttalan út rögein, s embertelen árva határon;
S mellyet imént mondál, a legjobb szív adománya,
Kegyszavad oly régtől egyedűl jártomban az első,
Mert egyedül szeret a pusztult ház gyemeke járni,
S boldogokat ragyogó bőségben látni nem örvend.
Oh csak egy elhagyatott rejtek, csak egy enyhet adó szó
Jusson házadban a sok bajt tűrni menőnek,
Ujra erőt veszen, emléked szentség lesz eszében,
S mint eddig, gyászszal nem fogja bevonni világát.»
Szóla, s nehéz feje sok gondtól s új gondolatoktól
Meghajlott bal válla fölé, nap ütötte kalászként.
De Zenedő az elandalodót fölemelte szavával.
És szállásra hivá, táplálatos étkeket és bort,
És ada sok szép szót hozzá, melly életadóbb az
Éteknél, s lélekneveIőbb a tályai bornál.
Így kipihente magát, és kezde vidúlni az ifjú.
Orbai Kálmán volt, a rég nagy hírü Kupáknak
Törzsökiből végső s Ugodokkal ükére rokonság.
Nem tudhatta. Setét alakokkal az ősi regékből,
Mellyeket atyjától hallott, vala lelke borongó.
S már különözni mesét nem birt elméje valótól,
Mert gyermek vala még mikor atyja leszállt az apákhoz,
S anyja szülő kín közt halt el siratatlan előtte:
Árva korán, idegen házaknál tenge, s hideg kéz
Nyujta nehéz eledelt a sokszor sírva evőnek.
Így nőtt, így serdült, s most így hordozta tizenhat
Éveit a földön, s nem lel vala rajta rokonvért.
Benne az egy lélek, más nem volt semmi atyáról,
S szökve csak egy paizsot mentett meg az ősi falakról,
Mely portól feketedve, s borús vala régi jelekkel,
S kardot, az ütközetek villámát hajdan. Ezekkel
Mindkét-féle szerencsének harczára megindúlt.
Mindezeket, s a mit rideg után tűre, tapasztalt,

Esti komoly csendnél elmondta beszédes ajakkal;
S szánák és szereték hallói: de monda csatát is
Hunyadi tetteiből a mint tarkázva regékkel
Múlt napok álmaiból meg-megfordúltak eszében.
Néha pedig tévedt szemeit Zenedőre felejté,
S végzeni nem tuda kezdett szót. Mosolyodva meginté
A deli nő akkor; s hallgatta regéje csodáit:
A ragyogó haju lányt, s a tündérkerti szerelmet.
Nap nap után így mult; Orbainak három örömnap,
A negyedik nap fegyereit vizsgálta Ugodnak;
Kedve lön oly fényben mint fenn azok, égre ragyogva,
Látni magáét is, s tisztítani kezdte leülvén.
Elsőbb is kardjára hozott munkája derűlést,
Mely, mint nagy köd után kitörő nap, régi homályból
Úgy emelé ki hegyét, s öldöklő éle világát;
Egyszersmind szép markolatán a gyöngysor előtűnt;
És örvende szelíd sugarának az ifju. Azonban,
Hogy paizsára került a sor, borzadva tekinté
A szigorú jeleket, gyásznak gyászképü betűit;
S a mint törlögető keze végig surrana rajta,
A falról hozzá le-levillant pajzsa Ugodnak.
Majd ezt majd meg amazt vizsgálván kémszeme, látá
Végre csodálattal, hogy párt lele hajdan időkből.
Lelke merengő lett; rokonát képzelte Ugodban,
S hordta bizonyságát balján, a gyászjelü vérten,
De szive mást keresett. Szégyen tiltotta rokonnak
Vállaltatni magát, a dústól árva nevetlent.
«Majd ha nevem Mátyás ajakán fog zengeni, úgymond,
S a haza, mint idegen, nem zárja ki híremet, akkor
Lássanak itt; vagy mint kiömölt víz folyjon el éltem,
És ne legyen nyoma elboruló szép ősi nevemnek.»
Elszánt lön hamar, és röviden készűle nagy útra;
Még is az elválást nem tudva kiállni, levélben
Szíve nehéz napját így írta le szép Zenedőhöz:
«Elmegyek; így megyen a leidézett lélek az égből,
Angyali nő! tőled megyek el sorsomnak elébe,
Mely mikor álmadozám, villámban ereszte vezér fényt,
És megrendített; de von elvíhatlan erővel,
Mellyet imént feledék, hosszabbá tennem az útat.

Oh te, ki tisztább vagy mint szó mondhatja, kinek szép
Élete folytában legrosszabb tette is áldás,
Angyali nő, ha időtelenűl szállok ki, ne vádolj,
Hogy búcsúzatlan hagyom el gyötrelmeim enyhét;
Hogy mikor útra megyek, nem nézhetem a lekötő szem
Bájait észbomolás nélkül; hogy gyenge szemem fél
A napot, oh téged szépségek napja! bevárni:
Mert láz lelkem, ez egy lélek, kiszakadna belőlem.
Ím én semmi, az élet nagy könyvében üres lap,
S szél játéka vagyok, mint pusztán vad fa viharban,
Még is ohajtásom marad itt, nem jő velem útra;
Ott eped egyházad küszöbén s ne feledj el, azon kér,
Hogy nemzetségem ki van is bár búmra törölve,
Még legyen, a ki nevem hírét meghallja, ha élek,
S mondja: Szegény gyermek méltó vala, hogy befogad-
Még sokat irna le andalgó elméje tanácsán, [jam.»
De fut az éj, a szárnyas idő hatalommal idézi.
Útnak ered, s az irást köszönetnek hagyja jeléül.
Mint ha madár szabadúl, mellyet lép tarta, szegénynek
Sok hímtolla fogó gyöngyön ragad, ő megy azonban
És örvendi szabad szárnyait suhogatni; de még fáj
Új sebe, elragadott tollát még sínli magában:
Így mene Orbai, ott veszvén szive Széplakon; ifjú
Lelke azonban örült a szép hajnalnak, az erdők
Halk suhogásainak. Viruló völgyekbe lenézett,
S látta kies téren Bonyhádot messze határos
Falvaival, s délről szomszéd patakokkal övezve.
Andalgása között madaraktól kére jövendőt;
Fenn dallának azok, fiatal bogon ülve fölötte,
A napot, a nap arany sugarát várván, de közöttök
Sirva nyögő csalogány bús szót zendíte, s az erdőt
Eltölté, csak imént szökevény társára, panaszszal.
Minden utána hajolt, és sok sirodalmas ajaknak
Fájó szózatival hangos lön az erdei mély csend.
A gyermek fájdalmak ölén ringatva reményeit
Hallá a dalokat, s még inkább andalodott lön.
Így haladott; s tova tér és hegy maradoztak utána.
Már jöve vissza dicsőn, ha dicsőség porba leverni
Orrablók seregét, a hős Ugod. Elborulának

Ellenségei a honnak, letöretve vasától.
Társai örvendék szép bátorsága jutalmát;
Áldák a mentett lakuak. S a mint mene végig
Falvak előtt, vagy büszke nemes várának előtte,
Sok szép szem daliás menetét kísérve csapongott
Gyors nyomain; s tetszék a bátor férfi sokaknak.
Sok dícsérte lovát, sok azon könnyűded ülését;
Fegyvereit mások, ragyogókat sok hadi tettel;
Mindnyájan pedig őt, a bátor lelkü segédet.
De fekete szárnyát fölemelte az átkozatos hír,
Nem tartotta magány, erdőség nem vala gátja;
Jött hegyen és völgyön, s hazugúl így suttoga szerte:
«Ím mi jeles hős ez! kár hogy míg messze vesződik,
Honn jövevény gyermek, korcsok nemzője bitangol
Szép örökén, s bűnnel fertőztet régi nemes vért!»
Megrendűle Ugod hallván, s a benne lakó szörny,
A féltés, fölemelte riadt lelkében alakját,
Csillapodott azután. De nem ész, a büszkeszivűség
Győze baján: «Maradok, mondá, ne gyanítsa leső szem
Hogy van okom megitélt házamhoz visszasietnem.»
S úgy lőn. Balra hagyá Szekszárdot régi falaival,
S hol most fűnevelő halmát mutogatja Leányvár,
Puszta lakatlan domb, ott akkor büszke falakkal
Messze fehérlő lak palotáiba készüle térni,
S várni, mig árnyékát boruló lelkének elűzné.
Már mene, a hol az út befelé nyita kurta tekervényt,
S mint száradt fának még élő ága, virágzott
Sok fiatal hárssal, mellyek mind két felen őrként
Álltanak, és suhogó lombbal vendéget idéztek.
Mert szivesen a vár két agg szüze, minden utasnak,
Kit vihar ért, vagy baj fáraszta, nyitottanak enyhelyt,
S gondjok alatt, mellyet nevelének, az ég szemü lányka,
Sok fiatal hősnek befelé fordula futása.
Jósok is, és sebet orvoslók vetekedve valának
A szüzek; és nagy volt bizodalma ezekhez Ugodnak.
S ím a hogy mene, megszökkent s felhorkana méne.
Útfelen a fűből felvillant Orbai pajzsa;
Fáradtan maga benn alvék terebély fa tövében.
Néze Ugod, s poklok játékát vélte; lenéze

Másodszor, s iszonyú lelkét tele nézte haraggal;
S a legijesztőbb vád már nem vala távol eszétől.
Megborzadt, mint elközelítő vészben az agg tó,
És oda zúga lován, s megüté dárdával az ifjat,
Mondva: «Or eb, kelj fel, s alugyál el örökre vasamtól,
Vagy valld meg, paizsom, ha nem orzott, mint juta hoz-
Nem hallá; de futott fél ébren az ifjú; s halálát [zád?»
A fák közt befelé szaladozva kerülte. Nyomában
Vágtata, és megölö dárdát perdíte az űző.
A két agg látá egyenetlen harczban az ádáz
Bajnokot, és az előtte serény lábakkal iramlót
Védtelenűl, s az ütő vasa által szinte veszőleg,
Megszánván bebocsáták őt; de Ugodnak előtte
Félve kaput zártak. Künn, mint sziklába csapott hab,
Áll vala ez, szive roncsoltan. Megütötte dühében
A kaput, és bele tört az erős nagy dárda kezéből.
Rengett az: de nem engede még, s a várfalak ormán
Megjelenék a lány, az időnek régi tanúja,
A legidősebb szűz; s mert mondani kezde jövendőt,
Mély üregű szemeit bel láng forgatta dühülten.
Mint a gyászmutató boldogtalan óra határán:
Elfonnyadt keze úgy állott lemutatva Ugodra,
S míg szólt, szürke haját a szél hordozta csapongva,
Mintha tavaszba telet szálaival akarna beszőni.
Szólt pedig így, s vékony s rezgő vala hangja s halotti:
«Mit zörgetsz, mit akarsz boldogtalan, e helyen? állj el.
Itt csak béke lakik; de te menj el, vidd tova sorsod
Förgetegét, mely homlokodon le van írva setétén.
Vért látok kezeden, mellyet vizek árja le nem mos,
Tűz nem emészthet meg. Menj el, valamerre szemed lát;
Csak ne hazádba, hol a szép nő aggódva reád vár,
Gyász neked, és gyász a bal sors-üldözte, magának.»
E szavakat mondván elhagyta az ormot az agg szűz,
S lőn egyedűl Ugod a haragoknak hagyva, s magának.
Három gondolatot forgat vala lelke leginkább:
Szolgáit fölhíja-e, várt megvíni? vagy a gyász
S szégyen elől haza földéről elfusson örökre,
És soha Széplakot, és a nőt mosolyogni ne lássa?
Vagy pedig elmenjen meglátni, mi dúla sajátján,

S a bűn részesein maga tartson szörnyü birálást?
Erre hajolt; mert asszonyokat megvíni dicsőség
Nem vala, s a bolygás nyugodalmat nem szerez annak,
Kit csevegő hír bánt, s bizonyost még nem tud. Elindult,
Rémületes paizsát, mint vélte, balára emelvén.
Messze kitért, valamerre rohant, a vándor az útból,
S össze legelt vadak a vad elől riadozva futottak;
A szolgák pedig a rohanót száguldva sem érték;
Messze zavart rendben maradának méne nyomától.
Szép Zenedő! jobb volna neked nem lenni születve,
Vagy soha nem lelned féltő szeretődet Ugodban,
Nem hiszen asszonyban hűséget, s hosszu szerelmet:
Eltemet a szörnyű, hogy megrendüljön utánad
Lelke, s szokott útján tévedt elméje ne járjon.
 Kertében szomorún a szép nő járja tekervény
Útait, és az időt, mint rossz vendéget ohajtja,
Míg eljőne az álom utóbb, elrázni magától.
Elmaradó férjén aggódik. Az összeszokott lét
Csak fele értékét, s azt is bánatba keverten,
Birja szegény; s gyakran követűl elküldi szemének
Szép sugarát örömes hírt kémleni távol Ugodról.
Még nem sejti szegény, a jók gyászára veszendő,
Hogy férjének eszét lekötötte az átkozatos vád;
Hogy nem mer dühödő szívvel házába belépni,
S kertbeli bokroknál csúsz el lappangva kigyóként.
S úgy van. Ugod fél, a gyilkos szándéku, magától:
Nem közelítheti még küszöbét, győződni akarván.
Vagy nem hinni tovább, vagy egészen lenni gyanútlan:
Ez forog elméjén, s el nincs választva határral.
Azt gondolja: «Magányában kell látnom az egykor
Üdvömnél inkább kedveltet, ah a csapodár nőt.
Majd ha tanú nélkűl itten, hol véthete, haj! itt,
Hol legelőbb ölelő karját szerelemre nyitotta,
S most idegen névnek fel fogja sohajtani hangját,
Majd ha előállok, s nem mer megvárni szemével;
És ha egyet kérdek, megkérdem: hittelen asszony,
E paizs ősz korból legszentebb hősi maradvány,
Hogy juta más kézhez? Jövevénynek kelle, s mi bérért
Kelle odább adnod, te hitek tapodója, te asszony,

Nem feleség többé, te nevemnek sírja! — s ha erre,
Mint hiszem, a nyomorú nem lel szót annyi ezer közt:
Veszszen el, e vasnak légyen temetője szivében.
S oh ha — de azt nem, Ugod, soha nem fogod érni az élet
Napjaiban, hogy megnyughassál tiszta szerelmén —
Oh ha megérnéd azt; de gyanúk hallgassatok, addig
Nem sietek; nem rontok előbb, mint megtudom a bűnt.»
Így szólt a bőszült. Csendes kívána maradni,
És meg-megmozdúlt remegő markában aczéla.
Látta nejét, s mi nem oly szemmel mint egykor; elomlott
Mint árnyék, minden szépsége gyanúja ködében;
Látta busongását, és monda: nem engemet illet;
A szaladó jövevény hagya bút bűngondos eszében.
Végre megállt a hölgy, hol előbb ártatlan örömmel
Ült ernyős fa megett, s mondotta regéit az ifjú.
Ott bolygó szeme kis csalogány fészkének alatta
Láta fehér levelet gyéren meghintve betükkel.
És levevé; mert milly asszony nem tudni kivánó?
És mi gonosz van ezen? Végig futa rajta szemeivel;
S a mint bús szavait bámult lelkébe fogadta,
Kis könyü, szánakodás szép könyje, lepördüle arczán.
Kisded csep, te öröm s bánat harmatja, mi vagy te?
Vaj? mi vagyon benned mennyből elegyítve s pokolból,
Hogy rontó egyaránt, s áldó tudj lenni, s miattad
Most egy egész élet lemerüljön időtelen éjbe!
Fölkel Ugod. Nem bírja magát, nem bírja haragját:
Összebeszélt szerelem titkát a vétlen irásban,
S bünvallást lel az ártatlan könyü szent elemeiben.
Mint fene szájú ló, viszi a harag, a vad erőszak.
Felcsörrenve megáll, s így dörg le nejére: «Tekints rám,
Én vagyok, álnok hölgy. Ösmersz-e, halálodat engem?»
Haj de ki ösmeri meg, melynek gyönyörében alutt el,
A kiderűlt mennyet, ha be van keltére borulva,
S nap ragyogása helyett, villám szegi barna határát?
A szellőt, ha viharrá lett, ösmerjük-e többé,
Értjük-e megbődült morajában előbbi sugalmát?
Így az elámult nő többé férjére nem ösmer;
Arcza szelídségén nem tud képzelni ölő színt,
S melly eddig szerelem vágyát suttogta, szavában

A rettentőt, a gyilkost, félelme nem érti.
Földön túli világ rémét gondolja. Sikoltva
Megszalad a remegő; s oda rogyna, de vad kerecsenként
Ott terem a szörnyű: s melly ége lobogva dühétől,
A kiemelt gyilkot hölgyének eloltja szivében.
S mint ha pokol zúgná, tompán ily szókat üvölt rá:
«Halj meg, s szégyenedet vidd sírba, elaljasodott nő!
Ott nem lát meg Ugod, ha kesergesz az új szeretőért.»
Ezt csak alig mondá, hogy előtte az áldozat eldőlt:
S szép szeme játékát elzárta halotti sötétség.
Hűled Ugod, s már érzi sulyát tettének. Elég ok
Már nincs a földön, mellyért meg kell vala ölni.
A késő vendég, a bánat, már beköszöntött;
S elhúnyt nyugta fölött sanyarú gondokkal evődik.
Mint sürü felleg után lobog a megütött fa magában,
S nincs zápor többé, mely lángját oltsa vizével:
Úgy egyedűl, és olthatlan tűz lángol Ugodban.
Hosszan néz le s merőn, s a hajnal rózsavilágát
Nem leli, mint ezelőtt, liliomra hasonlatos arczán.
A mozdúlatlan tagokat, s a szótalan ajkat
A hogy látja, kitör küzdő türödelme magából.
Nem szól, és szeme nincs könyütől búvában elázva,
De szabadon vad gondolatok dulakodnak eszében,
Mellyektől nem tud menekedni. — Azonban az elhullt
Kis level ott fetreng. Attól fölserken az ájult
Eldühödött harag, és még egyszer lángol agyában.
Lángszemmel nyeli a sorokat. Végig fut először,
S ismét, s harmadszor; s a bűnszót nem leli benne.
Majd teremébe rohan nyomorúlt! ott mintha keresné
Elmaradott hölgyét. S ím pajzsa setéten alá néz
Képeivel; s megakasztja futó lábának iramtát.
Most már látja világánál a szörnyü tudásnak
A szövevényt. Mi eget dúlt föl, s tett vad keze rommá,
Érzi; s mi érzelem az! mint tépi el élte nyugalmát!
Keble kiég, mint a bel lángtól hamvadozó hegy,
S benne tanyát kétség s szilaj álmok képei ütnek.
Elvesze már Ugod. Árnyékát hordozza futó láb.
A föld ing neki már; maradását nem leli rajta.
Mint hegyen indúlt kő, megered, nem tudja, hová lesz.

Még esze sírja fölött egy gondolat él zivatarként,
Nagy s iszonyú, mint tette, s ez őt hordozza vadonban,
Ádáz farkassal gyakran virrad meg az erdőn;
Gyakran az éjvel jár egyedül, mikor állat is alszik.
Mint bolygó rém jő mult boldogsága falaihoz,
Ott suttogva nevét hölgyének; majd rohan ismét.
S így rövid élte lezúg, mint hirtelen árja viharnak.
Ordas agyú kölykek marakodnak tagjai rongyán;
S szánakodó rokonok nem tudják jegyzeni sírját.

MAGYARVÁR.

TÖREDÉK.

1830.

Dőlve, magányosan áll, az enyészet képe, Magyarvár,
Késő romjaiban. Lejön a szép Kúma hegyéről,
S nem leli nagyságát; elporló néma falaknál
Hajtja vizét szomorún; árnyék sincs benne azokból,
Mely magas ormok előbb az eget csillogva keresték.
Ott piruló hajnal nem, dél sem kelti föl a zajt;
Csende van: éjenként ordítják csak föl az éhes
Farkasok álmaiból; kövein, hol hősök alusznak,
Kósza kigyó sziszeg, és halovány gyom rázza szakállát.
Nem vala ezred előtt, nem két ezrednek előtte
Ily letarolt e vár; akkor volt hire javában,
Harczos Orod nemzettének, Dalmának idötte.
Im roppant kőcsarnok alatt ott nyugszik az ifjú,
Nem maga: karjaiban harczok villámi nyugosznak.
Mély pokol a tenger, s mi riasztóbb fergetegénél?
Ő nem rettegi azt: dühödéseit győzte hajóján.
Járt a fényszerető perzsánál, látta hatalmas
Róma hadát, s viadalmaiból megtérve negyedszer
Marczona Verrestől, kit elölt, hadi jelt hoza arczán.
Hogy megtért, vendégi alatt döbögének az ősi
Csarnokok és teremek; maga is tort jára, vadászott

Kiskori társaival, s örömeiktől zenge Magyarvár.
Mind elmúlt ez is, újra magány foglalta be létét.
Nemzetsége kihalt: kora sírba temetve szüléi,
Húga Zarándnál él. Maga van, mint éjjel az árnyék.
Oszlopain paizsok, s aranyos szép fegyveri függnek,
S elragadott zászlók, Verres zászlója hegyében
Ül komoran egyedűl a büszke tekintetü sólyom;
Szárnya nem is lebben, csak néha riad meg az omló
Kúma zaján, s hegyi szellet után kapkodva vadat les;
Ő maga messze kinéz: kicsiny a tér, mely van előtte;
Lelke rideg saskénт nagy egész országokat eljár,
S kérdi, mi van még ott, melylyel mérkezni ne tudna?
Dobban azonban az út, bajnok közelíti határát
Büszke Magyarvárnak, s míg tart a rajta tünődés,
Ím már ő megszálla, madár lova vesztege, hullván
A tajték, melylyel habzik vala szája, körösleg.
Kék selyem ing lobogott a szélben harczi ruháján,
S hímes ezüst szegetét játszatta az égi sugárral:
Kalpaga barnás volt; de tetőjén inga fehér toll,
S csid vala jobbjában. Arczán, mind mindig, az épség,
S ifju vidámság ült. Fegyverneke, s békei társa
Ez vala Dalmának. Soha ezt búsongani ember
Nem láthatta: vidáman folyt jó vére ereiben,
Szinte miként foly az ormi patak délesti lapályba,
Mely vígan csörög el kis partja virágai közben,
És csak néha, midőn menetét kőhalmok elállják,
Váltja zaját, s vizeit harsány suhogással özönné.
S így vala ő örömest dévaj, s elmésen enyelgő
A békés napokon; de serény a harcz idejében:
Ott esze járt, itt dárdáit forgatta vitézül.
Most hogy elért, megörült, s így szóla Orod fia Dalma:
«Dévaj Igar mi hoz ily későn, s hímzetten elömbe?
Barna vitézt vártam feketés vas lapba borítva,
S ím a nap fiaként tündöklő úrfi közelget;
Nász van-e még Ügödön, vagy tán itt nőszik Igar ma?»
Így szólván fejedelmi kezét nyujtotta Igarnak,
Az pedig elfogadá, s ily szózatot ejte viszontag:
«Nincs még nász Ügödön, sem Igar nem nőszni jön erre;
Téged jő egyedűl üdvözleni s látni hatalmas

Engadiból, s Ugöd erdeiből, hol imez ruha bár mily
Ékesnek lássék, vad fák is termenek illyent.»
Illyeneket szólván, nagy örömmel nézte vezérét,
S híreit elmondá. Szólt a tarkői Zarándról,
Szólt Keviről, a száz teremű Koppánynak uráról,
S hősekről, s deli szűzekről, s országos ügyekről.
Majd tova megjárá a rég nem látta vidéket,
Megfordult fejedelmeinél a kúmai várnak,
Ifjúnál, aggnál, hollóhaju hölgyeinél is,
S kedvet adó vala, és örömes mulatása körökben.
És mikor így hete múlt, nyugatának napja beállván,
Lőn maga Dalmával, nagylelkü fiával Orodnak.
Ejjeledett. Szomorú rémekkel jött el az árnyék
S a zaj sírjánál ünnepleni szálla be a csend.
Még nem tündöklött a menny; de törötten oszoltak
Fellegi, és a nyilt csarnok közepében ülőknek
Lassanként kiderült kéklő szép sátoros öble.
Sárga haját rázván most tünt föl egy északi csillag,
S majd egyedűl ragyogott aranyos lángjával az éjben.
Tiszta világa elől az egek kis fényei bujtak,
S a kibukó holdnak haloványság telte be képét;
Eljött, s visszaijedt odvához az árva sötétség
Szárnyasa; jókor elült keselyűk szálltak ki helyette,
S még egyszer napot, és napfényt keresének az égen.
Látta, s imígy szólott nagylelkű Dalma Igarhoz:
«Haj! Igar! én heverek, s nevető szép csillagom itt van.
Ím hogyan önti merész sugarát a fénytelen éjbe,
Mintha az álomidőt kívánná tenni rövidbbé.
Vagy csalatom, vagy ez a csillag már ösmeri Dalmát.
Szinte midőn Sírász gyönyörű ligetébe merültem,
Igy jöve akkoron is lobogó arany üstöke szegvén
Éjjeli ösvényét, s haza intett kéjem öléből;
Itt vagyok! estenként tünetek változnak előttem,
Kél, szünik a szélvész, a záport űzi verőfény,
Kúma lefoly, s napokat viszen el folytában, örökre
Elvesztett napokat, hullt gyöngyeit a nagy időnek,
Kik, föld kincseivel váltsam bár, meg nem adatnak
Ifjúságomnak, kisded pályámon ez egynek.
S még én veszteg ülök. — De nem így! legyen ez ma utósz

Tettek után török, és munkát ha nem adhat ez a föld,
A pokol álljon elő, avval lesz harcza karomnak;
Hogy mikor a nyugalom napját közelíteni látom,
Lelkem üres ne legyen nagy tettek gondolatától.»
Dalma imígy zárá fellengő lelke beszédét,
S tisztelvén szavait még hallgata társa; de a hős
Nem titkolta szivét, így szólt kérdőleg Igarhoz:
«Bajtárs! hű követője valál mindenha utamnak,
Most, hogy Etel mellett rokonink szomszédaik által
Hadba idéztetnek, bizonyos hír hozza, magadtól
Hallom, napnyugaton dölyfében háborog, és az
Engadiak hírét nem tiszteli a ravasz örmény.
Monddsza, ha völgyeiből kürtömmel fölverem a jászt,
És a büszke magyart dárdák viadalmira hívom,
Menjek-e föl, vagy alá ragadó folyamához Arasznak,
És ha megyek, kísérsz-e megint bajtársi karoddal?»
Erre felelt Igar, és komolyabb lőn arcza szavával:
«Fejedelem! hogy atyád volt éltem gyáma, hogy a hab
Torkából te levél annak mentője, s letarlott
Hegylakomon, tova harczi mezőn jártomban, ovója
Nemzetségemnek, nem elég elmondanom, érzem,
S rút feledékenység soha nem lesz bűne Igarnak.
Menj el azért, valamerre akarsz, valamerre visz a vágy,
Nincsen az a távol, sem sziklás bérczi magasság,
Nincsen az a mélység, mely megfárasztana, harcz, tűz,
Tátogató örvény, s Ármány örök éje, holottan
Lélekdöbbentő ugatással hangzik az őreb:
Mind nem elég szörnyűk elijeszteni engem utadtól;
És még is, ha szabad tanakodnom szándokod ellen,
Jódra hajolt elmém máskép fordítja tanácsát.»
Megszünt, s csillapodást olvasván Dalma szemeiben,
Már szabadabb lélekkel imígy folytatta beszédét:
«A mit Etelközről mond a hir, mind igaz, úgy van
Nyúgaton is, mind elmondottam, azonban Etelnek
Hős ura csak keljen, szomszédai sírba remegnek,
S Engadi még magas a ravasz örmény kurta vasának.
Indúljunk egyedűl: okod úgy sincs menni hadastúl.
A jász völgyeiben, és a térföldi lakók közt
Még szomorognak anyák, még nem vén özvegyek élnek,

Kik Baku tengernek szeleit siralommal egyítik:
Sok deli férfiakat temetett el az éhes ölébe.
Hadd serdüljön az ifjúság: gyakorolja jövendő
Harczaihoz kezeit; de ha mégis kelleni fognak,
Ints, vagy izenj, pillantat alatt nyomaidba suhannak.
Menjünk hát egyedűl, ím hí szép tája nyugatnak,
Hí Terek, és az eget lecsaló szép völgyei hínak.
Erdők és havasok harsány folyamokkal üvöltve
S nyári hüvös patakú ligetek változnak utunkban,
És valamerre megyünk, rokonok szive, honna fogad be.
Vár Keve, s bátyja Zaránd, és a harcz ősze Tugorkán,
Vár magas Engadiban fejrázó Kende, ki ellen
Nincsen erő, nincs hős, a harcznak nincs veszedelme,
A ki ha rázza fejét ellenkezetében, akár az
Ég föld rázkódjék, és azt harsogja: nem úgy lesz!
Oly bizonyos jelt ád s akaratját nem szegi szükség.
Im rád vár ez is, és ösmerni kivánna, ha jőnél.
S mit késsem? tele van futamó híreddel az ország:
Rólad dall a szűz, téged vár titkon epedve
Jász Iboly, a völgyek, s a halmok dísze Homanna;
Csak maga hallgat még a sárga fodorhajas Elvő,
Magzata Kendének. Ligetében rejtve virágzik,
S a köz hír nem mer közelíteni tiszta nevéhez. —
Fejedelem, ha talán csevegésre jutok ma, ne vádolj;
Nem hallgathatom el, meg kellene tudnod utóbb is:
Láttam egy országot, hegyi téren fekszik; előtte
Kék távolban az agg tenger hullámi forognak,
S fodros rengetegek koszorúzzák pázsitos alját;
Fenn a hajnali táj, közelebb szépséggel az éghez,
Mint nyomorú földhöz, meg nem vénhedve virítván,
A boldogságnak szerelemmel nyitja magányát.
Ott mulat a deli szűz. Láttam, s a gondolatoknak
Tengere lelkemben kiapadt szépsége tüzétől;
Megnéztem, s szemeim lekötötten rajta veszének.
Szóltam, s nem voltak szavaimnak hangjai, most hogy
Szólhatok, ezt mondom, s kevesebbet nem lehet immár:
«Rózsánál rózsább, gyönyörűbb valamennyi gyönyörnél.»
Ment, én árnyékát, magamat nem tudva, követtem:
Még az is éj színét nem vette magára: pirongott

Arczai hajnalaként, és visszamosolygani látszék.
S e kis tündért egy örmény-föld-szűlte királyfi,
Egy nyomorúlt Tigrán, epedezve vadászsza szemeivel.
Külföld fajzatihoz fejrázó Kende nem adja,
Még is ez a Tigrán veszedelmes csalfa hitében.
Fejedelem, nem jősz-e alá a lányka bajához?
Jőj le, riaszd el ohajtóit, s ha szivedre keríted,
Mondhatod a napnak: szálljon le alunni! az éjnek
Hogy besötétedjék; maga sárga fodorhajas Elvő
Több neked a napnál, több a szép csillagos éjnél.»
Erre magas lelkün mosolyogva felel vala Dalma:
«Bajtárs, mint sokszor, most is szűk földi határon
Túl járnak szavaid; de nekem, bár mennyibe teljék,
Tetszik ajánlásod; lemegyek, megnézem előszült
Hősünk lakhelyeit, fejrázó Kende hatalmát.
S nem hunyom el szemeim hódító kellemek ellen,
Hölgyeket is nézek. Megnézem, szebb-e Magyarvár
Hattyuinál kebelök. Megnézem Hajnalon Elvőt,
És ha Tigrán ellen karomat kérendi, halálban
Ellensége leszek karddal, dárdával, ideggel;
Többre nem int elmém. Láttam, s tán szebbeket annál
Nem látnak szemeim; de nekem nem csillagom a lány.
Gyenge virág, kebelén még reggel ringadoz a gyöngy,
Színe jön, illata kél, gyűl édessége; de mézét
Méhek, s a csapodár lepkék ragadozva fogyasztják,
Illatit ingadozó örvényivel elnyeli a lég;
A dél jő, s ragyogó gyöngyét lángjával eliszsza.
Lankadoz: akkor már többé nem kedvese a méh,
Pillangók kerülik, s üres a lég árja szagától,
Perkedt szirmaitól szomorodva bucsúzik el a nap;
Még csak az egy szellő, mely kórójához ütődik,
Zeng neki gyász dalt, és az is elhal nyögve tövénél,
A hír tiszta sugár, azt nem fárasztja meg ösvény,
Nem nyeli el mélység, sem alatt nem hagyja magasság;
Szerte repül szabadon, s ragyogása parancsol az éjnek.
Én ez után sietek! kelj, kelj tova csillag az égen,
Dalma fölébredt már, lelkét sugaraiddal ereszti.»
Igy végzé szavait, s nyugalomra betére Igarral,
De Igar így szólt még szerelemmel víva magában:

«Fejdelem a lánykát mért mondád gyenge virágnak?
Szép a gyenge virág; de ha gyöngyét a nap elitta,
Nincs szeme, mely rajtad csillagként telve forogjon,
S mely ha tovább fordult, eged is beboruljon utána;
Nincs haja, melly a bércz ragyogó délesti ködénél
Szebb legyen, és pihegő kebelét őrizze szemedtől;
Ajaka nincs, mellyen csókok szűz hajnala keljen,
S mely napot és holdat tudjon megkötni szavával;
És ha szakasztani mégy, nincsen habi lába virágnak,
Melylyel az áradozó patakon túl fusson előled;
És szive, mely, ha rokon lettél hozzája, szeressen,
Jó szive nincs, melynek dobogása megáldja szerelmed
Álmait, és az egek dörgésit elűzze füledtől.
Fejdelem! a lánykát mért mondád gyenge virágnak?
Szép, hamar is hervad; de dicső is, kedves is a lány.»
A csillag beborúlt, rémeknek hagyta az éjfélt,
S nemzetek álmainak. Szenderg a hírre sovárgó,
Várni az új kedvest szeretője megúnja, s lenyugszik.
Szúnyadoz a rabló; de nem a boldogtalan, az még
Fenn van az inséggel, és nem jön ölelni halála.
Árta ez, a pártus földnek fejedelme, mig a nap
Fenn vala boldog egén, most bús árnyéka magának,
Mint zivatar-kergette levél, bujdossa hazátlan
A neki szűk földet, s nyugodalmát nem leli rajta.
Fergeteget keres a hegyeken, gyász éltet az elzárt
Völgyek ölén, hogy az emléket bele ölje szivéből,
Él az azonban még, és halni nem engedi őtet.
Most is, mint keselyűk, szaggatják őt az ijesztő
Gondolatok, s ősz fürteivel hajtják ki az éjbe.
Kúma sötéten foly, közepett csapdosva haboktól
A nyomorúlt ember kormánytalan űli hajóját.
Látköre barna homály, szeme, lelke halotti sötétség,
Keble kiégett hegy, melyből mély tompa morajjal
Szózat emelkedik, élőknek, holtaknak ijesztő:
«Hajtsatok el, viharos tengerhez hajtsatok engem,
Oh ti sötét éjnek habozói, hogy ottan az örvény
Nyeljen el, és ne csekély habban, hullámban enyészszem,
Hogy magasan fekügyék a vízbércz lelkemen, annak
Vad zuhogásaitól siketűljek, hogy, ha fölöttem

Nemzet pusztúl el, vagy esik rabigába, ne tudjam.
Ott ha az égő nap föl akarna találni, ne leljen,
És ha kivánnám én még egyszer látni, ne lássam! —
Vagy minek is láttam? Te sötétség éje borúlj el,
Bús alakod ne legyen mint lelkem alakja világosb.
Mért lelkem gyászhoz nincsen szoktatva? Miért lelt
Inségnél egyebet, hogy most, mikor abba merűl el,
Képzete a nagyról, s hogy az elmúlt, búja ne volna?
Vagy hol van, ki velem tudjon mérkezni panaszban?
Atyja halálán sír? Az atyát én láttam elesni
Agg hófürteiben, s bűnöm vala benne, hogy elhullt:
Átka maradt rajtam. Szép hölgyet veszt vala, s kedvest?
Kettőt vesztettem, a földnek gondolatánál
Szebbeket, és jókat. Szivemen hervadtak el és most
Csendes Araltónál nyomorúltan porlik alakjok.
Gyermekit ölték el? Szépen, mint déli pagonynak
Szálai serdűltek fiaim; gyász hajnalom eljött,
S lábam elé gördűle fejök. Iszonyodva elölték
E karok a gyilkost, de fiam nem támada többé:
Mind eltépetten tavazó vérökben aluttak,
S őket nem siratám. Egy nemzet lelke vesződék
Végső napjaival. Szemlélnem kelle veszését,
S csak siratám: többé nem voltam menteni képes.
Itt vagyok, a vas sors kerekétől törve, futólag
Bujdosom a földet, s még halnom nem szabad: árván
Egy gyönyörű lánykám, ifjúkori gyenge sugára
Boldogságomnak, kísér szakadatlan utamban.
Mint sanyarú árnyék, megyek én mellette: szememnek
Fénye csak ő, s csak szemeiben nézelhetem a rám
Nem haragos mennyet. Keze törli le arczomon a bút,
S ajka nyugalmat zeng. Éhemben is ő etet, és ha
Szomjuzom, ő hoz italt kisded tenyerében az érből.
Színem előtt szúnyad, s még egyszer látom az elmult
Örömet álmaitól viduló arczára kifestve. —
Ébred, s ágyamat ő veti meg puha parti füvekből,
S csendes az én álmom, mint a ki örökre alunni,
Mélyen alunni fogok. S ím ekkor kél föl az átok.
Lányomat a rablók álmomtól messze ragadják;
Vég szava borzasztó siketen, mikor ébredek, akkor

Hangzik el a sivatagnak ölén. Ordítva, tapodva
Kérdezem a földet, s zivatarral válaszol, átkom
Fölveri a vas eget: villámát küldi, s nem öl meg! —
Haljatok el ti, kik élők még hallgattatok engem,
De ti kik a sirban lakozátok, keljetek alvó
Színtelen árnyékok, velem itt töltsétek az éjet,
Míg az utált napnak nem hat kebelébe világa.»
Szólt, s a szellemapák iszonyodva huzódtak utána,
Fenn sanyarú rémek szilajon röpdösve suhogtak,
A komor éjfélnek s hangzó kínoknak örülvén.
Dal kel az erdőkön, és a deli Hajnal előjő:
Mennyei gyöngyeiben múlódad földi virágok
Mosdanak, és csillog, s életre vidámodik a lomb.
Hol zuhogó Terek a hegyet, és szép völgye határát
Fölveri álmaiból, ott egymást nézve sötéten
Két idegen lép föl, Csimor, és az ölő szemü Bendeg.
Titkos barlangok lakozói Koros vize mellett,
Kik mint tévedező turulok járnak ki rabolni,
S a puszták ijedelme nevök, s éj színe ruhájok.
Ékes az, és szilaj ifjúság mosolyog ki szemeiből,
Ez haragos lelkét arczán hordozza sötéten,
S szörnyű tetteivel túl áll java élte határán.
Köztök az elragadott Szűbál, szép árva leánya
Hontalan Artának, bárányként lépdegel, és néz,
S minden meglebbent árnyéktól várja halálát.
Szólítják, de szavát a félelem árja megölte:
Nem felel, a felelet búsan vagyon írva halálszín
Arczain, és remegő tagjának mindenik ízén.
Még is mintha Csimort látván jobb volna reménye,
Ahhoz jár közelebb, s kérőleg függ szeme rajta,
És Csimor is hozzá örömest mosolyog le; de Bendeg
Nem türi e látványt. Mint tengeri szörny az özönből,
Úgy üti föl vad mérge magát egyszerre, s szemében
Űl az ölő szándék, lángos karikái forogván.
Erti Csimor, s keze a boton áll, s most hirtelenebbűl
Mint a gondolatok, hatalommal előre rohannak
Som buzogányokkal döngetve halálosan egymást.
A kis lány, mikor e viadalt szemlélte, szabaddá
Lön, s futa bérczeken, a félelmek nyomtalan útain.

Minden másra vakon, csak nem viadalmok ügyére,
Küzdenek a rablók lobogó dühödéssel azonban,
S fegyverök, és fejök, és mellök, kopog a sok ütésben.
Bendeg ütötte Csimort legutószor mellben, utána
Bendeget agyban emez, s mint föld indúltakor egy bércz,
Úgy rendűlt meg ütésétől a rettenetes fő.
Felkaczag erre Csimor Szűbált nem látva közelben,
S mond szilajon : «No ugyan volt mit koptatnod erődet.
Hol van az édes lány, a harmat, az égi virágszál!
Nézd, föld nyelte felét, fele mennybe repűlt el, azonban
Itt van szép nyomain sanyarú árnyékod, öleld meg.»
Így szólt, s még vadan elhangzott hahotája tovább is;
Nem felel erre amaz, de dühűlten fúva haragját
Lóra kap, és minden bokrot földúlna tövestűl,
Csak hogy az elvesztett Szűbált még visszakerítse.
Asszonyalak lebegett a távol déli hegyekben.
Sok keresése után ez tűnt föl előtte, legottan
Arra csavarta lovát; de csalólag el-elvesze a kép
Lombok alá jutván, s foszolékony ködnek alája;
Bendeg elő száguld: országokat adna egy áldott
Szép egyenes földért; de hegyet kell másznia, s keskeny
Úton irígy ágak rángatják tüske karokkal.
Ballag, üget Bendeg, s ezer arczú tarka jövendő
Háborog elméjén; vágtatna, röpűlne; de késik,
S a futamó árvát kegyelem felhője takarja.
Ballag, üget, mint vad morgó bika az aldai réten,
S megleli végre, kit űz; de szilaj paripája megugrik
Hogy közel ér, s maga elborzad, látvája boszúsan
Nem gyönyörü Szűbált, — az aszott hideg elbori jós nőt;
Most nyilik ajka sötét sírként, s így dörgi ki átkát:
«Oh hogy epednél meg! hát téged szürke boszorkány,
Téged, aszott féreg, te hegyek sárkánya, ki hítt le
Tégedet Elborról, hogy most förtelmesen itt állj?
A ki mohos sziklákat eszel, s felhőket iszol rá,
Ferde sivány bocskor, ki magas fészkedben üvöltve
Nőszöl az ördöggel, ki megett sántítva döczög s már
Elfáradt az idő: hogy mersz te megállni, holottan
Gyenge futó lánykát keresek tusakodva? dögölj meg,
S fald be jövendődet, buzogányom mondja: bünös vagy!»

Szólt, s fölemelte botát; de az asszony, egy éktelen óság,
Ellene állt, haja borzadván, s szeme lángba merűlvén,
S tarta varázs vesszőt, mellyen bemetélve jövendők
Képei tűntek elő, jó rossz egymásba zavartan,
Mint föveny, és az arany, mint felhő, s tiszta verőfény.
Ezt suhogatta felé, s ím a vész terhe alázúg,
A viharok szárnyát zápor nehezíti; zuhogva
Hordanak egy tengert, az egeknek régi haragját;
A hegyek is, kik alatt felhők tolakodva morogtak,
S ködtelenűl láták a mindig tiszta verőfényt,
Felleg alatt nyögnek, s szikláikon omlik az árvíz.

A ROM.

EGY ÉNEKBEN.

1830.

Hol Siva végetlen fövenyében lankadoz a nap,
S csendes Araltónak zaj nélkül nyugszanak árjai,
Félre világ robogásaitól, egy puszta lak ormán
Két Isten harczolt elszántan régi haragból.
Első a dúlás komor Istene, Rom, jöve, és az
Elhagyatott lakon, a szélvészek bús palotáján,
Hol szomorú volt a napnak tüneménye, ha feljött,
És szomorú, ha lement, élőt nem látva körösleg,
Merre nehéz ón lábaival sétált el az óság
S a mi előbb fény volt, abból nem hágy vala többé
Semmi csodálandót: — ott Rom kívána tanyázni,
S messzünnen feltolt falakat készül vala tenni
Földdel egyenlőkké. Véd, a ház őre, kiálla
Ellene és mentő paizsán fölvette ütéseit,
A rombolni jövőt nagy erővel visszaszegezvén.
Ők ugyan éjt nappá, nyugodalmat téve csatává,
Mint két béri vivó, küzdöttek folyton az ormon
Ötven egész évig; de azonban győze Romisten.
Égi hazája felé elszállt a puszta tetőkről

A Mentő szomorún, és a fejedelmi gyönyörlak,
A hírben ragyogott Országok háza, leomlék.
Rom pedig a düledék palotán fölütötte tanyáját,
Nagy Siva pusztáin egyedűl őrszellem az éjben.
És ha ki szürke világánál félholdas időnek
Jőne felé, láthatta miként tört oszlopon ülvén
Hosszu szakálla mohát lengették pusztai szellők,
S várkoszorúzta fejét zsibbadt könyökére nyugasztva,
A szomorú sivatagba miként nézett ki merően,
Messze Araltónak látszván hallgatni zugását.
Évekig így és túl azokon gyász gondolatokban
Fárasztotta eszét, s ha talán vész harsoga által
S a föveny országát felvették szárnyai, akkor
Ébrede álmaiból s hullván gyér hosszu szakálla,
Zenge szilaj dalszót és a zivatarba sohajta.
Már század múlt el s még nem jöve senki, az elmúlt
Fénynek hajlékát romjaiban látni, sem útast
A vak eset s bal sors meg nem téveszte s az Isten
Nagy fogadást gondolt, így szólván végre magában:
«Ki legelőbb düledékeimet leborulva köszönti,
Teljesedésbe hozom háromszoros álmait annak.
Boldoggá teszem őt, fogadásom tartja s ez így lesz!»
Szóla s körüljárdalt őr gond kísérve személyét,
S mélyebben sűlyedtenek a düledékek alatta.
Múlt az idő, s untig változtak benne zaj és csend.
Sokszor az ősz Romhoz lemosolyga az égutazó hold,
Fellegeket gyakran látott harczolni s koronként
Dúlva sötét vésznek ment által rajta haragja.
Ő pedig ült egyaránt s kőhalmai omladozának.
De mikoron másod századnak folytanak évei,
S a forró fövenyek pusztáin nem vala szellő,
Harmatot éj nem hinte alá, regtől pedig estig,
Mintha világot gyujtana föl, heven égete a nap;
Ifju kalandor jött egy távol honni vidékről.
Sors és a szerelem nem hagyták béke ölében
Lennie boldoggá, nem harczok förgetegében.
Búva futott a két hatalomnak előle, szivének
Gondjaival s hogy senki ne lássa, ez árva kietlent
Választotta utúl. Melytől nem rettege s mely baj

Annyi ezerből még egyedül vala hátra — halálát
Vélte találnia itt. Lankadtan s lelke-szakadva
Lép vala lassan elé s lerogyott a barna köveknél.
Tüstént fekte helyét meglágyította Romisten,
S ő, nemes Országok feledett ivadéka, lakatlan
Földön erőtelenül feküdött: vas fegyveri rajta
És mellette, nehéz keziből elhullva, hevertek.
Szelleme tükrében feltüntek az álmok azonban,
S láta kies tájat dombbal változva s virágok
Völgyeivel; pásztor tanya volt, kis hajlak az ormon,
Kút csorgott tövinél, gyéren körülötte gyümölcsfák.
A ligetek csendét patakok csörgési vidíták,
Kisded bokrok előtt szökdeltek fürge juhnyájak,
S a vezető ürünek mélyen hangzott ki kolompja.
A nyáj pásztora ő, legkönnyebb póri ruhában
Íjasan és balján teljes puzdrája zörögvén
Köztök járt egyedül, s a nyáj örvende urának.
Ébrede most s mit imént álomnak véle, való lőn.
Legszebb pásztori táj közepett, már távol előbbi
Gondjaitól, bámulva magán és mindenen, ott járt
Nyájai közt, fiatal pásztor sorsverte vitézből.
A vezető ürünek hallotta zörögni kolompját,
Látta vidám ihait szökdelve legelni, s előtte
Minden az álomtól festett tárgy képe jelen volt.
Így élt jó ideig. Gyakran megjárta virágzó
Völgyeit, ormairól gyakran letekinte vidáman,
Távol az elsiető patakoknak lesve futását.
Íja vad állattól s nem erőtlen karjai védék,
S kiktől búcsút vőn, embert nem láta határin,
S elszánt lelkének mi öröm nem látnia embert!
A keserű osztály nem bántá: fája gyümölcseit,
Nyája tejét nem ohajtá el szomszédos irígység,
S méreg nélkül folyt epedő szomjának az ép kút,
Villám nem keresé alacson kalibája tetőjét:
Béke ölén egyedűl állt az, nem lakva bajoktól,
A csend és nyugalom gyönyörének hagyva tanyáúl.
S a boldog szerelem s bal sors feledője igyen szólt:
«Járj kies útaidon, ligetemnek nyája s tenyészszél,
Völgy, te virágozzál, és szellős dombja lakomnak,

Folyjatok el csendes patakok, mérői időmnek,
A koszorús partok kebelén, hogy kelve, lenyugva
Víg csevegésiteket lelkem meghallja s örüljön.
Csak soha embertárs s ember szűlője, az asszony,
Meg ne zavarhassák ridegét e néma magánynak.
Nem! soha emberi nép e tájat látni ne jőjön!
Jobb társak nekem e szédelgő nyájak azoknál,
És e néma mező, s fedezője az égi derűlet.
Vajha szemem még mindezeket láthassa sokáig.
Vén fejem így a béketanyán fáradjon el egykor,
S testemet a völgy harmatozó ivolái födözzék.»
Szólt s az üres levegő kebelébe fogadta beszédét,
És elenyészni hagyá a térnek végtelenében.
Így tölté az időt, ura és uralója magának,
S éle remény- és vágytalanul, nézője futamló
Napjainak; de soká nem tarthata békelakása.
Lelke hamar betelék örömeivel az egyszerü tájnak,
Kis laka, nyája s az egy környék, a mindig egyenlő
Hajnalok és estvék unalomnak tárgyai lőnek.
Még az örök tavasz is, mely nem sorvasztva teleknek
Vészeitől ligetén folyvást zöldel vala, bántá.
A kipihent szívnek megjöttek előbbi reményi,
Visszakivánkoztak tova pártolt vágyai: embert
S ember-lakta vidéket kért a puszta magányért.
Mint partot haladó folyam árja, zajogtak agyában
A raj gondolatok s nyugodalmat lelni hiába
Mentenek el, mind a nélkül tértek meg urokhoz.
Egy vala még kisértetlen s azt tenni megindúlt.
Elment a romhoz, leborult a barna köveknél,
Ott elszúnyada és feltünt a második álom.
S lát vala álmában bérczekkel büszke vidéknek
Sziklafejű csúcsát vetekedni egekkel: az erdő
Méla, borús folyosóival, és — hol az álmadozásnak
Szent országa van, agg lomboktól rejtve világnak,
A hova ormairól forráshoz jára le a vad,
És egyedül zavará robajával az alkonyi csendet:
A titkos teremű völgyek megnyíltak előtte.
Bérczi sorok hátán folyamok harsogva futának,
S a hegy alatt szélt és hosszatt meghintve falukkal

S a falu népeivel, gyönyörűn zöld róna virított;
Közben egész tájnak látója, az úri lak állott,
Büszke toronyviselő tetejével messzeragyogván.
Ő pedig a miket elláthat vala, völgynek, oromnak
És ura leggyönyörűbb rónáinak, ébrede s lelkén
Vágya betölte után, az öröm szilaj árja csapongott.
Mint idegen földön hosszú utazásban idõn túl
Elmaradót, fiatal szolgák és szolgaleányok
Üdvözlék urokúl s az imént bús ifju, lakója
Pusztai kunyhónak, népes palotában örömmel
Szálla meg és fényes pályát ígére magának.
Ólaiban paripák, szél s tűztől vemhes anyáknak
Gyors ivadékai tomboltak; s kürt, fegyverek álltak
Termeiben, czélhoz repülő szolgái vadásznak;
Csűreit eltartó gabonával rakta meg a nép;
Lélekadó bornak tele volt nedvével az albolt,
S ménesek és csordák legelének szerte, sajáti:
Dús gazdát mutatott a ház, urodalma hatalmast.
  Nem volt késedelem, vendégei jöttek; az ifju,
A tehetős gazdát szomszédok s messze vidéknek
Vándori látogaták. És ő nyílt kedvü barátja
A fiatalságnak, tisztelni tudója az érdem
Őszeinek, minden rendnél ösmert vala s kedves.
Háza szilaj kedvnek lett víg fogadója, kaputlan
Udvara vendégért látszott mosolyogva kinézni,
S szüntelen a járt út hoza és vive látogatókat.
Gyakran az ifju sereg fölment harczolni vadakkal
És a szarvas ünő és sokbogu híme, az ugró-
Zerge, s ki szellőként fut, az őzfi, lehulltak az ifjak
Vesszeitől; s ha ki sárga vadat, vén bojtos oroszlánt
Kergete föl, ha szilaj párducz szökkent meg előttök,
Vagy makevő kannak hallott robogása, erővel
Állt az erő szemközt s ellentállása mulatság
S kéj vala szívöknek. S mi gyönyör volt inni patakból,
És ha ki eltévedt, a kürtszó lassu nyögését
Messzünnen jött szél szárnyán elfogni s utána
Váró társainak fáradtan jutni körébe;
Ott lejtős halmon pázsit nyoszolyára pihenni,
S vígan elosztozván nem finnyás étkek ebédin,

Hallani másoktól és mondani tréfa beszédet:
S hány nyilat és mint vitt hátában el a makevő kan,
A kőszáli szökő mint hulla le szökte felében
Nyíl ütvén derekát, a párducz merre osontott,
És az oroszlánnak fene bőgésére ki rémült;
Illyeneket hallván zöld halmon látni terülten
A széllábu bikát, hűvös források ivóját,
A hogy hátravetett szaruval még mintha szaladni
Vágyna, merő szemeit dőlesztve kinyúlik, eláradt
Vére halálszerző sebből szivárog azonban
S a rohanó lábnak nincs többé semmi hatalma.
Így mulatának ezek s a bérczhát zenge utánok!
Ha pedig a vizes ősz s zivatar-nyargalta mezőkön
Nem vala dísz többé s a kedv a társas örömmel
Szűkebb térre szorúlt, termeikbe vonultanak akkor
S vagy tündér regeszón függöttek egy éltes ajakról,
Vagy vigadó dallal hallottak hárfai zengést,
Hol gyönyörű lányok legszebbike horda piros bort
S a szomjnak nevető kellemmel tölte kupákat.
Végig mindezen a szabad úrnak kénye csapongott
S kezdte hanyatlását. Nem elég volt lennie dúsnak
S játszi barátságot és látnia szolga szerelmet:
Szíve rokont keresett s szívet melly érte dobogjon.
Tág urodalmaiból egy hely vala kedves előtte,
A zárt völgy; ott ő kisded halom oldala mellett
(Vérlobogó volt a halmon, zászlója halottnak)
Láta ülő lánykát szomorú gondokba merülve.
A halovány bánat gyászolt szépséges alakján,
És leomolt hajait szabadon ragadozta futó szél.
De gyönyörű fiatalság volt minden tagon és a
Bánat után sanyarú nyomait nem hagyta sötétség:
Tetszett a gyász és a gyásznak szép viselője.
S már közelíte, verő szívvel, készítve vigasztó
Szózatokat; de ijedt őzként fölrebbene a szűz
S merre borongós utczáit megnyitja az erdő,
Elvesze a lemenő völgynek végében. Utána
Hasztalanúl sietett, nyomait sem lelte az ifjú.
Így sokszor jöve a völgyet s a völgyi leányzót
Látni, haszontalanúl vágyván az előle futóhoz.

Honn az egész élet megfordúlt. Vizsga cselédi
Kedvtelenül láták megtérni s ha honn vala, búsan
Ülni s merőn és szótalanúl távolba kinézni.
Társai elhagyták a tőlök visszavonúlót,
S ő egyedűl a völgy szeretője s a völgyi leányé,
Nem vágyott rájok s a ház csendes vala és bús:
Csak maga a háznak rémlelke dobog vala benne,
S hosszu sohajtás volt szívének néma beszéde.
Majd hogy az oly sokszor látottat bírni reménység
Nem csalogatta tovább, elhagyta kevély laka táját,
El gyönyörű rónáival a bércz rengetegét is,
S túl azokon szomorú düledéken lelte Romistent.
Fáradtan leborúlt kövein s jött harmadik álma.
S mit látott, mi kivánt tüneményt, mely ritka szerencsét!
Állnia gyászdombnál látá a völgyi leánykát
Búja siralmában, mint rég vala állni szokása,
Majd hogy sejte tanút, félénk szaladásnak eredni,
Ő pedig a szaladót, mint könnyű felleget a szél,
Űzte merész lábbal s a sír környében eléré.
Ott a mint epedő ajakát hév csókra kinyitná,
Ébrede s álmainak nyilt szemmel látta valóját.
S még kétlé, még féle, hogy álmodik és zavarában
Szólni tudatlan volt; de örömmel láta leomló
Fürtöket a pihegő kebelen fodrokba szedődni,
Láta dicső szemet, a léleknek mennyei tükrét,
S halla patak zengésü szavat, szerelembe merítőt
A szív hangjaival. S a szűz, mint a ki örömmel
Futna s marad, ha utól éré szeretője örömmel,
Két gyönyörű ajakat nyita meg s így szól vala hozzá:
«Haj! boldogtalan én, mi kegyetlen kéz zavar engem
Gyászom napjaiban? s te ki vagy, mely föld nevedéke,
A ki, mikor jövök és mikor elmegyek, anda szemekkel
Bánatomat lesed és könyeimnek hulladozását,
És nem hagysz egyedül lennem gyászomban az édes
Testvérért, nem hagysz siralommal nála mulatnom!
Őt nekem, a gyönyörűt, egy atyától jó anya szülte
S ketten az emlőről tehetetlen gyenge leánykák
Függöttünk csecsemők. Remegő lábakkal egyenlőn
Kezdtük az életadó földet tapdosni s erőtlen

Szókat együtt csevegénk (mondják) még gyermek ajakkal.
Majdan serdűlők, játékon nőve örömnek
Társaivá, e völgyhöz együtt járánk le virágért,
Itten együtt fűzénk, koszorút a zsenge tavasznak;
És gyönyörű volt ő, s örömem s öröm én neki míg élt;
Most pedig itt hervad megemésztő pornak ölében,
S árva keservimnek meg nem hallgatja nyögésit.»
Így szólt a testvér elhúnyt testvére poránál,
S szép feje megnehezűlt búval kebelére lehajlott.
Erre varázsoltan vesztegle az ifju kalandor
S vétke gyanújában csak alig vala szólani képes,
Szólt pedig így s mentő szavait mondotta rebegve:
«Engedj meg, te keservim után megadója szivemnek,
Engedj meg, gyönyörű, ne nekem, sok kellemeidnek;
Mert csak azok ragadák hozzád tündéri erővel
Lelkemet, és a lélek után e szolga tagoknak
Késni lehetlen volt. Jöttem, mert kelle s az észnek
A szív láz zaja közt nem hallott semmi parancsa.
De ne legyen gondod, gyászodban senki ezentúl
Meg nem háborgat: szent az mindennek előtte.
Csak ha ki jősz, ha siralmid után haza térni megindúlsz,
Engedd a leghőbb szerelemnek járni nyomodban,
Hogy veszedelmektől ójon, hogy lássa szemednek
Fényeiben sorsát mosolyogni; s ha bánatod enyhűl
S képes léssz ön búdon kűl hallgatni panaszra,
Akkoron elmondom, mi nehéz gyötrelmek emésztik
Ifjú napjaimat, mint nem lehet élnem ezentúl
Nélküled, és mi halál küszködnöm csalfa reménynyel.»
S úgy lön, mint mondá. A gyász órái lefolytak,
S enyhűlt bánat után szerelemről halla varázsos
Szókat az édes lány s ellent nem mondhata szíve;
Abban az új vendég az örömnek nász seregével
Megszállott s az egész házat fölverte zajával:
Győzve lön és oda adta magát szeretője szivének.
S a szomorú palotát, az urával búba merűltet,
Újra robaj tölté; a fény bele szálla ragyogni.
Mindünnen koszorús lánykák, velök a vigadó nász
Jöttenek ünneplő díszszel s a völgyi leányka
Rózsa szemérmében gyönyörűn fellépe közöttök;

És áthágta rideg küszöbét, még gyenge menyasszony,
A nőtlen háznak, s örömet vive abba magával:
Kedv vala künn és benn s a kedvnek tapsa körösleg!
Mindennél inkább pedig éreze üdvöt az ifju,
S a szerelem karján kipihent sok régi csapástól.
Kétszer az álom után már láta világi szerencsét:
De boldog vala most s gyönyöreinek kútfeje háza.
Évek után fia is serdűlt, szép mása virágzó
Anyja vonásainak, atyjának mása erőben;
Új öröm és a boldogság hű záloga köztök.
Jaj neki! hogy küszöbén túl hagyta csapongani vágyát!
Várost és falukat ment látni a azokban az élet
Búját és örömét; s vizsgála, tapasztala mindent.
Egy népet lele, mely gyéren vala s lelke törötten
Ősei honjában mellyet megronta örökre
Harcz és visszavonás. Termékeny ugarban ekéjét
Hasztalanúl vezeté, nem örűlt munkája dijának.
Átok volt az egész földön. Másnak vete a kéz
S másnak gyüjte kepét. A tőt más mosta veríték
Csöpjeivel, más itta borát nyugodalma helyében.
Még az erős folyam is, mely gáttalan úton alá foly
S önként ontja szabad vizeit, idegennek adózott;
Dús arany aknáját idegennek nyitta meg a bércz —
Ily népet látott, a pártus népnek utóját
Látta; de rajtok persa királyt és persa hatalmat.
S újra sötét gondok dulakodtak lelke nyugalmán:
«Im mi derék nép ez, gondolta törődve, mi méltó
Istennek képét a nap láttára viselni,
Még is mely nyomorú, mint van rabigáig alázva.»
S már elméle hogyan gyüjtsön hadat, a had után mint
Tégye virágzóvá népét s a földet alatta,
Őseinek földét. Komoran tért vissza s tünődve,
S a megijedt háznép alig ösmert szótlan urára.
A szép hölgy kérelmeinek zárt keble ki nem nyílt;
Régi vidámságát meg nem hozhatta szerelme,
Gyermeke látásán örömes mulatása rövid volt,
Honn vala hontalanúl: lelkét nagy gondjai bírták.
Már had-gyüjteni ment, már társat idéze segédül
S a nép harczának titkon forralta veszélyeit:

De legelőbb az öreg Romhoz járúla tanácsért
S vágyaihoz képest még kére negyedszer is álmot.
Új kérelme szavát a Rom hallotta haraggal
S engede, kényén túl adván s fogadatlan az álmot;
Ah nem vágyaihoz képest, azok ellen adá meg.
  Álma kietlen volt, szomorú és puszta sötétség.
És nem láta, de borzasztó bús hangokat érte.
Két roppant hadnak távol hallotta csatáját,
Hallott szembe vivó sereget ordítva lehullni
S kardcsengést, megütött paizson nagy dárda törését
S úrtalanúl szaladó paripáknak bús dobogását,
Végre halálhörgést s zajt; többé semmit azontúl.
Majd kiderült a táj és látta kietlen Araltót,
Nagy Siva bús fövenyein a napnak látta lehúnytát,
S haj mi nem úgy ébredt, mint volt nyugalomra menése!
Álma való képét látá és látta sötéten
Fénylő fegyvereit, hű kísérőit utának.
  Így kele fel s mint jött, tova ment a messze világba,
A hírben ragyogott fejedelmek vég ivadéka,
Nőtlen, hontalanúl, fényes birodalma elesve,
S a rideg országnak szomorún elhagyta homokját.
Rom pedig ült egyedűl és a sivatagba kinézett.

A KÉT SZOMSZÉDVÁR.

NÉGY ÉNEKBEN.

1831.

ELSŐ ÉNEK.

  Még egyszer fölemelte szavát Sár róna vidékén
S hosszu nyögésekkel, mineműk a haldokolóé,
Megszünt a zivatar. Csendes lön mélyen az alkony,
És kijövének az alkonynak szeretői. Csapongva
S földet korholgatva röpült a fecske magányos
Andalgásaiban, s eleségül gyenge fiainak
Kis férgekre s fűben pihenő bogarakra vadászott.

Mely rémülve buvék, hallván a dúlakodó vészt,
Zöld kapujánál ült immár a kis tücsök és víg
Társaival vígan feleselt egyhangu dalokban.
Hallott a dongó buta kóborlása is, a mint
Meg-megütődve rideg hangját elszegte koronként,
S lomha nehéz szárnyon szomorú zúgással odább kelt.
Messze pedig, hol völgyeiben maradozva foly a Sár,
S késő habjai közt resten nyujtózik az omboly,
Bús panaszát az uszók négylábú serge zokogta,
S a vizek országát idegen hangokkal ijesztvén
A bikatorku bölöm durván felbőge; csak embert
Nem látott e táj. Ember, ki az estnek örüljön
És szenderre csaló összhangját értse gyönyörrel,
Ember nem jön elő. Sámsonnak háza miért van
Most oly rajtalanúl? A nép, mely benne zsibonga,
Ünnepet űl-e talán? Vagy puszta-e s néptelen a vár,
A daliák fogadója s merész küldője csatákra?
Vagy ki az, a ki sötét fegyverben a belteremekből
Lélekdöbbentő léptekkel előtör, az ifjú?
Mért az egekbe kiáltó bú réműletes arczán,
S vérkönye megjegesült tükrén az iszonynak alakja?
Ah Sámson fia, későn van megtérni csatádról,
Jó Tihamér! késő meglátnod az ősz atya házát,
És látnod mint lön néphonból árva halommá.
Mit használ neked a diadal dühös Ottokar ellen,
Mit használt lenned győzőnek bécsi Rudolfért,
S László híre neked? Megtérnél íme rohanva
Hogy hamarabb honn légy, megjárnád szárnyas örömmel
Ős lakod utczáit s nincs szemközt a ki találjon,
Vágyva beszállnál s a házban nincs a ki fogadjon.
Mit használ most a nép-hagyta falakra kiállnod,
Megtépett hajadat felszórnod az égiek ellen?
S emberölő kezeiddel erős vas melledet ütvén
Borzasztón az alélt csendet fölijeszteni ismét?
Mit használ dúlnod magadon kora gyászra jutottnak?
Ságon azért vígan laknak rontóid; apádat
És az egész családot kik elölték, a fene vívók
Osztoznak kímélt javadon. Ságvár ura örvend,
Vad Káldor, hogy társ nélkül dús háza ragyoghat,

Hogy, ki öreg daczczal várának tart vala ellent,
Már nem sérti szemét a szomszéd sámsoni háznép.
Hol most Ság borait termeszti, hol Urhida dombján
Sok munkái után viszen a nép sárga gerezdet,
Ott a Káldorok, itt Sámson vérsége tanyázván,
Két ház volt régtől szomszéd a róna határon,
Régtől ellenség, dühös és békülni tudatlan;
Hol, valamintha velök lett volna születve, fiúról
Szálla fiúra harag s nem szűnt rombolni; de évről
Évre nehezbbé lön; mert megtorlatlan ölések
Adtak ölésre okot vég nélkül s vad sziveik közt
Rémítő emlék állott alkotva halálból.
Majd egy atyát kellett megtorlani, érte adóúl
Szép fiatal bajnok hullott el, egy ép deli testvér
S mellettök nép számtalanúl. Nem tette szeliddé
Őket sem nyájas szerelem, sem férfi barátság,
Sőt dúlt a szerelem s vaddá lett, mint az oroszlán:
És vagy káldori szűz vagy sámsoni gyenge leányzó
Lőn, ha talán tetszék, veszedelmes czélja vitáknak.
És a párt csak csillapodott békében, alattos
Ártalmat forralva, s gyanút nehezítve, ölőbbé
Hogy legyen a zajkor s ha kivált a csendtelen ország
Népfogyató harczát maga ellen vitte, siralmas
Megszakadás lévén (örök átkú sorsa magyarnak)
Akkor nyílttá lett a két ház régi haragja,
S eskü szerint fogadott vértor váltotta föl egymást.
Akkor szüntelenűl lobogott a fekete zászló,
Szüntelenűl új bajrahivás rémkürte rivalgott,
S míg volt kar, míg bajviselőt tuda küldeni a vár,
A rótt bántalmak lerovattanak: új ok, öröklő
Gyűlölségre s boszút nevelő szomszédi viszályra.
Most a sor Sámsonra kerűlt. Egy hittelen éjjel,
Míg fia Lászlóval vendég táborban időzött,
Meglepték a káldoriak, s kiket a lemenő nap
Élve hagyott, a várbeli nép, a visszajövőnek
Nem látá örömét. Elesének az éji had által:
Testeiket máglyán égette meg a fene Káldor,
Hogy nyoma létöknek ne maradjon az isteni földön;
Szél hordá el hamvaikat. De buvában evődvén

Még fenn állt Tihamér s így szólt az egekbe tekintve:
«Végtelen ég! ha üres nem vagy, s ily tettek után is
Isten az országló, hallj meg boldogtalan ifjút
Engem, utósót a vérből, melly íme kipusztúlt.
Hallj meg öröklétű s fogadott átkomra figyelmezz:
Úgy soha sem földön, sem síromban, sem azontúl,
Úgy ne legyen nyugodalmam; örök rengéssel alattam
Ingjon az élő föld; örömet soha rajta ne lássak
És búnál egyebet; ne legyen több birtokom abban,
Mint a sír; de az is keljen fel tagjaim ellen
S vesse ki fáradt csontaimat; lelkem pedig éljen,
Míg élhet nyomorún, borzasztó gondolatoktól
Űzött éjjeli rém bujdossék kínban örökké,
S míg kín van, míg fájdalom él, ki ne fogyjon azokból;
S mindezek úgy legyenek rajtam s átkomra betelve,
Mint én elmulatom megtorlani házam elestét:
Testvérért testvér és házatya hulljon atyáért;
Szolgák szolgáért pusztuljanak, és legyen, a ki
Felmarad a fajból, rabnőm a káldori lányzó:
Lássam szép fiatalságát hervadni buvában,
S hallhassam panaszát, az enyémmel gyászban egyenlőt.
S akkor is én se legyek boldog; de keservben az éltet
S búban emészszem meg, mint illik végivadéknak:
És legyek a házhoz, melynek nincs népe, hasonló.
Mindezeket halld meg, te ki élsz, örök Isten, az égben!
Káldorok ellen imádságát igy végezi Sámson.»
Így szólott gonosz átkokkal nehezítve meg éltét
A boldogtalan, és eljött a vári falakról.
Most még egyszer az elhagyatott teremekbe leszálla,
Megjárá minden szögeit a sámsoni háznak,
S hol mint gyermek örült, hol készüle harczhoz az ifju,
Hol már mint győzőt atya és testvéri fogadták.
A kedves helyeken szomorún andalgva megállott.
Máskor öröm s élet zengett a büszke falak közt
S fegyverrel, kincscsel Sámsonnak háza jeles volt:
Most megdöbbentő csend és lelketlen üresség
Környezték Tihamért s hitető emlékezet oltván
A lángzó haragot, legelőször az ifju szivében
Megszakadott a fájdalom és ontotta könyűit.

Majd tova ment s hogy elért a titkos s szíve-jegyezte
Osztályhoz, melyben laknék, hova vinni reméle
Egykoron édes nőt, bájjal, szerelemmel igézőt,
És hogy ez osztályt is fenekül megdúlva találá
S felforgatva reményörömét: «Nem költetek, úgymond
Nagy keserűn, hiu készületek nem költetek immár:
Sámsonnak nemzetségét megemészti ez a bú,
Tetteit a környék iszonyodván fogja beszélni.»
S egyszersmind elvonta magát a belteremekből
És kezdett szomorú torhoz készülni magában.
Ment legelőbb is alá s a máskor lélekadó bort,
Mostan búnevelőt felhozta egy öblös üregből,
S a tágas palotába tevé. Majd ólaihoz ment:
Ott tejelő barmok s számos paripái növének
Sámsonnak, mint házához méltó vala, mostan
Elvágott kötelek s jászlok töredéki mutatták
A romlást; de belől egy bús szegletben, aléltan,
Mintha urával együtt érezné gyászra jutását,
Állt egyedül dúlt széna között gyors hadviselő mén,
Tér és völgy tapodója, fejét a földnek eresztvén
S hóka fején szomorún szórt barna sörényi lelógván.
Mely, mikoron látá Tihamért, meg kezde vidúlni,
És bágyadt nyihogással urát s fejrázva köszönté.
De Tihamér búval teli bár, új fájdalom által
Álla leverten az állat előtt s szemlélte sokáig
Szótalanúl; fölgerjedvén így szól vala hozzá
Végre setét komoran s fájt, a mit monda, szivének:
«Hasztalanúl hű szolga, vivőm, mig kelle, csatákon,
S most egyedül társam, mindentől elmaradottnak,
Hasztalanúl örömed; nem hogy tápláljalak, és nem,
Hogy gondot, gazdád, pihenő napjaidra viseljek,
Mint rabló jövök én, lovagodból gyilkosod. Eddig
Rettentő hadi munkákban, vér-lepte mezőkön,
Vígan együtt jártunk, rémültelen annyi halál közt.
Bércz, völgy nem vala gát, nem térek távola, győztünk
A hullámokon is s kedvez vala ifju szerencsénk:
S ló rohanóbb nem volt, mint a gyors Fecske alattam
És soha gyávának nem mondott engem is a hír:
Most elzárta sorompóit, szűk térre szorítván

Gyász hadi pályámat; de te is, sajnálatos állat,
Hasztalanúl neveléd buja fűn hizakodva erődet
És kergetted örömfutamással az alkonyi szellőt,
Karcsú száraidat s a rajtad ülőnek alakját
Nem fogják harczjátékon megnézni leánykák,
Nem hős ifjak irígyleni. Kegytelenűl elhullat imez vas
És fogod elkeserűlt uradat táplálni halálra.
S jobb neked, így búsonga tovább, elhullnod előttem,
Mint tolvaj Káldort szolgálnod uradra, vagy ólban
Tengned utált szalmán s szomorú vénségre kinyujtva
Életedet, húznod sanyarú gazdának igáját.»
Így végzé s Fecskét a tér udvarra vezette.
Ott még vérrel elegy porban látszottak az ádáz
Küzdők lábnyomai, a mint dulakodva vesződtek
A feltúrt földnek színén s a messze fehérlő
Házfalakat haragos színnel jegyzette sötét vér.
A remegő fénynél mindezt hogy látta, ujabban
Felbőszült Tihamér, s valamint hajdanta az ősek,
Még krisztustagadók, halmoknál s kisded ereknél
Készültek lóáldozatot bemutatni Hadúrnak,
És fogadást magas eskü alatt fejeikre fogadtak:
Úgy, valamintha pogány szellem bírná, könyörögve
Szólítá a holdat, az éjt, a csillagok ezrét
S a boszuálló Istent és illy szózatot ejte:
«Éj, te sötétség anyja, komor birodalma homálynak,
Csillagok, és te borongó hold, legyetek ma tanúim;
És te, boszúálló Isten, hallgass meg utószor
Esdőt színed előtt: valamint e gyors hadi ménnek
Vére folyand e helyt s azt a szomjú por eliszsza,
Úgy a káldoriak vérét onthassa imez vas,
És míg Káldor lesz, soha vér omlása ne szűnjék.
Éj, s te boszúálló Isten, hallgasd meg ezen szót,
S nagy haragodban az árvának szenteld meg aczélát.»
Így szólván kivoná jó kardját oldala mellől
És a ménbe döfé. Végső rohanással az állat
Felszökkent, hogy ölője vasát érzette szügyében
S vére buzogva kitört; a széllel versenyező láb
Megrokkant hatalomtalanúl. Leterűlt az erős mén
S ködbe borúlt szemeit még egyszer urához emelvén

Lassú hörgés közt vonagolva bucsút veve tőle.
De Tihamér haladék nélkül folytatta kegyetlen
Munkáját (fogadott munkát nem végzene jobban),
Megfejtvén darabokra szelé a vére-veszett húst,
Mint puszták hollója magát táplálni azonból
És tort a megölött vérségnek hamvain ütni.
Majd, istentelenűl, a mellyet elolta gonosz kéz,
A gócz házi tüzét fölgerjesztette s borongva
Terjedezett az ijesztő láng a régi homályban.
Már nagy volt az idő s holdnál és csillagi fénynél
Gyászviselő hölgyként virrasztott a rideg éjfél
Emberek álma fölött; Tihamért nem lepte meg álom:
Bús tornál ült gondjai közt, mint kárhozatos rém;
És a mellyet evék, keserű volt a falat íze;
És keserű, a mellyet ívék, a kedvemelő bor:
Gyász könyük öntözték azokat s nem volt, ki vigasztó
Szóval az elhagyatottnak oszolni segítse
Bánatait, nem volt a min enyhülne keserve.
Néma körül minden s mint a sír, puszta; kietlen
Vissza s előre remény nélkűl a szörnyü kilátás.
Így lakozék Tihamér, szomorú vendége magának;
És a mint lakozék, és a bort itta, koronként
A könyük orczáin hervasztva eláradozának.
Majd az atyát nevezé, majd két öcscsére köszönte
Bús poharat s folyvást sűrű köny hulla szeméből:
«Ősz atya, így szólott zokogás közt, és ti szerettem
Testvérek, kik akár a földben alusztok, akár a
Föld színén szórt hamvatokat hordozza tünő szél,
És ti is, a háznak régen hű népe, vitézek,
E poharat rátok Tihamér keseredve köszönti;
Nem sok időre alászálland közötökbe nyugonni,
S számkiüzött egyedül nem lészen a puszta világon.»
Szólt s a telt poharat legutolsó gyöngyig üríté.
Igyen tarta keserves tort Sámsonfi magának
S véreinek, s gyakran gyüle még bú árja szemében,
Sűrü sohajtásai hallattak az éjfeli órák
Lélekijesztő csendében mint erdei szellők,
Mellyeket a szigorú éjszak megtölte panaszszal.
Végre bor és bú megtörték őr lelke hatalmát

És aluvék álom nélkül s nem tudva keservet:
Holtak sírja fölött így alhatik a letörött szirt,
Mellyet gyász szókkal hint meg faragója; de benne
Hallgat erő s élet nélkűl a néma hidegség.
Feljött a hajnal s Tihamér útjára megindúlt.
Ifju királyához, Lászlóhoz, megy vala, kúnhoz,
Kún hölgyek szeretőjéhez, magyaroknak urához,
S lelte Fehérvárott fénylő sok nagyja körében
Országúl mulatót s így kezde beszélnie hozzá:
«Felséges, hatalomra dicső, fejedelme magyarnak,
Ha valahol Tihamér híven szolgálta hazáját,
S volt valamerre vivéd, hadaidban nem legutósó,
Hallgass meg most és nekem egy kérelmemet add meg:
Épen hagytam el a házat, hol apámmal öcséim
Éltek örömdúsan s tán óhajtoztak utánam,
Messze kalandor után; mostan pedig éktelen a ház
S puszta örök, melynek komor éjszaka nyomja lakóit.
Jól tudom, ámbátor nem hallám senki beszédét,
A szomszéd Káldor szerzett nekem ennyi keservet;
Kérlek azért, törvény által büntetni ne hagyjad
Őt, de megengedd, hogy viadalra kihíjam egyenként
Vérem dúlóit s gyönyöröm lesz benne, ha vesznek.
A ki pedig tán élve marad s engem megöl, annak
Bár gonoszat tett is, legyen érte bocsánat örökre.»
Ezt mikoron mondá, minden bámulta s kesergék
A csata hősei őt, mi különbet azon Tihamértól,
A ki vidor fiatalságban, mint fényes aczél kard,
Tündöklött nem rég soraikban s szembetünő volt
Termeti nagysággal; most ő megalázva keservtől
S éktelenűl állott könyörögve; de szánakozással
Így szólott László, magyarok szép ifju királya:
«Sámson, akarnám, hogy bíznád kezeimre boszúdat,
Meglátná Káldor, mint voltál kedves előttem
S érezné nyomorát, mellyet maga szerze magának.
Am ha szived sürget s gyönyöröd van benne, vasaddal
Venned igazságot, hírlőt küldök ki ezennel:
Az Káldor népét viadalra kihíja egyenként,
S ment legyen, a ki megél; de ha cselt vet s víni egy ellen
Gyáván s nemtelenűl kettőt fog küldeni s többet,

Rája, bizony mondom, országúl küldve leszen had,
S tűz vas emészti meg őt, népét s jószágait egyben.»
Így szólt s mind javalák fényes daliái beszédét,
S tüstént gyors követét a közre hivatta, Kadártát,
És bajitélőket rendelt a sági mezőre.
Hős Tihamér pedig a vízhez tartotta irányát;
Bús bikaként embert kikerülve megyen vala ingó
Partjain a Sárnak, mely sással, rőt buzogánynyal
És suhogó náddal koszorúzva tekerge, holottan
Vándor lápok alatt feneketlen iszap vala s messze
Csilloga, mint az arany, veszedelmes színnel az örvény,
A hova vad fiait a csörgő récze vezette
És a könnyü buvár s a szárcsa merengeni kedvelt.
E helyeket Tihamér sokszor kémlelte vadászva,
Most bujdosva öröm nélkül hágdosta s kihatván
Csak hamar a dombot s megpusztult várat eléré.

MÁSODIK ÉNEK.

Ságon azonközben poharak közt telt zajosabb éj:
Káldor húsz küzdőt vendégele, régi segédeit
Jó, rossz harczainak, más húszan az éji csatában
Sámson előtt hullottanak el; néhányakat ártó
Seb köte, bajtársak részt nem vehetének örömben.
Már lobogott a fáklyavilág s tág öblü teremben
Görnyedezett nagy tálak alatt a hosszu cserasztal;
Körben egy-egy serleg pillog vala s szomju kupákkal
A párló tálak megkörnyékezve valának.
Fenn pedig a falakat fegyver sokasága borítá;
Itt kard függe, amott villog vala hosszu hegyes tőr
S rézveretes száron dárdák mutatának ölésre
Fent ragyogó érczet, mellettök fellegi foltként
Domborodott aranyos szegetével az életovó pajzs
És nyilak és kopják, s a nyilnak szárnyat adó íj,
Függöttek tarkán s vegyesen; réműletes őrűl,
Mintha setét sírból szállt volna ki lelkök, ezek közt
Négy sanyarú ősnek volt füstös képe akasztva,
És az egész háznak megbúsította alakját.
Most a bajnoki nép kezdett gyűlöngni: kevélyen

Jött maga Káldor elől, arczán a fényes örömnek
Hordozván jeleit; de nem ugy érezve szivében.
Már az idő első örömét megkezdte zavarni,
És vétkes dúlási után bántotta maró gond
És bántotta gyanú, hogy, bár titkolni remélte
Tetteit, a hírnek még is szárnyára kerűlhet,
S a már csendre jutott ország megtorlani eljön:
Akkoron ő! — de ezen félelmet visszariasztá;
És tuda, mely nem volt, kiderűltnek látszani kedve.
Jött és elfoglalta helyét. Eljöttek utána
Két elsőbb fiai, Petur és Ipoly, ifju tüzökben
Délczegek, a harcznak, bár millyen volna, örűlők
S több véres hadi munkákban rögzöttek eléggé.
Mindkettő apjára ütött; de szivökben ölő gond
Nem fészkelte magát, vidoran lépének utána
Káldornak s lobogott az erő vad lángja szemeikben.
Jött azután a méla Simon, halovány magas ifju,
Legkésőbb fia Káldornak. Most láta először
Harczot s embervért, s úgy látszék, ifjui lelke
Megborzadt förtelmeitől; soha őtet azóta
Nem késztė mosolyodni öröm, nem kardot emelni,
És pengő idegen nyilakat szállatni szilaj kéj;
Hallgata és atyját titkon vádolta magában.
Két testvére után ő is helyt foglala. Jöttek
Egyszersmind a vér szolgái, kegyetlen erős nép,
Súlyos kardjaikat csörtetvén a sima pallón,
Jött a jász Sundó, legerősebb bajnoka Ságnak,
Mint valamelly oszlop zárván nagy termete a sort.
Mind ezek a bő asztalhoz járultanak és nagy
Zúgás és recsegés közben helyeikre leültek.
Már minden helynek meglőn vendége, uratlan
Egy szék volt Káldor balján, bíborba borított
S gyéren aranyhímes párnákkal. Rajta keresve
Függött minden szem; de leginkább nyugtalanúl várt
Káldor, s a kérdők s felelők közt zagyva zsibongás
Támadván, zajjal betelék a tágas ebédlő.
Ajtó nyílt azalatt s Káldor hajadonja belépett.
Őtet csak ritkán láták a bajnokok; atyja
Óva külön nevelé s tilalom vala szólni előtte

Harczai sorsáról; a két ház régi haragját
Csak sejté; de harag nem fészkele tiszta kedében.
Mint fenn tölgy sudarát a felhők lángfia tépi
S fergetegek száguldoznak sürü lombjain által,
A völgyek violája pedig kijön a fa tövénél,
És nem tudja hogy a szellő, mely illatit iszsza,
Szélvész a fatetőn, nem tudja, hogy a ragyogó menny
Kék szeme gyöngyeiben, zápor volt a fasudár közt,
Villámtól forralt, zivatar-hullatta özönvíz:
Így a gyenge leány felnőtt a férfi seregnél,
S míg azokat harag és gyűlölség vitte, szelíden
Ő bék és nyugalom karján növekedve kifejlett
Gyermeki napjaiból; megszokva szeretni s szeretve
Lennie, testvérek s atya voltanak öröme, gondja.
Lelke szelíd érzelmekből és szent akaratból
Volt gyönyörű összhang s hítták vala szép Enikőnek.
Hogy kitünék, mély csillapodás váltotta föl a zajt.
Mindenik, a mint ült, egy időre az ámulat által
Megmaradott leszegezve merőn s a marczona képek,
ugy látszott, vadságoktól megválni kivántak.
Majd mozgás eredett s a tetszet hangja magában
Értetlen szavakat mormolt. A könnyü leányka
Jött s csak alig sejtett haladással elére helyéhez.
Káldor az eljöttet mosolyodva szelíden apolta
S egy pillantatig elfeledé, hogy gondjai vannak.
Felnézett Simon és beborultanak arczai. Káldor
Szerte körülhordozta szemét és bíztata szóval
Mindeneket, maga példaadó, a víg lakozásra,
S kezdődék az evés, majd víg poharakra kerűlve
A sor, erőt vőn a szilaj élet kedve s csapongóbb
Mozgások s hevesebb szóváltás ébrede: minden
Arcz kiderűlt, csak az egy Simonén vesztegle borongás.
Káldor látta s komor-feddőleg néz vala rája,
Szólni, nehogy kedvet bontson, tiltotta okosság.
Érté a haragos homloknak néma beszédét
S félre vonúla Simon; kivonúlt nem sokkal utána
Szép Enikő s magok a harcznak szolgái maradtak,
Dísztelenűl, mint a fa levél nélkül, mint felleg, ijesztőn,
Melynek utósó fénysugarát elvette az alkony.

S most Káldor — töltött kupa volt megemelve kezében —
Fölkele és csendet kérvén ily szózatit ejté:
«Társai sorsomnak, még eddig jónak, akarnám,
Hogy nyugodalmasbnak legyetek látói ezentúl.
Tudva van, a harczból diadallal tére be László
S szent a béke megint: minket más tesz vala mentté,
Harcz és visszavonás s az erő törvénye azokban;
Eskü azért, hogy senki, ha ránk vád jőne gyanúból,
Sámson háza dulásáról nem vallja tudását,
Eskü, hogy a titkot kiki híven rejti halálig:
Úgy legyen e várban boldog maradása s azonkép
Váljék méreggé minden csepp, mellyet iandó,
Végtelen átok alatt, a mint nem tartja meg eskét.»
Szólt s kiki vad szavakat mormolt mély hangon utána,
S a poharat, mellyet tartott, szájához emelte.
Még ittak mikor a kapunál rézkürt szava hallott,
S a kegyetlen dúlók lakozását félbe szakasztá.
Első volt Káldor, ki helyét elhagyta, utána
Félig ürített kelyheiktől megválva kelének
A felijedt eskvők, zavar és sokféle tünődés
Lelkeikben; de azonban elért a kései vándor,
Végig csörtete a márványpadu csarnokon, és a
Tág palotába nyitott. Talpig fegyverben, az ország
Címeivel paizsán, jól termett férfi, Kadárta,
A bajhirlő volt, s ily szózatot ejte belépvén:
«Lászlónak hírlője jövök Sámsonfi nevében,
Hozzád s társaidhoz, Káldor, meghozni halálos
Bajnak ajánlását. Méltók, hogy veszszetek el mind
Vértörvény által; mert úgy hiszi, hogy ti valátok,
A kik az éjnek leple alatt gyilkoltatok, irtván
Ártót, ártatlant, megrontván őtet örökre
Bánattal, testvértelenűl maradottat, atyátlant;
Még is azért őtet meg nem nyúgatja haláltok
Vak törvény által, maga hí fel bajra egyenként,
És kárhozzatok el, ha lehulltok hős keze által;
Ha pedig őt a sors adná elveszni bajában,
Ment legyen a ki megél, se az emberek őtet azontúl,
Bűneiért, se az isteni kéz soha meg ne keresse.
Ezt Sámson; de ha cselt vettek, vagy ketten az egyre

Gyáván s nemtelenűl fognátok víni, királytól
E törvényt hozom: országúl rád küldve leszen had,
S véredet és magadat javaiddal tűz vas emészt meg.»
Mint mikor éj idején felhő torlódik egekben,
S záporral viselős kebelét megnyitja futó fény,
S a puszták utazója veszélyt vél jőni s halállal
Terhes villámot, a villám nem jön azonban,
Fenn villog végig beborúlt pályája határin,
És az utat kideríti körül s az utasba reményt önt:
Úgy Káldor, ki halálhírt félt és szörnyü kiirtást
Tetteihez képest, hallván a bajra hivó szót,
Megvigaszék a szóra s kevély mosolyodva imígy szólt:
«Sajnáljuk, hogy az elkeserült ifjú szive minket
Vádol s bűnneveket hangoztat előre; de várjuk
Vádaiért számkérendők, s úgy hiszszük, előbb lesz
Színtelen árnyékká, mint rajtunk megbizonyítsa,
A mit kínjában, nyomorú, elmonda felőlünk.
Vidd meg, jó hirlő, e hírt neki s mondjad, ezentúl
Éjjel vagy nappal vagy akár éjfélkor is, a mint
Választandja korát, jőjön s zörgesse kapunkat,
Ellenségi csak a gonoszúl vesztünkre jövőnek,
Ölni nem óhajtók, ha kivánja, baráti leendünk.»
Monda s miként jött a hírlő, elhagyta veszélyes
Házát Káldornak. Huzamos lépései hosszan
Hangzottak kifelé menetében s a hogy enyésztek,
Úgy a benn maradottak gondja fogyott, mindnyájan örülvén,
Más végét várók, ha világra jövendne, hadoknak.
S első volt Sundó, ki pohárt és szót veve, mondván:
«E poharat Sámsonra iszom. Sámson fia halld meg,
Sundó lesz, ki leküld, ha mozogsz, keseregni apádhoz.»
Szóla s mohón a nagy poharat fenekéig üríté.
Példáját minden követé, otromba fenyítést
És kaczagást keverének iván Sámsonfi halálát.
S hosszan húzódott lakozások.

Azonban az éj ment
Félénk tolvajként, elvitte magával az álmok
Kincseit, a napnak hagyván sok gondot, ezernyi
Bajt és fáradozást s ahhoz nem egyenletes osztályt
A kívánt jóból, a földön vándor örömből.

És az ölések napja beállt. Ébren vala Sámson
Súlyával bánatjainak. Életjelit adván
Megzendűlt a ház s ő fájó szíve azonnak,
Rémületes dobogást keltett szomorú kebelében.
Elcsüggedne; de a boszu őt megtartja erőben,
És harag a sárkány, melly őrt áll lelke tüzénél.
Öltözik. A vértet karcsú testére csatolja:
Fegyvere kard s buzogány; paizsát eltördeli, szintúgy
A kelevézt; lobogót nem hagy tarkállni sisakján;
Dísz nélkül teszi föl, vaslapba szorítva sötétlő
Fürteit és arczát. Mint bércz, mely nem mutat ékes
Lombú rengeteget, tetejét nem hímzi virágszál,
De komor és vad sziklákkal borzad föl az égre,
S villámot, zivatart nem fél elvárni; azonkép
Állott dísz nélkül Tihamér, deli termete súlyos
Fegyverben, vastól feketén, készülve halálra
Küzdeni s elleninek bizton felfogni csapásit.
Ment s a Káldoriak veszedelmét vitte magával.
  Még csend volt Ságon, mikor a zárt vas kapu táján
Megjelenék Tihamér és azt buzogánynyal ütötte.
Háromszorta nehéz buzogánynyal sujt vala hozzá,
Annyiszor a kapu messzeható döngéssel ijesztvén
A levegőt, a belvárnak fölverte lakóit.
Majd harsány szavait hallatta az ifju, kiáltván,
Káldornak harsogta nevét s a káldori népnek
Monda halálos bajra hivást, mindennek egyenként.
S jött Káldor, ki legelső volt a várlakon ébren,
S a kapuhoz jutván így szóla haragva: «Ki vagy te,
Durva silány pompájában rossz fegyvereidnek,
Békzavaró, ki vagy, a ki reánk mint farkas üvöltesz
S fölrázod, melytől rettegned kell, az oroszlánt?»
Igy szólott s azalatt népesb lett a sima várfok.
Egymást érve Petur s Ipoly és szolgái jövének
Káldornak, de reájok, ölést óhajtva, sötéten
Nézett föl Tihamér s keserűn ily szózatot ejte:
«Káldor, erősebben mint a vas, fáj nekem a szó,
S szó soha már örömet nem fog hozhatni szivemre,
Mert a mit szereték, azt kínom volna nevezni,
Míg te is élsz. De ha bátor vagy, jer, szállj le fokodról,

S gyilkosságaidért, míg tart véredben, adózzál.»
«Ösmerlek, te kevély még a bánatban is,» így szólt
Káldor az ifjúhoz; «de ne légy az végedet érvén;
Szolgám fog hozzád viadalra leszállni s az öl meg.»
Szólt s tova tért, Tihamér a síkon várta csatáját.
Most Petur és Ipoly apjokkal szót váltani kezdtek,
Mindketten vágyók Tihamért megvíni: de Káldor
Tiltá a viadalt nekik és Sundónak adott jelt.
Visszamenének mind; de Peturt nem ereszti haragja,
Hátra maradt egyedül s ily szókat monda sietve:
«Halld Sámson, ha megélsz, míg a hold feljön az égen,
Látogatód leszek; a jelszó: életre halálra!»
«Elvárlak», mondá mély hangon az elkeserűlt hős,
És bevonúla Petur; de helyette Ipoly jöve sebten
És szeme, mint a láng, repesett föllelnie Sámsont;
Majd hogy azont még a kapunál késdezve találá,
Ott termett s illyen szavakat mondott vala hozzá:
«Sámson, igen bánnám, ha egyébnek jutna halálod
És nem ezen kar előtt szállnál a porba; de várj el,
Látogatód leszek a holdnál s életre, halálra
(Ez legyen a jelszó) végharcz fog lenni közöttünk.»
Szól vala s hogy fegyvermozgásokat érte belünnen,
Mint a könnyü hiúz, választ sem várva, beillant,
Harcza felől hírszomja gyanút támasztani félvén.
Hős Tihamért pedig aggodalom bántotta: tünődék,
Nem csel-e, hogy ketten s tán többen fognak orozva
S nemtelenűl önvárában támadni fejére,
És mielőtt boszuját állná, bús napja leszálland?
De nagy lelke hamar megvált e gondolatoktól:
S «jőjenek a rablók, úgymond, bár jőjenek el mind;
Egy hitem él: nem fog kezeiktől jőni halálom.»
Ezt gondolva tovább állott s a sági lapályon
Néze vivásra helyet, temetőt a Káldoriaknak.
Jött Sundó talpig vasban, nagy kardja fityegvén
Balja felől; de szivos kopját pörget vala kettőt
Egyszersmind s látszott erejét hogy emelte ügyesség.
Súlyos volt pedig és hosszú a kopja, hatalmas
A vasat, és vas alatt az eret megjárni hegyével.
Ő ezeket játékképen forgatta s közelge

Mint valamely vasvár, nyomván nagy teteme a tért.
Fenn a Káldoriak menetét vigyázva kiálltak,
Bízakodók Sámsont legutószor látni csatában.
Távolb sátor alatt a harcz bírái tanyázván.
Ő pedig a síkon folyvást haladott vala, és hogy
Kopja vetésnyire ért, kiveté nagy könnyüden a balt,
Mely Tihamérnak előtte lehullt; de azonban
Harsány vad hangon szólt Sundó hős Tihamérhoz:
«Dárdádon, tudom, a tikok ülnek, vagy megehűlvén
Nyársúl forgattad s most nincs mit hozz viadalra;
Vedd föl azért, mellyet küldék, víjunk meg egyenlőn;
Mellyet küldendek, hiszem azt, fölvenni bajosb lesz:
Megkeres önként is s nem fog megválni velődtől.»
Szóla s kevély elbíztában Tihamérra suhantá
A kopját s egyenest sisakának ment az, ijesztő
Éle hasítván a levegőt s szálfája süvöltvén.
S nem fáradva elért a vas, hova szánta vetője,
A sisakos főhöz: de hegyén koppanva meg éli,
Félre szökött nagy rengés közt a földbe furódván.
Érzé a sujtást Tihamér, hökkenve fejével
S hallá kárhozatos csengését; de hamar eszmélt
Tompa nyugalmából és a két kopja után nyúlt.
Háborodott Sundó kirepűlt kopjái lehulltán
S már készűlt inkább karddal közel állani harczot,
Mint elvárnia két lövetét: de nem engede nyugtot
Sámson az ádáznak, kopját vete rája legottan
S a két kopja kiment, sebesebben, mint jöve, mint két
Héja süvöltének törvén hatalommal urokra.
Vas térdét éré legelőbb a kopja, befurván
Gyűrűs kapcsa fölött s a fájó csontig eresztvén
Szomjas aczélvégét. Csikorogva hajol vala Sundó
Hogy kiragadja; de íme suhant sebtében utána
A másik gerely és behatott nagy melle vasába,
Mint valamely ártó növevény nagy messze kiállván
Rőt nyele, és mellét az aczél vég tőre szegezvén.
Ezt látván megörült s harczát végezni sietve
Jött az erős ifjú, gerjedt haragában emésztőbb
Mint az emésztő láng s fenn villoga kardja kezében.
S méregből s fájdalma miatt már nem nyöge Sundó,

Ordított, mint a fene vad, szaladásnak eredten.
Nagy bajjal vonszolta magát Tihamérnak elöle,
A két kopjával, hogy azont kiragadja, vesződvén;
Az pedig őt kegyelem nélkül pusztítani kezdé:
Vállain és sisakán, mint a pőrölynek ütése,
Hangzott a buzogány sűrű kopogása; kiáltás
Hallék a rémült Ságról s akaratlan ijedség
Vonta be szíveiket; maga Káldor gyászos időknek
Látta jövendőjét s bús homloka ránczba szedődék.
De Sundó kiszakasztván a kopjákat, omolni
Hagyta sötét vérét s kardjában bízva kirántá
A majd ölnyi vasat s égett ostromlani Sámsont
Súlyos ütésekkel. Hogy távol tartsa magától
S végre kifárasztván bizonyos rést leljen ölésre,
Ösztöne súgta, de nem szünt meg közelíteni Sámson.
Mint sanyarú bányász, vagy mint a kincseket ásó,
Tűr hevet és hideget, nyugalom nem tartja, sem álom,
Hogy nyereséggel utóbb a hegy szívébe lejusson,
S a föld bálványát, az aranyt, fölemelje jutalmúl:
Úgy vágyott Tihamér Sundónak jutni szivéhez,
Semmi csapás nem volt őt távol tartani képes.
És már vérbe borúlt makacs ellensége; kegyetlen
Sundó rossz napját látá közeledni, de bízék
Még egy ütésével megfordíthatni csatáját
S összefogott kézzel lecsapott bajtársa fejére.
Terhes volt a csapás s mint a vágott fa esése
Zúzó s rémületes; megtántorodának alatta
Lábai Sámsonnak, feje lógott mint az ütött galy,
Széles válla között lehajolva; de önnön ütése
És a vére-fogyott test súlya vevé le nehézkes
Lábairól Sundót. Lebukott térdére, felállni
Nem képes, bár mint ügyekeznék. Sámson időt nyert:
Visszavevé erejét hős karja, kivonta sietve
A ragyogó kardot s készűlt elvégzeni harczát.
Földbe merített kardjával támasztva magát még
Térden volt Sundó s a hogy közelíteni látta
Öldöklő Tihamért, ily szókat mond vala durván:
«Vajmi veszett voltam, kelevézt hogy hánytam elődbe
Sámsoneb! a nélkül most a vér-lepte mezőben

Téged látnálak fetrengni előttem; azonban
Jőj és végezd el munkádat s tudd meg, ezen kar
Ótta meg ősz Sámsont attól, hogy lásson, örökre.»
«És téged» felelé Tihamér, «most olt el azon kar,
Kárhozatos rabló, poklok fáklyája, örökre,
Hogy soha rossz lelked honját ne találja s hazátlan
Bujdossék s nyomorún a világok végtelenében.»
Így szólván kinyitá vértét a roskadozónak
S karddal barna fejét elválasztotta nyakától.
Majd kardjára tüzé sisakostúl a fejet és ment
A vállára vetett karddal vér hullva nyomába:
Rémületes látvány a néző Káldoriaknak,
És nem ohajtott vendég a házban, hova méne,
Hol szomorú csend volt, és nem vala, a ki fogadja,
A ki örömmel a győzőnek járuljon elébe.
Ő mene s ellensége fejét kapujára kiszegzé.
Még aznap kétszer harczolt a sági fenyéren,
S még Káldor két szolgának sínlette halálát,
A kiket ők csendes gyászszal mély földbe takartak
És lobogós kopját tűztek sírjaikra; de Sámson
A leütött fejeket réműl kapujára kitűzte.
Fenn vala már a hold s szomorún a puszta falak közt
Ült vacsorájánál Tihamér, elmélve kiirtott
Nemzetségéről s várván a harczot. Azonban
Mint bagoly odvából kisuhan, mikor a fedező éj
Szőnyegeit kiterítve leszállt bérczekre, mezőkre,
S messze ható szemeit gyilkos vágyalma vezérli:
Úgy Ságból kijövének ölő szándékkal az ifju
Káldorok és egymást nem sejtve siettek elérni
Úrhida dombjához. Petur első jött be, megállott
A kapunál s nagy gondolatot forgatva eszében
A kapu két szárnyát beteve s elzárta rudakkal;
Hogy, ha talán egyikök menekedni akarna, ne tudjon
S a sorstól neki szánt ez helyt ma elérje halálát.
Kába! oroszlánnak barlangját zárta magára
S bízott a sorshoz, mellyett maga sürgete dúlni.
Jött azalatt Ipoly a túlsó kapun. A kapuzárót
Látta s gyanítá szándékát; de remegni tudatlan
Lelke legott el lőn ugyan arra tökélve, bezárá

A kaput ő is, elébb a térudvarra sietvén.
És vakon a boszutól, mely dúla lobogva szivökben,
Testvér a testvért ellenségének alajtá.
Mindkettő sietőn a térudvarra kijutván,
Jelszavakat váltvák, viadalmasan összerohantak.
Mily hamar a tavakon két hullám megtöri egymást,
Vagy mint két felhő, melly összejön a zajos égen
S egymást szélvészszel s haragos villámmal emészti,
Hullván megtépett kebeleikből a sürü zápor:
Úgy ezek a szélnél, a lángnál hirtelenebbűl
Elronták egymást. Leterűlt Petur öcscse vasától,
Megszegvén derekát a véknyán általütött kard,
Elhullott Ipoly is bátyjától véve halálos
Szúratokat mellén. Dobaj és a fegyveri csengés
Fölverték Tihamért, bámulva figyel vala s látá
A kettős rohanást, s a kardok villanatában
Legdühödőbb harczot s sietett a térre kijutni.
Már feküvének azok. Kiderűlt a bujdokoló hold
S árúló sugarát bágyadt szemeikre vetette.
A megnyílt sisakon kitekinte utószor Ipoly még
És kitekinte Petur s iszonyú vala kínja szívöknek
Sámson lábainál egymást haldoklani látván.
S nyögve Petur szólott: «Ipoly! így kell válni? de váljunk:
Sors akará, hogy Sámson után a Káldor elessék,
Isten hozzád a sírban.» — S még szólna; de fáradt
Nyelve megállt a halál révén. Vonagolva kinyujtvák
Véres karjaikat, egymásra borúltanak. Így ők
Mondhatlan keserűséggel megváltak az élet
Napjaitól, csak imént vad erőben féktelen ifjak,
Most testeik halom a földön, lélektelen alkat.
Bámult a harczon Tihamér, és néma-merően
Álla soká, majd a sisakot lecsatolva fejökről
Halvány arczaikat vizsgálta kegyetlen örömnek
Képzelgéseivel: illyen volt arcza Petőnek,
(Öcscse nevét mondá), illyen volt fürge Gyulámé,
S ily halovány az öreg Sámsonnak képe, midőn őt
Éjjel az ádázok megüték véletlen az álnok
Fáklya világánál és vére fiaira lehabzott,
Akkor is óhajtván Tihamért hogy jőne segédűl,

Akkor is átkozván, bosszút ha nem állna; de örvendj:
Így képzelge tovább, örvendj boldogtalan árnyék:
Ellenidet gonoszúl egymásra vezette szerencse,
S lábam előtt a két Káldornak vére patakzik.
Eljött a hajnal, szomorúság hajnala Ságon,
Harczszerető fiait Káldor nem lelte; de láta
Vérbe borúlt fejeket kapuján a sámsoni várnak.
S rémület és harag és bánat változva eszében,
Elszánás nélkül fogyató kínokban evődött.
Menne, hogy a gyilkost várában elölje, kivánná,
Mint szomjú föld a záport, vérének özönnel
Látni elomlását; de maradt mit veszteni; éle
A két gyermek még, még volt bizodalma körökben
A más kettőnek gyászát elbírni, s reménye,
Hogy Tihamér, mielőtt véréhez jutna, kifárad
Harczaiban s elesik küzdő szolgái kezétől.
Ötet azonban az ifju soká nem hagyta tünődni,
Eljött vérdíját megvennie s dönge szünetlen
Súlyos ütéseitől a vert kapu. Eljöve reggel,
A delelő nappal s napesettel; nem hagya nyugtot,
Nem bánatra időt. Káldor szolgái esének
Mint dér-vette levél, s minden nap a sági fenyéren
Harcz vala és temetés, s a halál félelme fölötte.
Sámson háza pedig rémségesen álla tetőjén,
Csak kis időre s komor vendéget látva urában.
Rettenetes kapuján kiaszott vérarczok epedtek
A nézőre, s ijedve futott a vándor alóla.
Ságot azonképen kezdé mindenki kerűlni:
Bátrai elhullván, kiszökött a gyáva cselédség;
A betegek kór ágyaikból sápadva kimásztak,
Messze hagyák el a házat, hol mindennapi harczban
Dúla halál s lebegett elfordíthatlan enyészet.

HARMADIK ÉNEK.

Gyermekivel maradott Káldor s már büszke reményi
Elhagyták lelkét. Földben vala dísze hadának,
S még épen Tihamér, őt is megvíni jövendő
És elrontani a házat, melly századon által

Hősökkel s deli szűzekkel gyarapodva virágzott.
Mint fekete felhőt, látá fenyegetve halálnak
Lengeni zászlóját, lélekben látta, de még nem
Engede a kétségbeesésnek; erőt veve búján
Még egyszer, s elvonva Simont így szól vala hozzá:
«Gyermek, igaz fajom a vérből, mely bajnok apákról
Tisztán szálla reám, s melly újra, ha éltedet őrzöd,
Mint serevény erdő, dúsan kivirúlhat utánad,
Hallgass meg s nemződ jó czélu szavaira figyelmezz:
Sors-e, vagy átok volt, vagy az égnek régi haragja,
Sámson eleste után hogy Káldor háza romoljon,
Nem tudom; úgy látszik végünk bús napja közelget
Annyira megnehezűlt Tihamér gyilkos keze rajtunk.
És ha kivesztem után még élnetek alku lehetne,
Elhúnynék örömest; de ha engem elejte, reád jön
A szörnyű s elemészt hamarább a déli mirigynél,
Haj! igen is méltókat imily köszönetre; azonban
Mentségünk, ha akarsz engedni szavamnak, ez egy van,
(És hogy akarj, elesett bátyáid lelke kivánja):
Majd ha kiálltunk a véres pályára, viandók
Én s Tihamér, úgy intézem hátrálva csatánkat,
Hogy közel essék e titkos járathoz, azonban
Őt te az elrejtett helyből gyors nyíllal ütöd meg,
Kettővel, ha nem ártana egy s a lankadozónak
Én az utó sujtást megadom, hogy örülve ne lássa
Káldor háza belét, nyomorú Enikőnek utánunk
A gyűlölt! hatalomszemmel ne kivánja szerelmét;
S míg mi alant síron túl is tán kínban evődünk,
Ő ne lakozhassék gyönyöreiben a káldori vérnek.»
Szóla, haragnak szikráit forgatva szemében
A végső szóknál, és választ várva fiától.
Az pedig ily nem várt szavakat mondott vala vissza:
«Káldor, elég a gyász, súlyát ne nevelje gyalázat,
Egyszer harczoltam nem méltó harczot, utáltat,
Kárhozatost, ezután méltót keresek ki magamhoz;
Téged azonban, atyám, tartson meg hosszas időkig
S mentse szegény Enikőt az igaz, s könyörűletes Isten.
Én Tihamérra megyek; váljék el sorsom előtted;
Vagy győzök vagy esem; de orúl nem vívok ezentúl.»

«Veszsz el hát nyomorú! így szólt a dühölt atya, veszsz el
Elpártolt vér, majd ha atyád elhulla előtted,
Majd ha vitézi fejét láttad lehanyatlani porba,
Akkor, mert akarod, magad is bár veszsz ki vasától.
Ám addig mozdúlni ne merj s megelőzni csatámat;
Mert ha gyanítandom szándékodat, e kezeimmel
Téplek el és szórlak Tihamérnak elébe; s te mennél,
Harczra, te árny, te nem is Káldor? légy veszteg, apádnak
Nélküled is voltak diadalmai, s úgy hiszi, lesznek.»
Szólt s elhagyta fiát s a fegyverházba rohanva
Fegyvereit szedegette vadúl s illette magára,
S elbúsult keddel készült a harczra; de a pört
Hallván szép Enikő, sietett rémülve Simonhoz,
A boldogtalan, és ily kérdést tesz vala hozzá:
«Ah Simon, ah szeretett bátyám, te reménye hitemnek,
Még egyedűl nyájas hozzám a szörnyü napokban,
Szólj, az egekre, miért e pör teközötted, atyám közt,
Kiknél nincs egyebem? Mért a bú Káldor evődő
Lelke homályában? mért a mindennapi harczok
Ságnak szép mezején, s mellyet borzadva tekintek.
Rajta sötét lobogós kopjákból a komor erdő,
Mely kivirítani haj! soha nem fog senki könyétől!
És Petur és Ipoly, ők nem térnek-e vissza körünkbe?
S illy egyedűl, ily mindentől megválva, fogunk-e
Élni magunknak kín és bú, másoknak ijesztők?
Ah Simon, én iszonyút sejtek: kiderűlt vala lelkem,
Mint a mennyalapú tószín; most rémület és gyász
Fogtak benne helyet s a halálnak enyészetes árnya.
Mondd el, bátya, mi vége leend mind ennek? elég-e
Már a mit vesztének, vagy mely gyász várakozik még,
Hogy tudjam, s ha jövend, készen s elszánva találjon?»
Erre felelt, mély sóhajtás szakadozva szivéből,
A keserűlt testvér s szomorú vala hangja szavának:
«Vajha szerencsétlen ne születtél volna, vagy eddig
Födne hideg sírbolt, és engem is, élete-untat
Régen ez a tápláló föld vett volna ölébe,
Hogy most, a miket elmém tud, kibeszélni ne kellne,
S a mit mondandok, neked azt meghallanod. Árva
Elhagyatott Enikő! örömest hallgatna tovább is,

Mint hallgat vala testvéred, de bizonytalan óra
Rejti sötét végét sorsának; meglehet, eljő,
Még mielőtt vélném s akkor nem tudni mi hasznod,
A mit már sejtesz? Tudd hát: a sámsoni házért,
Melynek erős népét éjenten Káldor elölte,
Most a végivadék Tihamér jő venni boszúját,
És ő az, ki naponként e hadat űzi mezőnkön,
S rettenetes keze műve után serdűl föl az erdő
Gyász kopiáinkból, kiknek maga tette alapját.
És Petur, és Ipoly, ők oda vannak örökre. De még él
Győzetlen Káldor, még bírom kardomat én is,
S gyáván a gyilkost nem fogjuk várni fejünkre.
Hagyd Enikő, hagyd a sírást, nem fogsz te maradni
Védtelenűl, soha Káldoriak vérébe gyalázat
Sarja ne oltassék, s attól, ha magadra hagyatnál,
És látnál közeledni veszélyt, ójon meg ez a tőr.»
Így szólt s egyszersmind a tőrt nyujtotta; fagyott, forrt,
Míglen bátyja beszélt, Enikőnek vére, s könyeinek
Rémület és búkín zavarák forrásait: a szív
Benne patakként lön, melynek magas ormozatokról
Vad sziklák borzalmai közt fut völgybe panaszszal
Árja, s nyugalmát a nagy uton nem tudja találni.
Ily vala elszörnyedt Enikőnek szíve: meredten
És irtózva fogá a tőrt hű bátyja kezéből,
Melynek imént maga szép hüvelyét hímzette aranynyal,
S kedves ajándékot vélt adni Simonnak; azonban
Visszakerűlt vad czélja szerint fenyegetni adóját
A veszedelmes vas; de az ártatlannak eszében
Lassanként kiderűlt a vészes pálya; elérté
A szomorú intést, meg kezdett rajta nyugonni.
Csókkal bátyja kezét s a tőrt illette, s szelíden
Elszánt lelke szerint ily szókra nyilának el ajkai:
«Bátya, megértsem-e, a mi balúl van rejtve szavaidban?
Nemde te is, szeretett testvér, és Káldor, ölemből
A megemésztő harcz viharának mentek elébe,
S legboldogtalanabb Enikő, ha ti elmaradátok,
E tőrrel nyomorú lelkének nyissa meg útát?
S ég, te bocsásd e bűnt! én nem fogok élni. Mi volna
Élnem örök kínban? mint fekszik rajtam ez is már,

Mellyet adál, mellyet sorsunk, hogy mondj ki, parancsolt.
Hárfa vagyok, melynek húrját megtépte szilaj kéz,
Mely soha már meg nem zendűl, hangatlan üres fa;
Még egy ütés kell s a zengőt nem fogja találni
Sem tündér szerelem, sem öröm játszó keze többé.
Ah nem lesz nekem a léttől megválni keserves:
Tőled válni nehéz, és válnom az édes atyától.
S válnunk kell-e Simon? szemeidben, látom, erő küzd
S kétség; ám váljunk, nem örökre, ha kedvez imez vas
És nem örökre talán, ha fog úgy kedvezni szerencséd,
Mint Enikő érted nagy buzgósággal imádand.»
Szólt s bátyjára borostyánként tapadának erőtlen
Karjai, és csüggött feje, mint a szelíd fa gyümölcse,
Halvány vállai közt; de vihar vala lelke Simonnak.
Nincsen nyugta tovább, atyját megelőzni ohajtva
Elszaggatja szelíd kötelét a bánakodásnak,
S öldöklő fegyvert s viadalt megy venni magára.
  Káldort, a hova megy, nyomban kiséri sötét gond,
És kétségbeesés, ha az elmúltakba tekintve
A még vesztendőt sanyarún számlálja; dühöngő
Elszánás pedig és több mint embernyi gyülölség
Hajtja, ha ön erejét s Tihamért forgatja eszében.
Ott vár a kapunál, s mint a napenyészeti felhő,
Mely záport s lobogó villámot forral ölében,
Mind inkább komor és komorabb lesz lelke; borúsan
Néz befelé, majd nyugtalanúl a sági mezőre
Változtatja szemét. De azonban szökve kijutván
Harczol már Simon és bal sors-hajtotta fejétől
Győző Sámsonnak rosszúl téríti csapását.
Küzd hevesen nagy erővesztéssel az ifju, csapongva
Majd itt, majd meg amott, mint a láng, ostromot újít;
S tettei hírre jutandók még, ha szerencse akarná,
Hogy Tihamér kezeit kikerűlje; de mint az utósó
Napnak itélete, jő elfordíthatlan ütések
Súlyaival Tihamér; meg van számlálva csapása;
S mindeniket bizonyos romlás kiséri; Simonnak
Élete, mint felvert házban kincseknek uráé,
Fegyveri közt biztos maradását nem leli többé.
Egy vágás által ketté van szegve sisakja,

Látszanak elnyiladó vértén a szörnyü rovások,
És keze, mely védné, pazarolt erejében alább száll.
A már-már elesendőnek még egyszer az élet
Képe hizelkedik, és ifjúság rózsaszinében
A még nem látott napok állnak csalfa varázszsal.
Mint elhagyta tanácstalanúl a várat, azonkép
Fut mostan mentője felé s minden haladása,
Minden egy-egy lépes hazugúl szaporítja reményét.
Futna tovább, még tán atyjától nyerne segédet
A nyomorú; de utána van a könyörűtelen űző
És egy ütéssel az elhaladót leteríti beérvén.
Ottan ölője szivét kezdé kérlelni az elhullt,
S bágyadtan megemelve fejét, így szól vala hozzá:
«Szüntesd meg, Tihamér, egy pillantatra csatádat,
Egy pillantat után szükség már nem leszen arra.
Éltem enyész, mint a párák játéka, miként a
Délbáb a rónán, s méltó vagyok arra, hogy a mint
Véredben, noha még akaratlan, dúltam, azonkép
Szenvedjem haragod súlyát. S nem is e rövid élet
Már s ez örömtelen az, mellyért esdeklem előtted,
Irgalmatlan előtt; de ha van még emberi lelked
S Isten képe alá nem rejtél farkasi szívet,
És ha keresztyén vagy, ha bizol valahára, reménynyel
Állani Isten előtt, könyörülj az erőtelen árván,
Elhagyatott Enikőn, ki neked nem véthete, a ki
Senkinek a széles földön soha véteni nem fog,
A boldogtalan ah, igen is büntetve miattunk,
Hogy fiatal napjait gyász fogja fedezni halálig. —
Ah Tihamér, hideg a te vasad keblemben, előttem
Köd terjeszkedik és az enyészet képe borúl rám:
Úgy áldjon meg az ég, a mint hozzája kegyes lészsz.»
Így szólott s tán szólna tovább; de behamvadozának
Tündöklő szemei: búcsúzó lelke szavaival
S kívánságaival fölszáll vala hűlt ajakáról.
És Sámson nem örűlt dőlt ellensége halálán.
Ifjúsága s szelíd szózatja szivére hatottak.
Irtózván véren tengődő lelke magától
Teljesedése felé látszott gonosz átka sietni.
A holton komoran nyugovék beborult szeme s így szólt

Végre nehéz küzdéseiben vész-ülte kedének:
«Téged ugyan, Káldor, nyugalomnak adott ma ezen kar,
S mellyet sürgettél, rád hozta időnek előtte
A keserű véget; de magam vagyok a nyomorúbbik
Mind valamennyi között, kik elestenek és az ölésben
Nincs gyönyöröm többé; inkább irtózni magamtól,
Díja csatámnak, azóta, hogy ifju szemeidnek
Fénye lehúnyt s panaszos szavaid füleimbe hatottak.
Látni fogom, mint véreimét, az erőtlen atyáét,
Éjeimen halovány bús képedet, egy sereget fog
Látni szemem, vadat és szomorút, vér-fonta hajakkal
Rettenetest s beomolt szemmel szemeimbe tekintőt.
Vajha ez életben ne találtuk volna föl egymást!
Vagy te ne lennél káldori faj, vagy sámsoni vér én;
Békén, oh nyomorú, lakhattál volna körűlem,
S vétkemből soha még szellő sem bántana: ám most
Elhúnytál fogadásom alatt, s még a kire sor vár,
El fog jutni hamar végéhez, vagy pedig engem
Visz le megállhatlan folyamában az óra hatalma,
S a hova szállandok, gond nem kísér el az áldott
Földbe, hová te uton vagy már; és a ki fölötted
Győztösen áll itt, a harcznak nem látja jutalmát:
Szenved igájában ön-lázította bajának,
S fáradságaiért nem adózik örömmel az élet.»
Szóla s tünődve megállt, tova menjen-e kezdeni új bajt,
Vagy haza térve nyugodjék meg? De közelgete Káldor
S földobbant a föld siető lépteire. Falairól
Látá haj! későn magzatja veszélyteli útját,
Látta merész harczát a fenyéren s jött, harag és düh
Szárnyai lábának, s még messze kiált vala: «Sámson,
Várd az atyát, az volt, ki megölte öcséidet, őtet
Várd be, ha Istened él.» De siket pusztában enyészett
Hangja beszédének; Tihamér végezte csatáját.
Most az atyát a legkeserűbb bú kínja fogá el;
Látta lerontott bálványát a csonka reménynek
És nemzetségét betemetve; megáll vala kissé,
Mint kinek a földön már nincs mit tennie, váltva
Néze halálszemmel öldöklőjére s fiára.
Két hatalom küzdött zúdult lelkében egyenlőn,

A boszu és bánat; de erőt vőn végre boszúja,
Az lön az úr s egyedűl annak hallgatja parancsát.
Már Tihamérnál van, fia véres alakja előtte,
S ő, mielőtt karját megemelné, ily szavakat mond:
«Sámson, vádoltam magamat, mikor álmai karján
Más nyugovék, titkon keserű vád gyilkola engem,
Hogy kegyelem nélkűl, s a boszúnak szörnyü határán
Túl jártam; de te vad, fene vadnál rettenetesb vagy.
Akkor az éj pokol öltözetét burkolta magára,
Csillagi nem voltak, mikor én házadra ütöttem;
Mámor közt töltém lelkemnek régi haragját,
S hogy berekeszthessem munkámat, egy óra elég volt,
De te szünet nélkül csapdossz, mint kánya, szivemre.
Cseppenként szivod el vérét s a vérnek ivása
Még szomjúbbá tesz. Jősz reggel, délben, az estve
Meg nem hűti dühöd lángját. A hosszu halálnak
Kínaival táplálsz, hidegen számolva boszúdat,
Hogy végtére minél több szörnyűséggel elölhess.
Légy átkozva örökre, utált és gyűlöletes vér,
A kétségbeesés kísérjen sírba s dühétől
Megszabadúlni ne tudj, míg a végetlen időben
Tartani fog. — Mi gyönyör volt ez, melyféle vitézség,
A gyengét, nem harczra valót, verekedni tudatlant
Gyilkos aczéloddal leteríteni? Annyi halállal
Nem teltél-e be még? Oh hogy kezeimbe legelső
Nem vettem vasamat! harczod végére jutottál
Volna legott s most ezt nem kellene látnom, atyának,
Nem hallnád istentelenűl mosolyogva keservem
Szózatait; de jer el, ha vitéz vagy, küzdj az atyával
S add meg kardjának rég gyűlölt véred adóját.»
Így szólott; de legott Tihamér választ ada mondván:
«Káldor, örülhetnék, ha öröm még volna világon
Lelkemnek, s az egekbe ható hahotával örülnék,
Mert nyomorún látlak, nyomorúbban szinte magamnál,
És hallom panaszod hangját, háznépnek uráét
Még nem sokkal előbb, most kínosan elszakadottét
Mindentől, a mit szeretél. S így kelle az élő
Isten igazságát kardunk élére kitennünk,
Hogy te is, én is, utósók a két házivadékból

Harczolnánk egyaránt, s valahára ki lenne csatával
Víva, ki a véres bűnök kezdője, kinek kell
Végre halálával berekeszteni a haragoknak
Kárhozatos napját; és itt van, Káldor, ezen nap.
Én nem vádollak; gonoszabbat mint az üres vád
S rettenetesbet tenni jövök. Vagy téged imez kard,
Mint fogadásom van, megemészt most, és soha Káldor
Éjjeli dúlással nem fog pusztítani Sámsont,
Vagy pedig én bukom el, és nem lesz gondom azontúl.
Jer neki! s el ne feledd, két háznak híre kezünkben:
Sámson-e vagy Káldor: váljék el még ma örökre.»
Szólt s megemelte vasát, s a két ház régi dühével,
Mintha egész erejét bírnák, vadan összerohantak
A végső daliák. Hangzott szakadatlan ütéstől
A vért testeiken, pengettek az összecsapódott
Kardok, s tartott a bús harcz sok időig egyenlőn.
Sámsonnak sok ütésektől már rótt vala vérte
S a mindennapi harcz jeleit hordozta; de még ép
Karjai űzték a veszedelmet; Káldor erős volt
Bús dühödésében s bántatlan fegyveri által.
S még nem volt az idő, hogy elessenek; egy akarattal
Fáradt karjaikat nyugtatni megálltak, azonban
Alku lön: «a várból kiki még ma csatára kijőjön,
S régi viszályoknak még ez nap vége szakadjon.»
Káldor az elholtat temeté be keserve utósó
Csöpjeivel s a gyász helytől megválnia kín volt.

NEGYEDIK ÉNEK.

Visszavonult Tihamér, örömetlen, mint kire senki
Nem várt a házban; de nehéz gyötrelmei nyomván
Ment Káldor szomorú várához s rettege látni
A testvértelenűl sínlődő lányka keservét.
Ülve találá azt kifelé fordúlva s merően
És érzéktelenűl a róna mezőbe kinézve.
A kétségbeeső bánat nem omol vala könyben
Arczairól, enyhűl kebelét nem emelte sohajtás.
Arczai holt rózsák, szeme hulló csillag, alakja
Mint szobor a síron, mozgatlan, néma, hideg, bús.

Atyja belépte után fölkelt; de sem ő, sem az, egymást
Szóra nem indíták, egy szemváltással elértvén
Kínérzelmeiket s egyebet mit mondani nem volt.
Káldor elébb mozdúlt és így szólt végre, kinyujtván
Elkeseredve kezét s bú-törte fejéhez emelvén:
«Engem az Istennek valamennyi csapása lesujtott!
Szánakozás kisér a föld gyomrába halottat,
S a hív fájdalom és emlékezet a lemenőnek
Virraszt sírja fölött; hajh! én már élve felejtett,
Élve halottabb én, nem látom senki figyelmét.
Századig éljek bár, nincs a ki örülne, hogy élek,
S engem az undok föld betemethet bízton, utánam
Senki könyűt nem hint és senki sohajtani nem fog.»
Szólt és székre vetette magát, könyökébe temetvén
Vas környözte fejét; de ijedve fölébrede a lány
Andalgásaiból s Káldort elhagyta legottan.
Nem sok időre bejött, kupa volt megemelve kezében
És közelebb jutván leborúlt atyjának előtte,
S a poharat remegő kézzel felnyujtva imígy szólt:
«Béke az elhúnytnak s üdvösség a nagy egekben
Isten előtt; áldás kisérje s szerencse az élőt,
S tartsa meg árvának nekem őt, az egyetlen utósót.»
Meglágyúla kemény Káldor szive; elfogadá a
Felnyujtott poharat s kiürítvén könnyei hulltak;
Majdan térdeiről fölvonta magához az árvát
S elfojtódottan nyugtatta sokáig ölében.
Most a nagy bajjal gyüjtött kincs, a keresett hír,
Dús hajlék, mind semmi becsűk, szívének előtte
Még ez az egy kincs van s értéke fölebb az aranynál,
S most százszorta nagyobb, mint volt a boldog időben.
Ehhez tartja magát, ehhez vagyon élete kötve.
Némán tartja soká karjaiban, majd bizodalmát
Véve csatájához fölemelni kivánja jövendő
Jobb sors álmaival s így szól az ölébe simúlthoz:
«Légy nyúgott Enikő, el voltam szánva halálra
S halni kivánatosabb, mint élni örömtelen, ámde
Éretted fogok élni. Ne félj a szörnyü kezétől,
Megfáradva vonúlt várához vissza s ha jő még,
Veszni jövend és tetteiért megadózik előttem.

Élni fogunk s egymás gyászait enyhítve viselni,
S nem sok időre marad pusztán a sági lak: a baj
Napja után megnépesedik sok régi cseléddel
És fogad új hadakat kebelébe: virágzani fognak
Síkjai, gyászaiból feltündöklendik az ős ház
S kedves vendégink jőnek meglátni határát.
Végre komorságát nem fogja-e tája levetni,
Nem jön-e még az idő, hogy búját enyhe tanácscsal
Váltja szelíd Enikőm és nászt hoz az árva tanyához?
Ah Enikő! a káldori faj nem fogna kiveszni
Nyomtalanúl, mint a felhők árnyéka, miként a
Pusztai kút, melynek kiapasztá nedveit a hő,
És az atyának még oka volna, hogy élni ohajtson.»
Így szólott, de hiú szavait fejcsüggve s keserves
Kétséggel hallá s nem tud vala szólni leánya;
Terhes s kínteli volt az idő haladása közöttük
Mint a sánta vadé, ki sebet visz nyögve szügyében
S a veszedelmek elől nagy fájdalmakkal iramlik.
S másodszor kele irtó harcz a sági fenyéren.
Küzdöttek kegyelem nélkűl a régi haragvók,
S véresen és dühhel sok időig tarta csatájok.
És megtért Káldor, mint látszék épen, azonban
Melle sebet rejtett s lassú vala karja ütéstől,
Nem késett poharát áldozni a visszajövőnek
A hű lány, fölnyujtá azt kideríteni vélvén
A fáradt atya orczáját; de borúlva maradt az
S csak nehezen fejlék Enikő láttára ködéből.
Elfogadá még is poharát s az erőteli nedvet
Itta gyönyör nélkül, lelkét nem emelte hatalma.
S már ajakán lebegett a sorsintézetü szózat,
Melly Enikő lelkét elzúzza; de visszamarasztá
A veszedelmes hírt s az utósó pillanatokra
Hagyta kimondását; az utósók voltanak immár
S ő még csalta magát. Enikőt pedig, a ki remegve
Függe nyakában még, hogy rosszra ne lenne gyanúja,
Elküldé, eleségtárába, hogy ép eledellel
A harczban törtet megvendégelje, ha megtér;
Azt ugyan ő immár nem fogja izelni; de a lány
Hallani atyjának megörült ilyféle parancsát,

És úgy hitte szegény hogy az élet vágya s reménye
Hozta meg e gondot s dolgaihoz láta legottan.
Káldor azonban kötte sebét s legutószor az immár
Puszta terembe vonúlt, hol fegyveri függtek; azokból
Néze betörhetlent, tetemest s tagjaihoz is illőt.
Búsan néztek alá az elődök képei, búsabb
Káldor képeiket komoran mellőzte s tovább ment
Hol vértek s tarajos sisakok villogtak elébe.
Végre megállt s újjal kezdé fölváltani kardját
S minden fegyvereit. Meghorpadt vérte helyett vőn
Épet, romlatlant s talpig vala vasban; elülről
Nap ragyogott mellén, vállát két sárga oroszlán
Födte kapocsképen, sisakát jegyzette magas toll.
Mindezeket hajdan Sámson hordozta csatáin;
S már régen nyugovók függöttek háza faláról;
Káldor az éjhadnál rablólag orozta magához
S hitte menendőnek, ha magára kerítheti, éltét;
Mert finomúl vala s tartólag művelve aczélból.
Könnyebb a vasnál s jól vert szálakkal erősebb.
Alkonyodék; de homályt a hold nem hagy vala úrrá
Lennie a tájon, kiderűlt kísérteti fénye
S néma-jelentőleg két szomszédvárra lenézett;
És ez időt választá el végharczra s elérvén,
Ság kapuján Tihamér jelt ad vala hangos ütéssel.
Hallá s megdöbbent Káldor; de nyakában ül a sors.
Mennie kell s csak az egy viadalban van menedéke.
Indúl és Enikőt ígyen szólítja vigyázva:
«Halld, Enikő, még egy harczom van hátra; s magad lészsz
Míg oda vívandok; jer azért le s utánam erősen
A kaput elzárjad s ki ne nyisd, míg fegyvereimben,
(Vigyázd meg jegyeit) engem közelíteni nem látsz.»
És az atyát Enikő szomorún kísérte s utószor,
A hideg érczekben megölelte, utána bezárván
A kaput és remegő léptekkel visszaeredvén.
S a legrettentőbb harczot most kezdte, rohanván
Vége felé Káldor. Bízton várá be csapásait
Sámsonnak s azalatt ravaszúl rést néz vala romlott
Vérte nyilásai közt testéhez jutni. Födetlen
Tomporait kezdé ostromlani s a csupasz oldalt

Vérbe borítá el; s mindinkább dúl vala vérért
S a vér díjáért lángolva, s hiába esének
Sámsonnak sűrű rohanásai; őt az aczélmű,
Mint vehetetlen vár, távol tartotta, s nem engedt
A kard élének, rést nem nyita semmi csapásra.
S már érzé sebeit Tihamér; de csatája utóján
Nem csüggedve vivott, s lassudván, őrzeni kezdé
Védetlen tagait. Káldor, mint a ki kaszával
Vágni akar rendet s a kaszát nagy súlylyal az ingó
Fűnek ereszti, mohón úgy vágya ledönteni Sámsont,
S oldalt fegyveriből pusztúlt derekához irányzott.
Megrettent a készületet sejdítve s hiúzként
Félreszökött Tihamér s a halált kikerűlte; utána
Kardját másodszor megemelve siet vala Káldor,
S hogy diadalra jutand, ébredt bizodalma; de hónaltt
A fölemelt kar alatt sérté meg Sámson az űzőt;
És sürüen omlottak ütései; mint az eső jég
A vert ház tetején, hangzott szakadatlan az ős kard
Ellensége vasán s tagjait megtörte. Kifáradt
S nem viva már Káldor; sajgó jobbjában az éles
Kard hatalomtalanúl maradott, s viadalmát
Végzé a győző az aczélt torkába merítvén.
Elhullott Káldor s habozó hörgéssel akarván
Atkos imádságot s kérelmet mondani, elhalt
A gyászok szerzője s kinyúlt a sági fenyéren;
A győző pedig a véres kardot fölemelvén:
«Hála boszúálló Isten, nagy hála nevednek!
Ellenségeim elhaltak fene harczban előttem,
S most az utósónak vérét nyujtom föl; imádlak,
Hogy gyász áldozatúl feleim nyugtára fogadd el.»
Így szólt a szörnyű s a vérnek csöpjei hulltak
Kardvasa széléről; de lehajlott most s az utósó
Káldornak testét kezdé megfosztani: «Rabló,
Halva se bírd, ugymond, mellyet nem kell vala birnod
Élve is, örökömet. S a hol vagy, már neked a vért,
A sisak ótalmat nem adand ön férgeid ellen,
Így pedig a hollók fognak verekedni fölötted,
S kedvre hozand, mellyet diadalmam szerze, csatájok.
Ezt mondván leveté megromlott fegyvere súlyát,

S visszarabolt örökét öltötte magára helyette.
S a mint végig ment a sági fenyéren a holdnál,
Vállai s napviselő sértetlen melle ragyogtak.
Legboldogtalanabb Enikő kínaggodalom közt
Élt azalatt egyedűl a roppant várban, eladva
A könyörűletlen sorstól kétségnek, ijesztő
Képzelgéseknek s egy hosszú lelki halálnak.
A kezdett dolgot feledé s folytatni erőtlen,
Éghez imádságot fölohajtani nem vala képes;
Benn a néma magány kísérteti csende riasztá,
Künn iszonyú volt a küzdők zajgása, s az éjnek,
A hova ment, őt legborzasztóbb képe követte.
Hasztalanúl váltotta helyét a gyenge hajóként,
Mely lemerűlt s könnyű fáját nem tudva emelni,
Bár hova forduljon, hullámmal telt marad öble:
Úgy Enikő nem volt képes megválni bajától;
Künn és benn egyaránt kínos vala léte. Azonban
A jeladó fegyver föltünt a vár közelében.
Lassan lépdele, gondolatok küzdődve agyában,
Sámson elé s a zárt kapunál kis időre megállott.
Kit látván Enikő, Káldornak véle s szivében
Hosszu sohajtással szakadott meg a régi szorongás;
És csak alig vala sorsának megbírnia képes
Jobbra derűlését. Tántorgó léptei vitték
A kapuhoz s kezei, hogy azont megnyitta, remegtek;
Majd kebelére omolt a némán vesztegelőnek
És csókolta, könyei hullván; a jéghideg érczet,
S mint halovány bimbó csüggött vélt atyja nyakáról.
Föllázadt Tihamér minden csepp vére; de vonta
Őt az öröm szárnyán a megcsalt lányka s menet közt
Még sokszor karjára borúlt hév csókokat adván,
S hogy kebelét a köny megtágította, imígy szólt:
«Oh atya, kedves atyám, megjöttél, nem vagyok árva,
Nem vagyok elhagyatott! Legyen áldott, a ki megótta
Éltedet, a kegyes ég. Enikőnek nincs oka immár,
Hogy sírjába kivánkozzék: fog sírni az elhullt
Testvérek holtán; de az élőt a szeretettel,
Mellyet azok birtak, buzgóbban fogja ölelni.»
S még mindig némán mene Sámson s zaj vala lelkén

S a vas alatt hangos dobogással nyúgtalanúl vert,
Mintha erős kebelét föl akarná törnie, a szív.
S szólt Enikő: «Atya, nincs-e szavad, mely vissza felelje
Örvendéseimet s e vas fog-e fedni örökké,
Mely hidegen fogad és fagya hév csókjaimra sem enged?
Ah légy nyugton atyám: Ságon szent béke lesz ismét,
A viadalmaktól elijedt nép visszakerűlend,
S népes lesz s elevenséggel lakodalmas az ős ház.
Kedvesim elhúnytak, sivatag van utánok eszemben;
Mert soha testvért már nem adand nekem a szigorú menny;
Őket azért soha nem fáradt bánattal utósó
Napjaimig keseregni fogom; de csak úgy legyek áldva,
Mint élőt téged foglak tisztelve szeretni.
Kincs leszen életed, azt híven őrizni, szerelmes
Foglalatosságom s kedvessé tenni, szerencsém.»
Ekközt a várnak belső tereméhez elértek.
Ott feketű csészén pillog vala hamvadozó mécs,
S gyenge világa derűt kölcsönze az éji homálynak.
Most Enikő leszakasztva magát követője nyakáról
Ment, hogy vég poharát áldozza s ez ünnepi tettel,
Hogy még élni fogand, noha inkább halna, jelentse.
És szép volt a leány, s őtet nem tette virító
Kor, nem az ifjúság, tündérlő kelleme széppé,
És nem a mennyei arcz egyedűl és a deli termet;
Bájló egy maradóbb szépségnek bélyegi által:
Tűkör volt a test, a legszebb lélek alakja.
A halovány bú csak vonzóbbá tette, varázsként
Ült az epedt arczon, szeme harmatgyöngyein, üldve
A szivet és annak nyugodalmát lesve halálra.
Fölrettent Tihamér s állt elszörnyedve magától
Mint villámtól vert, zivatartól megszakatott fa.
A szépség könyvét kinyitá harczsorsa előtte
S olvasa benne nyomort, borzasztó tettei bérét.
A jelen és a múlt harczoltak eszében, azoknak
Lett vad honjává s szörnyű eszmélete kín volt,
Kín, melynek végét be nem éré képzeletével.
Jött Enikő elszánt fájdalmmal az angyali arczon
S hozta be vég poharát. Tihamér, valamint ha halálnak
Álmaiból ébredne, merőn felnyúla helyében,

S mint ha elég kínt már nem nézett volna szivének,
A sisakot fölütötte fején. Elhalva rogyott meg
Szép Enikő e látványon: képetlen ijedség,
Rémület és, mely mint villám futa által idegjein,
A szörnyű csalatás, megtörték teste hatalmát,
Megrendűlt keze a poharat nem bírva kiejté,
Lábai roskadtak, szeme, mint a hamvadozó tűz,
Bújt pillái alá; ájultan hulla le, s kedves
Arczaitól a vér látszott búcsúzni örökre.
Sámson ijedve rohant az esőhöz s nem puha karján
Mint kasza-vágta virág nyugodott a lányka fehéren.
Őt a veszni menő ifjú kétségbeeséssel
Nézte soká s képes nem volt mozdulni helyéből.
Majd kerevetre tevé, s mint áll szentének előtte,
Kit keresett bérczen, völgyön bujdosva zarándok,
ugy állott Tihamér vas térdit földre bocsátván
A húnyt lányka előtt, s ha örökké élnie sorsa,
Más helyet a széles földön nem venne magának.
Most még egyszer az ájúlt lány kezdette emelni
Szőke fejét, sóhajtás jött ajakára s erőtlen
Szempillái alól a rejtett fény kitekinte.
S úgy látszék, megszünt félelme, merően epedtek
A leborúltra szemei s már nem volt bánat azokban.
Ajaka nyílt — gyász rózsák közt így nyildokol a sír —
S «Meglátjuk, Tihamér, egymást!» így szól vala halkan,
«Éjfélben s éjfélek után.» És szózata megszűnt
Mint az ezüst húrnak pengése, ha megszakad, és a
Lant kebelét többé nem hangoztatja dalokhoz.
Jött a szép hajnal s Enikőt meghűlve találá
Jött a dél ragyogó súgára: de színtelen a lány
És hideg és halovány mint völgyeken a fuvatag hó.
Őt Tihamér a sági mezőn sírjába letette,
S mint az elégett ház, állt szörnyű tettei végén.
Múlt a nap és eljött a csillagsátoros éjfél;
Néma komoly csend volt körülötte s homálya ködében
Rémületes sanyarú képek kápráztak ijesztőn.
Mindennél sanyarúbb, mindennél sokkal ijesztőbb
Űlt Tihamér Káldor várában, réme magának,
Réme az éjfélnek, s a mint kitekinte merően

S gondolatok nélkül, (csak fájdalom ég vala benne)
Ím kinyilék halkan könnyű suhogással az ajtó
S szép Enikő, a káldori ház hajadonja, belépett.
Termete lágy habból látszott alkotva lebegni,
Két szeme bájtűz, melly egeket leidézne, aranylók,
Mint az arany felhő, voltak hajfürtei, arczán
A legszebb fiatalságnak rózsái virúltak.
Szép volt a lány és fiatalságában igéző.
Ah de hamar kedves ragyogása hanyatlani kezde:
Bú foglalta helyét az imént tündökletes arczon,
A szemek ép sugarát köny fárasztotta, lehulltak
A ragyogó fürtök halovány mellére zavartan,
Éktelenűl hamvadt a kéjtől hajnalodott arcz,
S lassanként fiatal rózsái lehervadozának.
Végre halói sohajtás jött a puszta kebelből
S a gyönyörű termet hideg ájúlatra leomlott.
Szörnyen tünt e kép Tihamérnak, nem vala képes
Állni tovább, arczúl a földre borúla előle
S eszmélet nélkül gyötrődék végig az éjen.
De valahányszor az éjfél tünt, mindannyiszor ifjan
És gyönyörűn Enikő jött hogy hervadjon előtte,
S mondhatlan nyomorúsággal töltötte be lelkét.
Őt látá a róna mezőn, a vári falak közt,
S mert élvén nyugtot nem lelt, maga ásta magának
A lenyugasztó sírt s befekütt megvárni halálát.
És letüzé, melylyel boszuját töltötte, fejéhez
A ragyogó kardot, buzogányát tette szivére,
Hogy nehezen fekügyék, mint a sors átkai, rajta.
Ott is az elszántat Enikő nem hagyta nyugonni,
Jött fiatalságban mosolyogva, gyönyörre csaló kép,
És ült a feküvő lábához, epedtek azonban
Arczai már s Tihamér iszonyodva szökött ki helyéből,
S ment mint vad, melynek fekvét fölverte vadász eb,
A vadon életnek ment bolygani tömkelegében,
És a sági vidék nem látá őtet azontúl.
  A két vár pedig omladozott, bús fészke bagolynak,
S a viharok zordon hárfája, hol a rohanó szél
Nyílt kapuk és ajtók szárnyait verdeste falakhoz,
S messze süvöltő dalt zengett a puszta határnak.

TARTALOM.

LESZIK K. KÖNYVKÖTŐ BUDAPEST